

Értekezés a birtokreformról.

(Folytatás és vége.)

Harmadik nap. — 1918. november 22.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Mélyen tisztelt Uraim! Tisztelettel megnyitom az értekezlet folytatását.

Lukovich Aladár dr. Magyar Földbérlok Országos Egyesülete igazgatója: A birtokpolitikai reformot úgy a magam, mint a földbérlok társadalma nevében, kiknek képviselőjében szerencsém van jelen lenni, a legmelegebben üdvözlöm.

Olyan kérdés ez, melynek megvalósítását az osztályérdekekre való tekintet nélkül mindenki már régen várta s kívánta.

A forradalom ezt az égetően sürgős kérdést, ugyszólván minden más megoldandó reformkérdés előtt, homlokterbe állította. A kérdés odáig ért meg, hogy most már a parancsoló szükség követeli, hogy ez a kérdés úgy oldassék meg, hogy ez az ország üdvét szolgálja. Mellőzni kell minden személyes és osztályérdeket, a fődolog az legyen, hogy a földbirtokreform a lehető leggyorsabban, mégis nem elhamarkodva, igazságosan, közmegelegedésre, helyes birtokmegosztással valósuljon meg, hogy Magyarországnak, ennek az agrárállamnak, úgy mező-, mint közgazdasági fejlődésének biztos alapját képezze.

A földbirtok megváltásának sorrendjét illetőleg szerény nézetem az, hogy a nagybirtok megváltását mindenütt meg kell kezdeni ott, ahol ezt a szükség parancsolja. Éles határvonalat itt vonni lehetetlen. Pallavicini ögróf ur is rámutatott arra, igen helyesen, hogy ott kell segíteni legsürgősebben, ahol a legnagyobb az aránytalanság a birtokmegosztásban. Fő irányelvül azonban kitűzendő volna az, hogy elsősorban felosztás alá kerüljenek az egyházi, közalapítványi, községi, szükség szerint az állami és azután a latifundiális nagybirtokok, tekintet nélkül arra, hogy azok hitbizományok-e vagy sem.

A sorrendnek célszerű elhatárolását azért látom kivihetetlennek, mert hiszen az egyházi és közalapítványi birtokok nincsenek aránylagosan az ország területén elosztva, vannak egyes vidékek, ahol sürgős a népek a földhöz való juttatása és ott éppen ilyen egyházi, közalapítványi vagy községi birtok nincsen és így egyes latifundiális birtoknak megváltására esetleg előbb kerülhet a sor, mint némely holtkezi birtokra, hol annak felosztása nem olyan égetően sürgős.

Az 1000 holdig való középbirtok felosztását a többtermelés szempontjából mellőzendőnek tartom és csatlakozom Rubinek urnak ezirányban tett javaslatához és indokolásához, megjegyzem, nem tisztán szántóföldet értek az 1000 hold alatt, de értek rétet, legelőt, erdőt is, azonban lesznek középbirtokosok, kik birtokaiknak egy részét önként fogják felajánlani felosztásra, ezeken a helyeken szintén nem lehet késni a földosztással, sőt ha még fel nem ajánlatnának, ha a szükség úgy kívánja, bizonyos mértékben a kisajátítást ott is eszközölni kell.

Az állami birtokok kisajátításánál különös óvatosságot ajánlanék, amennyiben az állami birtokoknak igen nagy része tulajdonképpen a mezőgazdasági kultúra fejlődését szolgálja. Az állami birtokoknak nagyrésze az oktató intézményekkel van kapcsolatban, ezeknek felosztását teljesen mellőzendőnek tartom, sőt szükséges volna, ha az állam, tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági ismeretek terjesztése minél intenzívebb alapon és minél szélesebb mederben, éppen a mezőgazdasági fejlődés és haladás érdekében, minél sürgősebben meginduljon, ezért gondoskodni kellene arról, hogy oly vidékeken, ahol földművelésiskolák nincsenek, olyan helyeken a felosztásnak már eleve lefoglaltassék bizonyos terület ilyen intézmények létesítésére. Viszont szükségtelen, hogy pl. a mezőhegyesi állami ménésbirtok a mai nagy terjedelmében fenntartassék, mindenesetre azonban fenntartandónak vélek annyi területet, hogy az állam a tenyészállatok tenyésztését a köz javára a kellő mértékben üzhesse.

Szem előtt tartandónak vélem a sorrendben a termelés folytonosságának biztosítását is, vagyis az intenzíven művelt birtokok, bérgazdaságok felosztását, ha még a szükség kívánja is, lehetőleg ki kell tolni a legkésőbbi időkre, ha az ország közmegelegését nem akarjuk veszélyeztetni.

Végül elsősorban felosztandónak vélem magam részéről is a külföldi honosságok birtokait, tekintet nélkül arra, hogy azok hitbizományok vagy középbirtokok s e tekintetben magamév tesztem Kadosa Marcell dr. ur ezirányu javaslatát.

Hogy mily művelési ágak kerüljenek megváltásra, azirányban elfogadom Rubinek Gyula igazgató ur javaslatát, vagyis, hogy az erdő- és szőlőterület vétessék ki a felosztás alól és csak az esetben kerüljenek felosztásra, ha azt a birtokos önként felajánlja. A mai drága

napszámberék mellett és a nagy krach után, azt hiszem, sok birtokos fog megválni szőlőjétől és a szabad kereskedelem már magában annyi szőlőbirtokot fog elaprózni, hogy itt birtokpolitikai beavatkozás szükséges alig lesz. Egyébként is elvitathatatlan tény, hogy a nagyobb szőlőbirtokok intenzívebben és rendszerebben kezeltetnek, mint a kisebb szőlőbirtokok s így termelési szempontból csak előnyösebb, ha a nagyobb szőlőbirtokok fel nem apróztatnak.

Az erdőbirtoknak, melyre szintén áll az, hogy racionálisan csak nagyobb erdőbirtokok kezelhetők, a felosztást csak az esetben engedélyezném, ha azt a birtokos felajánlja és akkor is közérdekből fenntartánám az államnak az elővásárlási jogát, mert az erdőbirtoknak tulságos elaprózódása óriási veszedelmet jelentene a szegénységben szenvedő országra. Szükséges azonban, hogy megmaradó erdőbirtokosoknak legalább annyi föld maradjon birtokában, amennyi az erdészeti alkalmazottaknak, munkásoknak, szükséges igavonó állatok eltartására, élelmezésére elégséges lenne.

A legelők felosztását is bizonyos kautélákhoz kellene kötni, vagyis semmi esetre sem egyéni tulajdonba átengedni, hanem községeknek vagy közbirtokosságoknak egy összességben, mert a közlegelő szétosztása eddig is már sok bajt okozott és állattenyésztésünket a kispaszád körében nem egy vidéken veszélyeztette.

A felosztási tervnek mikéntjére csatlakozom Szabó István tagtárs urnak javaslatához, főlyként azonban kimondandónak tartom azt, hogy földet csak az kaphasson, aki eddig is földműveléssel foglalkozott.

Elsősorban tehát, miként Szabó István tagtárs ur javasolja, a házzal bíró törpebirtokosok, zsellérek, gazdasági cselédek és munkások földhöz juttatását javasolnám 10 holdig. Ezen kategórián belül természetesen előnyben részesítendő rokkantak, felnőtt fiuval bíró hadiözvegyek, hadiárva, frontszolgálatot teljesített katonák és érdemes gazdasági cselédek és munkások. Másrészt igen üdvösnek tartom Rubinek igazgató ur javaslatát a gazdatisztekre vonatkozólag, amennyiben a föld felosztásával ezek nagyrészt egzisztenciájukat veszítik, de amellet szükségesnek tartom azt is, hogy a törzsökös földbérlok, akik eddig is intenzívebb gazdálkodásukkal a mezőgazdasági szolgáltatásnak legbecesebb munkásai voltak, ne mellőztessenek a földosztásnál, de lehetőleg mód nyujtassék nekik arra, hogy nagyobb latifundiumban megfelelő középbirtokhoz jussanak, ezáltal megmentjük egyrészt a latifundiumban és holtkezi birtokok jelentékeny épület tőkéjét megmentjük az elkallódástól a szétosztásra kerülő ezen intenzíven instruált birtokok értékes fundus instructusát és megtartjuk a mezőgazdaságot szolgáló szellemi és anyagi tőkét a mezőgazdaság szolgálatában és a mezőgazdasági ipart is megvédjük az elpusztulástól.

Azután ugyancsak olyan esetleg eloszthatatlan latifundiumban földet kellene juttatni olyan középbirtokosoknak is, kiknek eddigi földbirtokát szükség szerint s szükség miatt fel kellett osztani.

Ezen középbirtok nagyságát a létező mezőgazdasági ipari felszerelés és épület, valamint nagyobb területet igénylő művelési ágak szerint lehetne megállapítani és nem előre meghatározni a területet vagy az ágakat, melyet a körülmények diktálnak. Nagyobb városokhoz közel fekvő területeken egyes törpe- és kerti gazdasági birtok létesítése volna célszerű. Ezekből azután, amennyire a körülmények megengedik, nem kellene kizárnunk bizonyos mértékig a városi elemet sem.

Teljes egészében osztom Vargi Jenő tagtárs urnak azon javaslatát, mely a mezőgazdasági szaktudás sürgős és széles alapokon való felkarolását illeti. Igen üdvösnek tartom a föld megváltásának nagyságára való tekintettel egy országos földértékkataszter felállítását is. Ami pedig a megváltási árat illeti, szintén Vargi Jenő tagtárs urnak véleményét pártolom, hogy az lehetőleg konszolidált pénzügyi alapon történjék és erre 3-4 esztendeig várni alig hiszem, hogy lehetséges volna.

A sokszor hangoztatott azon nézetet, hogy a föld megváltási ára békebeli áron történjék, igazságtalannak és úgy pénzügyi, mint mezőgazdasági szempontból káros következményűnek vélem, annál is inkább, amennyiben a pénz értéke tán még ötödrészt sem képezi.

A termelés szempontjából is igen üdvösnek tartom Vargi Jenő tagtárs urnak azon indítványát, hogy a földfelosztásnak legkorábbi időpontja minden sürgősség mellett csak jövő ősszel, a termés betakarítása után, kezdődjék és szétosztásra kerüljenek elsősorban azok a földek, amelyek extenzíven műveltettek vagy pedig egyáltalán nem műveltettek és viszont csak olyan törpebirtokosok kapjanak elsősorban földet, akik földjeiket a bekövetkezendő évadban rendesen művelték

Ami a felosztandó birtok jogi minőségét illeti, ismerve a magyar földművelő nép természetét, feltétlenül híve vagyok annak, hogy minden földbirtok, mint kizárólagos tulajdon adassék át mindenkinek. Nem zárkoznám el azonban attól, hogy minden ilyen kiosztott földbirtok legalább 10 éven belül elidegeníthető ne legyen, csak az állam hozzájárulásával. 10 holdig biztosítani kellene ezen birtokokat a megterheléstől. Középbirtokoknál pedig ezen megterheletés csak állami engedéllyel legyen eszközölhető.

A gazdaságilag káros felosztás és egy kézbe halmozódás ellen való védekezés a gyakorlatban semmikép sem hiszem, hogy beválna és ezért feleslegesnek tartok minden olyan intézkedést, mely a felosztást bizonyos mértékig korlátozná, azt legfeljebb az első tíz évben lehetne kikötni és azután legfeljebb egy birtokminimummal, illetve minimális birtokegység felállításával lehetne megakadályozni, pl. $\frac{1}{2}$ —1 holdig terjedhede ezen feloszthatatlan birtokegység.

A halmozódást meg éppen nem volna szabad korlátozni, mert hiszen a megélhetésen kívül minden gazda azért is dolgozik, fáradozik, igyekszik, hogy többet szerezzen és miért ne szerezze meg a jobb gazda azt a földet, amit a rosszabb gazda nem tud vagy nem akar megtartani. A birtokhalmozás megakadályozása a többtermelés rovására esne.

Hogy állandó vagy változó nagyságu legyen a kisbirtok, arra könnyű megfelelni, legalább magam részéről az alkalmazkodó nagyságok birtokhíve vagyok. E tekintetben vidékek szerint kellene a kisbirtok nagyságát megállapítani oly nagyságban, amennyi megfelelő fenntartására és amelyet egy család minden idegen segítség nélkül meg tud munkálni.

Méltóztassanak megengedni, hogy végül rámutassak még egy igen súlyos körülményre, melynek beláthatatlan súlyos következményei lesznek, ha azok kellő időben nem szánálatnak. Hiszen méltóztatnak tudni, hogy a birtokpolitika kérdésével már a megbukott rendszer is foglalkozott, ennek égető szükségességét mindenki látta és a földéhség, a föld utáni vágy az idők folyamán hovatovább nagy mérvet öltött, sőt mivel az elég könnyelműen, talán bizonyos politikai céllal is úgy vetették oda a köztudatba, hogy minden katona földet kap, ugy a nép legszélesebb rétegei már teljes bizonyossággal voltak abban, hogy nemcsak hogy mindenki földet kap, de azt ingyen kapja, úgy hogy a forradalom kitörésével és a leszerelés megtörténtével a hazatérő katonák, földművesek, de mások is, máris követelték a földosztást, ami az ország igen sok helyén zavargásokra, önhatalmu birtokátvételekre s evvel karöltve járó pusztításokra vezetett s bár ezeknek már eddig többé-kevésbé a kormányzat a lehető eszközökkel gátat vetett, a mérhetetlen föld utáni vágyat és a tulvörös reményeket, a földosztás mérvére és idejére nézve, nem sikerült lelohasztani.

Darányi gazdaszövetségi elnök ur a tegnapi értekezleten rámutatott azokra a sajnos körülményekre. És sajnos tény az, hogy a gazdasági munkások és cselédek megszűntek dolgozni azon reményben, hogy már tavasszal ők fognak maguknak dolgozni, az őszi vetések nem fejezték be, a burgonya, kukorica, cukorrépa nagyrésze a mezőn maradt, a tavaszi vetőmagot a fosztogató csőcselék megsemmisítette, széjjelhurcolta, sok gazdaságban a gazdasági felszerelés is rablásnak áldozata lett, úgy hogy a jövőre nézve a közellátás tekintetében a legnagyobb aggodalommal kell lennünk. E súlyos helyzetben első sorban a kormányzatnak sürgősen kellene intézkedni aziránt, hogy a népek ez a féktelen földvágya, tulcsigázott reménye a földosztás iránt úgy annak mérve, mint idejét illetőleg csökkentessék. Kötelessége ezirányban minden érdek- és szakképviselőnek s mindenkinek, aki a néppel érintkezik, akár hivatalosan, akár magánaton odahatni, hogy a kedélyek meghiggadjanak, fel kellene világosítani a népet, legalább nagyjából, hogy kik kaphatnak földet, hogy a hiu reménykedés ne tartson hasztalanul izgalomban nagy néprétegeket, fel kellene világosítani a népet, hogy a földosztást egyszerre s oly hamarosan fizikai lehetetlenség végrehajtani, türelemre kell inteni mindenkit, hogy szorgos munkával foglalkozva várja be a birtokpolitikai törvény végrehajtását, hiszen ha évtizedekig tudtak várni, most, amikor már a felosztás keresztülviteléről van szó, türelemmel várhatnak még egy ideig.

Kötelessége ez mindenkinek, mert véleményem szerint, ha ez nem sikerül, felborul a birtokpolitikának mindenféle tervezete és oda fognak jutni, vagy talán a mi különleges körülményeinknél fogva, még súlyosabb helyzetbe, mint amelybe Oroszország jutott. Már ezen okok miatt is felette sürgős, hogy a birtokpolitikai rendelet főbb irányelvei minél előbb közzé tétessenek.

Abrahám Dezső államtitkár: Tisztelt Értekezlet! Méltóztassanak megengedni, hogy pár észrevételt fűzek előttem felszólaló tagtársam előadására. Én is abban a véleményben vagyok, hogy a földet lehetőleg csak azok kapják meg, akik azzal eddig is rendszeresen foglalkoztak.

Hogy a parcellázás őszszel menjen végbe, ezt a felfogást én is osztom. Azonban egész akciónak, eltekintve a humanisztikus és a magyarság megmentésére vonatkozó oldalától, az a célja, hogy voltaképpen a momentán súlyos helyzetet enyhítsünk. Nem tartanám szerencsés dolognak, ha bármi tekintetben bármiféle akcióval a nép mostani izgatottságának lecsillapítását eltojnók. (Helyeslés.) A tényleges kiosztás történjék, igenis, a termés betakarítása után, de a kijelölésnek minél hamarabb kell megtörténnie. (Helyeslés.)

Hogy milyen földeket váltsunk meg és milyen sorrendben: erre nézve én is ragaszkodom azokhoz az itt hangoztatott elvekhez, hogy

itt az a fontos, hogy mi a szükséglet és hol a legsürgősebb szükséglet, végül hogy mik az igények, illetve, hogy kik igényelnek földet. Erre nézve az igen tisztelt földművelésügyi miniszter ur megnyugtató kijelentést tett, hogy az összeírás ebben a tekintetben már folyamatban is van. Bár az ezerholdas maximum megállapítása bizonyos direktivaként elfogadható és nézetem szerint is ez egy olyan gazdasági tömb, amelyen intenzív gazdálkodást lehet folytatni. Azonban ez se fogadható el általában véve ilyen fix határnak, mert hiszen lehetnek helyek, ahol 10,000 hold sem elég nagy, viszont pedig vannak területek, községek, ahol a 200 holdat is feltétlenül parcellázni kell.

A latifundiumok elleni küzdelem egyidejű a kulturálmok megalkulásával. A latifundiumokat mindenütt, ahol kulturálmok képződnek, igyeksenek felosztani az emberi és állami fejlődés lehetőségének biztosítására. Elsősorban én is a holtkezi birtokokat osztanám fel, mert tapasztalataim vannak arra nézve, hogy a mindenkori haszonélvező bizony nem igen szokott a helyzet magaslatára emelkedni, csak minimális beruházásokat teljesít és ezzel a gazdaság intenzitását megakadályozza. Erre nézve örömdetes tapasztalom — és jelenthetem a bizottságnak —, hogy éppen a holtkezi haszonélvezők részéről nem találkoztunk semmiféle ellenállással. Ezt azonban nem állapítom meg anélkül, hogy animózus lennék a latifundiumok tisztelt haszonélvezőivel szemben, mert ott már nagyobb ellenállást tapasztaltunk, éppen az OMGE néhány vezetője részéről. Ez nem akar szemrehányás lenni, ezt csak konstatálni kívánom. Egyházi körökben a legjobb indulat nyilvánult meg, ezt a legteljesebb lojalitással konstatálnunk kell.

Ami azt az állásfoglalást illeti, hogy elsősorban az idegenek jöjjenek tekintetbe, ez nagyon rokonszenves gondolat, azonban méltóztassanak megengedni, hogy ebben bizonyos retorzionális lehetőségek, bizonyos nemzetközi szerződések megfontolásra intenek. Nem tartanám szerencsésnek, hogy mi a romániai állapotokat hozzuk be, ahol idegen emberek birtokokat nem vásárolhatnak.

Ami a birtokok felparcellázását illeti, erre nézve nem szeretnék tisztán bürokratikus álláspontra helyezkedni. Tapasztalataim vannak ugyanis arra nézve, hogy minden, amit bürokratikus intézünk el, vagy nagyon elhúzódik, vagy nem abban a szerencsés formában, vagy sokkal költségesebben intéztetik el, mintha szakemberek intézik. Ezért a bankok szaktevékenységét — bizonyos minimális honorálás mellett — kívánatosnak tartanám igénybevenni.

Egy másik kérdés bizonyos félreértésekre adott alkalmat. A t. szocialista tagtársak részéről hangzottak felszólalások, amelyek arra engednek következtetni, hogy ezen területek jórésze kártalanítás nélkül foglaltassék le. (Ellenmondások.) Úgy tudom, a szocialista álláspontot ez az elmélet fedi is jórésben. De akár megváltásnak, akár kisajátításnak mondjuk a nép földhöz juttatásának módját, ez az állam szuverenitásából folyik. Nem vitatom, hogy a teljes kártalanítás nélküli kisajátítás és elvétel az államnak olyan szuverén joga, amibe nem is lehet beleszólni. De a modern törvények és az 1881. XLI. törvényünk is a teljes kártalanítás mellett foglalt állást és már közgazdasági szempontból is az a felfogásom, hogy az egyéni jog egyszerűs mind az állam fejlődésének feltétele. Ahol nincs meg — mondjuk egy kommunista államban — az egyéni szabadság, a szabad verseny, ott már nem szabad számítani magának a többtermelésnek tényezőivel sem. Én tehát a kártalanítás mellett foglalt állást és pedig lehetőleg a teljes kártalanítás mellett. Viszont bizonyos kérdések elől nem zárkoznék el, pl. anélkül, hogy animózus lennék, szerencsés gondolatnak tartom azt, hogy esetleg a hadibirtokok minőségét szigorubban bíráljuk el a vételár megtérítése tekintetében. Bizonyos leköltött birtokoknak, holtkezi és más egyéb birtokoknak kártalanításánál is lehet szigorubb álláspontra helyezkedni egy alacsonyabb kulcs megállapításával.

Hogy a felosztás milyen elvek szerint történjék, ebben a tekintetben én inkább a törpebirtok kiegészítése mellett foglalnék állást, mert a szalagbirtokrendszer nem tartom egészen szerencsésnek. Nem mondom, hogy ebben a tekintetben tulságosan konzervatívek legyünk, de akik mindig a kiscgazdák többtermelési lehetőségét hirdetik és külföldi államokra, pl. Dániára hivatkoznak, azoknak figyelmébe kívánom ajánlani, hogy ott a klimatikus viszonyok egészen mások. Amellett gazdáink — bár ma, hála Istennek, megszivták magukat egy kis tőkével — nincsenek abban a helyzetben, hogy intenzív gazdálkodást folytassanak. Lehetne gazdasági szövetkezeteket létesíteni nagyobb gazdasági gépek beszerzésére, amelyeket közösen használnának; de a gőzekeztetés nagyobb trágyázást igényel.

Még egy körülményre kívánom felhívni a figyelmet: a középbirtokok kérdésére. Fájdalommal kell tapasztalunk, hogy veszélyeztetett területeinken egyedüli biztos sziget mostanában a magyar középbirtok. Nemzetiségi vidékeken emellett nem olyan nagy a földéhség, ami szerencsés dolog éppen a magyarság birtokfelvételképessége tekintetében. Nem akar ez nacionalista álláspont lenni, de valljuk be, hogy a centripetális erők mégis a magyarságban nyilvánulnak meg leginkább. Ez a mai időkben nagy súlyjal kell, hogy latba essék és ezért én a nemzetiségi vidékeken levő középbirtokokat lehetőleg kimélném.

Ami azt a kérdést illeti, hogy magántulajdon legyen, vagy örökberlet, járadék birtok, erre nézve, azt hiszem, megállapodott nézet alakult ki az értekezleten a tulajdonjog kérdésében. Ha örökhaszon-

bérleteket vagy járadékirtokot létesítenék, ez a modern rabszolgaságot és modern jobbágságot jelentené. Egyrésztől rettentő nagy agitacionális eszköz lenne a mindenkori kormányok kezében — látjuk, hogy az állami parcellázásoknál a hátralékos béreket a szavazóknak elengedték — másrésztől félig-meddig jobbágyi lekötöttséget teremtené. A járadékirtok természete abban csucosodik ki, hogy sem az eladást nem gátolja, sem a birtokkal való teljes szabad rendelkezést és az öröklést sem, illetve a birtok végrendeleti intézkedés tárgyát képezheti. Talán lehetne járadékirtokokat csinálni úgy, hogy kapcsolatba hozzuk ezt azoknál, akik rokkantak, a rokkantjáradékkal, illetőleg a katonáknál a vitéségi érem vagy más címen járó járandósággal. Ez lenne a fedezete annak a tartozásnak, amit fizetni tartozik. Különben ezek a kérdések külön jogi ankétnek is képezik a tárgyát.

Ami a 10. pontot illeti, nekem is az a felfogásom, hogy azoknak jusson a birtok, akik azt tényleg megművelik. A népszaporodás szempontjából roppant nagy súlyt helyeznék arra, hogy a gyermekszámhoz kössük a terület nagyságát. Ez ösztön lenne arra nézve, hogy az egyke-rendszer megszűnjön és a magyarság megfelelően szaporodjék.

A miniszter ur három millió katasztrális holdat kíván az őszig felosztani. Ezt én gyakorlatilag alig tartom kivihetőnek. A jogi és gazdasági nehézségek, amelyekkel itt találkozunk, olyan nagyok, hogy az én felfogásom szerint nagyon szép lesz, ha az első esztendőben 500,000 katasztrális holdat fel tudunk osztani. Ennél többet felosztani képtelenségnek tartom, már a jogi viszonyok rendezése szempontjából is.

Nagyon megfontolandónak tartom itt az otthonmentesítés kérdését is. Igen helyes dolog, hogy bizonyos otthonvédelmet biztosítsunk, azonban ennek megvan a hátránya is; a végrehajtási törvény már elég kautelát foglal magában az otthon biztosítása tekintetében. Nem tudom, hogy helyes volna-e, éppen a hitel szempontjából, ezt a mentességet még inkább kitágítani. Evvel az ellenkező hatást érhetnők el, t. i. a kisgazda teljes hitelképtelenségét, ami előre is megakasztaná a többtermelés lehetőségét.

A radikális uraknak volt egy javaslatuk, hogy a legelő feltörésének tilalmát függesztsek fel. Ilyen speciális tilalom ma nincs is. Vannak közlegek, amelyeket, fájdalm, tulontul felosztottak. Azok az általános szolamok: a legelő feltörése, nagy területek használatba vétele, ez lehet, hogy teoretice szépen hangzik, de praktikusán a dolog egészen másképpen áll. Itt van pl. a Hortobágy kérdése. Ott 40—50 ezer hold még érintetlen. De ha valaki a Hortobágyot fel akarná 10—100 holdas parcellákra darabolni, az káros dolgot cselekedne, mert ott teljesen hasznavehetetlen területek vannak. Magának a Tiszának szabályozása is Debrecen város közönségének óriási kárt okozott, mert az állattenyésztés csaknem a tizedére csökkent.

Ami a tagosítás kérdését illeti, erre nézve méltóztassanak megengedni, hogy bizonyos információkkal szolgáljak. Ugyanis az igazságügyi kormányzat ezt szintén igen beható megfontolás tárgyává tette, mert tudatában van a tagosítás áldásos eredményeinek és ezért mindent elkövet arra nézve, hogy megfelelő számú tagosító erő álljon rendelkezésre. (Amikor az orosz Stolypin-féle birtokreformot keresztülvitték, akkor ott meglehetősen számú földmérő állott rendelkezésre, akik elég gyorsan végre is hajtották a mirek felosztását. Ott 1910-ben a komisszióknál 5120 földmérő működött. Ezzel szemben mi igen szomorú helyzetben vagyunk, minthogy hivatalos kimutatás szerint Magyarországon mindössze 168 tagosító van, ezek közül is 85 kataszteri. Erdélyben 38 tagosító van, tehát összesen 206. A vállalatok száma ezzel szemben volt Magyarországon 45 földmérő kezén 130, Erdélyben 20 földmérő kezén 123, összesen 71 földmérő kezén 263.) Nem tartanám szerencsés gondolatnak, hogy a földkiosztással és a parcellázással összekapcsoljuk a tagosítás kérdését.

Látjuk, hogy a tagosítást, akármennyire sürgetjük, két-három éven belül alig lehet foganatosítani. Az igazságügyi kormányzat máris intézkedett és pedig úgy, hogy a műegyetemnek legalább két évet végzett hallgatóit fogja földmérőkké kiképezni. Nem kívánja meg tőlük az egész 4 évi kurzust, mert ez a kvalifikáció is teljesen elég ezen munkálatok elvégzésére. Elsősorban a hadirokkantak és általában a hadi szolgálatot teljesített műegyetemi hallgatók jönnek tekintetbe. Evvel az intézkedéssel kellő számú földmérő fog rendelkezésünkre állani.

Ami az öröklés kérdését illeti, ez is inkább jogi kérdés. Bátor vagyok tisztelettel bejelenteni, hogy az igazságügyi kormányzat itt is a lehető legliberálisabb szellemben óhajt eljárni és általában az a célja, hogy ne az életet kényszerítsük rá a törvényekre, hanem a törvényeket alkalmazzuk az életre.

Gara Miklós: Tisztelt Értekezlet! Az itt elhangzott érdekes és tanulságos felszólalásokból, azt hiszem, leszűrhetjük azt az álláspontot, hogy a reformot nem lehet máról holnapra elintézni. Azonban nem számoltunk azzal, hogy mit szól ehhez a vidék. A vidék ma forrong; mindenesetre meg kell nyugtatni. Ennek a forrongásnak egyik jele, hogy még az ezévi termés sincs behozva és a jövő évre őszi vetésünk kb. csak 50%-ban van elvégezve. A vidék várja, hogy mi lesz; azért nem is tud dolgozni úgy, ahogy máskor megszokta.

Nekem ezirányban volna egy tiszteletteljes javaslatom. Tudni illik fel kell állítani megyénként a legrövidebb időn belül a gazdasági kamarákat, akként, hogy minden járás fiókkamarát kapjon. A fiókkamarába minden község beküld 2 bizalmi embert. Elsősorban a mai cseléd- és munkásviszonyok volnának rendezendők,

mert ha azt rendeztük úgy, hogy ők úgy erkölcsileg, mint anyagilag egzisztenciájukat biztosítva látják, akkor a kérdést körülbelül 50%-erejük meg is oldottuk. Merem állítani, hogy az olyan cseléd, aki úgy anyagilag, mint erkölcsileg megtalálja a maga számítását, abszolúte nem fog reflektálni 10 hold ingadozó jövedelemre, különösen nem akkor, ha az adóval és egyéb teherrel agyon lesz terhelve.

Sürgős feladat volna, hogy a bizalmiférjak rögtön hozzáfogjanak falunként az igények összejegyzéséhez. Ha a falusiak látják, hogy az igényüket ez a két bizalmi ember feljegyzi, akkor megnyugszik és a maga bizalmi embereiben bizni is fog. Népjóléti intézményekkel is kellene odahatni, hogy a vidék izgatottságát leszereljék.

Mindehhez pár hónapra volna szükség. Ezalatt tisztába jöhetünk aziránt, hogy tulajdonképpen mennyi föld áll a felosztásra rendelkezésünkre, másrészt, hogy mennyi földre tartanak igényt az egyes községekből és hogy szükséges-e a telepítés. Nagyon kérem az értekezletet, hogy ezt ilyen módon méltóztassék megoldani, mert szolamokkal megszüntetni a mai tarthatatlan állapotot nem lehet.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Tiszteit Értekezlet! Méltóztassanak megengedni, hogy erre és az előbb elhangzott felszólalásra tisztelettel előadjak annyit, hogy már több ízben is történt intézkedés és mentek rendeletek a törvényhatóságokhoz, hogy a legszélesebb körben tegyenek közzé felhívásokat és kövessenek el mindent arra nézve, hogy a hazatérő katonák rövid pihenő után azonnal munkába álljanak. Hirdetések mentek szét az előjáróságokhoz, papokhoz, tanítókhöz, mindenkihez, aki a néphez hozzá tud férközni, hogy igyekezzen ebben az irányban hatással lenni a népre. A községekben plakátokon közzétenni rendelt nyilatkozatokban kihirdettük, hogy akik most zavarognak, vagy nem állanak rövid pihenő után munkába, azok nem érdemlik meg a földet, azok a földosztásból ki lesznek zárva. Minden lehető intézkedés megtörtént tehát aziránt, hogy a mezőgazdasági munkásokat rábirjuk, hogy addig is, amíg a reform tényleg keresztül lesz vive, álljanak munkába, úgy mint eddig és műveljék a földet. Figyelmeztettük őket arra is, hogyha most nem áll munkába, ennek az lesz az eredménye, hogy a jövőre nem lesz mit enni, éhenhalunk, éhenhalnak az ő gyermekei is, tehát önmagáért, a gyermekeiért dolgozik. Viszont a másik részen is történt intézkedés és mentek ki felhívások a földbirtokosokhoz, a gazdákhöz, hogy épp úgy műveljék a földüket, mint eddig, hogy az instrukció elidegenítése vagy a föld műveletlenül hagyása által ne kövessenek el olyan hibát, amely esetleg az ország jövőévi ellátását és fennmaradását veszélyeztetné. Igyekeztünk megnyugtítani őket, hogyha be is következik a földbirtok megváltása, a birtokkal együtt az állam okvetlenül meg fogja váltani a birtokhoz tartozó instrukciót is; nincs tehát semmi értelme annak, hogy az instrukciót már előbb elpredálják és ezzel a földbirtok további művelését lehetetlenné tegyék.

Ezután is meg fog történni a kormány részéről minden, ami csak a fölshízításnak, a felvilágosításnak és a buzdításnak eszközeivel lehetséges, hogy a termelés zavartalanul, épp úgy menjen tovább, mint eddig. Csakhogy természetesen erre magának a kormánynak a tevékenysége még normális időkben sem volna elegendő és különösen nem elegendő most, amikor a kormánynak sokkal kevesebb eszköze van ahhoz, hogy hozzá jusson szavával az ország egész közönségéhez. Épp ezért szükséges, hogy ne csak a kormány tegyen meg mindent, hanem tegye meg a társadalom minden tényezője is, ami tőle telik, hogy a termelés folytonossága fenn ne akadjon.

A kormány felkérte és felkéri ezen az uton is a sajtót, hogy kövessen el mindent a közönség felvilágosítására, iparkodjék hatással lenni úgy a munkásokra, mint a gazdákra, hogy a termelés folytonossága ne szenvedjen. Az itt jelenlévő urak nagy részének van rá módja a saját körében, hogy a néppel érintkezzen és arra hatással legyen. Ne is méltóztassék talán várni további felszólítást, hanem tegye meg mindenki a maga körében, amit lehet, hogy annak az igen fontos nemzeti érdeknek, a termelés folytonosságának biztosítását elérhessük és lehetővé tegyük.

Ez az én tiszteletteljes megjegyzésem és kérésem ebben az ügyben.

Dániel Arnold: Mélyen tisztelt Értekezlet! Felszólalásomban a földbirtokreform politikai és közgazdasági feladataival kívánok foglalkozni.

Politikai szempontból a földbirtokreform feladata: biztosítani az ország számára a demokráciát és ennek bel- és külpolitikai előnyeit. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a demokrácia elsősorban a földbirtok eloszlásának kérdése, mert a fő, a legfőbb forrása a gazdasági és politikai hatalomnak.

Ennek a politikai célnak a szempontjából azt kell kívánnunk, hogyha már sorrendet állapít meg a reform a különböző jellegű birtokok állami lefoglalása tekintetében: akkor éppen a magánjellegű nagybirtokok kerüljenek elsősorban felosztásra, beleértve természetesen a hitbizományokat is. Ellenben az az itt egyes felszólalásokban tükröződő álláspont, hogy elsősorban a községi, közbirtokossági, állami és egyéb közkezen lévő birtokok kerüljenek felosztásra: politikai szempontból egyáltalán nem helyeselhető: a mi nézetünk szerint ezek a birtokok sem első, sem másodsorban, sőt egyáltalán semmiképpen ne kerüljenek tulajdon gyanánt való felosztásra. Hogy a közkezen lévő nagybirtokokat a demokrácia szempontjából miképpen kell elbírálni: ez attól függ, hogy a kezelésüket népies erők intezik-e a

dolgozó nép érdekeinek szemmel tartásával, avagy pedig uralkodó klikkek, a maguk klikkuralma vagy osztályuralmi érdekei szerint.

A közkézen levő birtokokon minden különös nehézség nélkül meg lehet teremteni egy olyan modern kisbirtokos rendszert, amely mellett, hogy a közérdek számára minden előnyt megad, a kisbirtokosnak is oly messzemenő jogokat biztosít, hogy az ő számára a bérelt föld majdnem olyan értékes lehet, mintha tulajdonában bírná azt. Mivel így modern kisbirtokos rendszer létrehozásából a közkézen fekvő birtokokon majdnem el lehet érni, ami demokratikus, szociális és többtermelési szempontból kívánatos: e birtokok magánkisbirtokká való feldarabolását már azért sem lehet javasolni, mert ez a köz elszegényedését, a köztisztviselők s általában az állam pénzügyi érdekeinek érzékeny megkárosítását jelentené.

Bármily magasra is értékeljük azonban a közbirtokot, nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a kisbirtokos rendszer bármily tökéletes alakjában is, nem lehet a földkérdés ideális megoldásának tekinteni s hogy a kisbirtokos sem a dolgozó földműves szempontjából, sem a termelés szempontjából sohasem érhet annyit, mint a kisbirtokos. És azért, habár feltétlenül kívánatos is, hogy az eddigi közbirtok maradjon meg közbirtoknak: nem lehet egyetérteni azokkal a földreformer vagy kommunista felszólalókkal, akik azt kívánják, hogy minden föld legyen köztulajdon és mint ilyen csak kisbirtok, vagy Henry George-féle földértékkadóval sújtott névleges tulajdon gyanánt kerüljön a dolgozó földműves kezébe. Elméletileg is lehetne kimutatni azt, hogy a társadalom fejlődése és haladása nem oda tendál, hogy minden föld köztulajdon legyen és senkinek se legyen magánbirtoka, hanem ellenkezőleg oda, hogy mindenkinek legyen magánbirtoka. Azonban, ettől el is tekintve, nem hihető, hogy a földműves nép milliói egyetértenének egy olyan birtokreformmal, amely minden földet köztulajdonba vesz, vagy pedig a földjövédelmet értékkadó alakjában elveszi a tulajdonostól. Legyen szabad erre nézve egy jellemző esetet megemlítenem. Tegnapelőtt itt künn az előszobában két hevesmezei mátraballai földműves várakozott az ankét egy résztvevőjére s közben az ajtón keresztül végighallgatta Csizmadia Sándor barátom igazán érdekes és eredeti beszédét. Pár perccel később tanuja voltam, mikor az egyik földműves azt mondta: Én azzal, aki az előbb beszélt, nem értek egyet. Nekem — mondta — nem az kell, hogy én csak használjam a földet és csak úgy éljek rajta: nekem az kell, hogy az a föld, amin én dolgozom, az enyém legyen.

Az ilyen apró eset magában nem bizonyító ugyan, de jellemző a nép érzületére és nagy hiba volna, ha a mi munkánk eredménye egy olyan birtokreform volna, amely magának a dolgozó földműves népnek nem kell.

A tisztelt értekezlet több felszólalója sorrendről beszél, arról, hogy mely birtokkategóriák kisajátítására kerüljön előbb a sor és melyekre később: és én magam is ezzel a sorrendi kérdéssel kezdtem felszólalásomat.

Szerény nézetem szerint azonban az esetben, ha a birtokreform azt tűzi ki cél gyanánt, hogy a népesség földigényét valóban kielégítse: a sorrendi kérdés meglehetősen tárgytalan, mert alig van az országban annyi felosztható termőföld, amennyi az igények kielégítéséhez kellene.

Tegnap az egyik felszólaló ur, Dénes József annak a nézetének adott kifejezést, hogy a földműves nép körében egy igen messzemenő birtokreform esetén nem is lesz kereslet annyi föld iránt, amennyit a birtokreform rendelkezésére bocsát. Hát ezzel szemben ki kell emelnem, hogy a földműves nép kereslete módosul aszerint, hogy a földet drágán kínálják-e neki vagy olcsón. Természetes, hogy a háború előtt, amikor a földparcellákért uzsora árakat kívántak a parcellázó bankok, az ilyen drága földből a földműves nép nem vett fel valami nagy mennyiségeket. Ha azonban a birtokreform gondoskodik arról, hogy a nép olcsó kedvező feltételekkel juthasson földhöz, akkor az ilyen olcsó földért a földművesek egyenként is, de rajokban, az bizonyos, még inkább, szívesen elmegy az ország tulsó sarkába. Hiszen a birtokreformnak az éppen a feladata, hogy olcsó földet juttasson a népnek, mert drága földet kaphatott a nép háború előtt is.

Most pedig tisztelt értekezlet, áttérek a birtokreformnak közgazdasági szempontból való méltatására.

Rubinek Gyula igazgató ur a maga felszólalásában azt az álláspontot képviselte, hogy az esetben, ha egy messzemenő agrárreform valósul meg, ennek hatása az lesz, hogy a mezőgazdasági termelés csökkenni fog. Azt merem mondani, hogy ennek az állításnak éppen az ellenkezője igaz. Nem abban az esetben fog csökkenni a magyar mezőgazdaság termelő ereje, ha megvalósul a radikális agrárreform, hanem ellenkezőleg az esetben, ha nem, vagy ha nem elég radikális alapon valósul meg és ha a föld egy számottevő része tovább is nagybirtok kezén marad.

Nem szabad ugyanis figyelmen kívül hagyni, hogy a háború után szükségképpen olyan közgazdasági konjunkturának nézünk elébe, amelyek a nagybirtok számára a termelést rendkívül meg fogják nehezíteni. A háború emberpusztításának magától értetődő következménye az lesz, hogy igen magasak lesznek a mezőgazdasági munkabérek és a Kelet-Európában végbemenő földosztás hatásai még csak fokozzák a munkabérek emelkedését. Magas munkabérek mellett a mezőgazdasági nagyüzem csak tisztán gépekkel, igen felületes, extenzív és kevésbé termelő módon tud gazdálkodni, amint ennek példáját Amerikában és Angliában láthatjuk.

A munkabérek emelésével szemben a magyar nagybirtok egy bizonyos részleges kompenzációt nyerhetett volna vámpolitikai úton a közép-európai vámuunióban, ha ez létrejött volna, ámde a háború úgy döntött el, hogy eltemette ennek a vámuunióknak szinte már az emlékét is. Ilyen körülmények között, ha fennmarad a nagybirtok, csak azt várhatjuk tőle, hogy még extenzívebben fogja kezelni a földjét és még kevesebbet fog termelni rajta, mint a háború előtt. Tehát minden fennmaradó nagybirtok, vagy nagyobb középirtok kész vesztesége lesz a termelésnek.

Mi történik ezzel szemben, ha a nagybirtok termőföldje kisbirtokokra darabolódik föl? A kisbirtokos a maga földjét megműveli akkor is, ha magas a munkabér. Az igaz, hogy a magyar kisbirtok agrártechnikai tekintetben ezidőszereint fejletlenebb, mint a nagybirtok. Átlagos becslés szerint a kisbirtok földje holdanként egy métermázsza gabonával kevesebbet terem, mint a nagybirtoké. Tulságosan messze megy azonban, aki ebből azt következteti, hogy a nagybirtok feldarabolása az ország gabonatermelését lényegesen csökkentené. Ne felejtjük el, hogy az ország összes szántóföldterületéből 200 holdnál kisebb birtokok 70%-ot foglalnak magukban, a közép- és nagybirtokok pedig csak 30%-ot. Ebből mindenki kiszámíthatja, hogy az esetben, ha a mondott 30% nyílt terület feldarabolódik és azután holdanként 7 $\frac{1}{2}$ métermázsza gabona helyett csak 6 $\frac{1}{2}$ métermázsza hoz: ez a változás az ország gabonatermelését nem egész 5%-kal csökkenti.

De ezzel a csekély veszteséggel szembenáll a kisbirtokos az a köztudomású és statisztikailag Magyarországra nézve is bőségesen kimutatott előnye, hogy a kisbirtokos 10 hold területen sokkal több barmot és baromfit tart, több tejet, veteményt és egyéb értékes terméket produkál, mint a nagybirtokos ugyanazon a területen. Tehát a nagybirtok feldarabolása után a gabonatermelés 4—5%-kal csökkenni fog: de ennek fejében igen jelentékeny mértékben emelkedni fog a hus, tojás, tej, kerti vetemény és egyéb értékes termékek produkciója és pedig már a feldarabolást követő első vagy második évben.

De van még egy szempont, amelyet a birtokreform hatásának mérlegelésénél figyelembe kell vennünk. Magyarország területén körülbelül 5 millió hold olyan művelésre alkalmas terület van, amely tényleg nem áll művelés alatt. A birtokreform, ha helyes alapon jön létre, ennek a területnek a hasznosítását vonja maga után és pedig egy jó részét már a legközelebbi időben, ami már magában véve igen jelentékeny gabona- és egyéb terményekben beálló többlettermeléssel volna egyértelmű. Szerény nézetem szerint tehát nem az a helyzet, hogy a messzemenő radikális birtokreform csökkenti a termelést és pénzügyi nehézségeket támaszt, hanem éppen ellenkezőleg ez az egyetlen helyes politika, amelyet követhetünk, ha az ország gazdaságát és pénzügyeit gyorsan szánálni akarjuk.

Az kétségtelen, hogy az új kisgazdaságok létesítése és üzembe-helyezése sok nehézséggel jár. Itt van mindjárt az építés kérdése az egészen új kisbirtoktelepeken, de ezt a nehézséget, a mint erre Farkas Géza tisztelt barátom is rámutatott felszólalásában, nem szabad túlbecsülni, mert az új telepek egy részét a nagybirtokon már meglévő majorok épületeiben is el lehet helyezni.

Egy másik nehézsége a birtokreformnak az instrukció kérdése. De amikor ezt a nehézséget figyelembe vesszük, ne felejtjük el, hogy 100 és 100 gyárunk, amely eddig fegyvert és muníciót gyártott, most megáll és ma-holnap a munkanélküliség réme úti fel fejt városainkban. Ha ezt a sok gyárat annak idején rövidesen be lehetett rendezni gyilkolószerszámok készítésére, nem lehetne ezeket most ugyanígy berendezni ekék, szántómotorok és gazdasági eszközök gyártására? Ezzel egyszerre oldanánk meg a munkanélküliség s a birtokreform problémáit. Itt megint azt lehet mondani: a békegazdaság nem háborús gazdaság. Azonban mégis figyelembe kell vennünk egy fontos körülményt. Európa egész keleti felében óriási mezőgazdasági átalakulás megy végbe, amely évtizedekre terjedőleg sohasem látott keresletet teremt, mezőgazdasági gépek és eszközök iránt. Magyarország egész ipari lakossága, ha mind mezőgazdasági gépet és eszközt gyárt, alig gyárthat annyit, amennyit a megifjodott Oroszország stb. keletre eső ország a következő évtizedekben ne lenne képes felvenni. Ha most felszabaduló hadiszergyárainkat gazdasági eszközök gyártására rendezzük be: ezzel földművelésünk reformjába bekapcsolva, alapját vethetjük iparunk fellendülésének is.

A község földművesei számára lefoglalt földet addig, amíg a tagosítás bekövetkezik a község kezelni. Valószínű, hogy az ilyen körülmények között a földművesek túlnyomó többsége szívesen bele-megy a tagosításba és ő maga sürgeti azt, hogy lefoglalt földjét a községtől kikaphassa. A birtokreform, ha jól meggondoljuk, nem egyéb, mint az ország mezőgazdasági népességének új megszervezése arra, hogy az ország földjét megváltozott viszonyok között is jól meg tudja művelni. Hiányos lesz a birtokreform, ha nem gondoskodik a tagosításról is. Az elnöklő miniszter ur azt a kijelentést tette, hogy a tagosításnak a birtokreformmal való egybekapcsolása nem kívánatos, mert félt, hogy a tagosítás nehézsége révén a birtokreform fog szenvedni. Ebben az álláspontban sok a megszivlelni való. Mindamellett tekintettel a tagosítás óriási közgazdasági jelentőségére, nem szabad elmulasztanunk annak a kérdésnek a feltevését, nem volna-e lehetséges így alkotni meg a birtokreformot, hogy ne tagosítás hátráltassa a birtokreformot, hanem fordítva: a birtokreform mozdítsa elő a tagosítást?

Egyáltalán nem is lehet elképzelni a birtokreformot, mint büro-

kratikus műveletet, az egész földműves nép egyetemes munkája kell hogy legyen ez. Évített minden faluban földműves tanácsot, megyei és országos földművelésszervezeteket kell alkotni, tulajdonképpen ezek kell hogy végrehajtsák a megalkotandó törvény értelmében az állam jogvédő ellenőrzése alatt és támogatása mellett a birtokreformot.

Fejezem felszólalásomat és csak még annyit jegyzek meg, hogy az előző megállapításokban, amidőn arra utaltam, hogy a nagybirtok feldarabolása nem szegényitené, hanem gazdagítaná az országot, még csak nem is vettem figyelembe, hogy kisbirtokosaink agrártechnikai tudását, munkájuk eredményességét fejleszteni is lehet. Nézetem szerint a többtermelés országos szervezése lesz az a terv, ahol elsősorban a gazdasági osztály, másodsorban a harcterről visszatérő értelmiségi ifjuság elhelyezést találhat. A többtermelés előkészítésének szerény nézetem szerint már a legközelebbi időben meg kellene kezdődni.

Bernát István: Tisztelt Értekezlet! Minél több felszólaló véleményét hallom itt, annál több témát látok, amelyhez hozzá kell szólnom, mert csak a többek véleményének meghallgatása után látunk bele igazán abba, hogy milyen mélyreható kérdések eldöntéséről van itt szó, amelyeket könnyelműen, meggondolatlanul megoldani nagy veszedelem volna. Ebből az álláspontból kiindulva és hivatkozva arra is, hogy ez a tanácskozás ma országszerte olyan nagy figyelem tárgya, szükségesnek tartom, hogy két itt elhangzott nyilatkozatra cafolyólag reautaljak, mert ha ezek a nyilatkozatok cáfolatlanul menének szét az országban, ezek a termelés folytonosságát, amelyről itt annyi szó esik, nagymértékben kockára tehetik.

Az egyik nyilatkozat az, hogy mindenkinek joga van a földhöz. Nem akarok itt a jog meghatározásába bocsátkozni, mert tudom, hogy nálam sokkal illetékesebb emberek nem tudtak ezzel a feladattal megbirkózni. Ha azt mondjuk, hogy mindenkinek joga van a földhöz, ez körülbelül azt is jelentené, hogy mindenki tartozik a rájutó földet művelni. De éppen Lukovits ur fejtette ki, hogy a népszámhoz viszonyítva olyan kevés a föld, hogy minden lélekre kb. csak egy hold esnék. Ilyen elosztás mellett a népnek nem lesz kihasználva a munkaereje, másrészt az egész társadalom olyan alacsony nivóra, a barbarizmus állapotába sülyedne, hogy a haladás tökéletesen ki lenne zárva, mert hiszen lehetetlenné válik a haladás leglényegesebb feltétele, a munkamegosztás.

Ezt, azt hiszem, mindnyájunknak, akik jóhiszeműleg igyekeztünk ezeket a nagy kérdéseket megoldani, konstatálnunk kell és meg kell cáfolnunk az ilyen téves nézeteket. Egy másik nézet az, amelyet Abrahám államtitkár ur is említett és úgy látszik, magáé is tett, amelyet azonban én nem tartok helyesnek és azt hiszem, hogy ő talán nem értelmezi ezt úgy, mint ahogy az közzsájon forog. Ez a nézet azt vallja, hogy a föld legyen azé, aki azt műveli. Ha nézzük, hogy kik tulajdonképpen a mezőgazdaságból élők Magyarországon, akkor azt látjuk, hogy a népszámnak körülbelül 60-65%-áról van szó. Ez oly nagy szám, hogy egy emberre alig egy-két hold juthatna. És körülbelül azok az állapotok állnának be, amelyet az előbb vázoltam. Tudniillik az illetők munkaereje kihasználva nem lenne, amellyel a munkamegosztás kellően alkalmazható szinten nem lenne; meg lenne bénítva a fejlődés, mert sokkal több egyént kötnénk le a mezőgazdasághoz, mint amennyire tulajdonképpen szükség van. Az uraknak az az ideája, hogy mindenki művelje a réses darab földet, valószínűleg azt fogja eredményezni, hogy mindenki csak annyit fog termelni, amennyit ő maga fogyaszt. Ha 5-8 holdat francia módra nagyon intenzíven spárgatényésszel s effélével hasznosítok, akkor megélhetek nagyon bőven. Csakhogy ez Magyarországon, amint mindnyájan tudjuk, nagyon kevés esetet le számítva, egyáltalán el nem érhető és ennél fogva akkor az egész mezőgazdaság alacsony kulturán maradna. Arról nem is beszéltek, hogy ilyen módon mi fog történni az erdővel. Ki fogja azokat művelni? Mi történik a legelőkkel? És vajon hogyan kvalifikáljuk azt a munkát, ami jogcim arra, hogy valaki azt a darab földet a maga tulajdonába szereze? Legyen ez egészen intenzív munka, vagy kevésbé intenzív munka? Megelégedjünk-e azzal, ahogyan azt egy öreg ember úgy ahogy megműveli, vagy külön bizottságokkal vizsgáltsuk felül a művelési módokat? Ez lehetetlen. Lehetetlenné tartom tehát, hogy ezek az elvek innen hirdettessenek azért, mert ez egyszerűen lehetetlenné tenné azt a mezőgazdasági kulturát, amire a tisztelt előttem szóló reautalt?

Az én felfogásom az, hogy az a jogrend, amelyben idáig a társadalmak elhelyezkedtek, amely szerint az agrárrendszer fejlődött, egészen véve a legjobb, már csak azért is, mert a dolog természetéből fakadt, mert száradok eredménye.

Ezek után rátérek a kérdőpontokra. Az első két kérdést illetően bátor vagyok némileg rekapitulálni azt, amik itt elhangzottak. A miniszter ur azt mondta, hogy kb. 3-4 millió hold az, amire szükség van. Akár vásárlás, akár kisajátítás útján szereznék meg ezt, ez az 1895-iki mezőgazdasági statisztika szerint az összes közép- és nagygazdaságok kisajátítását jelentené. Nem tudom, hogy vajon a termelés szempontjából szabad-e nekünk eliminálnunk a közép- és nagybirtokokat?

Honnan kerítsük elő ezt a 3-4 millió holdat? Kadosa ur utalt az idegen kéz birtokaira és kívánatosnak mondotta, hogy elsősorban ezeket sajátítsák ki. Az igen tisztelt államtitkár ur abban a nézetben van, hogy ez bizonyos nemzetközi viszonyok miatt kényes kérdés. Megvallom, hogy én nem vagyok ezen a nézeten és utalva arra, hogy

már évekkel ezelőtt az általunk összeállított statisztika szerint körülbelül 2 millió hold volt az ilyen tulajdonosok kezében, ma azt hiszem, hogy ez közel lehet a 3 millióhoz.

Itt mindenesetre nagyon tetemes mennyiségű birtok állhat rendelkezésre abban az esetben, ha ez a modalitás elfogadtatik. Ami az esetleges nemzetközi bonyodalmakat illeti, én előttem mindig az lebeg, hogy amit a kicsiny Románia meg tudott csinálni, az talán bizonyos fokig Magyarországnak is sikerül, sőt talán kötelessége megcsinálni. De különben is kik volnának itt érdekelve? A volt Ausztria és Németország? (Felkiáltások: Olaszország!)

Ha ezek a birtokok nem volnának elégségesek, még mindig itt vannak a felajánlott és felajánlandó birtokok. Igaz ugyan, hogy a mi közönségünk nagyrésze azt hiszi, hogy Magyarország a petrifikált birtokrendszernek a hazája. Ennek épp az ellenkezője igaz. Hiszen itt vannak a hivatalos statisztikai adatok, hogy Magyarországon 30-40 év óta oly nagy forgalom fejlődött ki az ingatlanok tekintetében, amely páráját ritkítja. A statisztika szerint 1901-1914 között évenként több mint egy millió telekkönyvi birtoktest cserélt gazdát.

Éppen ma olvastuk az újságokban, hogy a miniszter urnak óriási birtokkomplexumokat ajánlottak fel. Ezt az OMGE felhívása nyomán kétségtelenül ujak fogják követni. Azt hiszem tehát, hogy minden kényszerkisajátítás nélkül annyi lesz az eladó birtok, hogy egyes eseteket leszámítva, ahol rokkantak elhelyezéséről van szó stb., kényszerítő rendszabályokhoz fordulni egyáltalán nem lesz szükség.

A 4. pont a kötött birtokok felszabadításáról szól. Itt bátor leszek Dániel urnak is felelni. A hivatalos statisztika azt mutatja, hogy ezek a kötött birtokok részben kincstáriak, nagyrésztben községiak, azután vannak egyházi birtokok, végül hitbizományiak. Hozzájárulnak ehhez a részvénytársasági birtokok, amelyek száma igen tetemes, folyton szaporodnak és amelyek már a hivatalos statisztika szerint is a kötött birtokokhoz sorolandók. Amikor ezekről a kötött birtokokról van szó, nekem Herbert Spencernek egy mondanása jut eszembe. Azt mondotta ugyanis egy helyütt, hogy bizonyos nézetek és felfogások, habár azok ma talán tökéletesen üreseknek és helyt nem állóknak mutatkoznak is, ha hosszú időn keresztül fenn tudták magukat tartani, bizonyos megfontolással tolandók fele, mert ez mindenesetre azt jelenti, hogy ezek az idők folyamán az igazságnak és a helyességnek bizonyos mértékét zárták önmagukba.

Bármennyire a jelen helyzettel ellenkezőnek látszik is az, hogy Magyarországon annyi hitbizomány és annyi kötött birtok van, mégis voltak idők, amikor ezek fennállása meg volt indokolva és hogy olyan sokáig fennmaradtak, ez bizonyos fokig ő mellettük szól. Magyarországot a nagybirtokok hazájának mondják, bizonyos fokig egészen találóan. De ezek a nagybirtokok nem valami mesterségesen csinált konglomerátumok. A folyamat az, hogy a nagyobb birtokokból váltak ki a kisebb birtokok. A szociáldemokrata uraknak tudni kell, hogy ez a folyamat most is fennáll és nagyon jól tudják, hogy éppen ez a nagy bajunk, hogy míg az ipar terén az ellenkező irány érvényesül, addig a nagybirtokok apró birtokokra estek szét. Éppen ezért az öreg Aristotelesnek megint igaza lesz, hogy a legjobban megalapozott demokráciák a paraszt, illetve a mezőgazdasági demokráciák, nem pedig az iparos demokráciák.

Abban Dániel urnak egészen igaza van — nagyon örülök, hogy felhozta ezt, mert enélkül hézagos lett volna a tárgyalás —, hogy éppen a községi birtokok szociális tekintetben milyen rendkívüli fontossággal bírnak, milyen támaszai lehetnek a kis embernek. Éppen ezért ezekkel nem lehet nagyon könnyedén elbánni, mert ezek az apró birtokok révén sok helyen nagyon fontos községi és szociális hivatást teljesítenek.

A 9. pont a felosztandó birtok jogi minőségével foglalkozik. Azt hiszem, ezeknek a különböző kategóriáknak az előnyeit és hátrányait az egyes felszólalók már méltányolták. Rá kell azonban mutatnom arra, hogy a szövetségi birtokok eddigéig a legtöbb helyen, ahol csak valamelyes szakértelemmel és jóakarattal vezették azokat, beváltak. Én azt hiszem, hogy a birtokok ezentúl is hasznos szolgálatokat tehetnek, mint előkészítő iskolák, ahol a kisember megszerezheti magának azt a tőkét, amely hiányzik neki ahhoz, hogy birtokot vehessen.

A 10. pontban arról van szó, hogy a kisbirtokot a gazdaságilag káros felosztás ellen hogyan kell védelmezni. Nézetem szerint ez igen fontos kérdés. Idáig jóformán semmit sem beszélünk arról, hogy mi volt az oka annak, hogy Magyarországon annyira megmozdult a föld, hogy annyi sok eladó birtok lett, hogy annyi sok ember nem tudta megtartani birtokát. Itt a mulasztások egész hosszú sorozata van, amelyet a földművelő néppel szemben az előző kormányok elkövettek. Mert hiába mondják, hogy a földbirtokos arisztokrácia érvényesítette a maga döntő súlyát a törvényhozásban. A dolognak épp az ellenkezője áll. Igen, ők szavazták meg a törvényeket, de a legtöbb esetben olyan törvényeket szavaztak meg, amelyekkel éppen a saját hatalmukat ásták alá.

Az én felfogásom az, hogy új világot kell teremteni; meg kell adni a földbirtoknak a fejlődés mindama lehetőségét, amely eddig tőle el volt vonva, akár azért, mert nem volt hitele, akár azért, mert a hitel drága volt, vagy nem volt olyan formában nyújtva, mint a földbirtok kívánta, vagy az értékesítésnél olyan akadályok voltak

amelyek a gazdálkodást nagyon sok esetben megfosztották a rentabilitástól.

Egyébként egészen bizonyos, hogy a birtokkategóriák nem jelentik egyszersmind azt, hogy a nagybirtokok többet fognak life-rálni a köznek vagy a kisebb birtokok kevesebbet. Hiszen láthatjuk, hogy egyes országok, amelyekben csupa kisbirtok van és amelyekben rendkívül intenzív mezőgazdaságot folytatnak, mégis a hanyatlás lejtőjére jutottak.

Ami az egykézben való halmozódást illeti, bizonyos fokig szükségesnek tartom, hogy a birtokkategóriák, illetve a birtoknagyságok ne petrifikáltassanak és hogy bizonyos szerzési mód legyen, de azt hiszem, hogy éppen a demokratikus irányzatnak nem felel meg, ha ez a végtelenségbe menne. Méltóztassanak számolni azzal, hogy a földbirtok, akármilyen intenzíven műveltetik is, akármilyen jövedelmező is, az ingó tőkének és különösen az iparba, vagy a kereskedelembe fektetett tőkének a hozadékát nem fogja elérni. Azok tehát, akik az utóbbi téren munkálkodnak, mindig előnyben lesznek a földbirtok felett, tehát módjukban lenne a birtokhalmozás, ami nem volna kívánatos.

A tisztelt radikális urak bizonyos tekintetben túlhaladták az én várakozásomat, mert nagy merészséggel és a meggyőződés bátorságával hirdették az elidegenítés kizárását bizonyos birtokok esetében. Jóleső érzéssel konstátálom ezt, de konstátálom azt is, hogy a birtokminimum tekintetében itt még valami számbajövő nyilatkozat nem történt.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Méltóztassanak megengedni Kunfi Zsigmond miniszter urnak, hogy néhány észrevételt tegyen. (Halljuk! halljuk!)

Kunfi Zsigmond népjóléti miniszter: Milyen tisztelt Szakértekezlet! Nekem az volt az eredeti szándékom, hogy csak mint érdeklődő és okuló fogom ezt az értekezletet végighallgatni; azonban bizonyos felszólalások és megjegyzések, amelyek itt elhangzottak, arra ösztönöztek, hogy szíves engedelmeiket kérem, hogy bizonyos dolgokra megjegyzéseimet megtehessem.

A földreform technikai keresztülviteléről itt igen sok megszívlelendő, talán egymást kiegészítő felszólalás hangzott el, de nekem valahogy az az érzésem, hogy ebben a vitában elsikkadt — talán azért, mert ezt mindenki természetesnek veszi — annak az alapvető ténynek a meglátása, ami ezt az egész vitát és ezt az egész agrárpolitikai reformot e pillanatban ennyire szükségessé tette. Meggyőződésem szerint a forradalom egyik legfontosabb hajtóereje és egyúttal legfontosabb következménye is a földkérdésnek a felvetődése és annak a megoldása. Ennek a megoldásnak tekintet nélkül a formai eredményre, egy materiális eredménynek kell lenni, még pedig meggyőződésem szerint abban, hogy az eddigi vagyon- és jövedelemeloszlásnak az országban meg kell változnia. Ez ennek az agrárpolitikai reformnak az alapja és igazi lényege.

A változásnak a következménye az kell hogy legyen, hogy azok, akik eddig nagy szegénységben éltek, bizonyos jóléthez és jómódhoz jussanak, még pedig azok gazdagságának a rovására, akik eddig nagy jólétben éltek. (Ugy van!)

Szükségesnek tartom ennek igen nyomatékos hangsúlyozását, mert a mai felszólalások között Ábrahám államtitkár ur hangoztatta azt és mert általában, úgy látszik, azt hiszik, hogy a földreformnak úgy kell végbemennie, hogy a föld mostani tulajdonosainak ebből semmi anyagi kárjuk ne legyen. Előre bejelentem, hogy addig, amíg ez a kormány mai összetételében fog működni, ott igen erős törekvés fog megnyilvánulni arra nézve, hogy a földbirtoknak és a nagyvagyonnak bizonyos kategóriájára nézve általában igen erős eltolódás menjen végbe a mai tulajdonosok rovására.

Ábrahám államtitkár hangsúlyozta, hogy úgy látja, hogy az értekezleten egészen egyöntetű állásfoglalás alakult ki arra nézve, hogy a földnek a birtoklása a jövőben egészen a magántulajdon alapján történjen. Rá kell mutatnom ezzel kapcsolatban arra, hogy az az argumentáció, amely a földnek magántulajdonba vétele mellett szól, rendszerint arra hivatkozik, hogy a magyar földműves természetének ez felel meg. Dániel barátom is egy anekdotát mondott el itten ennek a megvilágítására. Mármost igen jól elképzelhető az — és erre a technikai megoldások teljesen készen állanak —, hogy a föld egyéni birtoklás formájában adatik oda a parasztságnak és hogy azt a földet csak egy adó sujtja, amely adó azonban természeténél fogva olyan, hogy az kifejezésre juttatja az egész kollektivitásnak azt a jogát, hogy a föld gyümölcszeire, a föld jara-dékára az egész kollektivitásnak szüksége van. Bernáth István igen tisztelt előttem felszólaló ur azt mondotta, hogy nem lehet innen szó nélkül kimenni hagyni az országba azt, hogy mindenkinek joga van a földhöz, mert ennek az volna a következménye, hogy ezt az emberek úgy értelmeznék, hogy ebben az esetben minden embernek kellene egy parcellát, egy holdat kapnia, akkor mindenki megművelné ezt az egy hold földjét és ezzel lehetetlen lenne a munkabeosztás, amely — amiben mindannyian egyetértünk — minden társadalmi fejlődés és magasabb kultúra alapja. Ezen az alapon érvelt az ellen, hogy a földhöz való jog statuáltassék, mert ez azt jelentené, hogy minden embernek tényleg fizikailag birtokolnia kell azt a darab földet. Evvel szemben bátor vagyok a következő analógiára utalni. Tegyük fel — amit talán az előttem szóló igen tisztelt Igazgató ur sem tart abszurdum-

nak —, hogy egy állam kimondja kollektív tulajdonjogát az országban levő összes vasutakra és bányákra. A földhöz való jog ugyebár jogi kifejezése annak a birtoklási ténynek. Ha azt mondom, hogy az állam kezébe veszi a bányákat és a vasutakat, ez azt jelenti, hogy annak a kollektivitásnak joga van a bányákra és a vasutakra. Lehetséges-e ezt a jogot úgy értelmezni, hogy ezen az alapon az egyik embernek joga van elvinni egy vasuti kocsit, a másiknak egy szakaszt, a harmadiknak egy szemafort és ebben az értelemben kell-e és lehet-e felfogni a kollektivitásnak bizonyos tulajdonjogát azokra a dolgokra? Ha egy állam kimondja, hogy neki joga van mondjuk a vasutakat, a bányákat, a hajózási vállalatokat stb. hatalmába venni és ezáltal az egész társadalom jogát statuálja ezekre a birtoklási tényekre: amint ebből nem következnek az, hogy ezeket a dolgokat egyenként szét kell darabolni és minden embernek úgy kell biztosítani az ahhoz való jogát, hanem arra való az egész jogrend, arra való az egész kifejlett társadalmi kultúra és annak ezer intézménye, hogy ezek csatornáin keresztül érvényesüljön és transzformálódjon az emberek ezen joga és érvényesüljön belőle az, ami egyedül lényeges a jogban, hogy t. i. annak élvezetében mindannyian részesülünk, úgy ennek a megoldásnak a földre nézve sincs abszolúte az a következménye, hogyha a társadalomnak a földhöz való jogát bizonyos formában statuáljuk, akkor ebből az következzék, hogy mindenki vegye a maga parcellaföldjét és azt művelje, hanem ez csak azt jelenti, hogy az egész kollektivitásnak joga van arra, hogy a föld gyümölcszeiben részesüljön.

Még csak két rövid megjegyzést akarok tenni a vitában felhangzott bizonyos nézetekre. Ez vonatkozik természetesen elsősorban arra, hogy egy ilyen radikális változás a vagyon- és jövedelemeloszlás tekintetében természetesen nem vonatkoznék egyoldaluan csak a földre és a földtulajdonra. Azzal a radikális birtokpolitikai állásponttal, amelyet én itt képviselek és amelyet igyekezni fogok ennek a reformnak minden állomásánál tölem telhető erővel érvényre juttatni, ez természetesen nem fér össze. Birtokpolitikai álláspontunk logikus következménye, hogy noha a mozgó tőkének és az ipari tőkének a természeténél fogva azok a módszerek, amelyekkel azt megfogni lehet, lényegesen különböznek attól, amelylyel a földbirtokot meg lehet fogni, mégis a kormány ugyanolyan energikus kézzel fog eljárni a tőkének és a vagyonnak minden más formájával szemben is. El tudom képzelni, hogy nemcsak a konfiskálás és az adópolitika eszközeivel, de egy szociálpolitikai rendszerrel is el tudjuk ezt érni, amely nélkül, hogy a tulajdon kérdését — amelyet egyáltalán nem akarunk felvetni a lét vagy a nemlét vonatkozásában — érintené, mégis ugyanolyan súlyos megterhelést jelent az ingó tőke számára, mint egy ilyen földreform, a föld eddigi tulajdonosai számára. Erre azért is szükség van, mert nézetem szerint minden politikai forradalomnak és az itt lezajlott forradalomnak is igazi értéke és az összes szabadságjogok jelentősége abban van, hogy a szegénységet, amely minden bajnak, minden betegségnek, az élet minden árnyoldalának forrása, ne a szimptomáit gyógyítsuk, hanem ahhoz a fundamentumhoz nyuljunk, amelyből az fakad.

Bernát István igazgató ur a kötött birtoknak bizonyos formáira nézve Spencer tekintélyével is támogatta azt a felfogását, hogy maga az a tény, hogy ezek ilyen hosszú ideig megmaradtak, mutatja ezek életrevalóságát. Ez alapján véve a Hegeli felfogásra megy vissza: »Alles was ist, ist vernünftig«. Ez igaz bizonyos pontig. De attól tartok, hogy Magyarországra nagy szerencsétlenség volt az, hogy ezek az intézmények, amelyek valamikor talán szolgálhatták a fejlődést, olyan időpontra is fennmaradtak, amikor észszerűségüket és jogosultságukat elvesztették. Egyáltalán nem tudom elfogadni azt az argumentációt, hogy azért, mert valami évszázadokon keresztül megvolt, ebből bárminő következtetést lehetne levonni arra nézve, hogy ma is helyesen áll fenn.

Befejezésül még csak egy látszólag népszerű és radikális felfogással szeretnék szembehelyezkedni, amelynek ma délután Ábrahám államtitkár ur is kifejezést adott, amikor azt mondotta, hogy bizonyos tekintetben szigorubb elbánást kíván azokkal a birtokokkal szemben, amelyek hadibirtokok. Amennyire az ember a feudális, sőt a kaptalista természetű nagybirtok keletkezésének a történetét ismeri, valamennyinek bölcsőjénél háború, rablás, erőszak és azok a tényezők állottak, amelyek eddig a történelmet vitték és az ilyen nagy kríziseket előidézték. Noha tudom, hogy egy olyan nagybirtokkal szemben, amely talán 200 évvel ezelőtt keletkezett, háború és hadiszállítások következtében, ma kevésbé haragos hangulat él a feledékeny emberekben, mégis alapjában véve azt hiszem, hogy a szatmári békében létrejött latifundiumok és Weiss Manfréd esetleges latifundiumai között a keletkezésük természetére nézve semmiféle különbség nincs és nem hiszem, hogy az egyikre másféle eljárást statuáljunk, mint a másikra. En ebből nem azt a következtetést akarom levonni, hogy az új latifundiumokkal szigorubbban és a régiekkel enyhébben bánjunk el, hanem azt, hogy mind a kettővel egyforma radikálisan, egyforma szigorúsággal bánjunk el.

Ábrahám Dezső államtitkár: Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy noha a miniszter ur között és köztem ellentétek látszanak fenntorogni, ennek dacára vele teljesen azonos alapon állok. A szerencsésen megkezdett és adja Isten szerencsésen bevégezendő forradalom ugyanazon célokat tűzte ki elibenk, az elé a három párt

elé, amely ennek a forradalomnak a keresztülvitelére szervezkedett és majdnem teljesen azonos célok vezetnek bennünket a végcélok tekintetében is. Célunk elsősorban az ország felszabeditása, azután a nagy vagyoni egyenlőtlenségeknek és különösen a társadalmi egyenlőtlenségeknek teljes megszüntetése.

Ami azt a kérdést illeti, hogy kártalanítás nélkül, vagy kártalanítással eszközöljük a birtokok felosztását és igénybevételeit, az igen tisztelt miniszter ur felszólalásával szemben csak azt jegyzem meg, hogy nem tudom, vajjon nem lesz-e nagyobb teher az, ha a megmaradt vagyonrésze, megmaradt birtokra egy nagy vagyonadót vetünk ki, mintha a birtok egy részét kártalanítás nélkül egyszerűen elveszszük. Én a kérdést úgy gondolom megoldhatónak, hogy igen is nagy vagyonadóval sujtuk az érintetlenül maradt vagyonrészeket.

Bernát István: A miniszter ur támadja felszólalásomnak azt a részét, amely arra a tételre vonatkozott, hogy a földhöz mindenkinek joga van és kifejtett egy nagyon tudós kollektivistá elméletet. De azt meg fogja nekem engedni a miniszter ur, hogy ez az állítás így magában belevetve, ugyanazt az értelmezést fogja nyerni az emberek kilenczede részéről, mint amit részemről nyert. Tudniillik kívülről azt fogják mondani, hogy nem a kollektivitás, nem az állam, hanem én egyénileg akarok kihatolni egy darabot a földből. Azt hiszem, ha megkérdezzük azokat, akik leginkább vannak érdekelve, tulajdonképp többségük ezt fogja mondani.

Én nem mondtam azt, hogyha bizonyos intézmények sokáig állanak fenn, a további fennállásra bizonyos joggal bírnak. Én csak azt mondtam, hogy volt bennük bizonyos erő és azért tartották fenn magukat, mert hasznosak voltak az akkori viszonyok között. Ez azonban nem jelenti azt, hogy most ne szorulnának reformra.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Mielőtt tovább folytatnók a tanácskozást, méltóztassanak megengedni, hogy egy nyilatkozatot tegyek. Több oldalról felmerült az az aggodalom, hogy miután itt általában mindig magyar népről van szó és a legtöbb szónok a magyar népnek földhöz juttatásáról beszél, ez félreértésre adhat alkalmat kinn az országban, mert azt gondolhatják, hogy mi itt tényleg csak az ország magyar nyelvű lakosait akarjuk földhöz juttatni, csak azok javára akarunk változtatásokat eszközölni. Azt hiszem, felesleges itt kijelentem, de talán megnyugtató végett, az izgatások elkerülése végett helyes, ha itt is hangoztatom, hogy amint ennek a kormánynak általában az a politikája, hogy minden jogban az ország valamennyi lakosát nyelve, vallásra és minden egyébbe való tekintet nélkül egyformán akarja részesíteni, úgy ennek a birtokreformnak az áldásait is az ország valamennyi lakosára nézve egyformán óhajtja kiterjeszteni és a földet arra való tekintet nélkül akarja a nép kezére juttatni, hogy a nép az országban élő melyik nemzethez és melyik vallásfelekezethez tartozik. (Élénk éljenzés.)

Gerster Béla, a magyar magánmérnökök országos szövetsége részéről: Az eddigi felszólalók kevés kivétellel vagy a saját társadalmi osztályuknak vagy pedig szociológiai iskolájuknak a nézeteit tolmácsolták a szőnyegen levő kérdéssről. A földművelő nép részéről a tárgyalás alanyának a nézetei iránt a megvalósítandó óriási nemzeti vállalkozásnál nem hallottam még kíváncsi hangokat.

Nem megyek messzire a valóságától, ha felteszem, hogy ezen reform általános elvét illetőleg a nép az igazságot, az igazi osztó igazság gyakorlatát fogja követelni. Halaszthatatlannak tartom, hogy eziránt minél előbb megnyugtassuk a népet, de nem egy általános-ságban tartott kijelentéssel, hanem olyannal, amely nem szó, hanem tett számba megy, tehát annak a megjelölésével, hogy mily messze menőleg kívánjuk és tartjuk képeseknek magunkat a földreformot azonnal keresztülvinni.

Alig lehetünk afelől kétségben, hogy a nép tetszésével találkozó általános elvet és a reformra irányadó határának, megfelelésének és a reform gyakorlati foganatosítása kivételével teremthetjük meg csupán az atmoszférát arra, hogy a nép béketűréssel várja és bízzék a reform okvetlenül hosszabb időt igénylő megvalósításában.

Melyek legyenek tehát azok a végső határok és módok, amelyek alapján elméletileg az ország az új földosztásra vállalkozhatik.

Könnyen felfogható gyakorlati okokból is, a kérdés tanulmányozásával nem mehetünk messzebb, mint a Nagy-Alföld, a Kis-Alföld, a Dunántul és a Mátra vidék, vagyis a magyarlakta vidékek összefoglalásáig. Felvettem magamnak tájékozásom végett azt a kérdést, hogy vajjon van-e és mennyi azon közép- és nagybirtok terjedelme a magyarlakta vidéken, amelyek kisajátításával legalább az ezen vidéken lakó törpebirtok bizonyos mértékig terjedő kiegészítése és a gazdasági cselédek és napszamosok családjainak többsége számára kisbirtokok képzésére elegendő nagy terület adományozható volna. A statisztikai adatok szerint csak abban az esetben érhető el ez a cél, ha a nevezett területen fekvő összes közép- és nagybirtokok szántóföldje, rétje és legelője kisajátíttatnék. Én azt hiszem, hogy a magyar földművelő nép zöme kapacitálható lesz arra, hogy a területén fekvő mezőgazdálkodásból nem élő ipari jellegű városok élelmezésének feltétlen biztosítása végett a városok élelmezésének és ipari feldolgozásra alkalmas anyag termelési kötelezettségének kikötésével annyi meghatározandó nagy- és középbirtok vétessék ki a kisajátítás kötelezettsége alól, mint amennyi a városok élelmezésére és az ország mezőgazdasági iparához szükséges nyersanyagok termeléséhez szükséges.

Ezt a területnagyságot minden kisajátítási gyanu kikerülése végett

már most meg kell állapítani azzal, hogy amennyiben a jövőben a fejlődés következtében az országnak a mondott célokra nagyobb termelésre lesz szüksége és ez sem külföldről be nem szerezhető, sem a kisgazdaságok által előteremthető nem lesz, az állam az 50—1000-ig terjedő nagyságú kisbirtokkategóriákat kötelezheti az országnak szükséges termelési ág felkarolására.

A szóban forgó doklarációban kell, hogy benne foglaltassék, hogy a határmenti országrészekben is ugyanezt a reformot ugyanabban a terjedelemben fogják végrehajtani, mint a magyarlakta megyékben.

A magyarországi modern földreform a községek és a községi lakók agrárhajajának az orvoslása abban az irányban, hogy minél több a földművelésből képességeinek és hajlamainak megfelelően jól megélni tudó tűzhely alakuljon.

Igazán végzetes hiba és az intező körök erkölcsi kötelességét a nép boldogulásáért súlyosan érintő volna abban az esetben, ha az ország intézősége meg nem kísérelné a nép hozzájárulását minden tőle kitelhető kapacitálható eszközzel akkor megszerezni, hogy mindezek a bajok a földbirtokreformmal együtt szanáltassanak.

Azon indok, hogy a tagosítás eszméje sok helyen népszerűlenné vált, eszmeileg nem állhat meg azon követelmények ellenében, hogy a többtermelés lehetősége ki van zárva, ha nem hajtják végre a legrövidebb idő alatt a tagosítást.

A birtokreform csak egy láncszem az egyes községek agrár hajajainak megoldásában; ez csak lokálisan kezelhető. Bátorodom a miniszter ur figyelmébe ajánlani, hogy legyen kegyes lehetőleg haldéktalanul hozzájárulni a reform előmunkálataihoz, hogy az összes magyarországi községek birtokpolitikai állapota azonnal felvétessék. Csak ha ennek teljesen tiszta képe áll előttünk, csak akkor lehet végleg képet alkotni arról, hogy milyen kategóriákat milyen mértékben vagyunk képesek kielégíteni.

Azt a tanácsot is bátorodom adni, hogy ne bízzuk ezt a munkát egyszerűen a bürokráciára. Rendelkezésünkre áll egy birtokrendező kar, amely egész életén át ezzel foglalkozott. Ez a lehető legrövidebb időn belül eszközölni képes ezt a mondjuk igen átlagos és nem egészen az utolsó részletig menő, de helyes képet adó felvételt, amely megadja az eszközt és a módot arra, hogy a kormány elhatározásait már bizonyos felelősséggel hozhassa meg. Ne ötletszerűleg csináljuk meg a reformot, hanem amint modern államhoz illik, alaposan és becsületesen.

A mult rezsimek legbotrányosabb büne, hogy ezt az országot nem tagosították úgy, amint kell. Ezt a bünt most jóvá lehet tenni, még pedig a nép beleegyezésével és a nép akaratával. Bele kell kapcsolni ebbe a vízek rendezését, a közlekedési utak javítását is, vala mint — ismétlem — a tagosítást. Óriási bűn volna és nagy felelősséget vállalnának magukra az ország vezetői, ha ezt a dolgot nem próbálnák meg.

Még arra is vagyok bátor figyelmeztetni a tisztelt miniszter urat, hogy méltóztassék ennél a birtokfelvételi munkánál igénybe venni a mérnöktársadalomnak ilyen nagy, modern munkákat szervezni tudó képességét. Mi nagyon szívesen, a lehető legönzetlenebbül hozzájárulunk ehhez.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Nagyon köszönöm az értékes gyakorlati tanácsokat. Természetes, hogy az egész nagy akció gyakorlati keresztülvitelénél elsősorban számíttunk az ország mérnöktársadalmának szíves segítségére és buzgalmára. Méltóztassék csak egy kérdést megengedni: méltóztatott tanácsolni a községek birtokpolitikai állapotának felvételét. Méltóztatik ez alatt azt érteni, hogy a községek mostani birtokeloszlásának az állapotát vétessük fel újra? Mert az a kataszterben körülbelül megvan. Szükségesnek méltóztatik találni a mostani kataszteri felvételen kívül egy új felvételt?

Gerster Béla: A felvétel abból áll, hogy az illető községbe kimegy az illető kiküldött mérnök, megnézi a birtokállapotot és a birtokosok bevonásával meggyőződik arról, hogy minő bajok vannak ott.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Szóval csak összehasonlítja a kataszteri állapotot a tényleges állapottal.

Gerster Béla: Nem kell neki semmi mérnöki felvételt végezni, csak meg kell győződnie a bajok állapotáról és arról a lehetőségről, hogy hogyan és milyen eszközökkel lehet segíteni az illető községben. Ezt természetesen csak az illető községek közbenjárásával lehet eszközölni.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Ezekután, megköszönve a sok értékes felszólalást, az értekezletet berekesztem és a folytatást holnap délután 4 órára tűzöm ki.

Negyedik nap. — 1918. november 23.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Tisztelettel megnyitom az értekezlet folytatását.

Laádyi Dezső: Azok a felszólalások, melyek eddig a birtokpolitikai kérdések tekintetében elhangzottak, több szempontból világították meg a kérdést. Mielőtt én a megjegyzéseimet a kérdőpontra megadnám, kénytelen vagyok a Kunfi miniszter ur által előadottakra kiterjeszkedni. A szociáldemokrata párt agrár álláspontját illetőleg a világ szociálistá

sinesenek egységes felfogásban. Van egy u. n. revizionista álláspont, amely már a kisüzemek fölényét hirdeti a nagyüzemek fölött. Ez a kisüzem tulajdonjogát nem vitatja s a kisüzemek magántulajdonának elkobozása ellentétben is áll a szociáldemokrata felfogással.

Ha elismerjük azt, hogy a szociáldemokrata párt célja a munkanélküli jövedelem kiküszöbölése és az értékföbbletnek a munkások javára való átadása, ha elismerjük azt a törekvést, hogy szociáldemokrata párt célja az, hogy a munkás számára munkája teljes eredményét biztosítsa, akkor meg kell állapítani, hogy ez a cél és törekvés a mezőgazdaságban egyedül a kisbirtok által érhető el, mert a kisüzemeket egy feltétlenül fejlődésképes, minden támogatás nélkül is boldogulni tudó üzemmódnak tartjuk, az egyedüli követelmény, hogy a kisüzem termelési tekintetében elérje legalább is a mai nagyüzemi termelési rendszer eredményi fokát.

Feltétlenül áll az a tény, hogy a magántulajdonon alapuló kisbirtok nem áll ellentétben azon szociálista törekvéssel, hogy a munkások számára, munkájuk összes eredményei biztosítsanak.

A birtokpolitikai reform kivételének időpontját tekintve, én, aki a földművelő néppel állandó kontaktusban állok, de nemcsak én, hanem mindenki, aki a hangulatot ismeri, az tisztában van azzal, hogy birtokreform megvalósítási időpontjának kitolása a békés megoldásnak a rovására menne. És itt nem akceptálom Varga Jenő barátom indítványát sem, aki az 1919. évi termés betakarítása utáni időre akarja a reformot kitolni, mert nagy birtokrészek maradtak bevetetlenül és hogy az ilyen parlagon maradt területeken a művelés keresztül vitessék, arról az államnak még módjában van gondoskodni. Tessék intézkedni, hogy vetőmag rendelkezésre álljon.

A szociáldemokraták által előterjesztettekől származó félelmekre vonatkozólag azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a földbirtokpolitikai kérdés békés lebonyolítására, az országnak, de a földművelés eredménye szempontjából elsősorban az ipari munkásságnak van legnagyobb szüksége.

Fel kell hívnom az értekezlet figyelmét arra, hogy az egész országban kivétel nélkül az az általános nézet, hogy a földbirtokreform politikai keresztülvitele alkalmával a földművelők ingyen fogják megkapni a földet és minden olyan törekvés, amely az ellenkezőjét akarja velük elhárítani, hiábavaló.

Nemcsak az a fontossága ennek a birtokpolitikai reformnak, hogy azokat juttassa földhöz, akiknek földjük már volt — bár ez is fontos — hanem azokat, akiknek földjük nincs.

A lebonyolítást illetően az a nézetem, hogy amint egy bérlet, amikor a földet kibérli, kénytelen a bérleti szerződésekben olyan pontokat elfogadni, hogy a föld állapotát meg nem sértheti és hogy milyen minőségű és mennyiségű trágyát hordat ki a földre: úgy az államnak, mikor földet ad, legyen jogában a legalább is ugyanilyen kikötéseket tenni.

Van egy szerv már ma is, a földműves tanácsok, ezeknek feltétlenül, természetesen nem paragrafusokba foglaltan, de jogot kell biztosítani, hogy ügyeljenek arra és ellenőrizzék, hogy miként műveli ez az új birtokos a földjét és ezeket a tanácsokba bele kell venni a nagybirtokok felosztásával állásnékülivé vált gazdatisztek, akiknek a hivatása lenne megvizsgálni a földet, hogy a legnagyobb eredménnyel milyen termék termelhető benne, utasítani a kisbirtokost, hogy a földjét milyen műtrágyával trágyázza, utbaigazítást adni, hogy a gazdálkodás miképpen lehet a legeredményesebb. Ha azonban ezen szaktanács választását magukra a kisbirtokosokra bizzuk, akkor ezek a magukféléknek engedelmessé válnak. A tanácsnak olyannak kell lenni, hogy az új birtokosok bizalma benne összpontosuljon, ez vezesse be az új birtokost a földművelés minden ágába, mert a föld esetleg olyan emberek kezébe is kerül, akik eddig nem gazdálkodtak önállóan, akik mások munkásai voltak és eddig a munkát a gazda utasításai szerint hajtották végre és maguk még nem foglalkoztak azzal, hogy miképpen lehet önállóan termelni.

Rátérek arra a kérdésre, hogy milyen sorrendben váltsuk meg a földbirtokokat. E tekintetben nézetem szerint a legelső feladat az, hogy azokat a földbirtokokat kell felosztani elsősorban, melyekre a legsürgősebb az igény. A sorrendet a helyi viszonyok szabják meg. Ki kell térnem arra is, hogy a nagybirtokok körében bizonyos önkéntes megajánlás történt. En nem vagyok elragadtatva az áldozatkészségtől. A birtokpolitikai reform kezdetén a nagybirtokosok maguk sem tudják, hogy mi fog történni a földdel. Ezt a bizonytalanságot a drága munkaerő okozta és hogy nincs biztosíték arra, hogy a földjüket megművelhetik. A történet felajánlást nem tartom a nagylelkűség dolgának, hanem kényszerhelyzetnek.

Természetesen a felajánlott birtokokat igénybe kell venni. Elsősorban mégis azokat a nagybirtokokat sajátítsák ki, amelyeknek tulajdonosai maguk mezőgazdasággal nem foglalkoznak, így például a pénzintézetek s a külföldiek birtokait.

A földbirtok területét illetően felállított felső és alsó határokat, hogy a 100 vagy 1000 holdnál nagyobb birtokokat vegyék kisajátítás alá, nem fogadom el. A felsőt azért nem, mert tényleg meg kell szüntetni a munkanélküli jövedelmet. Nálam ott kezdődik a felső határ, ahol a személyes munka végződik. Az alsó határt sem szeretném 10 holdban megállapítani, mert vannak egyes munkaágak, amelyek nemcsak 10 holdon, hanem kisebb területeken is igénybe veszik az egész család munkaerőjét.

A földbirtokpolitikának általában arra az álláspontra kell helyezkedni, hogy az új kisbirtokost egyszerűen utnak engedni nem szabad,

mert ehhez előfeltételek kellene. Így követelnünk kell az egész népoktatásügyünk átreformálását, vándoroktatókról kell gondoskodni, a mintagazdagságokat megtartani és szaporítani kell. Törekedni kell, hogy a kisüzemek mindazokkal az eszközökkel és lehetőségekkel elláttassanak, ami számukra a minél nagyobb termelés lehetőségét biztosítja.

Most a máról kell gondoskodni s ez a törekvés nem lehet egyéb, mint az, hogy az ország adja meg a mezőgazdasági kisbirtokoknak a legnagyobb produktivitás lehetőségét, hogy a földből a kisgazda mindent kihozhatson.

Balkányi Béla: Mélyen tisztelt Szakértekezlet! Az eddigi felszólások számos olyan igazságot hoztak napfényre, amelyeket majd semmi esetre sem lehet a végrehajtásnál figyelmen kívül hagyni. A vezető szempont azonban csakis az lehet, amelyet a miniszter ur fejtett ki megnyitó beszédében, hogy a népnek nagyon széles rétegeit kell legrovidebb idő alatt földhöz juttatni. Ha ez az alapigazság, amelyet egy percre sem szabad szem elől téveszteni, akkor merőben céltalan minden vita afelett, hogy vajjon a kisbirtok egyes terményekben kevesebbet terem-e, mint a nagybirtok. A kisbirtokokat kell megcsinálni és a földbirtokpolitikát kell gyökereinél fogva úgy megváltoztatni, hogy azok a birtokok többet teremjenek.

Ami most már azt a kérdést illeti, hogy milyen birtokkategóriák vétessenek elsősorban igénybe az új kisbirtokok létesítésére, az én felfogásom szerint sem lehet a birtokok tulajdonjogi természetétől eldönteni. Nem az a kérdés, hogy állami, községi, egyházi, hitbizományi, bank, belföldi vagy külföldi állampolgár tulajdonában levő-e a birtok, hanem, hogy mennyiben alkalmas elsősorban a faluban lakóhelyi emberek földigényének a kielégítésére. Ezt természetesen azzal az igazságtalansággal járna együtt, hogy egyes középirtokosokat a falu közelében teljes egészükben igénybe kellene venni, míg más, sokkal nagyobb pusztai birtokokra csak később kerülne a sor. Nem lehet a kérdést másképpen megoldani, mint úgy, hogy a szociális szempontok érvényesítését a vagyonadó kivételi eljárásra bizzuk. Az igen erősen fokozatos vagyonadót úgy állapítjuk meg, hogy a vagyonadóban egy részt arra fordít az állam, hogy a teljes megváltási összeg ellenében átvett birtokot olcsóbban tudja a kisgazdák kezére juttatni. Ez esetben a megváltási ár nem a béke előtti ár volna, hiszen az merőben igazságtalan lenne azokkal a középirtokosokkal szemben, akiknek egész birtokára szükség van, hanem a tényleges érték, azonban minden birtokos, tekintet nélkül arra, hogy birtokát igénybe veszik-e vagy sem, igen magasan progresszív vagyonadót fizetne, amelyből telik arra, hogy pld. az egy millió koronáért kisajátított középirtokot 700,000 koronáért lehessen az új kisgazdák között kiosztani.

Azt a kérdést azonban, hogy ki mennyi földet kapjon, én más szempontból itélem meg, mint az eddigi legtöbb felszólaló. Teljesen megoldhatatlannak látom azt a problémát, hogy kétféle törpebirtokos, napszámos és gazdasági cseléd akkora birtokhoz jusson, hogy tisztán a saját birtokán végzett munkájából teljesen megéljen és semmiféle idegen munkát többé ne kelljen vállalnia. Ha átlag tíz hold egy ilyen család-fenntartásra elegendő kisgazdaság területe, akkor husz millió hold szántóföldre volna szükség és az eddigi felszólalásokból tudjuk, hogy az összes 100 holdon felüli birtokok szántóföldi részének felhasználásával sem áll több 7 vagy 8 millió holdnál rendelkezésre. Az egyforma zárt gazdasági egységeket képező kisgazdaságok létesítése nem lehet cél sem. Ellenben oda kell törekedni, hogy sok százezer, talán millió is meghaladó gazdasági munkás, cseléd, időszaki munkás, aki részben mezei, részben talán városi vagy ipari munkát is végez, abba a helyzetbe jusson, hogy már a legrovidebb idő alatt, ami szerintem, nem lehetetlen, már 1919. őszére a maga falujában két vagy három hold olyan parcellaföldet szerezhessen meg a lakóhelyéhez közel, amely neki és családjának a szabad idejében foglalkozást ad, amelyen élelmének nagy részét maga állíthatja elő, ahol megfelelő irányítás mellett egyes piacra vihető cikkeket is termelhet, takarmányt állít elő, sertés és baromfi tartásához, ami biztosítás neki az esetleges munkanélküliség idejére.

A nagyobb, 8—10 holdas önálló kisgazdaságok kihalása nem egyszerre, hanem szukszesszive egy fokozatos kisbirtokpolitika útján történne.

Gyakorlatilag következőképpen gondolom a keresztülvitelt: A járássok területére kiküldött kormánybiztos a maga mellé vett gazdamérnök és jogász vezérkarral megállapítja kerületének minden községében, hogy az ottani viszonyoknak megfelelően 300, 400 vagy 500 hold területet hol tudna lehetőleg a falu közelében megszerezni, amely a munkásparellák létesítésére szolgálna. A területet a község vásárolja meg az ő telepítési alapja számára és azt ossza fel az igényjogosultak között a viszonyok szerint 2—3 holdas parcellákba, úgy, hogy a későbbi igények is kielégíthetők legyenek. A község gondoskodik bizonyos telkesítési és javítási munkálatokról. A községnek a falutól legtávolabb eső részében a nagybirtokok középirtokokra bontatnának fel, úgy, hogy a legközelebbi első és második zónában levő középirtokok fokozatosan oda települjenek át, azoknak helyén pedig kisbirtokok létesüljenek.

Schiffer Miksa: Tisztelt Értekezlet! Igyekezni fogok a 10 percet betartani és ezért bocsánatot kérek, ha kissé szaggatottan adom elő mondanivalóimat.

Általában véve üdvözölhető az a törekvés, hogy a nagybirtokok csökkentésével és kisbirtokok teremtésével a föld egyenletesen oszlassék el. Meg kell azonban vizsgálni, hogy mennyi tulajdonképpen az intézkedési lehetőség. Végtére Magyarország mai állapotában vagy kisebb állapotában nem rendezkedhetik be politikai teljes függetlenségük mellett

sem arra, hogy egész önállóan, új kínai falat vonna maga köré, csinálja meg a maga gazdasági berendezését. Aki nincs arra tekintettel, hogy mi a világon és Európában egy kis pont vagyunk és aki mindennel való összefüggés nélkül akarja megcsinálni Magyarország gazdasági politikáját és ebben a keretben a földbirtokpolitikát, az utópiákból indul ki és elérheti az egyenlőséget a legnagyobb nyomor felidézésével, de elérheti az egyenlőséget — ha helyesen jár el — úgy, hogy a legnagyobb nyomorultabbak élet-nívóját felemeljük. Azt hiszem, ebben a tekintetben köztünk véleményeltérés nem lehet.

A kisgazdának a gazdálkodásba való beiktatását helyesnek tartom, azonban a nagy tőkék és nagybirtokok elkobzását ellenzem, mert evvel kikapcsolnók a világforgalom értékes elemeit és a gazdasági élet eddigi fő vonatkozóinak megszüntével az ország összérdeke igen súlyosan érintetnek. A régi erők, a régi faktorok feltétlenül fenntartandók; ezeket kell felhasználni arra, hogy a szegény ember helyzete megjavuljon.

Ezeket a szempontokat előrebocsátva, igen könnyen átmehetnek a többi pontokon. A helyi viszonyok szerint kell tehát megállapítani, hogy mekkora legyen az alsó és felső határ. A magam részéről a gazdasági erő fenntartása szempontjából azt vallom, hogy a falu közelében levő kisbirtokok parcellázása, csakis azért, mert a falu közelében vannak és a kis gazdaságoknak a latifundiumokban való elhelyezése fölösleges, vagyonlerombolást jelent.

Ott, ahol a veszély a legnagyobb és a sürgősség imminens, kivételes esetekben el lehet ezt fogadni. Általánosítani azonban az elvet nem lehet. A reperatura inkább történhetik avval, amire Gerster tisztelt barátom rámutatott, hogy a reformot kapcsolatba hozzuk a tagosítással, akkor annak az embernek nem kell egyik parcellájáról a másikra átvándorolni, hanem ugyanannyi idő alatt megművelheti a messzebb levő birtokokat.

En az alsó határt, a nagybirtok lefaragását, 1000 katasztrális holdban javasolnám megállapítani. Feltétlenül igaz az, hogy ez a folyamat egy evolúció. De miért mondassék ki már ma, hogy mindent aprózzunk fel 100 holdig? Azt hiszem, elégséges lesz első intézkedésnek az 1000 holdig való felaprózás. Bizzuk a további időkre és a fejlődés menetére, hogy apróztassanak e tovább a birtokok vagy sem. Nem kell nekünk ma ezt a kérdést ötven évre megoldanunk. Ez a sürgősség, ez a sietség csak idegességet jelent.

Kinek adjuk a földet? Aki legjobban ért hozzá. Mert minél kevesebb gabona fog ebben az országban teremni, annál több lesz az éhező. Ha mi olyanoknak adjuk a földet, akik annak megműveléséhez nem értenek, akkor arra az utra léptünk, ahol az éhezők, a meztelbások, a rongyosok és a nyomorultak lesznek, mert az ország gazdasági életét nem lehet a világkereskedelemtől, világipartól és termeléstől függetleníteni.

Hogy a minőségben milyen sorrendben adjuk át a földet? Aki rosszul műveli meg, annak a földjét adjuk oda előbb és legutolsósorban adjuk át az intenzív gazdaságokat.

Még csak a vételár kérdéséről íszek bátor nyilatkozni. Erre önmagától adódik a válasz. Beszéltek háborus árákról, beszéltek beke-árakról. Attól függ az ár, milyen lesz a pénzünk. Nem szabad drágábban adni a földet, mint amennyi annak a valószínű értéke, de ha ma, amikor egy koronának az értéke 30 centime, azt mondjuk, hogy egy hold föld ára 600 korona, ez azt jelenti, hogy a föld ára 200 korona. Amilyen értéke van a pénznek a fizetés időszakában, olyan lesz az ár.

Az én véleményem, hogy a munkásnak, a szegény embernek, a nincsetlen embernek a sorsa javítása kell, hogy mindenki szívén fektődjék. Az én véleményem, hogy a szegény ember sorsának a feljavításánál oda kell törekednünk minden áron, — ha nem volna más mód, tényleg a vagyonok egy részének vagy egészének elkobzása árán is —, hogy a munkásnak legyen egészséges lakása, jó ruházata, jó táplálkozása és legyen még egy otthona, ahol családját nevelhesse.

Hálás köszönetemet akarom még kifejezni a miniszter urnak a magánmérnökök szövetsége nevében azért, hogy kegyeskedett egy ankétot összehívni, amelyen a bürokráciában és a gyakorlatban elfoglalt mérnökök együtt dolgozhatnak egy elaboratum előkészítésében, amely alkalmas lesz arra, hogy az a parcellázási akció a mérnökhány mellett is keresztülvihető legyen.

Pikler J. Gyula: Tisztelt Értekezlet! Egészen kétségtelen, hogy a földkérdés nem kizárólag a föld művelésének a kérdése, hanem együttes kérdése az egész társadalomnak.

Ennek az irányzatnak a jelentőségét méltatja az az óriási nagy mozgalom, amely a szocializmus mellett, a legjelentőségtebb mozgalma a jelen kornak és amely rendkívül törvényhozási eredményeket is ért már el. Különösen Angliában; a földreform mozgalom.

Ugyanígy óriási mozgalom volt Németországban. Elég utalnom arra, hogy a német kormányok már ezelőtt évtizedekkel megcsinálták a híres Mickel-féle községi törvényt, amely az adó alapjául az értéket tette; azóta ez a rendszer folytonosan fejlesztett és Bethmann-Hollweg egyik beszédében e rendszer ellen indított támadások alkalmával kijelentette, hogy szó sem lehet arról, hogy erről az utról letérjen, sőt ellenkezőleg, reméli, hogy minden jövőbeli fejlődésnek ez lesz a célja.

Azért bátorodom ezt kiemelni, hogy rámutassak arra — nem félve azon veszedelemtől, amelynek magam kiteszem —, hogy amikor ma Németországot olyan nagyon obligát dolog reakcionárius országnak tekinteni, ime, ott mégis forradalom nélkül és jóval a háboru előtt már egy ilyen forradalmi elv érvényesült. Ennek az elvnek a meghonosítása

megkezdődött nálunk is, Aradon, Budapesten, Kaposváron, Szegeden és Debrecenben eddig létesített telekadó által, amely egyuttal földértékadó.

Nekem az a belső meggyőződés, hogy ilyen módon, mesterségesen, egy szobából egy új országot csinálni épp úgy nem lehet, mint ahogy nem lehet epruvettával Homunkuluszokat csinálni, mint ahogy nem lehet felépíteni egy almafát vagy szőlőtőkét, úgy, hogy az ember sejtenként egymásba rakja. Az soha eleven létesítmény nem lesz.

Méltóztassék a disztingciót megcsinálni: nem az urak komolysága az, amit én másodpercig is kétségbe vonnék; azt vonom kétségbe, hogy ilyen módon komolyan lehetne országokat megcsinálni, úgy, hogy az tényleg egy ország legyen: én, aki tiszta teoretikus vagyok, én ezt teljesen és tökéletesen lehetetlennek tartom. Azonban elveket úgy beültetni a köztudatba, mint ahogy az értékadó elve beültetett; attól lehet várni — joggal vagy nem joggal — de lehet várni, hogy a birtokviszonyokat ilyen vagy amolyan módon fogja alakítani.

Az egész ország visszhangzik a tiz holdtól. Én Istenem, mi az tiz hold? Ha azt mondanám, hogy a földművesek és a harcosok közt ki fogok osztani drágaköveket, mindenkinek tiz karátot, akkor körülbelül ugyanezt mondtam volna; az egyik kap tiz karát ametisztet, a másik tiz karát gyémántot. Ilyen különbség van föld és föld között. Hiszen a mezőgazdasági föld értéke változik.

Ki osztogat holdakat? Hogy lehet az ország területét statisztikába szedni, azután kiszámítani, hogy van 3.236.000 hold, azt felosztom tiz holddal, kijön ennyi, azután csinálók családi birtokot, amelyre kimondom, hogy 3 hold minimum, ami megint lehet 300 korona, lehet 3000 korona? Legalább is azt a szót szerettem volna hallani, hogy 10 hold, de maximum 25.000 korona és 3 hold, de minimum 5000 korona.

Ebbe a kérdésbe beleütközünk mindenütt. És ahogy halgatom a vitát, én, a teoretikus, megint az kell, hogy mondjam: Mit nem akarnak csinálni ebből az országból ezek a gyakorlati emberek, jó hogy nem is tudják megcsinálni, amit akarnak!

Kimondjuk általában: ha van valahol egy falu mellett egy nagy bérlet, vagy van egy gazda, aki a maga ezer holdját a legintenzívebben megműveli, aki fel van szerelve angol gépekkel, akinek az állattenyésztése a legmodernebb alapon áll, akinek tejtermelése mintaszerű, akinek tudása a legkitünőbb, sőt akinek családjában tudássá és művészetté emelkedett a föld művelése, attól elvesszük, azt onnan elzavajuk és tiz holdnyi parcellákban kiosztjuk a földet, kezdő béréseknek.

Azonban rátérek arra, aminek érdekében másodsorban akartam szót emelni. Az első kérdés az, hogy ha már földosztásról van szó, milyen formában, milyen feltételek mellett adassék ki a föld.

Ha már földosztásról van szó — amire nézve szabadjon megjegyezmem, hogy elsősorban nem lehet másról szó, mint a jelenleg köztulajdonban levő állami, községi, közbirtokossági, egyházi földeknek valami módon közhasználatra boesátásáról —, ha mégis abban a helyzetben vagyunk, hogy muszáj földosztást csinálni, akkor az első kérdés, ismétlem, az, hogy vajon milyen formában, milyen feltételek mellett adassanak ki a földek.

Abban az esetben, ha magántulajdonba akarjuk kiadni, akkor tényleg felmerül mindezen mesterséges kérdések egész komplexuma, pl. hogy annak adjuk, aki — egészen helyes nézet — a legjobban meg tudja azt művelni. De szerettem volna, ha ez az érvelés nem ott szakadt volna meg, ahol kezdődnie kellett volna; t. i. méltóztassék azt is megmondani, hogy ki és hogyan állapítsa meg ezt? Nem csinálhatok vele egy vizsgát. Azonkívül mi garanciám van arra, hogy ő jól is tudja megművelni, hogy épp oly jól fogja megművelni tudni az utódja, az unokája is. Ha így vetjük fel a kérdést, akkor csatlakozik hozzá egy végtelen sorozata a részletkérdéseknek, amelyek úgy itt a szobában, mint az életben megoldhatatlanok. Ellenben a járadékirtoknál viszont egy elv érvényesül, amelyről azt gondoljuk, hogy automatische felel ezekre a kérdésekre és csak az elv technikai keresztülviteléről kell beszélni.

Legyen szabad arról beszélnem, hogy mi szól az abszolút tulajdonba adás ellen. Méltóztatnak tudni, hogy a községi politikanak egyik vitathatlan dogmájaként alakult ki az, hogy a föld köztulajdona szaporítandó és nem csökkentendő.

A szocialista program három vagy négy pontjában is szintén kifejezetten erre az alapra helyezkedik. Az egyik pont azt mondja, hogy az állami, megyei és községi tulajdonban levő földek eladása eltiltandó, azok munkásszövetkezeteknek adandók bérbe. Egy másik pont szerint az egyházi birtokban levő földek elkobzandók és munkásszövetkezeteknek adandók bérbe. Egy harmadik pont kimondja, hogy az ilyen közbirtokok szaporítandók.

Hogy az így kialakult, mint alapkövetelmény, a szocialista programban és a német községi programban, de más nyugati országok községi politikájában is, annak súlyos és helytálló okai vannak. A földet, mely valamennyiünk megélhetésének az alapja, az összes termelészközök forrása, amelynek kellő kihasználásától függ valamennyiünk életstandardja, nem lehet kiadni annak garanciája nélkül, hogy az a föld minden kellő módon ki fog használni, ami azt jelenti, hogy értékéhez képest, értékének megfelelő módon fog kihasználni. Már pedig ennek a biztosítására semmiféle személyi biztosíték nem kielégítő.

Ha tényleg függ éleletszükségleteink kielégítése attól, hogy hogyan használtatik fel a föld, felhasználtatik-e értéke emelkedésével párhuzamosan, mindig intenzívebben és intenzívebben, akkor nem gondolom, hogy célravezető ut volna a primitív földosztogatás, minden intézményes garanciája nélkül a kellő kihasználásnak. All ez annál is inkább, mert

minden parasztságnak — a miénknek épp úgy, mint a külföldinek — a legnagyobb hibája az igénytelensége, már pedig semmi sem rettegetesebb egy országra nézve, mint nagy tömege az igénytelen embereknek.

Ha tehát én éppen a földemet, éppen azt, amitől mindnyájunk életstandardja függ, ilyen igénytelen embereknek adom oda, akkor mi leszünk kénytelenek lefokozni a mi életigényeinket és akkor sikerülhet nekünk a legjobb indulattal egy kirgizországot csinálni ebből az országból. (Mozgás.)

Annál inkább kell ettől félnem, mert hivatalos helyről és hivatott helyről lett kilátásba helyezve annak a lehetősége, hogy az ilyen osztogatások által a termelés le fog szállani, hogy azonban tekintetbe veendő a szociális érdek. Nem tudom osztani ezt a felfogást. Nem tudok szó nélkül elmenni azon kontradikció mellett, amely ebben a mondatban van. Mert a termelés leszállítása magában a lehető legantiszociálisabb dolog, ami képzelhető. Ugy, hogy ennek lehetnek más érdekei, más hatásai, de szociális hatásnak a termelés leszállítása semmiképpen nem nevezhető. Az utolsó években valamennyien azt mondtuk teljes hittel és meggyőződéssel, hogy egyetlen dolog, amire szükségünk van, a többtermelés. Tényleg, ez az egyetlen szociális követelmény.

A másik dolog, amely mint alapelv gyanánt jegecesedett ki egy a szociáldemokrata párt programjában, mint a községi politikában az, hogy közkezen levő földek nem adhatók felelőtlen magántulajdonba.

Amint az egyik oldalon él a földéhség, a jogosult földéhség, úgy él a másik oldalon, mi bennünk egy épp oly jogosult földjáradékehség. Ezt az emelkedő értéket mi akarjuk. Nem akarunk kereseti és fogyasztási adót fizetni és azt akarjuk, hogy a mi munkánk eredménye innen kerüljön ki; ne legyünk kénytelenek magunkat örökké kereseti és fogyasztási adóval megterhelni.

Ebből a szempontból tehát a föld nem adható ki ilyen garanciák nélkül. Méltóztatnak látni, mire eelzok: a járadékirtok kérdésére. Fel akarom azonban még említeni, hogy a tulajdonba adásnak olyan egyéb következményei is vannak, amelyeket racionalisan abszolúte lehetetlen megoldani. Nem lehet megoldani azért, mert maga a terv, melyet keresztül akarunk vinni, rossz.

Az első kérdés, ami felmerül, az, hogy az így kiosztásra kerülő földek elidegeníthetők legyenek-e vagy nem. Bárhogyan válaszolunk erre mind a két esetben képtelen állapotok jönnek létre. Mert ha az illető földek szabadon elidegeníthetők, úgy mint mindenféle más földek, akkor feltétlenül rövid idő múlva be kell állania a régi állapotnak.

A földirtok mostani elosztása sem úgy keletkezett, hogy valamely napon egy anketén szétosztották az országot, hanem ilyen lassu folyamattal. (Ellenmondások.) Egy lassu folyamat ment végbe, amelyen kialakult egy egészen beteg birtokmegosztás. Ez alatt értem nemcsak a latifundiumokat, hanem a nadrágszifj-földeket is; az egyik oldalon nem megfelelő kézbe jutott a föld, a másik oldalon tulságosan elaprózódott.

Vagy azt válaszoljuk tehát e kérdésre, hogy végleges és felelőtlen tulajdonba adassék a föld, hogy elidegeníthető és akkor kialakul a régi állapot, vagy pedig azt mondjuk, hogy nem idegeníthető el és akkor egy még sokkal rosszabb állapot lesz. Mert ez azt teszi: az eleven gazdasági igények útját állani, jelenti a hitbizományoknak egy, a régivel sokkal rosszabb formáját. Ez megmerevíti a gazdaságot, mintahogy a hitbizomány megmerevítette, avval a különbséggel, hogy a helyette a társadalmat a kultura lépcsőjén feljebb vinné, megteremt egy mindennél konzervatívabb, maradiabb osztályt, amelylyel sokkal nehezebben tudok azután birni. Azonkívül ha megszabjuk az elidegeníthetlenséget, megszabjuk az öröklési rendet, ha beleszólunk abba, hogyan kell művelni a földet, akkor ismét teljesen arra az alapra állunk, amelyet a forradalom kell, hogy ledöntött legyen: a teljesen bürokratikus kormányzás elvére.

Amennyire világos előttem, hogy felelőtlen magántulajdonba a földet adni nem lehet, hogy bizonyos intézményes garanciák kelljenek arra, hogy a föld mindig értékehez képest műveltsék, hogy a növekedő értékelkedés és a földjáradék a miénk legyen, épp olyan világos előttem az is, hogy a föld nem hatósági kezekbe való. A föld a magánember megművelésébe való. Itt jelentkezik első helyen — amit senki komolyan nem vesz — a bérbeadás gondolata. A szocialista program követeli a bérbeadást. Erre nézve egyértelműleg kialakult nézet az, hogy a bérbeadás nem jó. Sokan azonban, akik ezt vallják, helytelenül okolják meg. Egész általánosságban azt mondják, hogy az ember csak a maga földjét művelni szeretettel. Nekem az a benyomásom, hogy ennek az ellenkezője az igaz. Én legalább még sohasem láttam, hogy valaki a bérbeadott földdel spekulálna. Ellenkezőleg, az a bajunk, hogy amint az ember földet magántulajdonul ad, nem műveli meg teljesen; ellenben ha bérbe adjuk, külön kell intézkednünk, hogy ki ne zsarolja a földet. Amellett a bérbeadás egészen beteg állapot; a bérlőnek mindig arra kell gondolnia, hogy a bérlete letelik, felmondhatnak neki, ezért nem rendezkedhetik be, ki van téve béremeléseknek stb.

Ha tehát a bérbeadásról nem lehet szó, akkor felmerül a járadékirtok ideája, amely szerves kapcsolatban van a föld értékadóival. Ha valakinek úgy adom oda a földet, hogy nem kérek érte vételárat, teljesen tulajdonába adom, nevére iratom, de kikötöm, hogy ellenértékül a mindenkori árnak valami százalékát fizesse — a kulcsról lehet beszélni — akkor biztosítékomban van arra, hogy a föld értékehez képest fog kihasználni. Ha valakinek egy földet, amely 10,000 koronát ért, kiadtam 3%-ra, akkor neki a föld ebben az időben évi 300 koronába kerül; de ha valamikor ennek a földnek az értéke 1 millió korona lesz, akkor neki 30,000 koronát kell éventeként fizetnie és ezt csak úgy tudja

megfizetni, ha olyan termelésre rendezkedik be, amely megfelel a 10 millió korona értéknek. Minthogy az érték nem azt mutatja, hogy neki mit ér a föld, hanem mindig azt, hogy nekem mennyiért van szükségem a földre, neki egzisztenciális érdeke, hogy a földet az értékével arányban művelje meg. Az ilyen, az értékkel együtt emelkedő adó, amely dologilag terheli a földet, nekem garanciát nyújt arra nézve, hogy a termeléssel mindig követni fogja az érték emelkedését. — vagy pedig elmegy onnan. Erre a garanciára nekem a magam megélhetése szempontjából okvetlenül szükségem van. Mert a hazának csak egyetlenegy földje van, én a helyett a föld helyett nem tudok másvalamit a termelésbe beállítani; enélkül a garancia nélkül kiadni a földet lehetetlen. Másrészt ez az értékkel együtt haladó adó garanciája annak is, hogy a földérték növekedése bizonyos mértékben nekem fog kamatozni, azt én fogom élvezni. Őt nem gátolja a szabad mozgásban, telekkönyvi tulajdonul nevére iratik a föld, eladhatja, megterhelheti, bérbe adhatja, átörökítheti: a föld dologilag felel czezel az adóval.

Ennek integrális része az általános értékkataszter. Ez integráns része a dolognak, mert különben joggal kellene félni attól, hogy a hatóság úgy egyes emberek, mint csoportok ellen atrocitásokat követ el, vagy hogy embereknek ajándékoz. Ezt tehát csak olyan helyen lehet megcsinálni, ahol van általános értékkataszter, amelynek keretében minden föld kivétel nélkül értékében megállapítatik és a százalék azután erre a kataszteri értékre vonatkozik.

Buzs Barna földművelésügyi miniszter: Azt is emberek csinálják! *Pikler J. Gyula*: Megnyugtathatom a miniszter urat, hogy én, aki négy város értékelési munkálatait vezettem, praxisomban teljesen meggyőződtem róla, hogy a legjobb akarat mellett sem lehet a megbeesülő terület valamely részét alacsonyabbra vagy magasabbra becsülni. Mert egészen más sporadikusan becsülni, de ha nekem nyomról-nyomra kell haladnom, akkor annyira köti egyik reláció a másikat, hogy képtelen vagyok valami erőszakos becsülést csinálni. Az adótétel viszont igen kis százalékokban mozog, úgy, hogy kis különbségektől nem is érdemes ezt a technikailag lehetetlen műveletet megkockáztatni, nagy különbségekkel pedig egyenesen lehetetlen.

A kataszterben jelentkező értékek bizonyos százalékát kérjük. Megvallom, e tekintetben kissé keményebb szívű voltam, azt hittem, 4 százalékot kell kérni és a szocialisták részéről nagy meglepetésemre sokkal alacsonyabb kulcsra kaptam ajánlatot, amibe én rögtön és teljes-séggel belementem. Ők úgy kontemplálják a dolgot, hogy az első hat esztendőben a kulcs 2% legyen. Kénytelen vagyok közbevetni, hogy ez ajándék. Méltóztatnék tekintetbe venni, hogy az ilyen általános értékelés soha nem mehet fel a tényleges piaci ár nivójára, még a közepes piaci ár nivójára sem, mer különben felborul a kataszter. Nekem mindig 10—20 százalékkal a piaci ár alatt kell tartanom magamat, tehát a 100 korona értékű földet 80 koronában kell felvennem. Ez tehát 100 koronánál 1/6 koronát jelent adóban. A propositio szerint a rákövetkező hat esztendőben a kulcs lenne 3% és csak a tizenkettedik esztendő-től kezdve 4%. Természetesen ez a kedvezmény csak ad personam szól, csak azok élvezik, akik most kapják a földet; birtokváltás esetén a teljes 4% lép életbe.

De felvetették azt is, hogy egy ilyen kataszternek a felfektetése rengeteg sok időbe kerül. Én kijelentem, hogy én vállalom, hogy egy esztendő alatt megcsinálom. Abszolúte nem ajánlkozom hivatalra, de amikor ezt mondom, avval a jogosultsággal mondom, hogy nekem ez a mesterségem. Engem a város azért fizet, hogy megcsináljam Budapest értékkataszterét.

A kataszter egy év alatt elkészülhet, nem akadály a kiosztásnak, de amugy is teljesen elkerülhetetlen, hogy Magyarországon földérték-kataszter létesítenék. Elkerülhetetlen azért is, mert az ország egyik legnagyobb szegényét, a kataszteri földadót úgy sem lehet a mai formájában fenntartani. A kataszteri földadó nyomába pedig nem léphet más, mint a becsületes, a forgalmi érték után kivetett adó. Kikerülhetetlen másrészt azért is, mert egy becsületes vagyondótot csak földértékkataszter alapján lehet csinálni.

Ma, amikor iparunk, kereskedelmünk megbénult, amikor a dolgozó emberek millióit megölték, feltétlenül le kell mennünk a kereskedelemre, a keresetre és a fogyasztásra fekvő adókkal, ha azt akarjuk, hogy itt a munka ismét talpra álljon. Ezek helyébe pedig nem tehetünk mást, mint egy, a föld értékére kivetett, habár mérsékelt adót, amely a földet ne hagyja pihenni, mert mindenünk attól függ, hogy ez a föld ne pihenjen.

Ha ilyen járadékirtokok alakjában adatik ki a föld, amely esetben nincs megkötve a szabad forgalom, idővel beállhat nagyobb komplexszumok egyesítése és mintha jelentkeznék a latifundiumok veszedelme. De felfogásomban szerint a veszedelem nem is a latifundiumban van. A veszedelem abban van, hogy a föld nincs értéke szerint megművelve. A másik veszedelem pedig az, hogy a meg nem szolgált földjáradéknak óriási összege kerül egy kézbe. Ha azonban az értékadó alapján tudunk gondoskodni arról, hogy ez meg ne történjék, ha arra a földre ráteszünk egy- vagy kétszázalékos értékadót, vagyis ha a földjáradékot én kapom meg, akkor alig hinném, hogy valaki hajlandó lenne ezer holdakra menő birtokot a kezében tartani, csak azért, hogy a belőle befolyó jövedelmet beszedje és nekem ideadja.

Nekem olyan elvet kell belevinnem a földpolitikába, amely automatikusan maga engedi meg a kommasszalást és parcellázást. Olyan elvet kell találnunk, amely egészségesen és szervesen csinálja meg a földpolitikát.

Ezzel végeztem. Meg akartam magyarázni, hogy a paraszt jogos földéhségével, amelyet feltétlenül ki kell elégítenünk, mert ő helyet keres a munkájának, szemben áll nekünk, nem földművelőknek a jogos járadékéhségünk. Mert nem szövirág, ha azt mondjuk, hogy ami föld az országé, az az én földem, annak én részbirtokosa vagyok, teljes joggal tiltakozom az ellen, hogy annak földjáradékát odaadják és ebbe semmiképp nem tudok belenyugodni.

A köztársaság maga csak egy forma, semmi egyéb. Egy keret, amelybe lehet jót tenni és lehet rosszat tenni. A régi keret tartalmával együtt olyan korhadt volt, hogy el kellett dobní. De ne higgye senki, hogy maga a köztársasági forma bárminek is a garanciája. Nem garanciája semminek. Én tehát bejelentem azok igényét, akik nem földművelők, bejelentem azok igényét a földkérdés megoldására nézve; bejelentem, hogy ez nekünk épp oly érdekünk, mint mindenki másnak. Ha a kormány, bármilyen jóindulattal, egy hamis irányba tereli a földkérdést, akkor iparkodnunk kell mindenképpen azon, hogy ennek az ideának az egészséges és igazságos voltát bele vigyük a köztudatba. Még egy év áll rendelkezésünkre. Ezalatt az idő alatt megmagyarázhatjuk a parasztnak is, hogy ez nem a földművelés kérdése pusztán, hanem mindnyájunk kérdése, hogy ezt csak így lehet megoldani.

Buza Barna földművelésügyi miniszter: Nagyon köszönöm az előadást, amelyet nagy élvezettel hallgattam és amelyből nagyon értékes tanulságokat meríthettem. Nem kívánok a felszólalásra reflektálni, bármennyire eszabító volna ez a számomra. De méltóztassék megengedni mégis, hogy a felszólaló urnak egy kijelentésével szemben védelmembe vegyem ennek az értekezletnek sok tagját és talán magamat is. Nevezetesen az igen tisztelt felszólaló ur nagy szellemességgel, nagyon erőteljesen és a gunynak igen éles fegyverével támadta azt a felfogást, amely Magyarország földjét egyforma 10 holdas darabokra akarja felosztani. Ki kell jelentenem, hogy én az egész értekezlet folyamán alatt ilyen felfogást, ilyen kívánságot egyáltalán egyetlen felszólaló részéről sem hallottam, sem pedig én magam soha ilyen kijelentést nem tettem. Ez volna a képzelhető legabszolútabb és leggyermekesebb együgyűség, amit ember mondhat. Hanem, ha volt szó átlagos 10 holdról, ez egészen természetesen csak úgy érthető, mint ahogy méltóztatnak jól tudni, hogy az egyik posztónak 10 korona a méterje, másoknak 200 korona, mégis a külkereskedelmi statisztikában méterszám szerint van beállítva. Amikor ilyen kérdésben átlagos véleményt akarunk nyilvánítani, még sem tudunk mással dolgozni, mint átlagokkal.

Méltóztassék megengedni még egy megjegyzést. Föltétlenül elismerem, hogy a termelés leszállítása antiszociális dolog, de nem ismerem el, hogy a legantiszociálisabb. A legantiszociálisabb az, ha meghagyjuk a latifundiumokat egy kézben olyan helyen, ahol a nép nagy tömegének semmi földbirtoka nincs. Ez még a termelés leszállításánál is sokkal antiszociálisabb és veszedelmesebb dolog. Ahol ez a két antiszociális dolog konkurrál, ott arra kell törekedni, hogy a kettőt lehetőleg kiegyeztessük egymással. Ez az én törekvésem.

(Az elnöklést Laehne Hugó államtitkár veszi át.)

Laehne Hugó államtitkár: Tekintettel az idő előrehaladott voltára, az értekezletet a mai nappal félbeszakítjuk és kedden délután 4 órakor folytatjuk.

Ötödik nap. — 1918. november 26.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Mély tisztelettel üdvözlöm a megjelent urakat. Megnyitom az értekezletet.

Pátkai Béla dr.: A sok érdekes és értékes teória és statisztikai adatok elhangzása után méltóztassanak nekem megengedni, hogy a szönyegen forgó kérdéshez, a mindennapi praktikus mezőgazdasági élet földszintjéről, mint gyakorlati gazda szóljak hozzá.

A földreform kérdését három nézőpontból kell tárgyalnunk.

Hogy ezzel a harcútról jövő katonáinkat lelkileg leszerelhessük.

Hogy ezzel a ma oly fontos termelési folytonosságot meg ne zavarjuk, végül, hogy a földet a nép kezébe juttathassuk.

Mind a három szempont igen fontos.

Az első szempontot illetőleg, hogy t. i. a földosztással katonáinkat leszerelhessük, részéről nem sok reményt táplállok.

Az elhangzott statisztikai adatok ugyanis azt bizonyítják, hogy a rendelkezésre álló földterületekből minden igényjogosultnak rövidesen földet adni nem tudunk. Emellett a földosztásra kerülő földek mennyiségének, az igényjogosultak számának szükséges és alapos számbavétele, a felosztásnak technikai keresztülvitele a legnagyobb sietség mellett is annyi időt igényel, hogy a felosztás az annyira sürgős rögtöni lelki leszerelés célját általában nem szolgálhatja.

E ház lecsillapítására tehát más eszközöket kell keresnünk és pedig:

Amely ily fenyegető helyen véletlenül ily földosztás rögtön lehetséges volna, úgy eszközöljük azt azonnal. A többi fenyegető helyeken pedig elrendelendő, hogy az ottani 1000 holdon felüli birtokosok szántóföldterületük valamely kisebb részét engedjék át a hazatért katonáknak, már most tavaszon, részes földművelésre, hogy addig is földjük legyen, míg részükre teljes használatul föld kiosztható lesz.

Világosítsuk fel becsületesen, mekkora lesz az a föld, mit neki nemsokára adhatunk, hogy a földet mennyiért kapja, mekkorák lesznek a birtok átvételével vállalandó terhek.

Ezekon felül a mezőgazdasági cselédek és munkások részére sürgősen létesítsünk oly jóléti intézményeket, melyek keretében ők a saját és családjuk jövőjét aggkor és munkaképtelenség esetére is biztosítottak láthatják és szabályozzák a minimális munkadíjakat.

E javaslatom helyességének bizonyítékául hivatkozom a saját gazdaságomra. Én Veszprém megyében győrmegyei oldalon folytatok intenzív gazdálkodást. Gazdaságomban a népnek mindig bőven jutott munkaalkalom és mindig sulyt helyeztem arra, hogy munkásaimat, cselédeimet jól fizessem, mely jobb fizetésnek ellenszertékét a munkaeredményben mindig meg is találtam.

Már mintegy 10 évvel ezelőtt életbeléptettem a korpótlék rendszerét. Gazdaságomban csupán 10—15 éve szolgáló cseléd van és midőn ezek nagy része a hadba vonult, családjuknak a megélhetéséhez szükséges illetményét a mai napig meghagytam és egyre-másra kaptam a harctérről és a hadifogságból leveleket, melyekben halájukról biztosítanak. Az eredmény pedig az volt, hogy az eddig a harctérről visszaérkezett cselédek mind munkába álltak s eszük ágában sem volt semmiféle földosztási követeléssel előállni.

Minden katona felesége, a háboru alatt is, a neki juttatott föld használatából és serteshizlalásból ezeket gyűjtött magának össze, visszatérő férjét jólétként megvagyonosodva fogadhatta és ha csak a jövőben valamely agitáció őket más utra nem térítene, nálunk a lelki leszerelésnek semmiféle szüksége fennforogni nem fog.

Ami a termelés folytonosságának biztosítását illeti, sajnos ezt ma már a lázas vidékeken semmiféle orvosszerelemmel elérni nem lehet. Maga a leszerelés, a hadifogyók, katonai munkásoktagok eltávózása és az őszi esőzések e folytonosságot máris kérdésessé tették. De beállt az ország legnagyobb részében a termelés folytatásának teljes lehetetlenülése abban a pillanatban, amidőn a földosztási ígéret világgá ment.

Ezen a bajon a földreform keretén belül ma már teljesen segíteni nem lehet. Ellenben a feles földek osztásával lehet e bajt enyhíteni azáltal, hogyha ehhez és jövő teljes használati föld elnyeréséhez azt a feltételt fűzzük, hogy ezen igényjogosult ezen gazdaságban a szokásos munkabéért dolgozni kötelek. És enyhíthetjük azáltal, ha közvétséghez, hogy minő birtokok lesznek felosztva most, mi a bizonytalanságot kisebb területre szorítja. Ez a bizonytalanság a legfőbb oka a termelés folytonossága megakadásának.

A harmadik, legfontosabb kérdés a nép földhöz juttatása s ezuton a többtermelés elérése.

A realpolitikusknak a földreform kérdésénél felre kell tenni minden idealizmust és hangzatos jelszót, pl. hogy a föld azé legyen, aki azt megműveli, vagy azé legyen, aki azt megvédte és helyébe kell állítanunk azt a realitást, hogy a föld azé legyen, aki azt legjobban megművelni tudja, aki abból a nemzeti vagyon részére a legtöbbet tudja produkálni.

A földreform mikéntjének kérdésénél tehát e nehéz időben az egyedüli és döntő szempont csakis a többtermelés lehet, minden egyes szempont kikapcsolása Magyarország létérdekét képezi.

Ha pedig a kérdést ezen szempontból vizsgáljuk és döntjük el, akkor egészen bizonyos az a radikális földbirtokreformot, mely szerint minden száz, vagy kétszáz holdon felüli birtok kisparcellákra felosztassék, nálunk keresztülvinni nem szabad, mert ez a mi viszonyaink, népünk mezőgazdasági tudása és kulturállapota mellett nemcsak hogy a többtermelés érdekét elő nem mozdítaná, hanem a mai termelésóriási devalvációjával Magyarország jövőendő egzisztenciáját tenné lehetetlenné.

Egyáltalában minden parcellázni akaró földreform előharcosainak sajnosan kell tapasztalnom, hogy magát a mezőgazdasági tudást egyszerűen lebecsülik s abban a hiszemben vannak, hogy Magyarországon mindenki egyszerűen a világra hozza magával azt a tudást, ami a mezőgazdálkodáshoz szükséges.

Nem Uraim! Az okszerű és többtermelés szolgáltatásban álló mezőgazdálkodás egy nagy és sokoldalú tudomány, ami méreteiben meghaladja mindazokat a tudományokat, amelyek elsajátítása akár melyik lateiner pálya ellátásához szükséges. A gazdának természet-tudósnak, vegyésznek, állatorvosnak, gépésznek, építésznek és ügyes kereskedőnek kell lenni, hogy az intenzív mezőgazdálkodás terén helyét megállja.

Az ily gazdai tudás az, melylyel eredményesen szembeszállhat az időjárás viszontagságaival, míg a kisgazda sablonok és pedig többnyire elavult rossz sablonok szerint dolgozik s amint kedvezőtlen az időjárás, alig terem valamije.

Ami pedig Dániel Arnold urnak a romániai parasztagazdaságokra való hivatkozásait illeti, ezekre autentikusan válaszolhatok.

Folyó év tavaszon jártam Romániában, éppen az ottani mezőgazdasági viszonyok tanulmányozása végett. Romániában ezidőszereint nem sok a paraszt saját birtok, de ennek dacára az összes birtokok vagy bérleti vagy feles művelésben parasztkézen vannak. A nagybirtokoknak nincsenek is gazdasági épületei, amelyekben a megműveléshez szükséges igaerőt tarthatnák, csupán magtáraik vannak, amelyekbe a paraszt a termés felét beszolgáltatja.

És éppen ez a parasztművelés az oka annak, hogy Romániában — talajuk kitünő volta dacára — hihetetlenül alacsony a termésátlag és pláne, ha az időjárás úgy mint az idén is, nem kedvező, csaknem semmi sem terem. Ezzel szemben az intenzívebben, racionálisabban

művelt magyar nagygazdaságok az időjárás viszonyaitól szemben sokkal ellenállóbbak.

Mindezen tárgyi adatok eléggé dokumentálják azon javaslatom helyességét, melyszerint a kormány mindenekelőtt vegye el az eddigi tulajdonosaitól mindazokat a nagyobb birtokokat, amelyeken a viszonyoknak meg nem felelő intenzív gazdaságok folyik és juttassa ezeket elsősorban azon kispaszták kezére, akiknek egyénisége garanciát fog nyújtani arra nézve, hogy a földeken ennél jobb gazdálkodást fognak űzni.

Ellenben óvakodjék megbontani mindazokat a nagygazdaságokat, amelyeken a viszonyoknak megfelelő intenzív gazdálkodás folyik, mert ezekre, a többtermeléstől eltekintve, is elsősorban a városok élelmezésének lehetősége végett okvetlenül és elengedhetlenül szükség van.

Itt azután felmerül az a kérdés, hogy ezen községeként meg hagyandó intenzív nagyobb gazdaságok mily területűek legyenek.

E terjedelem megállapítása két tényezőtől függ:

Az első, hogy mekkora birtok biztosítja ily szakképzettségű, intelligens családos gazdaembernek a kulturfogalmaknak megfelelő egzisztenciáját.

A második pedig, hogy mekkora terjedelem szükséges ily intenzív és a nagygazdálkodás minden előnyét és segédeszközét kihasználni tudó gazdálkodáshoz.

E terjedelem véleményem szerint, a mi viszonyaink mellett, átlagban 1000 kat. holdnál kisebb alig lehet. E terjedelem azonban a helyi viszonyok szerint csökkenthető vagy emelhető.

Az új népkormány feladatául tűzte ki a népek jólétének emelését, ehhez képest segédkezett nyújt minden olyan városi mozgalomhoz, amely az intelligens dolgozó városi elem jövedelmének gyarapítását célozza, tehát a földreform keretében sem szabad elkövetnie azt a hibát, hogy ezzel a vidéki intelligens nagy gazdák megélhetését lehetetlenné tegye és őket kivándorlásra kényszerítse.

Ezen intenzív gazdálkodást folytató vidéki intelligens dolgozó elem, ezidőszert legnagyobbrészen földbérlelőkből áll, akiknek képviselőiben én itt megjelentem, de ezek mellé sorozom az intenzíven dolgozó földbirtokosokat is.

Már pedig a kontemplált 2—300 vagy 500 hold terjedelem, a mi gazdálkodási intenzívitásunk mellett, nem elégséges ahhoz, hogy ennek jövedelméből egy intelligens családos ember vidéken megélhessen. Ha tehát a népkormány csakugyan a jólétet akarja előmozdítani, úgy nem zárhatja ki, ezen gondjaiba vett nép sorából a vidéki intelligens gazdákat sem. S nem zárhat ki ezek közül bennünket haszonbérlelőket, akik gazdaságainkban reggeltől estig dolgozunk, akik egy egész emberélet munkáját fordítottuk arra, hogy tudományos és gyakorlati mezőgazdasági szakképzettségre tegyünk szert, akiknél a mezőgazdálkodás élethivatást képez és akik az ország termelését rövid pár évtized alatt megkésztették.

Márpedig a földreformnak tervezett radikális keresztülvitele esetén, mi földbérlelők, megélhetési forrás nélkül maradunk, mert hisz a mi vagyonunk nem akkora, mint a földbirtokosé és így ez felszerelésünk megváltása esetén sem elegendő arra, hogy abból saját és családjaik jövőjét biztosíthassuk.

Mi intelligens, szorgalmas munkásai voltunk és vagyunk ennek az országnak, jogunk van tehát ahhoz, hogy részünkre az új Magyarország megalkotásánál intelligenciánknak és szakképzettségünknek megfelelő egzisztencia biztosíthassék.

Ezek után áttérek az egyes feltett kérdésekre.

Az első kérdésre azt felelem, hogy elsősorban váltassanak meg a községi, állami, alapítványi és egyházi birtokok, másodsorban kerüljenek megváltásra az összes külföldiek birtokai is és azután az összes extenzíven kezelt nagybirtokok, ezek a kategóriák, azt hiszem, teljesen kimerítik a rendelkezésre álló azokat a földmennyiségeket, amelyeknek felosztása gazdaságilag indokolt.

E kérdésbe bele fog kapcsolódni a fennálló bérletek megváltása is Magyar Vallásalap, de a papi birtokok egyrésze is bérleti kezelésben van. S ezen bérletek egy részén a közérdeknek megfelelő intenzív gazdálkodás folyik. Ezen intenzív gazdaságok teljes felparcellázása a termelési közérdek és a majorokban fekvő épület megóvása szempontjából is káros volna. Javasolom tehát, hogy ezen gazdaságok és illetve ezek azon területrészei, amelyek ezen érdekek megóvása végett a majorok körül meghagyandók lesznek, adassanak el az intenzíven gazdálkodó bérlelők részére, épp oly módon és feltételek mellett, mint ahogyan azt a parcellavevők kapják.

Azokon a helyeken pedig, ahol az ily bérletben levő ezen gazdaságokat a környékbeli nép szükséglete akár szövetkezeti, akár közös, akár parcellagazdálkodásra feltétlenül igényli, ott a bérlelőt kárpótolni kell esetleg egy másik alapítványi, egyházi vagy más birtokon szabadon maradó és másképp célszerűen fel nem használható birtokrészek részére való eladásával.

Végül a feltett kérdéseken kívül először az oly fontos termelési közérdek szempontjából proponálom, hogy e reform keretében nyujtassék törvényes mód arra nézve is, hogy az intenzíven gazdálkodó bérlelő gazdaságát a földreform keretében megszerezhesse.

Javasolom az összes bérleti kezelésben levő latifundiumokra vonatkozólag annak a kimondását, hogy ezeket a bérlelőket a felállítandó

értékkataszteri becslés alapján a fizetendő földjáraedekre eső aránylagos rész levonásával megválthassák.

A harmadik kérdésben eltérek az eddigi felszólalóktól, mert én még az erdőnek is a kisajátítását, illetve a megváltását javaslom ott, ahol erre a község faszükségletének fedezésére szükség van.

Az ötödik kérdésnél megemlítem, hogy bár Szabó István volt képviselő urnak elvi álláspontját teljesen magamévá teszem, ne kötéssék a megváltás, illetve kisajátítás a közvetlen a község mellett fekvő földekhez, hanem legfeljebb az az elv mondassék ki, hogy a községtől nem nagyon távolfekvő birtokok kerüljenek elsősorban felosztásra.

Nalunk a legtöbb major a község végében van. Oktalan pazarlás volna tehát a major épületeiben rejlő értéket devalválni csak azért, hogy a parcellaigényjogosult egy vagy két kilométerrel közelebb legyen a földjéhez. Sőt inkább e helyett ezen értékek megmentése érdekében elvül javasolnám kimondani, hogy a majorok körül fekvő földek elsősorban hagyassanak meg a birtokosnak.

Nagyon helyes, hogy városok mellett kerti birtokok létesítsenek. Egyben javasolnám kísérletezni többféle rendszerrel s az úgynevezett rajtelepítés rendszerével is, különösen az igen ritkán lakott vidékeken is és igen nagy birtokokon, mert ha ez sikerülne, úgy a szövetkezeti gazdálkodással, vagy a közös gazdálkodással a nagy gazdálkodás előnyei e birtokra is átültethetők volnának. Itt megemlítem, hogy haszonbéri alapon ily közös nagy gazdaságokat a magyar vallásalapítvány már létesített, tudtommal a rendszer bevált.

A hatodik kérdést illetőleg ugyancsak helyeslem Szabó István volt képviselő urnak azon álláspontját, hogy elsősorban egészítettessék ki a törpebirtokok, kapjanak földet a házzal rendelkezők és végül mindenki, akit egyénileg a felállítandó járási bizottságok erre kvalifikálnak. Vagyis, az kapjon földet, aki azt legjobban tudja megművelni, akinek leginkább megvan az intelligenciája önálló gazdálkodás folytatására.

Ezek között mindenesetre előnyben részesüljenek a rokkantak, a nagy fiúval bíró és több gyermekes hadiözvegyek, nős katonák és ezek között is előnyben azok, akik a harctéren egyéni kiválóságukról tettek valami uton-módon bizonyosságot. Én azonban legelőször csak nős, családos embernek adnék földet, éppen a népszaporodás elősegítése okából.

A kilencedik kérdésre az a válaszom, hogy a birtok járadék birtok legyen, mint annak helyességét Pikler Gyula dr. ur kimutatta.

A tizedik kérdésre azt válaszolom, hogy minden korlátozást mellőzzünk, minthogy a járadék birtok természeténél fogva automatikusan szabályozza az örökléshez fűződő közérdeket.

A tizenharmadik kérdésre azt válaszolom, hogy a holt instrukció beszerzését bízzuk szabadon az igényjogosultra. Ma mindegyiknek vagy hozzátartozójának van pénze ahhoz, hogy ezt beszerezhesse.

Mindezek után befejezni kívánom felszólalásomat, annak hangsúlyozásával, hogy az állam gazdasági élete épp oly szerves élet, mint bármely más élő organizmusé. Amint a hat éves gyermekből máról holnapra nem lehet felnőtét ifjút nevelni, épp úgy nem térhet át ezen tultengő latifundiumos birtokrendszer máról holnapra a teljes parcellagazdálkodás rendszeréhez.

A nagybirtokok ezen általam is helyeselt elosztását 20—80 év alatt kell és lehet végrehajtani, mindig annyit kell felosztani, amennyit a felvevőképesség gazdaságilag célszerűen megemészteni tud.

Kőrös Kálmán: Mélyen tisztelt Értekezlet! Az ingyen föld adása ellen — ami a járadék föld — ami tehát lényegében a járadék révén lényegtelené teszi a birtokos személyét és a birtok kategóriák nagyságát — sokan tiltakoztak éppen a néplelkekre való hivatkozással azok, akik nem gondoltak a magyar földközösségre és nem gondoltak a földközösség megszűntével beállott ingyenföldfeldarabolásra.

Ezek elé az ingyen adott, átörököltető eladható, osztható vagy szaporítható és nevükre telekkönyvelt járadék földdel menni a legnyugottabban lehet, sőt egyedül ezzel lehet, mert a földműves jutalom földet vár, nem pénzért megvehető, hogy pedig ezért a járadékot, (amibe földadója is be van tudva), fizetnie kell ezt a gondolkodó Európában faji intelligenciát mutató nép kellő informálás után nemcsak készséggel elfogadja, hanem még teljesen természetesen is találja.

Hogy milyen formában és mennyire lehet számítani az új birtokosok földmegtartási és többtermelési akaratára, mert az egész földművelés lényege csak az lehet, hogy mennyire állítható be a föld és annak művelője az ország új és intenzív gazdasági alakításába? A járadék föld és a földértékadó mindenesetre a legnagyobb méretű polgári átalakulások egyike. Szerencsére bizonyos tradíciók és visszaemlékezések révén a legkönnyebben bekapcsolható a tegnapi, tehát rá a holnap legkönnyebben felépíthető. Ha kellő szakoktatás, kísérleti telepek és a közigazgatási hatóságnak jóakarata meglesznek, akkor az a 12 év, amelyet az átalakulásra a szociáldemokrata párt is kontemplál, teljesen elégnék bizonyul a mi részünkről, kérdés csak ez, mennyire alkalmas és intelligens erre a földműves nép?

Az új adottság új kulturális segédeszközök mint iskolák és szakoktatási tanfolyamok szaporítása, oktató, kísérleti telepek létesítése, de maga a járadék fizetése is együttesen csupán előre lendülést biztosíthatnak annál a népnél, amelyik heterogénsége dacára a reá nézve primitíven legjobb kihasználás elvét igyekezett érvényesíteni. Nem sötétbeugrás, nem veszedelmes kísérletezés tehát a földkérdésnek a járadék föld és földértékadó utján való rendezése, hanem egyetlen józan,

eredményes és etikus mód. A beállítási mód szorosan összefügg az előzetes és utólagos megszervezéshez is. Előzetes megszervezéshez tartozik az igényfeltételek és ezzel összefüggő munkák komplexuma utólagos akció pedig a termelés és termésértékesítés egységes szabályozása. Az igényfeltételek kiindulója minden megyében egy-egy földkérdés rendezését vezető, a kérdést tisztán látó és értő szakember delegálása, aki járásokként ismét delegál megbízottakat. Ezek a kormánykiküldöttek falunként szervezzék azokat a választott földtanácsokat, akik az igényfelvételeket a kiosztásra kerülhető földeket a falu népe szempontjából összeírják, akik mellé iródiaképpen a falu tanítóját vagy papját; — ha ez a nép előtt kedves ember — kell adni. Okos, józan emberek sok keserűségnek, sok tulcsigított igénynek, sok régi bűnnek és új féltreértésnek a méregfogait vehetik ki, egyuttal megmagyarázzák a kivétel lassúságának okát és előkészítik az új teljes kialakulást. A nagyszabású feladathoz óvatos és körültekintő rekvizitálás szükséges, mert ezeknek kell már ez új kataszterhez és az új tagosításhoz is előkészíteni a talajt. Másik munkája a szervnek ott ahol jól művelt, de komolyan igényelt köz vagy egyházi, hitbizományi birtok van a szövethetesi birtoklás egyedül lehető és helyes voltát megmagyarázni, mert nem szabad, hogy az ilyen birtok féktelen vágyak miatt szétszűljön és tönkremenjen. De fontos az is, hogy ez új birtokok termékeiket a legjózanabban értékesíteni tudják, levonva a konzekvenciákat egészen a mezőgazdasági ipar kiépítéséig. Ezeknek a birtokoknak közös magtárakat, raktárakat kell alapítaniok, ahová termékeiket közösen elraktározzák, azokat tömegesen értékesítik a közvetítők kizárásával központi szerv útján és olyan állami támogatással, hogy az állam előlegezze a beraktározott élelmiszer árának bizonyos százalékát a lakosság megélhetésének biztosítására. Egyuttal igyekezzenek azokon mezőgazdasági ipartelegeket létesíteni, amelyek, mint sörgyártás, cukorgyártás, lisztőrlés helyben leggazdaságosabban elvégezhető, mert ezzel ismét nemcsak a mezőgazdaságból élők találnak új elhelyezkedést, hanem szállítás, közvetítőkizárás magánérdekből való halmozás még a termelés fogyasztás szabályozását és az áruk olcsóbbodását is eredményezik. Ezekre a másodsorban megszervezendő akciókra, amelyekre Magyarország népe fájlag teljesen alkalmas, kulturbefogadó képességeivel predesztinált, intelligenciájával elsődlegesen hivatott az átmenet jól megalapozott földreformmal, tehát a járadékföldnek és a földértékkadónak létesítésével a legtermészetesebben megtörténhetik.

Szegedy Miklós: Mélyen tisztelt Értekezlet! A birtokpolitika nem lehet öncél, hanem csak egyik ága valamely egységes alap-gondolatu és koncepciója általános politikának. Éppen azért helyes Kunfi miniszter urnak az az álláspontja, hogy bizonyos szociális tételek alkalmazásánál nem elégszik meg azoknak a földbirtokokkal szemben való érvényesítésével, hanem érvényesíteni kívánja a tételeket a gazdasági termelés egyéb területein is.

Ami már most a birtokpolitika konkrét kérdéseit illeti, nézetem szerint meg kell különböztetnünk az azonnal szükséges, tehát átmeneti jellegű, a momentán helyzetet szanáló intézkedéseket és meg kell különböztetnünk magát a szervezési módszeres igazi reformot.

A momentán akcióra, úgy hiszem, már megfelelő mennyiségű komplexum áll rendelkezésre. Teljesen osztom Bernát Istvánnak azt a nézetét, hogy a momentán szükség kielégítésére megfelelő bázisul szolgál az idegen állampolgárok tulajdonában levő fölbirtok és a nagybirtokok által a birtokreform céljaira már felajánlott terület. Amennyiben ez nem volna elegendő, nézetem szerint, a közérdeknek és a közérületnek leginkább az felelne meg, ha még két kategóriát sorolnánk ide. Az egyik kategória a részvénytársasági birtok volna, amelyet én a holtkezi birtokalakulások és mozdulatlan latifundiumok legveszedelmesebbjének tartok. A másik kategória pedig a hadimilliókon s háboruban szerzett földbirtok.

Ez a négy kategória: a hadibirtok, a részvénytársasági birtok, idegen honosok birtoka és az önkéntesen felajánlott nagybirtok mindenesetre elegendő ahhoz, hogy ezek bázisán a momentán szükségletnek megfelelő intézkedésekkel, de a végleges reform alapelvei szerint a momentán helyzet szanáltassék.

Mielőtt az általános és végleges reform alapelveire rátérnék, ki kell jelentenem, hogy azokhoz tartozom, akik a földtulajdon és nem a járadékbirook eszméjét tartják helyesnek. A járadékelmélet magábanvevéve csupán egy gyönyörű theoria. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy megvalósítása bizonyos előfeltételek fennforgása mellett és bizonyos organikus fejlődés következményeként nem volna lehetséges és ne lehetne esetleg egészséges is. A magam részéről ezt az elméletet elvileg nem tudom elfogadni.

Az állam célja a közjó, a demokratikus állam célja pedig a többség java. Ha tehát Magyarországon demokráciát akarunk teremteni, nem lehet ezt a demokráciát egy olyan rendszerrel kezdeni, mely az ország többségével szemben a kisebbségnek nyújt előnyt. Magyarország népességének jó kétharmad része foglalkozik mezőgazdasággal s így egészséges és demokratikus gazdasági rendszer csak az lehet, amely ennek a kétharmadnak és nem az egyharmadnak érdekeit veszi elsősorban számításba. A forgalmi érték különben is igen sok olyan tényező által determinált dolog, amit a mi viszonyaink között alig lehet számításba venni.

A mi gazdálkodási rendszerünk általában primitív és a gazdálkodási rendszer hozama jóformán egyáltalában nincsen kapcsolatban a forgalmi értékkel. Már pedig a gazdálkodási rendszer megváltoztatásához

nemzedékek kulturmunkája volna szükséges, a felfogások, hajlamok, hagyományok, képzettségek, szakismeretek, a technikai eszközök és sok-sok egyéb tényezőnek olyan szerveves evolúciója, amelyet ugyanazon egy év alatt, amely idő Pikler szerint a földértékkataszter előállításához elegendő, bajosan lehetne mesterségesen megteremteni.

Ne akarjunk mesterséges reformokkal teremteni életviszonyokat, mert csak az az egészséges reform, amelyet az életviszonyok kényszerül szül.

Ez a rendszer nem oldaná meg az akut kérdést sem, mert hiszen bajos volna a földéhes tömegeknek földhéttségét föld helyett azzal a teoretikus okfejtéssel csillapítani, hogy csinálunk egy adórendszert, mely majd anno dacumál kényszerítő erővel fel fogja aprózni a nagybirtokot.

Sporadikusan, városokban megvalósítható ez a rendszer s lassanként egy nagyvonalu kulturális fejlődés talán általánossá is teheti, az azonban, hogy a birtokreform alapgondolatává tévessék, nem volna sem időszerű, sem lecsillapító hatása, sem demokratikus.

A végleges reform eszköze természetesen a nagybirtok lenne. A nagybirtokok között nem tesznek különbséget aszerint, hogy kötött vagy szabad birtokról van-e szó. Mindjárt sietek leszögezni, hogy a magam részéről megváltásra gondolok. Egyetértek Abraham államtitkár urral abban, hogy a megváltás kombinálandó volna az egyszeri vagyonadóval és így a Kunfi miniszter ur által nagyon helyesen kifejtett azon elvnek, hogy az akció a szegények javára és a gazdagok rovására történjék, szintén eleget lehetne tenni.

A kötött birtokok tekintetében hangsúlyozni kívánom, hogy a megváltási ár további kezelése tekintetében figyelembe veendő a megváltott birtok eddigi jogi minősége, tehát a megváltási árként adandó, — mondjuk — záloglevélmassza, mint ilyen, maradna tovább is hitbizomány, illetőleg egyházi törzsvagyon.

Feltétlenül kimondandónak tartom tehát, hogy a kisajátítás bizonyos aránykulcs szerint történjék, bár e tekintetben a legteljesebb progresszivitást is akceptálom.

Különösen fontos az egyházi vagyon kérdése. Én ezt a nagybirtokosságú kérdést nem hallottam idáig felvetni. Nem érzem magam teljesen hivatva, hogy ehhez a nagy kérdéshez illő fejtegetéseket fűzzek, csupán néhány megjegyzésre szorítkozom. Ebben a tekintetben utalnom kell arra, hogy a kath. autonomia legdemokratikusabb kiépítése küszöbön áll. Amikor tehát a katolikus egyházi vagyon felhasználása szóba kerül, súlyos igazságtalanság volna össze nem kapcsolni a katolikus autonomia és a katolikus egyházi vagyon kérdését.

A végleges reform formai alapgondolatává, mint fejlődési végcél, a birtokmaximum és a birtokminimum megállapítását tűzném ki. Ugy a maximum, mint a minimum egységesen nem, hanem csupán az egyes vidékek termelési viszonyainak megfelelően volna csak megállapítható. Az egészséges egyensúly azonban megkívánja a kis-, közép- és nagyüzemeket. Jól lehet megállapítható egy birtokmaximum, mégis mindaddig, ameddig a mai nagybirtok nagyüzemével együttjáró gazdasági feladatokat a kisgazdaságok szövethetesi nagybirtokká egyesülése át nem veszi, a gazdaságilag ma szükséges nagybirtokokat, ha esetleg arányosan redukált mértékben is, bizonyos túrelmi időszakon át fenntartandónak vélem.

A kizárólagos birtokrendszernek nem vagyok híve. Nézetem szerint a mezőgazdasági nagyüzem teljes kasszirozása sem nem általános, sem nem mezőgazdasági, hanem kizárólag kommercialis érdek. Amíg a nagyüzem közvetlenül képes produktumait a fogyasztóhoz juttatni s így a termelő is, a fogyasztó is megtakarítja a közvetítő-kereskedelmet, addig a kisbirtokrendszer kizárólagossága mellett feltétlenül a közvetítő-kereskedelemnek kellene hallatlan mértékben kifejlődnie.

A végleges reform céljaul ne a birtokeloszlás harmonikusságának és egyensúlyának megteremtése szolgáljon.

Rátérek arra, a kérdésre, hogy kinek adjuk a földet. Hallottam különböző nézeteket e konferencia során s megállapítom, hogy általánosságban az a nagyon ruganyos, nagyon teoretikus, nagyon megbizhatatlan és semmiképpen sem ellenőrizhető kvalifikáció köttetett ki, hogy a földet annak kell adni, aki azt legjobban megművelni képes. Ez a gyakorlatban nem jelent semmit, illetőleg a teljes rendszertelenséget jelenti. Gondoskodni kell tehát egy határozott jogcím megállapításáról, melyet egyrészt a közhangulat is igazságosnak elfogad, másrészt a gazdasági érdek is megoldást nyerne általa.

Az ország mezőgazdasággal foglalkozó rétege $\frac{2}{3}$ -számát messze felülhaladóan vett részt tényleg a háboruban. Az általános közhangulatnak és közérzésnek tehát az felel meg, ha a katonákat a reform egyik alaptényezőjévé tennők. A falu minden feszültségét és izgatott hangulatát leszerelné, ha a katonák jutalmazásának gondolatát és a földreform gondolatát azonosítjuk. A másik nagyon fontos pillére a szervezendő reformnak az a garancia legyen, hogy a föld tényleg azoknak jusson, és azok kezén maradjon, akiknek száma van. Arra semmi szükség nincsen, hogy a grófokat és püspököket csak azért fosszuk meg nagybirtokaiktól, hogy egy 10, 20, 30 esztendősz liberális evolúció a grófok és püspökök helyett egy új kapitalista nagybirtokosztály kezébe egyessitse ugyanezeket a latifundiumokat. E két pilléren fel építve a következő rendszert tartanám szükségesnek. A rendelkezésre álló, kisajátítás útján állami tulajdonná teendő birtokmennyiséget, mint kis- és középbirtokokat adja az állam a katonáknak. Itt egy szót fogok használni, amelyről azonban előre kijelentem, hogy

nem szocialista értelemben használom, a kollektívizmus szót fogom használni. Adja oda Kis Jánosnak vagy Nagy Péternek, de Nagy János tizedesnek vagy Kis Péter főhadnagynak, hanem a kollektív egységnek: a katonáknak. Itt bátorkodom arra is utalni, hogy a szerzésnek feltétlenül olcsón kell történie és ez a katonáknál annál könnyebben lehetséges, mert hiszen e kategóriák majdnem valamennyiének van valamely járandósága az államtól, vagy a vitézségi érem után, vagy a rokkantsági járadék vagy nyugdíj, szóval valami ellátása van az államtól és ezt bele lehetne kombinálni a megváltási árba. Legyen szabad tulajdona a megszerzett birtok Nagy Jánosnak is, Kis Péternek is, azonban a szabad tulajdont mégis ahhoz a jogi fikcióhoz kell kötni, hogy e tulajdont Nagy János, Kis Péter és a többi csak mint e kollektív egység tagjai nyerik s egyelőre, mint ilyenek gyakorolják.

Az így nyert birtokot az egyenes águ törvényes öröklés és különösen méltánylandó esetekben a házastárs öröklési jogán kívül sem élők közti, sem halálesetre szóló jogügylettel, sem bírói árverésen, szóval semmi módon más meg nem szeresheti, mint ugyane kollektív egységnek ugyanilyen jogcímekkel rendelkező másik tagja.

A katonák között, akik e jogosultságuk alapján a kollektív egység névjegyzékében felveendőek volnának, a mezőgazdasággal való eddigi foglalkozás előzetes feltétele mellett három kategóriát létesítenék: és pedig a harctéri érdemek alapján. A legnagyobb áldozatot azok hozták, akik meghaltak. Az első kategóriába tehát az elesettek családját soroznám s család alatt a fiugyermekeket értem. Második kategóriába jönnek a rokkantak, súlyosan sebesültek, a kitüntettek. A harmadik kategóriába mindazok, akik fegyverrel a kezükben harcoltak az ellenséggel. E kategóriák a legénységre és a tisztikarra egyaránt vonatkoznak s a legénységet kisbirtokkal, a tisztikart közép-birtokkal látnók el.

Azok, akik az így elkészítendő névjegyzékbe felvehetőek nem volnának, közöttük tehát a hazaérkező kivándorlottak is, utaltassanak a feltétlenül megengedhető szabad parcellázás menetében való birtokszerzésre s állami akció keretén belül csak akkor részesülhessenek földben, ha a katonák között reflektáns nincsen. A kollektív egység jogi fikcióját csak bizonyos átmeneti időkre, 60—70 esztendőre tervezem, mert ez az idő bőven elegendő volna arra, hogy a gazdaságilag sziklaerős birtokososztály eltérhetetlen energiával kezében tartsa a magyar földet.

Anélkül tehát, hogy hitbizományokat létesítenének, biztosítani tudjuk a földet azok számára, akiknek szánjuk s biztosítani tudjuk azt is, hogy gazdaságilag gyenge vagy értéktelen egyén jut a földhöz, akkor az ő pusztulása esetén ezt a földet nem a spekuláció szerzi meg, hanem ugyanaz a demokratikus és általánosságban értékes részlet, mely ha az átmeneti idő e rendszer keretében az ő földszerzési kizárólagosságát az akció keretébe vont birtokokra biztosítja, az átmeneti idő elteltevel nem szorul többé támogatásra. Közbevetőleg csak annyit jegyzek meg, hogy az egész reformot a falu szervezetei, a szövetkezetek, a gazdasági egyesületek és a gazdakörök útján kell végrehajtani, mert minden központilag szervezett kormány szerv a politikai propaganda eszközévé súlyosztaná az egész akciót.

Elnök: Pátkai Béla ur óhajtaná félreértett szavait helyreigazítani.

Pátkai Béla: T. Értekezlet! Az előttem szóló azt állította, hogy nem tehetjük ennek az új rendszernek alkatrészévé azt, hogy elvegyük a birtokokat a grófoktól és a püspököktől és azokat egy újabb kapitalista osztály tulajdonába tegyük. Engedelmet kérek, engem félreértett a t. előttem szóló, mert azt én nem mondtam. Én azt mondtam: ha egyszer ez a rendszer arra az alapra helyezkedik, hogy a föld azé legyen, aki azt legjobban megművelni tudja, ennek az elvnek egyenes folyománya az, hogy az a bérő, aki azt a földet eddig bérben bírta és arra a földreformnál most parcellaként szükség nem lesz, az a bérő, aki azon a földön bebizonyíthatólag intenzíven gazdálkodott eddig, azt a földet ugyanis megtudja szerezni, mert csak ez uton érhetjük el azt az alapelvet, amelyet úgy tudom, a jelenlegi kormány is követ, hogy t. i. a föld azé legyen, aki azt megművelni tudja, az a földtulajdonos, az a telekkönyvi tulajdonos pedig, akinek semmi egyéb jelentősége és hivatása nincs, minthogy a bérő által produkált értéknek előnyét minden munka nélkül élvezi, élvezi e helyett annak a tőkének előnyét, amelyet majd megváltásként a bérőtől kap, de viszont ne korlátozza a bérő gazdasági erejének és tudásának kifejtését az a szűkre szabott esetleges bérleti határidő, amelynek következtében nem eszközölhet olyan investíciókat, amelyek révén a földből sokkal nagyobb értékek volnának kivethetők.

Zlinszky István: Tisztelt Értekezlet! Engedje meg a földművelésügyi kormány, hogy egy kérést intézzek hozzá. Bizonyára van tudomása arról, hogy mikor a miniszter ur interjúban és a hivatalos lapban tulajdonképpen lefektette birtokpolitikájának alapelveit, ezt az országban mindenütt félreértették. T. i. úgy magyarázták, hogy most következik a földkiosztás. A cselédek és a munkások egyik óráról a másikra ott hagyták a munkát, aminek folytatás a termelés folytonossága megszakad. Már pedig tudjuk, hogy ha ez az állapot tovább fog tartani, ez nemcsak anarchiára, hanem olyan katasztrófára fog vezetni, amelybe mindnyájan beleszűkülünk. Azt a tiszteletteljes kérést intézem tehát a földművelésügyi kormányhoz, hogy ismételve magyarázza meg az ő intencióját — legjobban volna talán a napisajtó útján —, hogy ez az új birtokpolitikai reform nem azt jelenti, hogy most lépünk a dologtalanságba, hagyjuk ott a munkát, hagyjuk ott

a megkezdett és talán folytatott termelési műveleteket, hanem igenis jelenti azt, hogy éppen azokat kívánja jutalmazni, akik szorgalmukkal és munkásságukkal segítenek a kormánynak ezt a nagy zökkenést áthidalni.

Mikor itt a birtokpolitika új irányáról beszélünk, nem szabad megfeledkeznünk arról a másfél millió magyar emberről, akik azért vettek vándorbotot kezükbe, mert hisz nem tudtak földhöz jutni és nem tudták itt munkájukat érvényesíteni. Ma ez a másfél millió ember künn él Amerikában. Tudomásom van róla, hogy minden erejüket megfeszítve azon dolgoznak, hogy hazájuk területi integritását megvédjék; nem szünnék meg minden alkalmat megragadni, hogy felvilágosítsák az elnöket és a művelt nyugatot arról, hogy nekünk ehhez az országhoz jogunk van.

Künn járván közöttük, beszélgetvén velük, mondhatom, hogy még azok is, akik az ugynevezett skil workerek lettek a factoryban akik óriási keresethez jutottak, könnyes szemmel hallgatják, ha azt mondjuk nekik: ha visszajönnek, földet kapnak. A földhöz való szeretet, a magyar földhöz való ragaszkodást, semmiféle jó mód, semmiféle jólét nem tudta a magyar lelkekből kiűrtani.

Tudom, hogy mindnyájukra nem lehet számítani, különösen azokra nem, akik a gyárakba, mint munkások vannak beállítva. Tudom, hogy a háború után három esztendeig az Egyesült Államokban olyan ipari konjunkturák lesznek, amelyekkel mi versenyezni nem tudunk. De van ott mindenhol Magyarországból egy nagy tömeg, amelyekből nem lettek skil workerek, akik csupán segédmunkásokként szerepelnek. Azokra a munkásokra kell nekünk számítani, akik mint segédmunkások vannak elhelyezve.

Mikor a háború kiűtött, akkor ezrével és ezrével pl. Clevelandban egy magában 40,000 magyar ember tette mobilá összes vagyonát olcsó pénzért, csak hogy visszajöhessen Magyarországra. Ez az egy szám illusztrálja azt a nagy vágyakozást, amely él az amerikai magyarokban, hogy ismét visszajöhessenek Magyarországra.

Amikor a földművelésügyi kormány lefekteti az új birtokpolitika alapelveit, nem szabad megfeledkezni a visszajövő magyarokról. Mert pl. a hivatalos lapban megjelent közleményben, amely felállítja azt, hogy kaphatnak földet, sajnálattal nélkülöztem az alluziót az Amerikából visszaérkezték. Ott felállítja a miniszter ur a kvalifikációt, hogy földet az kaphat, aki eddig is földmunkáival foglalkozott. Bocsánatot kérek, akik Amerikába kivándoroltak, azok is nagyjából földművesek voltak, a kivándorlóknak 80%-a itt őstermeléssel foglalkozó, tehát földművelő volt, de Amerikában csak 11% került farmokba, tehát csak 11% került elhelyezkedésre, mint földművelő, a többi áttért az ipari foglalkozásokra, legnagyobb rész — sajnos — mint segédmunkás. Ha a földművelési kormány nem intézkedik külön erről, akkor ők, ha visszajönnek, tulajdonképpen földet sem kaphatnak, mert van olyan, aki 30 esztendeje van Amerikában és nem foglalkozott földműveléssel, vissza azonban természetesen csak akkor jön, ha földet kap, amelynek munkálásával existenciáját biztosítani tudja.

A visszajövőknek csak két kondíciójuk volt, ezt kivétel nélkül állíthatom. Az egyik kondíció az volt, hogy Magyarország demokratikus átalakuláson menjen keresztül, ami — nagy örömmel konstatalhatjuk — megtörtént, mert e nélkül komoly elem Amerikából soha vissza nem tért volna, csak az alja és a salakja. Az Amerikából való visszatérésnek az egyik kondíció sine qua nonja a demokratikus átalakulás volt, a másik a földhöz jutás. Ez az a két kondíció, amelylyel a Magyarországi kivándorlottaknak munkás, dolgozó részét vissza lehetne hozni. Számításom alapján ez 250—300 ezer embert tenne. Méltóztassék elképzelní, 300,000 fiatal, erős munkaerőt, akit be tudunk állítani a munkába és velük ezt az elsanyargatott, élcsigázott munkásnépet felfrissíteni! Mert méltóztassék figyelembe venni azt is, hogy ezek a munkások nem szenvedték át ennek a 4 és 1/2 éves háborúnak rettenetes kínjait és szenvedéseit. De amellet, hogy munkaerőt, amellet, hogy tőkét hoznak, még egyet hoznak és ez a termékenység, amely nemzeti szempontból mindenesetre igen súlyosan esik latba.

Minden magyar ember szívében és lelkében él az óhaj, hogy ezeket a honfitársainkat lehetőleg mihamarább visszahozzuk. Én csak azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulok a földművelési kormányhoz, hogy ha kiadja azokat a rendeleteket, amelyekben a birtokpolitika alapelveit fekteti le, ne feledkezzék meg arról a másfél millió magyarról, aki künn él és kezelje ezt a kérdést olyan szeretettel és melegséggel, mint a birtokpolitika egyéb kérdéseit.

Kacziány Géza: Igen tisztelt Értekezlet! Bocsánatot kérek, hogy annyi bölcs beszéd után én is felszólalok. Talán némileg elmaradott álláspontot képviselek, némileg azonban tulságosan radikálisat.

Meglepetve hallottam, hogy mikor a szatmári békekötésről és az akkori háború következményeiről volt szó, egyesek, mintegy modernségből, nem akartak odáig visszatérni, holott, engedjék meg nekem, mint historikusnak, hogy csak egyetlenegy kis pontot érintsek ott. Tudjuk azt, hogy akkor a császári ház is a Rákóczi-féle szőlőket Tokaj, Mad, Tályi és Tolcsva környékén egyszerűen önmagának kegyeskedett legkegyelmesebben adományozni minden további kárterítés és megváltás nélkül és a birtokok jelenleg is a legmagasabb excsászári háznak magántulajdonát képezik. Részemről nem találnék abban semmiféle jogellenes dolgot, ha a magyar állam ezeket a birtokokat, amelyek a szatmári békekötésnek nem direkt folyományai,

hanem egy cape rape rendszernek következményei, valamint a császári ház érdekében teljesített nemzetellenes szolgálatok fejében kapott birtokokat, ha azok még ugyanazon családoknak, vagy azok leszármazóinak birtokát képezik, minden kártérítés nélkül egyszerűen konfiskálná.

Ha tehát itt kitérünk erre a kis történelmi alluzzióra, vajjon ezek a birtokok kártérítés nélkül elvehető-e és a közügy javára fordítandók-e, ebben én osztom Varga urnak teljesen radikális álláspontját és azt mondom: fájdalommal bár, de vissza akarok menni, mint historikus azokra a jogcímekre, amelyeken kapták a magyar nemzet ellen vétő emberek az ő donációjukat és amennyiben ezek a donációk még azon család kezében vagy oldalági leszármazás vagy leányági birtokolás révén még kezükben vannak, ezek a birtokok minden kártérítés nélkül könyörtelenül, egyszerűen elveendőek.

Ezzel a radikálissággal szemben konzervatív vagyok akkor, mikor az egyházi javakból a tanulmányi alapnak lehetőleg csorbítatlan fenntartását óhajtom. Ez a tanulmányi alap voltaképpen mire szolgál? Ebből látja el a kormány jóformán az összes középiskolákat, az egyetemeket, műegyetemet, a magasabb kulturális intézeteket. Ha most ezeket a birtokokat szintén elparcellázzuk 10—15—20 holdra, akkor éppen azt veszítjük el, ami bennünket megkülönböztet Montenegrótól és Szerbiától t. i. a műveltségnek leghathatósabb eszközeit.

Hogy ki és mit kapjon ebből a földből. Azt bölcsen méltóztattak kifejtetni. Én a magam részéről természetesen hozzájárulok. Zlinszky István barátom, akivel különben az előbb beszéltem, jóformán a számból vette ki a szavakat az amerikai visszavándorlásra vonatkozólag, amihez még leszek bátor néhány szót hozzáfűzni, mint aki álló őt esztendő tőlöttem Amerikában kizárólag a magyarok között, agitáltam magyar érdekből az angolul beszélők között mint szónok és ismerem az ottani állapotokat.

Biztos tudomásom van arról, hogy 100 és 100 milliók vannak felhalmozva a newyorki, a filadelfiai, a clevelandi és a pittsburgi bankokban, amelyeket a magyarok haza akartak küldeni földvásárlás céljára, de ezek ott szorultak a háborus levelezés nehézségei miatt. Jól tudjuk, hogy hadikölcsönjegyzésre ott milliók és milliók folytak be. Azoknak az embereknek tehát, akik vissza fognak jönni, lehetőséget kell adni arra, hogy földet szerezhessenek ugyanabban a faluban, ahol laktak, mert minden földműves ott akar ur lenni, ahol őt mint földművest ismerték, ez az ő egyik vágya és ez volt egyúttal — mondjuk — az ő betegsége is.

Amint Zlinszky István helyesen mondta, ezek nyugalmas életnézetlet hoznak magukkal, ezek egészséges emberek gondolkodásukban és anyagi tekintetben. Csavargók mindenütt vannak, ezekre nekünk sem itt, sem ott szükségünk nincs.

Akik az Egyesült-Államokban vannak, azok repesve, szívzaggatva várják a visszahozatalt. Itt nem tehetem, hogy mély fájdalommal ne gondoljak arra a hebehurgra tényre, amelyet a volt király a magyar nemzetnek rettenetes sérelmével elkövetett, amikor egész haditengerészetünket Jugoszláviának adományozta vagy ajándékozta, azt a haditengerészetet, amelybe neki egy fillérje sem volt, ellenben nekünk számos milliárdunk. Csak a drednotokra és csatahajókra gondolok. Nekünk az ágyuk és egyéb felszerelések a haditengerészetből nem kellene, azokat akár hajtsák bele a tenger mélyiséges fenekére, azonban ezek a modern csatahajók a legelsőbb-rangu gépekkel vannak felszerelve, aki tudja mibe kerül egy 50,000 lóerős gép, az tudja, micsoda érték lett volna, hogy ha mi ezt a magyar kereskedelmi tengerészet számára megkaphattuk volna. Azért nagyon sajnálom, hogy jelenlegi bölcs kormányunk, amikor ez a tény köztudomásra jutott, nem tiltakozott mindenfelé, minden kormánynál, ezen elajándékozás ténye ellen, hanem beírta azzal, hogy három vagy négy rongyos kis csónakot sub titulo dunai monitorok viszont ajándékba kapott.

Ellenben azok a 50,000 lóerős gépek, amelyekkel a modern csatahajók fel vannak szerelve, alapját képezhették volna a modern magyar kereskedelmi tengerészetnek. Azt t. i. nem bírtam elképzelni, hogyha az entente Csehországnak is biztosítja a tengerhez való jogot, méltánytalan legyen velünk szemben, akiknek mindig volt tengeri kikötőnk. Ha tehát volt tengerünk, lesz is tengerünk és akkor kereskedelmi tengerészetünk is kell hogy legyen, ez pedig azért rendkívül fontos, hogy az amerikai magyarok visszavándorlásánál ne megint idegen társulatok vágják zsebre a magyarok pénzét arra való hivatkozással, hogy olyan kevés a hajótér, hogyha régen hazahoztunk téged 40 dollárért, most hazhozunk 800 dollárért, mert akkor a visszavándorlónak eluszik az egész vagyona, koldusan érkezik haza és nem lesz akkor miért a földet megvásárolni.

Ami a megváltásnak azt a részét illeti, amit Rubinek t. barátom mondott, hogy 15 milliárdba fog kerülni, én azt hiszem, hogy ez még többet is ki fog tenni. Ezt ugyebár a kis lajbink zsebéből nem fittyenthetjük ki olyan könnyen. A legelső teendő tehát, amint említettem, először, hogy kis revízió alá vegyük a birtokok eredetét és így redukáljuk a 15 milliárdot. A másik mód azonban, miután a tulajdon sok tekintetben szentnek kell tartanunk, nem lehet más, mint a megváltás, de ezt nem képzelem úgy, hogy pl. gróf Schönborn Ervin az ő 200,000 holdjának megváltását egyszerűen csak zsebre vágja, azzal elszeljen innen minden további nélkül, kivigye és a külföldön elköltse a magyar állam pénzét. Valami módot kell keresni, hogy a megváltás annyira progresszív történéjék, hogy a magyar pénznek teljes

kivételét ebből a szempontból meghússuk, épp úgy, amint meg kell húsítani már most az ország teljes depekorációját, amely felé fájdalommal haladunk előre. Viszont vannak olyan mezőgazdasági iparágak, amelyeket csak nagybirtokokon lehet folytatni, amely nélkül pedig egy ország teljesen parlaggá lesz. Itt van pl. a cukortermelés. Ilyen a szesztermelés is stb., amely a kisgazdaságokban nem folytatható és ezért szükséges, hogy nagybirtokok azért mégis megmaradjanak.

A birtokmaximum és minimum megállapítása a t. Értekezlet és a t. kormány bölcseségétől legyen függővé téve, hogy milyen minőségű földnél hogyan állapítsák meg a maximum és a minimum.

A birtokminimumnál főleg az a nézet alakult ki, hogy 10 hold legyen a kis parasztbirtok. A 10 holdas birtok, tekintettel arra, hogy Magyarország igen sok esztendőben állandóan szárazsággal küzdök, csak arra vinné azt a kisbirtokost, hogy a 10 holdjára vagy nagy adósságot vegyen fel, hogy megélhessen családjával együtt, ezt azonban nem lehet majd megtenni, vagy pedig arra, hogy elherdálja, mert nem tud másképp megélni. Mindenesetre gondoskodni kell tehát róla, hogy az a birtok ne legyen elidegeníthető, de ne is legyen ajándékba ingyen megkapható, mert az ingyen kapott földnek semmi becsülete nincs. Azt mondaná a gazda: igen, ingyen kaptam, most henyé módon élünk, ha elfogy a birtok van ott még, kapunk újra. Ezt a birtokot tehát valami ellenszolgáltatás, vagy akármilyen fejében kell adni és talán ki kellene mondani, hogy teljesen ingyen, minden további nélkül kizárólag csak azok kapják a földet, akik mint hadi rokkantak semmi másra nem alkalmasak, csak arra, hogy azt a földbirtokot családjuk erejével megműveljék, de azok a rokkantsági segélyek, azok a vitéségi pótdíjak stb. valami módon erre bevonandók.

György Endre: Tisztelt Értekezlet! Tisztán a felvetett kérdésekre akarok szorítkozni és mindenféle diskusziót kerülni akarok.

Ennélfogva az első az adóztatás kérdése, amely felhozott kapcsolatosan részben a birtokreformmal, összeköttetésben nevezetesen a vagyonadóról felhozottakkal és összeköttetésben a járadékirtok természetével, ahol a járadékirtok részéről proponáltatott az érték megállapítása és az értékkataszter.

En ebben a tekintetben minden túlzástól szeretnék tartózkodni és a dolog természete szerint azokat az érveket, amelyek felhozottak annak idején a vagyonadó tulságos felemelése mellett vagy ellen, mint tisztán politikai szempontból megítélendő dolgot, ez alkalomból megelőzöm.

Ami a járadék megállapítását illeti a járadékirtoknál, amely az értékkataszter alapján Pikler dr. ur proposíciója szerint a forgalmi értéknek 4⁰/₁₀₀-áig terjednie maximum gyanánt, erre nézve van szerencsém konstataálni, hogy itt a 4⁰/₁₀₀, ha úgy értelmeztetik, hogy a jelenlegi földadó és mellékleti járulékaik egészen hatályon kívül helyeztetnének, jelentenek körülbelül a forgalmi értéknek teljes konfiskálását. Ennek a 4⁰/₁₀₀-nak elvétele az adó természete szerint nem esik ugyanazon megbirálás alá, mint az ujonnan adandó földbirtok 4⁰/₁₀₀-a, amely 4⁰/₁₀₀-ban a vételár, illetőleg a tulajdonhoz való jutás ellenszolgáltatásként foglaltatik. Ezt a kérdést nyílt kérdésnek tartom, amely adóztatás szempontjából pro és contra nagyon megbeszélhető, vajjon a hozadéki adó és elsősorban a földbirtokadó helyesen állapítható-e meg. Előzőt ötven esztendővel, mikor ez a kérdés napirendre jött, 1868-ban, a Lónyay-fele reform idején, én is foglalkoztam ezzel a kérdéssel és akkor az értékkataszter mellett foglaltam állást. Ma is fenntartom ezt a véleményemet, hogy az értékelés útján való megállapítás gyorsabban jut el tiszta eredményhez, mint a hosszas tekerő utakon való átlag tiszta jövedelemmegállapítás.

A vagyonadónak és a járadékadónak és egyáltalában az adókulcsnak behozatala és azoknak kombinációba vétele a birtokreformot, felfogásom szerint, meglehetősen távolról érdeklik. Mindenesetre a legnehezebb és a legfontosabb kérdések a jövő Magyarországon különösen a birtokpolitika és a földművelésügy fejlődésére nézve, amelyek azonban momentán a birtokreformtól teljesen különválaszthatók és a maguk rendes útján nagyon komoly és nagyon beható tárgyalás útján állapíthatók meg.

En az előttünk álló kérdések sarkpontját voltaképpen abban találok, hogyan lehet és hogyan kell ezeket a kérdéseket tárgyalni. Bizonyos elvi magaslatról akarunk-e birtokreformokat létesíteni, vagy pedig a praktikus szükséglet akarjuk-e kielégíteni. Ha nekiesünk, amint fájdalom eddig azt látom legalább, hogy a közvélemény is úgy tárgyalja, hogy mi derűre-borura adunk birtokokat, vagy — mondjuk — birtokokkal, tulajdonokkal látunk el mindenkit, ez szerintem igen veszedelmes dolog, amelynek gyakorlatilag nem tehetünk eleget, mert hiszen csak azt adhatjuk a birtok korlátolt mennyiségénél fogva, ami van és csak akkor számíthatunk az igények kielégítésére, ha az igényeket először megrostáljuk és mindennekfelett a fedezethez hozzámérjük.

Ha az összeírás, amely megindított, keresztülvitetett és minden egyes községben először megállapítjuk, kik azok, akik igényelnek birtokot — és természetesen a katonák azok, akik elsősorban bírhatnak igényt ebben a tekintetben a kielégítéshez — és melyek azok a rendelkezésre álló jószágok, amelyek fedezetül szolgálnak, akkor vagyunk képesek azt mondani, hogy igenis ezeket a kategóriákat megállapíthatjuk teljesen és igazságosan, nem általános elvont theoriák szempontjából.

En nem tudok másként elképzelni más eljárást, minthogy minden

egy esetben konkrét határozatot kell hozni. Itt van a szükséglet, itt van a fedezet, erre a fedezetre nézve ilyenformán tudunk gondoskodni, ezt ilyen módon tudjuk kielégíteni és ha nincs kielégítési alany másképp, akkor én a magam részéről a kisajátítási jogot igenis magasabb célok érdekében megadandónak tartom. Természetesen az eljárás szempontjából, amelyre nagy súlyt fektetek az elmondottaknál fogva, ezt nem centralisztikusan, hanem decentralizálva kezelném, mindenesetre a központi kormány ellenőrzése alatt és miután itt a szükséglet iránt való igény gyorsabb mértékben fejlődött, mint a fedezetről való gondoskodás, a központi kormány kötelességévé tennem a szükséglet összehúzásával párhuzamosan a fedezetről való gondoskodást is.

Már most azon van a kérdés sarkpontja, hogy ezekre a szükségletekre nézve honnan vegyük a fedezetet. Én a magam részéről teljes határozottsággal merem kockáztatni azt a véleményemet, hogy a járadékbirokt rendszerét az ujonnan birtokhoz jutottak részére jogosnak és igazságosnak tartom. Az új szerzők tekintetében, az ujonnan alakuló birtoktestekre nézve — mindig ezekről beszélek, nem a régi tulajdonokról — igenis helyesnek tartom a járadékrendszer behozatalát és pedig a következő okoknál fogva. Az első ok az, hogy azok a birtoktestek, amelyek elsősorban jönnek itt tekintetbe, köztulajdon képeznek. Eltekintek a közös legelőktől, amelyekre nézve én a közös birtoklást, ami igen helyes és okszerű forma, a gyakorlati életben eddig még mindig keresztül nem vitt közös legelőknél kezeléseről szóló intézkedéseit megtartanám és azokat a rendelkezéseket is, amelyek ezen közös kezelésben tartásra nézve az irányadók.

Hogy a közös legelők tartása mennyire szegényfoltja a magyar mezőgazdaságnak, azt elismerem. Azonban ennek oka nem az, hogy azok közös tartásra és közös legelők tartására alkalmatlanok, hanem az, hogy az adminisztráció a lehető legmostohabban kezelte ezeket. Akiknek van érdeke a falusi élet iránt és aki gyakorlatból ismeri azokat a nehézségeket, amelyekkel éppen a legszegényebb emberek a falvakon küzdenek, ezen folytonosan beálló nehézségek miatt, hogy egy malacot vagy egy borjút, amely az ő gazdálkodásuknak, önálló existenciájuknak első lépése, milyen nehéz nekik fenntartani vagy legeltetni, az egyet velem érteni abban, hogy a falusi gazdálkodásnak alfáját és omegáját képezi a közös legelőknél nemcsak fenntartása, hanem az általunk meghozott igen helyes törvények értelmében való kezelése, sőt ezeknek lehető fejlesztése is.

Én nagyon félnék a tulajdon szentségét akármiképpen tangálni és talán nagy skrupulusom van abban a tekintetben, hogy a létező vagyont akármilyen módon a létező birtokállományokban megzavarassanak, de amikor arról van szó, hogy mi új birtokokat szabadítunk fel, új birtokokat indítunk életnek és új birtokokkal evidenter azoknak az osztályoknak, vagy azoknak az egyéneknek meggyünk segítségére, akikkel szemben az teljesen jogosult, teljesen igazságos és teljesen helyes, akkor ne gondolkozzunk a jövőről, akkor egyszer s mindenkorra lemondjunk ezen természetes értéknövekedésről? Hiszen előtünk áll másik oldalról az a cirkulus vicíózus, amelyre itt gondolom Varga tagtársunk figyelmébe már korábban, hogy igen is mi történjen? Ha most ezeket a birtokokat kiadjuk, vagy meg kell őket kötni — amit magam is helyesnek tartok — a gazdálkodás tekintetében, meg kell őket kötni az elidegenítés, a megterhelés tekintetében, tehát egy az individuális szabadsággal meglehetősen ellentétes politikát vagyunk kénytelenek folytatni magunknak azoknak az osztályoknak érdekében is. Ezt vagy huzamosabb ideig kell folytatni, vagy előáll megint az, hogy aki nem arra való, elesik belőle, aki nem arra való, megterheli a birtokát, eladja. A telepítéseknél Magyarországnak is nagyon szomorú tapasztalatai vannak, Romániában pedig az volt a szabály, hogy azok eladták a birtokot, vagy megterhelték a birtokot, mihelyt tehetők és a krízis megint előállott ott.

Ha akkor, amikor ilyen adományokat teszünk és ilyen jogosult szempontból járunk el, örökre eltoljuk ezen adományok további ki-fejlesztésének lehetőségét és örökre eltöljük magunktól azt is, hogy ezeknek értékelkedését az állami szükségletek kielégítésére fordíthassuk, én azt hiszem, ezt lehet politikai szempontból mondani akkor, amikor le vannak kötve magántulajdon által, lehet ezen vitatkozni, de jogosan, az állam érdekeinek komoly méltatása szempontjából nem lehet ezt az ellenvetést tenni olyan birtokokra nézve, amelyeket most az állami törvényhozás segítségével nagyfokú jogosult támogatásával az állam a saját birtokaiból és közbirtokokból ad és nem lehet ezt az ellenvetést felhozni azoknak szempontjából, akiknek ez a segítség az existenciáját teremti meg.

Az állami ellenőrzés kívánatos és bizonyos mértékben nem lehet az alternatíva elől kitérni: vagy olyan tényezőket állítani be, amelyek legalább itt az állam által kitért célokat biztosítják, hogy t. i. egy erős kisbirtokos-osztály neveltessék és fenntartassék, vagy pedig ha ezt nem lehet biztosítani, akkor olyan tényezőket állapítassanak meg, amelyek révén maga a szabad verseny eléri ezeket az eredményeket. E tekintetben ismételtlen hivatkozom a román példára, mert ez igen gyakorlati ebben az irányban. Amikor Romániában a kisbirtoki rendszert életbe léptették és a földbirtoki szövetkezeteket nagyban megállapították, akkor az állami beavatkozást bele vitték, még pedig úgy, hogy minden földbirtoki szövetkezetnél gazdasági felügyelőt bíztak meg a gazdaság vezetésével. Ne áltassuk magunkat. Magyarországon jelentékenyen előbbre vagyunk ugyanabban a tekintetben, hogy népünknek értelmisége sokkal erősebb, de viszont hátrább vagyunk abban a

tekintetben, hogy a közérzéke hiányosabb. Az individuális felfogás roppant erős és ez az individuális felfogás a közös gazdálkodásnál, amely egyedüli tényezője az eredményesség és versenyképesség biztosításának, ebben a tekintetben mi vagyunk hátrányban.

Én tehát a magam részéről az itt többszörösen elhangzottakkal szemben bátor vagyok annak a véleményemnek adni kifejezést, hogy igenis ezt a rendszert helyesnek tartom és természetesen ezen felül még egy a megterhelést is, mint az elidegenítési tilalmat is bizonyos időre megtartanám azért, mert a mi népünk ebben a tekintetben sokkal könnyelműbb és kevésbé szabatosan gondolkodik a saját jövőjét illetően, mint más országoknak a népei. Hasonlóképp szükségesnek tartom az otthon biztosítását is ezekre nézve, mert hiszen a kitért célokat momentán sem akarjuk megsérteni. Egy átmeneti időre tehát ezt is fenntartanám.

Ebben a tekintetben óriási előnye volna ennek a megkötött szisztémának. Ott van Törökországban a Vakuff-jószágoknak az ügye. Ezeknek rendeltetése egyházi, kezelése és formája örökbérlet. Ezek a javak örök időkre szóltak és minden örök időkre szóló biztosítás természetesen nagy nyugalmat és nagy boldogságot ad, de egyúttal a prosperálásnak és a jövő fejlődésnek minden lehetőségét elzárja. Hasonlóképpen volt ez más országokban a megkötött birtokoknál.

Végezem felszólalásomat azzal, hogy mindezeknek az érveléseknek folyamánya én szerintem az, hogy én, aki nagyon respektálok a szerzett jogokat és a földbirtok keretén belül nem szeretném megkezdni az erőszakos beavatkozásnak legkisebb mértékét sem, nagyon szeretném és nagyon óhajtanám, ha ki lehetne kerülni a magánbirtok érintését és a magántulajdon háborgatását akármilyen formában. Azonban elvileg a fennálló nagy szükség szempontjából nem irtóznám attól, sőt nagyobb szükség esetén megengedném a kisajátítási jogot is. Helyesnek tartanám a közbirtokoknak és a közjószágoknak, elsősorban természetesen az egyházi és községi javaknak ilyen birtokba bocsátását, de ezekre nézve kizárólag azzal a feltétellel, hogy ezek járadékbiroktként adassanak és a jövő fejlődés fenntartassék a köznek, hogy lehetőség adassék a jövőben a felmerülő ilyen szükségleteknek hasonló módon való kielégítésére.

Elnök: Pikler óhajta félreértett szavait megmagyarázni.

Pikler J. Gyula: Tisztelt Értekezlet! Egy félreértést szeretnék tisztázni. Lehet, hogy félreértés, de én azt hiszem nemcsak a magam, hanem többeknek érzését fejezem ki, ha kifejezem azt a tiszteletet, amelyet az előttem szóló ur fejtetéseknek bölcs higgadtsága úgy formában mint tartalomban ébresztett bennem nemcsak azért, mert az én álláspontomat támogatta, hanem tényleg őszinte érzésemnél fogva.

Én nem hiszem, hogy a mélyen tisztelt előttemszóló összetévesztette volna a dolgokat, de úgy ahogy mondta, alkalmas félreértés felidézésére. A most magánkézből levő földek tekintetében nem történt olyan indítvány sem a szocialisták részéről, sem részemről, aki tőlük függetlenül tettem meg indítványomat, hogy ezekre egy 4% értékadó vetessék ki, azonban ahogy méltóztatott elmondani, az alkalmas volt ennek a félreértésnek esetleges felidézésére. Itt az a proposíció történt, hogy egy 1%-os értékadó vetessék ki.

Hatodik nap — 1918. november 27.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök:

Tisztelettel üdvözlöm az értekezletet és az ülést megnyitom. Jól esik ismételtlen megállapítanom, hogy az értekezlet magas színvonalon és a legobjektívabb, a legnemesebb mederben folyik és már eddig is igen sok értékes eszmét vetett felszínre és igen sok, egészen ellentétesnek látszó kérdést — úgy látszik — megelégedésre tisztázott, amiből az a reménységem, hogy körülbelül mégis lehetséges lesz, bizonyos fokát a megelégedésnek és egyetértésnek elérni ennek a nagy nemzeti érdeket képező akciónak megvalósításánál. De méltóztatassanak megengedni, hogy mégis bátorodom rámutatni arra a körülményre, hogy egy veszedelem kezd mutatkozni, hogy nagyon hosszúra fog nyulni ez az értekezlet, hogy talán elposványosodik és az a nagyon türelmetlen várakozás, amelylyel a közönség ezt az értekezletet fogadta, talán kis méltatlankodássá, zugolódássá fog válni. Éppen azért ne méltóztatassanak rossz néven venni, ha ismételtlen kérem, hogy miután a dolognak nagy és legfontosabb része ki van már merítve, ezután kegyeskedjenek a felszólalók lehető rövidre szabni felszólalásaikat. Nem akarok ezzel semmi klotürt felállítani, de azt hiszem, mindannyian az ezután következő felszólalók is méltányolni fogják azokat a szempontokat, amelyek mellett szólanak, hogy most már lehető röviden végezzünk az előttünk álló anyaggal.

Egyúttal méltóztatassék megengedni, hogy még egy megjegyzést tegyek Zlinszky István tagtárs urnak tegnapi felszólalására vonatkozólag. Ő előadta, hogy ennek az egész akciónak hirtelen milyen rossz és káros hatással volt az ország földművelésére, részben igaza van, mert tényleg sok értesítés jön, amely azt igazolja, hogy ez a káros hatás csakugyan beállott igen sok helyen. Én csak azt jelenthetem, hogy a kormány a maga részéről minden lehetőleg megtesz arra, hogy ezt a hatást mérsékelje, illetőleg hogy az ország gazdaságának megmentését megint a rendes mederbe terelje. A kormány már több ízben ismételtlen, most megint felszólítást intéz az összes hatóságokhoz, hogy

terjeszszék mindenfelé azt az értesítést, hogy itt a föld felosztása, a nép kezére juttatása, törvényes formák között a legrövidebb idő alatt, de méltányosan és igazságosan meg fog történni és intsek a népet, hogy addig legyen türelemmel, addig fekezze földéhségét és addig mindenki álljon munkába. Azt is hirdessék, hogy aki ma munkába nem áll és aki a föld művelésétől vonakodik, az mint minden emberi felfogás szerint a földre nem méltó, a földet meg nem érdemlő, ebben a földosztásban nem fog részesülni. Viszont azonban másik oldalon arra is figyelmeztetni kell a földbirtokosokat és a gazdákat, hogy legyenek tekintettel a súlyos megélhetési viszonyokra és a kormány-
nak ezt az igyekezetét, hogy a népet munkába akarja állítani, ne vegyék olysvalaminek, mintha valami robotra, valami kényszer-
munkára kényszerítene a népet a gazdák javára, hanem a gazdák is legyenek olyan méltányosak, hogy a viszonyokhoz szabott, lehető legjobb feltételeket, legjobb béreket és ellátást biztosítsák a munkások számára.

Ami pedig Zlinszky István urnak az Amerikából visszavándor-
lóira vonatkozó megjegyzéseit illeti, én azt szintén teljes mértékben osztom. Nem tudom, eddig igen hiányosan és csak egyes részletekre vonatkozólag tettem egy pár nyilatkozatot. Ha eddig nem nyilatkoztam is arra nézve, hogy az Amerikából hazatérőket szintén jogosultaknak tartom arra, hogy a földből részt kapjanak, ezt kipótolom és jelentem, hogy szerintem feltétlenül joguk van hozzá az Amerikából hazatérők-
nek, de azért ott is fenntartom, hogy elsősorban azoknak, akik az Amerikába való kivándorlásuk előtt földműveléssel vagy gazdálko-
dással foglalkoztak. Azt hiszem, hogy az egész akció és annak intéző-
sége feltétlenül tekintettel lesz arra, hogyha megindul a visszaván-
dorlás Amerikából, legyen fenntartva a visszavándorlók számára meg-
felelő földmennyiség.

Pap Géza báró: Mélyen tisztelt értekezlet! Azt hiszem, hogy a földhöz való juttatás kérdése nem is olyan nagyon nehéz, mint az első pillanatra látszik. Pár szóval leszek bátor rámutatni azokra a földterületekre és azoknak a földeknek jogi minőségére, amelyekből az első és második évben legalább annyi földnek biztosítását vélem elérhetni, amely elegendő lesz ennek a nagy munkának első és második évi keresztülviteléhez.

Felvettem itt a kérdések közt, hogy tulajdonképpen kiktől és milyen földeket vegyünk el. Én azt hiszem, ha a földek kiosztásáról van szó, elsősorban azt nézzük, hogy melyik vidéken van elég felhasználható föld és a birtokra szoruló személyeknek száma hogyan aránylik a felosztandó területre, mert igen sokszor elő fog fordulni az az eset, hogy a vidéki szükségleteket elég könnyűséggel lehet fedezni a rendelkezésre álló területekből. A sorrendben, amelyben az ingatlanokat igénybe akarnak venni, elsők volnának az állami ingatlanok, kivéve az olyan közintézményeket, mint például Mezőhegyes, amelyeknek gazdasági októ, irányító és a többtermelés szempontjából az állam vezetése alatt olyan nagy értékű jelentősége van, hogy azokat megszüntetni semmi körülmények között nem volna szabad. Ezekről eltekintve tehát, azok az állami birtokok, amelyeknek nincs ilyen jelentőségük, az egyházi birtokok — és itt a római katolikus, görög kath., görög-keleti egyházaknak vagyoni komplexumára gondolok —, az alapítványi birtokok, a hitbizományi birtokok, a köz-
birtokosságok és végül a magánbirtokok következzenek.

De ha az egyházi, alapítványi és hitbizományi birtokokat veszem figyelembe, ezek egymagukban olyan óriási komplexumot adnak nekünk és annyi terület bocsátanak rendelkezésünkre, amennyi az első évben, amennyit a meglévő emberanyagunk figyelembevételével, becs-
lésem szerint, elegendő lesz.

A kérdés csak az, hogy ezek a területek olyan helyeken fekszenek-e, ahol éppen a parcellázási szükség megvan, ahol tehát a vidéki lakosságnak a parcellázás iránti vágya megnyilatkozik.

Hogy kik kapjanak ezekből a területekből: természetesen azok, akik eddig is elsősorban gazdálkodással foglalkoztak, mert hiszen ezektől várható az, hogy ezeken a területeken legalább egy közepes gazdálkodásnak továbbfenntartására képesek. Mert azzal az egy-
gyel legyünk tisztában, hogy hiába fogunk parcellázni, de nem fogjuk elérni a nagy nemzeti célokat, ha a parcellázott területeknek meg-
művelői nem rendelkeznek azzal a készséggel és bizonyos értelmi
nívóval, amely a köz szempontjából feltétlenül szükséges arra, hogy kihozzák a földből gazdaságilag azt, ami ma átlagos, normális gazda-
ság mellett kivethető, mert különben a területek egy része le fog esni a hozamnak olyan kis nivójára, amely már nem többtermelés,
hanem amelylyel a kevesebbtermelés esélyének teszszük ki magunkat,
ami általános fogyasztási és ellátási szempontból nagy veszélyt rej-
het magában. Tehát olyan embereknek kell földet adni, akik azzal
bánni is tudnak. Itt aztán különböztetni kell: szántóföldeket főként
azoknak az embereknek kell adni, akik szántóföld művelésével fog-
lalkoztak, akiknek megvan az ismeretük, lehetőleg az instrukciójuk
is, legelőterületeket azoknak, akik inkább állattenyésztéssel foglalkoznak,
szőlőterületeket vagy szőlőültetése alkalmas területeket azok-
nak, akiknek ilyen irányú gazdasági ismereteik vannak, erdősegeket
pedig csak a legvégső esetben, mert hiszen az erdők kezelése sokkal
nehezebb, ez igen sok esetben ráviszi az embert a törvény rendel-
kezése ellenére is olyan rablógazdálkodásra, amely nem biztosítja a
területnek átlaghozamát és olyan veszélyre teszi ki jövőre a magyar

faállomány kincsesházát, mely általános szempontból igazán nem kívánatos.

Hogy mennyi földet adjunk az embereknek, ez is oly kérdés, amely a gyakorlati élet embere előtt nagy szereppel bír akkor, mikor a parcellázás keresztülvitetik és az az élő kérdés áll elő: most itt van a föld, itt vannak az emberek, akik között a föld felosztandó, kinek mennyit és miből mennyit adjunk? Ami tapasztalatunk az, hogy ezt holdak számában kifejezni alig lehetséges. Van egy elméleti igazság, amelyet az életre is rá lehet huzni, hogy annyit adjunk, amennyi annak a családnak megélhetésére normális körülmények között szüksé-
sége. Ez olyan sablon, amelyet mindannyian ismerünk, akik parcellázással foglalkoztunk, nem egy bölcsesség, amelyet én fedeztem fel, hanem egy igazság, amelyet követni kell, amelyre figyelemmel kell lenni a parcellázásnál, mert hiszen a család megválasztása és meg-
ítélése, hogy mit adjak neki és mennyit bír megművelni, nagy fontossága a parcellázó jövő megélhetésének, fennállásának és vagyoni fejlődésének biztosítására. A családtagok száma tehát egy nagy és nevezetes momentum és vigyázni kell arra, hogy a nagyobbtagu családoknak többet, a kiscsaládoknak kevesebbet adjunk.

De tovább megyek: individuálizálni kell a parcellákat. A szorgalmat is meg kell, hogy mérjem annak a telepeseinek, akinek a telepet adom, mert egy szorgalmas, gyűjtő, takarékos embernek mindig inkább van jogcime arra, hogy nagyobb gazdasági területet bocsássak rendelkezésére, mint egy olyanak, aki a falu köztudomása szerint is a munkát nem nagyon szereti és inkább munkakerülő ember. A gazdasági területek kiosztásánál tehát alkalmazkodni kell a parcellavevő egyéniségéhez.

Amint mondtam, elsősorban én bizony a mezei munkásoknak juttatnám az ilyen mezőgazdasági területeket, mert hiszen abban majd nem minden feltétel megvan, amit attól kívánunk, akinek földet adunk.

Kiegészíteném azután a munkásoknak törpebirtokait az szerint, hogy milyen annak a földnek minősége, klímája, egy olyan kis gazdasággá, amely egy család normális megélhetéséhez szükséges.

A rokkantak igényjogosultságát a föld vételénél olyformán elégíteném ki, hogy, amire nézve már három évvel ezelőtt az altruista intézet az akkori vezetőférfiakhoz írásbeli beadványt is intézett, a rokkantak díjjárulékanak tőkésítéséből eredő összeget használnám fel az ingatlanok vételére első részletének lefizetésére, úgy hogy ha nem is használnók fel az egész tőkésített összeget a negyedar lefi-
zetésére, hanem egyrészt visszaadnánk az instrukció beszerzésére, mégis lehetővé tennők, hogy az a rokkant, akinek semmi készpénze nincs, azzal az egy összegben megkapott végkielégítéssel kis birtokot szerez-
hessen magának.

A középbirtokokról is csak pár szót akarnék szólni a parcellázás kérdésénél. A középbirtokokat tehát méltóztassanak a legszélsőbb árnyalatok képviselői abból a szempontból tekinteni, hogy hiszen a világ a kultúra fejlődése felé halad, hiszen mindnyájunknak az a célja, hogy mentül többet, nemesebbet, jobbat, szebbet, nagyobb hasznat hajtó módokat, utakat és eredményeket találjunk és érjünk el. Ha tehát van azon a birtokon ma már egy szép kis tanya, mellette egy tehenészet, ipari növények termelése, cukorrépa-termelés vagy más ilyen intenzív gazdasági munka, ahol tehát már elértük azt a fokot, amelyre törekszünk, amelyet majd évtizedek múltán minél nagyobb számban óhajtunk látni azok között is, akikből most akarunk új földbirtokosokat és új földesgazdákat teremteni, akkor azokat a kulturfokokat nemcsak mintaként kell meghagynunk. hanem meg kell hogy mentsük az épületeket, a tudást, a gyakorlati tapasztalatot, azt az elhelyezkedési képességet, amely ott már megvan a köz számára. Éppen azért, ezeknek a középbirtokoknak a fenntartását a legszükségesebb dolgok egyikének tekintem még akkor is, ha kiteszem magam annak is, hogy nem a legliberalisabban gondolkozó egyének fognak egyesek tekinteni.

A parcellázási kérdések keresztülvitelére óriási nagy munka lesz. Hogy geográfiai megosztás szerint csináljuk-e vagy pedig más elméleti igazság beállításával, azt ma nem akarom itt vitatni, csak azt akarom hangsúlyozni, hogy nemcsak az összes altruista intézményeket, hanem azokat a magánintézményeket is, amelyeknek gazdag tapasztalataik vannak e részben, amelyek nagyon sok munkával, idővel és kész-
séggel látták el ezeket a kérdéseket, ezeknek munkásságát is igyeke-
zünk bevonni és felhasználni, hogy mentül gyorsabban tudjuk ezt a kérdést közmegelegedésre és a közóhajnak is megfelelően végrehajtani.

Az altruista intézetek együttműködését lehetőnek tartom és szét-
választanám a munkát kétfelé, olyanra, amely lehetővé teszi nemcsak az altruista intézmények együttes munkásságát, hanem lehetővé tenné még más szerveknek is, amelyekre még rátérek, a bevonását és olyanra, amely kizárólag egyes altruista vagy nem altruista intézményeknek külön munkáját képezné. Együttesen dolgoznának tehát az altruista intézmények vagy magánintézmények is egyes falvakban olyformán, hogy a községnek bizonyos szelektált csoportjából, amelyet az előbb is bátor voltam említeni, az államnak azon a vidéken levő gazdasági felügyelőiből, gazdasággal foglalkozó más ténylezőiből, a 2400 fővel bíró Országos Központi Hitelszövetkezetnek helyi embereiből alakított nem tulságosan nagy bizottsága volna hivatva megállapítani a követ-
kezőket: melyek azok a területek, amelyek a községben alkalmasak arra, hogy ilyen parcellázási munkálatokra felhasználtassanak, mi annak a napi értéke, amely a parcellázási időpontban azokért a földekért

fizethető, azután hogyan lehetne ezeket a gazdasági területeket különböző minőségek szerint úgy osztályozni, hogy ezekből a különböző területekből mindenkinek megfelelő arányos rész jusson.

Véleményem szerint a parcellák egyéni tulajdonként kell, hogy az emberek használatába adassanak, mert tapasztalataim igazolják, hogy semmi sincs olyan megnyugtató hatással az emberekre, mint a földnek saját tulajdonban való bírása. Akármilyen méltányos és olcsó a bérlet, az az ő felfogása szerint egy idegen vagyonrész, amelyre ha huszéves is az a bérlet, nem ad sokat. A járadék birtok megvalósítását ott, ahol lehetséges volna, a lehető legnagyobb örömmel üdvözölném, a kérdés csak az, hogy az falusi gazdálkodó, aki azt a fogalmat nem ismeri, az a kételkedő gazda, az a konzervatív gazda, akivel nem lehet megértetni, hogy ő nyugodjék bele a járadék birtok megvalósításába, mert anyagilag nem károsodik vele, hogyan fogja ezt fogadni. Ahol a gazdák ezt beveszik, ott a legnagyobb örömmel járulok hozzá, csak azt akarom hangsúlyozni, hogy ahol ezzel a fogalommal a kisgazda nem ismerős, ott ne próbáljuk ráerőszakolni, mert mindjárt felébred benne a bizalmatlanság, amely ugyanis állandóan él benne a kaputos ember iránt.

Ami a föld megváltási árát illeti, azt tartom, hogy a megváltás idejében méltányos középár kell, hogy a megváltás alapját képezze, nem a háború előtti ár, nem a háborúban való ár, hanem a megváltás idejéből való ár, mert azt hiszem, hogy a megváltás idejében való gazdálkodási viszonyokkal kell számolni, hogy megállapíthassuk, milyen megváltási ár mellett fog tudni az az ember az ő gazdaságában élni és boldogulni.

A birtokok kifizetése kétféleképpen is történhetne. Vagy földváltás-kötvényekben, vagy történhetnének hadikölcsönkötvényekben ott, ahol erre a megfelelő feltételek fennforognak. A földváltás-kötvényekben való megváltást mért tartom helyesnek? Azok az intézmények, amelyek együtt vagy külön-külön meg lesznek bízva a földvéttel vagy a földeladással, csak arra a területre, amelyet parcelláznak, bocsátanak ki 50, illetőleg 75% erejéig földváltászálogleveleket vagy kötvényeket. A 25%ot, amely hiányzik a vételárból, persze ebben el fogok térni sok ur álláspontjától, én készpénzben kérem. Megmondom miért; beigazolt igazság, hogy azok az emberek, akik saját vagyonuk befektetését és vagyonuk egy részét is látják abban a földben, amelyet megvesznek, sokkal realisabbak, jobban ragaszkodnak hozzá, szolidabbak, nagyobb munkakedvvel dolgozzák meg ezt a földet és nem hagyják el azt a földet.

Hogy áttérjek a földváltás-kötvényekre, miért tartom helyesnek ezt a formát, az államnak óriási feladatai lesznek. Hihetetlen kötelezettségek állanak már is és még fognak állni az állam elé. Eleendő lesz, ha az állam a maga hitelét ezeknek legalább részben kielégítésére fogja fordítani. A parcellázásból eredő nagy terheket szeretném levenni az állam vállairól azért is, mert hiszem, hogy ezek a földváltás-kötvények, amelyek fedezettel bírnak magában abban a földben, amelyre kibocsátatnak, közkedveltségük lesznek. Hiszen az egész háborús idő mutatja, hogy a jelzálogpapirok voltak azok, amelyek aránytalanul keresettek voltak, tehát ezeknek elhelyezése igen könnyű lesz és refundálni azokat a pénzeket, azt a 75%ot, amelyet már kiadtam, a legkönnyebben, a legegyszerűbben az állam megterhelése nélkül minden komplikáció elkerülésével így tudom.

Ahol azután az egyházi vagyon megváltásáról, vagy más kötött birtok megvételéről van szó, ott nagyon könnyen bifurkálni lehetne a hadikölcsönkötvényeket azért is, hogy ezáltal a hadikölcsönkötvényeknek óriási mennyiségéből egyrészt vezessünk le ezekre a mellékcsatornákra.

Arra súlyt helyeznék, hogy ne ajándékozzunk semmit. Ha az a gazda tudja azt, hogy ennek a vagyonnak egy részét én nehéz fáradsággal és verejtékemmel szolgáltam meg, ennek az embernek szeretete, megtartási vágya, megmunkálási készsége sokkal nagyobb lesz, mint azé, akinek akármilyen jóindulatból és humanitási szempontok figyelembevételével ajándékba akarunk földet adni, értve az alatt azt, hogy az ingatlan átadásakor tőle semmi anyagi áldozatot nem akarunk megkívánni.

A többtermelésről nem beszélek, arról az urak már sokat beszéltek, még csak arról a nagyon fontos kérdéstről kívánok szólni, amiről szintén sokszor beszéltek az urak itt, mit csináljunk: tanyát csináljunk-e, telepet csináljunk hozzá, telepítést csináljunk-e? Az én legjobbj meggyőződése az, hogy ezt így eldönteni nem szabad. Mindenütt azt csináljunk, ami a nép szokásainak és helyi viszonyainak megfelel.

A telepítésnél pedig a legnehezebb dolog a világon új falu létesítése. Először azért, mert egészen idegen földre, egészen idegen egyedeket ültetni, óriási költséggel jár és feltétlenül jó időbe kerül, amíg az emberek ahhoz hozzászoknak.

A hozzátelepítés, nézetem szerint, ideális módja a telepítésnek. Ezzel elérjük azt, hogy az új gazda kap egy új közösséget, minden közintézményt, amely kulturigenyeinek megfelel, otthonosabban érzi magát, már ott élő és megszokott emberek közé kerül és az idegenből hozott emberek — mert arra is lesznek esetek, hogy nem csak a falu nagyszámú családjai részére lesznek parcellázások, hanem a szomszédságból, idegenből odahozott emberek részére is — a legnagyobb könnyedséggel és a legrövidebb idő alatt fogják, tapasztalataink szerint, otthonukat itt megtalálni.

Arról is volt szó, hogy milyen évszakban vigyük őket oda. Itt két dolgot különböztetnék meg. Meg van a nagy értéke az őszi nek is, meg van a tavaszinak is. Az ingatlanok tavaszi átadását ott tanácsolnám, ahol az embereknek nincs lakóházuk. Ha olyan parcellázás van, ahol nincs lakóház, ott az embereket tavasszal vinnem oda, mert az áprilistól-októberig terjedő időjárás a legenyhébb és az ember fizikuma által is a legkönnyebben elviselhető, úgy, hogy a gazda akármilyen összetakolt kis bódében vagy tető alatt is meghuzhatja magát. Ha tavasszal megy oda, úgy rendezkezik be, hogy őszre már rendelkezik az állatai részére szükséges takarmánnyal és egyáltalában elő tudja teremteni és meg tudja szerezni mindazokat a feltételeket tavasztól ősziig, amelyek az ő gazdasági életének folytonosságához szükségesek. Csak szívesen csak olyan embereket telepítenék, akiknek már van kész házuk, vagy akik falubeliek, mert ezeknek mindazok a szükségletei és igényei, amelyek a tavaszi parcellázásnál felmerülnek, mint már meglévők, kevésbé veendő figyelembe.

Az instrukció kérdése nagy kérdés. Itt részben ki lehet majd őket elégíteni a megváltandó nagybirtokok gazdaságaiban meglévő instrukcióval, de nagyon kell vigyázni arra, hogy a kistanyásparaszt-gazda állatai nem mindig olyan erősek, hogy a középbirtokostól megvett nehéz szekereket megbírják. Az instrukciók szétosztásánál és a parcellás telepek részére való átadásánál mérlegelni kell tehát a telepesnek és állatainak erejét. De amit lehet, mindenesetre fel kell használni ezek részére.

Létay Ernő: T. Értekezlet! Csak pár percig fogom igénybevenni szives figyelmüket, hogy éppen kiragadjam azokat a pontokat amelyeket a magam megjegyzéseinek tárgyául tüstem ki.

Abból a nézőpontból indulok ki tehát, hogy ennek a birtokpolitikai reformnak elsősorban is a katonákat kell földhöz juttatni és az az irányelv kell, hogy domináljon a birtokpolitikai kérdés sorrendi beosztásánál, hogy a katonák közül is az kapja meg elsősorban a földet, aki humanitárius szempontból is elsősorban szolgált rá arra, hogy a társadalom felsegélyezze, tehát elsősorban a rokkantak.

En itt nem állhatok meg annál, hogy a rokkantaknál csak azt vegyem figyelembe, kik foglalkoztak eddig is mezőgazdasággal, mert ebbe a kérdésbe szorosan belevág az egész rokkantkérdés, amely nemcsak azokat foglalja magában, akik már rokkantságukat megelőzőleg is mezőgazdasággal foglalkoztak, hanem azokat is, akik a magyar termelésnek más ágazataiban dolgoztak, akik más társadalmi rétegek tartoztak, de éppen rokkantságuk folytán majd újabb termelési ágra kell őket rávezetni. A birtokpolitikai kérdésnek tehát szorosan bele kell kapcsolódnia annak a nagyon nehéz kérdésnek eldöntésébe, hogy azokból a rokkantakból, akik látszólag elveszték a nemzet gazdasági termelése számára, lehetőleg erős egyedek váljanak, amennyiben egyénileg alkalmasak a mezőgazdasági termelés ágazatára.

Másodsorban általános irányelvvül azt tűzném ki, hogy elsősorban családos emberek kapjanak földet, mert én szorosan a nép vágvához, a nép követeléséhez óhajtok ragaszkodni akkor, amikor a birtokpolitikai kérdést elbírálok és nem hangulatképeknek óhajtok felülni, mert hiszen nem tudok magam elé képzelni egy minősítő bizottságot, amely felül tudja bírálni, hogy ki lesz alkalmas a jövőbeni kisbirtokrendszer vagy törpebirtokrendszer termelésében legtöbbet kihozni a magyar nemzet gazdasági ereje számára.

Még azzal a kérdéssel leszek bátor foglalkozni, amelylyel tudom másom szerint itt még senki sem foglalkozott, hogy t. i. a parcellázás alkalmával a földeket milyen állapotban juttassuk az új birtokos kezére. En azon a nézetem vagyok, hogy a földeket bevetve kell az új tulajdonosok kezére juttatni, azon egyszerű oknál fogva, mert ez a munka ugyanis igen gyors megoldást ró reánk, amikor én is — ebben már egyetértek tökéletesen Pikler úrral, — nagyon félek attól, hogy ez a gyors üzem, amelyet nagyon sok faktor parancsol reánk, a köteles alapos munkának a szerkezetétől foszt meg minket abban a pillanatban és talán többet fogunk elérni a gyorsasággal, mint amennyit elérnénk az alaposítással. Ismételtelen hangoztatom tehát, hogy a földeket bevetve kell az új birtokosnak juttatni, mert hiszen az új birtokos — gondolom, az az általános álláspont, hogy a gazdasági élet kezdetén, őszi szél jusszon mindenkinek kezébe az új birtok — őszi szél még nincsen abban a helyzetben, hogy ő instrukciójáról kellő mértékben gondoskodik. Ez az egyik szempont. A másik pedig az, hogy ő, mint új birtokos, annak a birtoknak minőségével nincs annyira tisztában, azonkívül pedig hiányzanak neki úgy a gazdasági eszközei, mint a körültekintés, mely meg volt a régi birtokosnál ott szerzett tapasztalatai alapján, hogy annak a földnek azokat a részeit vesse be, még pedig olyan minőségű maggal, amilyen forgó szerint annál a földnél be kell vetni.

Az instrukció kérdése nagyban meg volna oldható, szerintem azzal is, ha a most felszántásra kerülő hadianyag legnagyobb részét ezeknek az új birtokosoknak juttatnánk. En ugyan nem vagyok vérmes reményekkel eltelve ebben a tekintetben. Tudom, hogy milliárdok és milliárdok pusztulnak el hadianyagban a nemzeti termelés kincstárából éppen a mostani fegyverletétel alkalmából, azonban vannak — bár ugyan magánhelyről szerzett — értesüléseim arról, hogy nagyon sok hadianyag került mégis az országba és fog kerülni talán illetéktelen módon is árverésre, én tehát figyelmebe ajánlom az igen tisztelt miniszter úrnak, hogy a hadianyagokat nagy részben, vagy ha lehet, egészben, ezen új birtokosok számára rezerválja.

Turnovszky Sándor: T. Értekezlet! Azoknak, akik a járadékrendszer behozatalával vélik leghelyesebben a birtokpolitikai kérdést megoldhatónak, akik közé én is tartozom, azok után a ragyogó okfejtések után, amelyekkel Pikler igazgató ur álláspontját kifejtette, nagyon kevés szavuk lesz. Kétségtelen, hogy az ő koncepciója nemcsak elméletileg, mint igen sokan hangoztatták, hanem gyakorlatilag is a leghelyesebb megoldása a kérdésnek. Kétségtelen, hogy az egyszerű, minden biztosíték nélküli földosztás csak kétféle módon történhetik. Vagy teljesen szabadon adjuk át az igényjogosultaknak a földet, megengedjük az osztást, halmozást, egyesítést és elidegenítést és akkor hosszabb vagy rövidebb idő múlva előáll a régi állapot és akkor tág teret engedünk a spekulációnak. Vagy pedig, ha megkötik azt a földet, amelyet az igazán jogosultaknak odaadnak, akkor egy bonyolult öröklési rendszert kell életbeléptetni és a hitbizományoknak olyan rendszerét állapítjuk meg, amely a gazdasági életnek mindenképpen csak hátrányára lehet.

Az ellen a világos koncepció ellen, amely elő lett terjesztve, tisztán csak az az ellenvetés merült fel, hogy az egy doktrinér álláspont, mely a gyakorlatban nem vihető keresztül. Hogy ennek a koncepciónak elméleti alapja igaz, hogy a földjáradékhoz mindnyájunknak jogunk van, mert ez egy munkanélküli jövedelem, azt mindenki aláírja. Itt csak azt hozták fel ellene, hogy gyakorlatilag keresztülvihetetlen. Volt olyan ellenvetés is, hogy az egy új igazság és új igazságokkal most nem lehet előjönni. Erre igen kézenfekvő az ellenvetés, hogy éppen úgy nem szabad új igazságtalanságokkal sem előjönni, mint új igazságokkal. Mert igazságtalanság volna, hogy a földosztásnál abból induljunk ki, ami ma hangzott fel, hogy melyik gazda szorgalmas, melyik nem és eszerint a mérték szerint szabjuk meg a kiosztandó föld mennyiségét. Hiszen hol van a garancia arra, hogy az utód is szorgalmas lesz, hogy az is ugyanazokkal az erényekkel fog dicsekedni, akiknél ezeket az erényeket figyelembe vettük. Tudvalevő, hogy a szorgalom nem átöröklődő valami és tudvalevő, hogy ez az értekezlet nem fog permanenciában maradni addig, ameddig bekövetkezik a következő generáció, amely talán nem lesz olyan szorgalmas és talán nem fog olyan erényekkel dicsekedni, amelyeket most a földosztásnál figyelembe vettünk.

Azután az is régi igazság az új igazságokkal szemben, hogy ez nyugtalanságokat keltene nagyobb népesség körében, nyugtalanságot keltene azok körében, akiknek a földjáradékhoz feltétlenül joguk van, az ipari munkások és mindazok körében, akik tudják azt, hogy az állam azt a félmilliárdnyi jövedelmet, amely a földjáradékból származna, egyáltalában nem képes nélkülözni.

Volt még egy ellenvetés, amely azt mondja, hogy ez a rendszer örökös rabszolgaságot volna hivatva megteremteni. Ezzel szemben csak arra hivatkozom, hogy nem jelentene semmi tekintetben sem rabszolgaságot, mert rabszolgaságot csak az jelent, ha a föld korlátlanul és minden intézményes biztosíték nélkül van magántulajdonban, mert rabszolgaságot jelent azokra nézve, akik a földjáradékot abból előteremtik.

Gyakorlati része a dolognak igen egyszerű és egyáltalában nem ellenkezik a magyar földművesnek, a magyar parasztnak pszichológiájával, mely semmiesetre sem különbözik más parasztnak pszichológiájától. Ez a kérdés igen egyszerűen megoldható, mert a magyar parasztot teljesen kielégíti az, ha korlátlan telekkönyvi tulajdonra kap. Az egyetlen fontos főkritérium nála az, hogy a telekkönyvben az ő nevére van ráírva a birtok. A dologi terhet azután könnyű lesz vele megértetni. Ez a lehető legőszintébb és a lehető legdemokratikusabb álláspont, mert demokratikus nemcsak azokkal szemben, akiknek földet ad, hanem azokkal szemben is, akik ennek a földnek jövedelmében részesedni fognak.

Még egy más szempont is rá akarok térni ennél a kérdésnél, nevezetesen arra, hogy a földosztás gyakorlati keresztülvitelénél igen lényegesnek tartanám, ha a földosztás legelőször azokon a vidékeken vitetné keresztül, vagy legalább az előmunkálatok azokon a vidékeken kezdődnének meg, ahol a nemzetiségek laknak. Ennek szükségességét egy gyakorlati tényre alapítottam. Nevezetesen megtörtént Kolozsváron, hogy mikor a nemzeti tanács elküldte az első plakátot, amelyben a népkormány közölte a népkormány legelső határozatait, akkor a román komité, amelynek átküldetett a plakát román nyelven is, e helyett egy új plakátot nyomtatott, amely a földosztásra vonatkozó passzust kihagyta. Pozitív tudomásom van arról, hogy a nemzetiségi vidékeken lelketlenül izgatók azzal agítálnak, hogy a magyar kormány földhöz akarja juttatni a magyarokat, a nemzetiségeket azonban nem.

Szerény nézetem szerint tehát az előmunkálatok vagy bizonyos dolgok megkezdése legelső sorban ezeken a vidékeken volna megindítandó, amit nem akadályozhat meg az, hogy az a vidék meg van szállva csapatokkal, mert legalább látnák azt, hogy tényleg történik valami, míg náluk, pl. a románoknál, nem történik semmi. Ez igen könnyen keresztülvihető olyan kezdeményező lépések megtételével, mint pl. az értékkataszter elkészítése, vagy pedig, ami itt már proponáltatott, a munkáskamarák sürgős és azonnali felállításával.

Steuer György dr.: Tisztelt Értekezlet! A birtokpolitikai reformhoz gyakorlati tapasztalataim alapján akarok hozzájárulni és pedig azzal a nyíltsággal és megalkuvást nem tűrő határozottsággal, mely a tényleges bajok gyökeres és sürgős orvoslása érdekében kívánatos.

Az elméleti tudósokra a miniszter ur ne hallgasson, mert különben a tervbe vett szép birtokreform megvalósítása a legnagyobb akadályokba fog ütközni, igen sok költséggel és kevés gyakorlati sikerrel fog járni és emellett a legnagyobb és legjogosultabb elkeseredést fogja kiváltani a legszélesebb néprétegeknél.

A lapokban azt olvassuk, hogy a földművelésügyi miniszter ur a minisztérium szakreferenseivel is megtárgyalta birtokpolitikai akcióját.

A miniszter ur tervbe vett minden fontos intézkedését természetesen elsősorban szakreferenseivel kell hogy megvitassa és csak azután bocsátja nyilvános megvitatás alá.

Minthogy azonban a magyar közigazgatás, különösen a központi igazgatás túlságosan bürokratikus, a külső gyakorlati élet bevált elsőrendű munkáit ritkán szívja fel, a közigazgatás elavult és mindenképp káros hierarchiája mellett pedig a gyakorlati életnek inkább megfelelő vélemény nem tud mindig érvényesülni és miután sok vezető tisztviselő a gyakorlati élet embereinek meghallgatását és azok véleményének elfogadását a bürokratikus formákkal és dogmákkal nem tartja összeegyeztethetőnek: kérem a miniszter urat, hogy a gyakorlati élet tapasztalatai alapján kifejezesebben véleményekre alapítsa birtokreformját.

A birtokreform az ország gazdasági fejlődését, a többtermelést, a teherviselési képesség emelést és közéletünk ujjaszületését van hivatva biztosítani.

A földbirtokreform a teherviselési képességet is emelni fogja. Köztudomásu, hogy a kisgazda holdanként 2—8 koronáig terjedő földadót fizetett. Ellenben a kisbirtok mellett fekvő nagybirtokra holdanként csak 1—2 korona földadót vetettek ki.

A földbirtokreform párosulva a progresszív földadóval a földeknek hivatott kézbe való juttatását és a többtermelést fogja maga után vonni.

Minden talpalatnyi földnek megművelését a mezőgazdasági termelésnek fokozását a legelsőrendű állami érdeknek tekintem. Ha az illető birtokos nincs annak a tudatában, hogy birtokának minél belteresebb megművelése közérdek, az államnak minden eszközzel való beavatkozását teljesen indokoltnak tartom.

A földbirtokreform közéletünk ujjaszületését, is van hivatva biztosítani.

Balkányi Béla a folyó évi november hó 25-én tartott birtokankéten történt felszólalásában a többi között rámutatott arra is, hogy a forradalom első követelménye, hogy a földművelésügyi minisztérium, mely földművelési politikánkat irányítja, szintén forradalmi átalakuláson menjen át, mert a minisztérium száztéle elágazásában és intézkedésében mostanig nagyon kis mértékben szolgálta azt a célt, hogy a kisbirtokon többet termeljenek.

A birtokreform, az egész demokratikus földművelésügyi program sikeres megvalósításának első feltétele a földművelésügyi minisztériumnak a leggyökeresebb ujjaszervezése.

A földművelésügyi minisztériumot én nem tartom a feudalizmus fészkeinek, mert abban igen sok demokratikus érzésű és gondolkodásu tettvágyó fiatal munkaerővel találkoztam, de az őket már régóta joggal megillető pozícióhoz nem tudnak jutni. A miniszteri fogalmazók már többszörös tisztességes családapák. Az egyik fogalmazó jogi és gazdasági diplomával már életének negyvenedik évét járja, holott elsőrendű munkaerő.

Kevés a gyakorlati szakember, a legtöbb munkaerőt arra a helyre helyezik, a hová nem való. Volt idő, mikor a mérnököt a kertészeti, a jogászt meg a vízügyi osztály elére állították.

A legfontosabb ügyeket, melyeknek külön osztályt kellett volna felállítani, csaknem minden évben más és más osztály ügykörébe vették fel, nehogy az illető szakreferens valamely rangidősebb tisztviselő mellőzésével ügyosztályvezető legyen.

A földművelésügyi minisztériumnak gyökeres átalakuláson kell keresztül mennie, az ügyosztályok elére oly tisztviselőknek kell jutniuk, akik mind szaktudásuknál, mind kipróbált demokratikus érzületükkel, de egyuttal tettvágyuknál fogva is nemcsak képesítve, hanem hivatva is vannak nemcsak a birtokpolitikai reformot, hanem az egész gazdasági igazgatás regeneráló feladatait is sikerrel és közmegegyezésre megvalósítani.

Mindenekelőtt a magántulajdonban levő és tultengő nagybirtokok, a hitbizományi és egyházi birtokok volnának megváltandók. A községnek mint erkölcsi testületnek tulajdonában levő birtokok a megváltás alól mentesítendőek volnának.

A földbirtok megváltását nem önkéntes felajánlásra, hanem hivatalból kötelezőleg kellene foganatosítani. Az önkéntes felajánlás nem lesz elegendő, mert előreláthatólag ott fognak legkevesebbet felajánlani, ahol a föld kiosztása a legsürgősebb.

Elsősorban meg kellene alapítani, hogy a vármegye, járás és község területen miként oszlik meg a kis, közép- és nagybirtok. Az egészséges birtokarányt, de a kisbirtok túlsúlyát mindenképp biztosítanunk kellene.

Mindegyik vidéknek legyen meg a maga életképes középbirtoka. A középbirtok a lehető legbelteresebb művelés mellett arra van hivatva, hogy a modern agrikultúra vívmányait megvalósítsa és mint aprópénzt felváltva, a kisbirtokosok között szétosztja.

A középbirtokos, ha létjogosultságát biztosítani akarja, birtoka körül élő népének tanácsadója és hivatott vezetője kell hogy legyen. Sem a meghagyandó, sem a kiosztandó birtoknak minimumát vagy maximumát általánosságban megállapítani nem lehet.

Mindegyik birtoknál azonban figyelembe kell vennünk a családtagokat, a gyermekek számát, akik hivatva lesznek a birtokon gazdálkodni.

A kiosztandó kisbirtok oly minimális kiterjedésű legyen, hogy annak földjövendelméből egy normál, vagyis egy öttagú család megélhessen, amely normál család birtokának kiterjedése az egyes vidékek különleges gazdasági, kulturális, közlekedési és különleges helyi viszonyokhoz, valamint ahhoz igazodik, vajjon a község valamely városi piachoz közel, vagy távol fekszik. Kerti művelést ugyanis kisebb területen is lehet folytatni, de főleg csak városi piac közelében.

A felosztandó földekből a hadbavonultak igényjogosultságának legszigorubb szem előtt tartása mellett a következők kapjanak:

Hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárva, hadbavonult zsellérek, akiknek gyermekeik vannak, hadbavonult törpebirtokosok, kiknek gyermekeik vannak, hadbavonult gyermekenélküli zsellérek, hadbavonult gyermekenélküli törpebirtokosok, az Amerikából hazaérkezettek, azok a zsellérek és törpebirtokosok, kik nem voltak katonák, de gyermekeik vannak, a gyermekenélküli zsellérek és törpebirtokosok, akik nem voltak katonák, a foglalkozás nélküli tiszték és tisztviselők.

Azoknak, akiknek gyermekeik számához képest elegendő birtokuk már van, földet természetesen nem juttatnak.

A földnek megváltását, illetőleg kiosztását végezze a községi földkiosztó bizottság, melynek következők volnának a tagjai:

10 munkás, akiket a munkások maguk választanak, 5 földművelő, akiket a községi képviselőtestület választ, a községi jegyző, bíró, pap és tanító. Ezek hivatalból volnának tagjai a földkiosztó bizottságnak.

A földkiosztó bizottság tagjai legalább felerészének azonban okvetlenül hadbavonultnak kellene lennie.

A községi földkiosztó bizottság állapítaná meg, hogy az igényjogosult a normál család eltartására szükséges földet vagy pedig, miután képtelen több földet megművelni és megtartani, csak 3-4 holdas munkásparcellát kapjon.

A földkiosztó bizottság működését azonban a járási és megyei földkiosztó kormánybiztosoknak kellene irányítani és ellenőrizni.

Nem elég, ha 500 mérnökre és ügyvédre bizzuk a földek kiosztásának végrehajtását, hanem oly emberekre is van szükségünk, akik az illető vidék viszonyait, a nép érületét és lelkiületét ismerik, a felmerült kívánások jogosultságát nemcsak meghallgatják, hanem át is érzik, eddigi közéleti működésüknél fogva elsősorban vannak arra hivatva, hogy a földkiosztási akciónál is közreműködjenek, mert ez az akció a legszélesebb néprétegek boldogulását, gazdasági, kulturális és erkölcsi fejlődését van hivatva biztosítani. Ezt a munkát pedig csak azok irányíthatják, akik a néppel eddig törődtek és bizalmát tényleg bírják.

A felosztandó birtoknak tulajdonjogi minősége legyen.

A munkás, iparos, de a vidéken lakó szegényebb tisztviselő is a legkeservesebb munkájával szerzett és összekuporgatott csekély pénzével valamely ingatlant vesz, hogy azt állandóan magának vallhassa.

Ha valamely vidék földhözragadt szegény népe a legméltányosabb vételár és törlesztéses kölcsön mellett sem tudna földet vásárolni, adják azt neki bizonyos időre olcsón haszonbérbe, hogy anyagilag némileg megerősödjön a földet tulajdonul megvásárolhassa.

A járadékirtok eszméjével a magyarországi nép nem fog megbarátkozni. A nép lelkiületét és érületét, mely évszázadokon keresztül kifejlődött, kiirtani nem lehet. Ezzel a körülménnyel a földbirtok kiosztásánál számolni kell.

A járadékirtok eszméjének szószólói, bármily elméleti és rábeszélőképességük is legyen, hiábavaló munkához fognak, ha a tulajdonjog iránti ragaszkodást a nép lelkiületéből ki akarják irtani.

A járadékirtok intézményének propagálóját a testet akarják a kabáthoz szabni, holott a kabátot kell a testhez igazítani.

A kisbirtokot a gazdaságilag káros felosztás ellen meg kell óvni. A községben megállapított munkásparcellának, 3-4 holdnak megfelelő birtoknak az illető birtokos tulajdonában meg kell maradnia. Nagyobb birtokot nem védenék meg a felosztás ellen. Rendszerint családi név hírnevének hírságából való megvédése céljából kerül egy gyermek kezébe a birtok, miáltal a társörökösök igazságtalanul meg rövidülnek.

A kisbirtokot a káros felosztás ellen csak a létfenntartás határáig és csak úgy szabad megvédeni, hogy az erkölcsi erőket, a jó tulajdonságokat, a munka és törekvés vágyát, melyekre különösen a földművelőknek nagy szüksége van, meg ne támadjuk és ki ne irtsuk.

A kisbirtoknak a felosztás ellen való igazságtalan megvédése maga után vonja rendszerint a társörökösöknek igazságtalan megrövidítését és a testvéreknek gyakran egész életükre kiható keserűségét és ellenségeskedését.

A birtoknak egy kézbe való halmozódását az igazságos és a demokráciának megfelelő öröklési rendszeren kívül azáltal is meg kellene akadályozni, hogy az eladásra kerülő birtokra a községnek elővételi joga legyen, mely azt ezután azoknak juttatja, akik tényleg rászorultak.

A letelepítéseknél a tanyai rendszert honosítanám meg, mert az egy tagban levő földek kevesebb idő alatt és belterjesebben művelhetők meg.

A letelepítéseknél azonban az eddigi telepítések tanulságait figyelembe kellene venni.

Elsősorban a szomszéd községek népfeltelepítését kellene letelepíteni. Téves az az állítás, hogy a magyar ember messze vidéken is letelepszik. A magyar népnek szülőföldjéhez való ragaszkodása sokkalta nagyobb, mint bármely más nemzetiségeknél.

A telepeseknek a község körül elegendő földeket kell adni.

Még a tél folyamán kellene a tavaszi művelés alá kerülő földeket kiosztani. A földkiosztásnak lassu, esetleg évek, 5-10 év alatt való foganatosítását a falusi nép a földkiosztás elodázásának venné és legfokozottabb elkeseredésben törne ki.

Az instrukció kérdését már a hadianyagok kiosztásával kapcsolatban kellene legalább részben megoldani.

A felszerelés beszerzése különben sem fog anyagi bajjal járni, amint azt sokan hiszik és ami miatt esetleg a földkiosztást is késleltetni akarják.

Az instrukció kérdése némi állami támogatás és irányítás mellett, műhelyek felállításával minden nehézség nélkül megoldható.

Az összes fennálló bérleteket felülvizsgálat alá kellene venni. Vannak oly birtokok, melyeket a háboru előtt vagy elején potomon áron vettek bérbe és a háboru alatt annyi vagyont szerzett az illető bérlő, hogy a bérlet földeket akár kétszer is megvehette volna. Ezeknek a bérleteknek egészben vagy részben való feloldását nem tartanám igazságtalannak, különösen akkor nem, ha a háboru áldozatainak kielégítéséről kell gondoskodnunk.

A kiosztandó földek vételárát igazságosan és méltányosan kellene megállapítani. A háborus árak nem lehetnek irányadók. A háboru alatt 10,000 koronát is fizettek egy kat. hold földért. Ezeket a vételárakat fizethették azok, akik a háboru alatt fel voltak mentve, vagyosukat gyarapították, megtízszerezték. Ellenben nem tudják a háborus vételárakat azok fizetni, akik joggal igényelhetik a földeket, mert hadbavonultak, a háboru alatt nemcsak hogy vagyont nem szerezhettek, hanem még testük épségét, egészségüket is elvesztették. Az eladási árakat a háboru előtti 5 év vételárainak átlagában szabad csak megállapítani és a lehető legelőnyösebb törlesztéses kölcsönt kellene nyújtani.

Hiszem, hogy a jelenlegi kormány az elmúlt idők parcellázásának helytelen rendszerével szakítva a jogosult érdekek különös összeegyeztetése mellett igazságosabban és méltányosabban fogja a földeket parcellázni.

A többtermelés és intenzív gazdálkodás biztosítása érdekében többet kellene tennünk, mint amennyit eddig tettünk. A többtermelést csupán vaskos könyvek megírásával elő nem mozdítjuk.

A kisczudák gazdasági szakképzettségének jelentőségét ne kicsinyeljük le, hanem helyes kisbirtokpolitikával, a modern agrárkultúra demokratizálásával tegyük lehetővé, hogy az ország kisczudái éppúgy, mint a délmagyarországi sváb czudák, szakértelemmel és belterjesen gazdálkodjanak.

A többtermelést a kisczudák is biztosítani fogják.

Az áru- és értékesítő szövetkezetekben tömörült kisczudák éppoly tényezők a városi lakosság ellátásánál, mint a nagybirtokosok.

A kis-, közép- és nagybirtok jogosult érdekeit nem szembeállítva, hanem csak egymás mellé állítva, a háboru követő idő regeneráló feladatainak szem előtt tartása mellett óvhatjuk meg.

Ha a tervbe vett birtokreformot, a földművelésügyi minisztériumot leggyökeresebben újjászervezik és a sürgős közigazgatási reform gerincévé a modern gazdasági igazgatást teszik: országunk mezőgazdasága fellendül és a legszélesebb néprétegek kulturális és erkölcsi fejlődése biztosítva lesz.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Méltóztassanak megengedni, hogy ennek az igen érdekes felszólalásnak a földművelésügyi minisztériumra vonatkozó része tekintetében, bár nem tartozik ennek az értekezletnek a keretébe, egy pár megjegyzést tegyek.

Azt talán felesleges mondanom, hiszen többször hangzottam, hogy én, amíg ezen a helyen leszek, az őszinte és radikális demokrácia elvei szerint óhajtom vezetni a földművelésügyi minisztériumot. Én elsősorban a földművelő népnek a minisztere óhajtok lenni és az a kívánságom, hogy a minisztérium is elsősorban és mindenekfelett a földművelő népnek a minisztériuma legyen. Azt hiszem, ez kifejez mindent.

De kötelességem megállapítani és hálásan megállapítani, hogy még eddig mindabban a törekvésben, amelyet éppen a minisztérium demokrácia irányba való terelésére és elsősorban a nép érdekében való működésére nézve kifejtettem, a minisztérium tisztikara engem igazán nagyon meleg, nagyon buzgó, nagyon lelkes és szíves közreműködéssel támogatott, úgy hogy az ő részükről nemcsak hogy akadályozást, nemcsak hogy ellenszegülést nem találtam, de a legnagyobb, legőszintébb és legbuzgóbb támogatással találkoztam. Ezt kötelességem itt is hálásan konstataálni.

Együttal azt is jelentem, hogy miután magam is látom, hogy sok tekintetben nem helyes a minisztérium beosztása és különösen az egyes munkakerék nem mindenütt vannak a megfelelő helyen, szándékom, hogy mielőlt időm lesz rá, még ennek az évnek a végéig, különösen a kitűzött új demokrácia célok érdekében és azoknak megfelelően az egész minisztérium beosztását újjászervezzem, még pedig

ezt is demokrata alapon és az erők érvényesülése alapján. Fel fogom szólítani a minisztérium egész tisztikarát, jelentse be mindenki, hogy melyik munkakörben óhajt működni, melyik munkakört tartja a képességei és hajlamai szerint a legmegfelelőbbnek a maga számára. Ezeket az óhajokat ha nem is minden, de a lehetőség határáig figyelembe óhajtom venni, mert tudom én is nagyon jól, hogy akkor végezheti mindenki a legtökéletesebb munkát, ha olyan helyen van, ahol képességeinek, hajlamainak megfelelő munkát végez s ahol nemcsak kötelességből, de egyuttal kedvvel és lelkesedéssel is dolgozik.

Ami a birtokpolitikai reform keresztülvitelét illeti és azt, hogy azt ez a minisztérium demokrata irányban viszi keresztül, méltóztatnak majd látni legközelebb is egy pár kinevezésből, hogy ez a szándékom és ez a törekvésem. De törekvésem az is határozottan, hogy ne csak a hivatalos szervezet intézze az egész akciót, hanem hogy ebben az akcióban, különösen annak helyi keresztülvitelében, a legnagyobb mértékben be legyenek vonva az érdekelteknek a legszélesebb körei. Még pedig nemcsak a mostani földműveseknek, hanem azoknak is be legyen vonva teljes mértékben a képviselő, akiket éppen most akarunk földhöz juttatni, úgy hogy az egész reform tulajdonképpen automatikus alapon, lehetőleg az érdekelteknek határozata szerint és azoknak közmegegyezésével legyen keresztülvihető.

A földművelésügyi minisztérium hatalmát, a miniszteri hatalmat úgy mint minden más minisztériumban is, az elmúlt időkben erősen felhasználták visszaélésekre és különösen választásoknál korteskedésekre. Ezt én is tudom, annál is inkább, mert a magam bőrén is nagyon erősen és érzékenyen tapasztaltam. Hogy ez nem fog így történni, ameddig én itt leszek, azt határozottan ígérhetem. Különösen ígérhetem, hogy ennek a birtokpolitikai reformnak a végrehajtásánál igyekeznék fogok, amennyire emberileg lehetséges, a legteljesebb igazságot és pártatlanságot megőrizni és érvényesíteni. Egyebekben pedig az elmúlt visszaéléseken segíteni most már nem lehet, azt legfeljebb kárhóztathatjuk, megbélyegezhetjük. Azt akarom kijelenteni még, hogy legjobb meggyőződésem szerint ebben nem a tisztikar a bűnös, mert ezekben a visszaélésekben és erőszakoskodásokban a tisztikar legfeljebb passzív szereplő volt, amennyiben engedett a felülről jövő parancsoknak és nyomásnak. Viszont ha történnék olyan visszaélések, olyan hibák és helytelenségek, amelyek orvosolhatók és javíthatók, én nagyon kérem úgy a felszólaló urat, mint általában mindenkit, aki ilyenről tud, méltóztassék azt velem közölni. Nagyon le leszek kötelezve, ha akár írásban, akár személyesen fel méltóztatnak engem keresni és minden ilyen visszaélést tudomásomra hoznak. Én a legnagyobb buzgalommal és legjobb lelkiismerettel fogok igyekezni azon, hogy minden visszaélést megszüntessek, minden jogtalanságot jóvátegyek és minden hibát, amennyire emberileg lehető, kireparáljak. Csak ennyit óhajtottam a felszólalásra megjegyezni.

Muray János: Tisztelt Értekezlet! Egészen új problémát akarok felvetni. De mielőtt ezt tenném, arra hívom fel a figyelmet, hogy a reformban az, hogy biztosítsuk mindenféle eszközzel, akár erkölcsi, akár egyéb presszióval, hogy az illető jobban tudjon dolgozni.

A magyar ember ragaszkodik a földhöz, minden igyekezővel azon van, hogy földet vásároljon, de eddig a viszonyok olyanok voltak, hogy a drága hitel miatt nem tudott földet venni. Én már rég óta foglalkozom a Tilgungsversicherung rendszerével, amely Németországban meg van honosodva. Ez a szisztéma lehetővé teszi, hogy a földműves könnyű feltételek mellett tehermentesítse földjét, és amellett biztosítja számára, hogyha időközben el is halnak, a föld mégis tehermentesen maradjon utódaira. Varga Gyula ur támogatásával éveken keresztül működtem a Magyarországra vonatkozó adatokkal. Öt kötetet tesz ki ez a munkálat, amelyet egy svájci biztosító intézet matematikai osztálya vizsgált felül. Ebben részletesen ki van dolgozva, hogy épp olyan feltételek mellett, mint aminőket az Első Magyar Általános Biztosító Társaság nyújt, elérhessük azt a célt, hogy egy vagyontalan földműves magának megfelelő kisbirtokot szerezhessen, olyan módon, hogy a fizetési kötelezettség automaticamente megszűnjön akkor, ha ő 65-ik életévét eléri, vagy ha időközben meghal. A földet az állam előlegezi neki. Az a tudat, hogy elhalálózása esetén birtokát tehermentesen öröklő a családja, annyira fogja őt ösztönözni, hogy sokkal nagyobb produktivitást lesz képes elérni.

Az a kérésem, legyenek kegyesek ezt áttanulmányozni és meggyőződni a pénzügyminiszteri szakvélemény által is jónak talált táblázatból, hogy az ötlet feltétlenül megvalósítható.

Dániel Arnold: Tisztelt Értekezlet! Az eddig lefolyt ülésben több ur azt az irányt propagálta, amelyet közönségesen Henry Georginusnak vagy földreformár irányának nevezünk. A földreformer felszólalók azt az elvi álláspontot hangoztatták, hogy a most küszöbön levő birtokreformot nem annyira a nagybirtok feldarabolásával, mint inkább a földértékadó behozatalával kell megoldani.

A földreformer irány javaslata között és a között, amire én a hozzám hasonló gondolkodásuakkal együtt töreksem olyan mély elvi ellentét van, hogy az elvi kérdést, bármennyire óhajtottam volna, nem lehet a vitából kikapcsolni.

Tisztázni kell az elvi kérdést. Földreformer tagtársaink ide a vitába behozták az ő elvi álláspontjukat.

Én tehát t. Értekezlet az itt következőkben magának az egész földreformer programnak elvi helyességét vagy helytelenségét fogom vizsgálat tárgyává tenni. A földreformer tagtársaink az értekezleten

beterjesztett javaslatukban azt kívánják, hogy minden földbirtokra vessünk ki 1⁰/₁₀₀ földértékadó, de ez az 1⁰/₁₀₀ ő náluk csak kezdetet jelent, az ő további céljuk azt az 1⁰/₁₀₀ ot idővel 3—4⁰/₁₀₀ ra felemelni és ezt a céljukat ő nem is tagadták, hisz ez a programjuk.

A földreformerek azt az elvet vallják, hogy egy olyan földadórendszer, amely a föld tiszta jövedelmét, vagyis járadékát adó alakjában elvonja a földbirtokosától és az állampénztárba gyűjti, nemcsak hogy igazságos, de egyszersmind a következményeiben előmozdítja a föld gazdaságos felhasználását, növeli a társadalmi jólétet és javára válik a demokratikus haladásnak.

Az én szerény nézetem szerint Pikler J. Gyulának és a többi földreformer állásponton lévő felszólalónak érvei a tények helytelen beállításán alapulnak.

1. Nem igaz, hogy a földértékadónak a mezőgazdasági földbirtokra való alkalmazása feltétlenül igazságos volna, sőt ellenkezőleg, a mezőgazdasági kisbirtokra, törpebirtokra való alkalmazása a legnagyobb mértékben igazságtalan.

2. Nem igaz, hogy a földjáradékadó útján való elvonása előmozdítaná a mezőgazdasági termelést és a társadalmi jólétet.

3. Nem igaz, hogy a demokráciának és a haladásnak javára szolgálna.

Ezeket az állításaimat, tisztelt Értekezlet, a következőkben érveikkel fogom alátámasztani, amelyek persze egy ilyen felszólalás szűk keretében többnyire csak komprimált alakban adhatók elő.

1. A földreformereknek az az elvük, hogy mindenkitől, aki földjáradékot élvez, adó alakjában el kell venni a földjáradékot. Tegyük fel, hogy ez az elv helyes s hogy a társadalom fejlődéstendenciáival összhangban áll. Ebben az esetben és mielőtt kivetnénk a kisbirtokra egy 1⁰/₁₀₀ kal kezdődő és később 3—4⁰/₁₀₀ ra felemelendő földjáradékot, illő, hogy fölvezzük a kérdést: élvezz-e a kisbirtokos földjáradékot, létezik-e az ő gazdaságában az a földjáradék, amelyet adó alakjában el akarunk vonni tőle?

»Föld és társadalom« című 1911-ben megjelent könyvemben részletesen megírtam, hogy a kisbirtokos számára a föld nem járadékszolgáltatóképességénél fogva bir értékkel, hanem a munkaalkalom révén, amelyet nyújt neki.

Az így fokozott munkabefektetéssel előállított minőségi termékek ára normális viszonyok között sokszor oly alacsony, hogy az árban gyakran felerészben nincs megfizetve az a sok munka, amellyel a kismember a baromfit vagy a gyümölcsöt termelte. És a kismember mégis foglalkozik ilyen csekély értékproduktivitású termelőággal, mert ő nem úgy kalkulál, mint a nagybirtokos.

Azt a földjáradékéhséget, amelyet a földbirtokon kívül állók Pikler J. Gyula szerint állítólag élveznének: a kiszagda nem érzi. Az ő földéhsége nem földjáradékéhség, hanem munkaalkaloméhség; a munkabéréből keservesen megtakarított pénzzel, amelyet egy hold földért ad, a munkához való jogot váltja meg és aki a kismember földjére 3—4⁰/₁₀₀ ig emelkedő földértékadót vet ki, az nem a munka nélküli jövedelmet, hanem a munkához való jogot adóztatja meg.

Azonban — mondják Henry George hívei — a földértékadó nemcsak az igazság kedvéért kell, hanem azért is, hogy a föld birtokosát földje teljes kihasználására kényszerítse. Mert egyes birtokosok — mondja a földreformer — a földjük egy részét parlagon hevertetik vagy csak felig művelik meg, — ha néhány százaléknyi értékadót vetünk ki a földjükre, akkor azt nem tehetik tovább.

A földreformerek itt azt a hibát követik el, hogy nem tesznek különbséget a nagybirtokos és a kisbirtokos között. A nagybirtokon tényleg előfordul, hogy a birtokos nem műveli meg birtoka területét úgy, ahogy azt lehetne, hiszen például Magyarország nagybirtokain több millió holdnyi olyan erdő- és legelőterület van, amelyet szántóföld- vagy rétművelésre is lehetne használni. Hogy a nagybirtokosok általában ily földpazarló gazdálkodást folytatnak: ennek egyszerű a magyarázata. Akinek 10,000 hold földje van, annak a számára elég, ha egy hold földje csak 10 koronát is jövedelmez, mert ennyi jövedelem 10,000 hold után még mindig 100,000 korona évi jövedelemmé összegeződik, amiből meg lehet élni. Az ebből eredő közgazdasági hátrányok ellen lehet és kell is védekeznünk, de a védekezés helyes eszköze nem a földjáradékadó, hanem a birtokmaximum. Nem adóval kell terhelni a latifundiumot, hanem egyáltalán meg kell azt szüntetni és azt keresztülvinni, hogy senkinek se lehessen annyi földje, hogy azt pazarolhassa és parlagon hevertethesse.

A kisbirtokos legjobb tudása szerint törekszik arra, hogy a földjén minél többet termeljen. Ha ennek dacára a magyar kieszagda egy hold földön nem termel több búzát, mint 6¹/₂ métermázsát: ennek az az oka, hogy a tudása fogyatékos.

Amennyiben a magyar kisbirtokos ezidőszert még okszerűtlenül gazdálkodik, úgy ez nem annyira az ő saját nemfőrdőmségének vagy hanyagságának, mint inkább a letűnt rendszer büneinek az eredménye.

És ebben a helyzetben előállnak a földreformerek és a letűnt, alkodó rendszer büneiért a kisbirtokost akarják büntetni. Előáll Pikler J. Gyula és azt mondja: a magyar kisbirtokos színvonal alatt álló gazdálkodást folytat, földértékadót kell rá kivetni, hogy kényszerítve legyen modernebb gazdálkodásra.

Azonban ettől eltekintve, vizsgáljuk meg, milyen hatással lenne a magyar kisbirtokra, ha az történnék, amit Pikler J. Gyula akar,

vagyis ha az állam kivetne úgy a nagybirtok, mint a kisbirtok földjére 1% értékadó és azt később 3-4%-ra felemelné.

Egy kisbirtokoscsalád, amely 10 hold legjobb minőségű tehermentes földön gazdálkodik, a háború előtti árákat véve alapul, összesen 1370 koronát keres, amiből meg ki kell fizetni az adót. 10 hold legjobb minőségű föld forgalmi értéke a háború előtt 20,000 korona volt. Ha ez után a földérték után a szóbanforgó kisbirtokos 4% értékadót fizet, akkor az adóterhe 800 korona és az 1370 korona évi jövedelemből, amelyet 850 napi munkával állít elő, marad neki 570 korona, vagyis 1 napi munkadíjának 61 fillér; ha pedig az értékadó kulcsa 5%, akkor szóbanforgó kisbirtokoscsalád adóterhe 600 korona és az 1370 korona jövedelemből marad neki 770 korona, vagyis 1 napi munkája díjául 90 fillér. Tehát a George-féle földjáraadó behozatalánál tizholdas kisbirtokosnak nem marad több évi jövedelme, mint 600-700 korona, vagyis annyi, amennyit egy napszámcsalád is megkeres; azzal a különbséggel, hogy a napszámcsalád a mondott évi jövedelemért csak 400-500 napot dolgozik, míg a kisbirtokoscsaládnak 850 napig kellene dolgoznia egy és ugyanazon évi jövedelemért.

Ezeknek a számításoknak a tanulságát, t. Értekezlet, összefoglalhatjuk egy mondatban. Ha Magyarországon behozzák a George-féle földjáraadókat, akkor a legtöbb magyar kisbirtokosnak nem marad egyéb választása, mint vagy az, hogy megmarad a földjén és vállalja túlmunka árán a legnyomorultabb proletáregzisztenciát, vagy pedig az, hogy eladja a birtokát és elmegy napszámcsaládnak.

Mármost azonban a kisbirtokos, aki a földjáraadó által agyoncsújtva s egy nyomorult proletáregzisztenciára leszorítva, mégis megmarad a birtokán, miképpen fog ezen gazdálkodni? A földreformerek azon a véleményen vannak, hogy a földjáraadó ösztönözni fogja őt arra, hogy gazdálkodását fejlessze. Én azt hiszem, hogy igen sok esetben éppen ellenkező lenne az új adórendszer hatása. A földjáraadó a földműves gazda és az állam között, mint amilyen annak idején a jobbágy és a földesur között volt.

A földreformerek erre azt mondhatják, hogy az állam a földértékadó kivetésénél anticipálhatja a szükséges telkesítést és ezzel egyenesen rákényszerítheti a birtokost a telkesítésre. Azonban, tisztelt Uram, az az állam, amely a kisbirtokost a földértékadóval leszorítja a legnyomorultabb napszámcsalád egzisztencia jövedelmi színvonalára, mi jogon követelheti az így megnyomorított kisbirtokostól, hogy a maga napszámcsalád jövedelméből még a telkesítések céljára szükséges tőkeösszegeket is feltegye? Hiszen ekkora zsarnokságra még a régi földesurak sem vetemedtek jobbágyaikkal szemben!

Emellett mindenki, aki foglalkozott mezőgazdasággal, tudja, hogy egy-egy földbirtokon sok olyan javítási lehetőség van, amelyet kívülről nem lehet megállapítani, amelyet csak a gazda maga ismerhet. A földértékadó behozatala után a birtokos nem arra fog törekedni, hogy az ily javítási lehetőségeket felhasználja, hanem inkább azon icsz, hogy azokat minél mélyebben eltitkolja.

Kétségtelen, hogy a nagybirtokokon a földértékadó a parlagon heverő földek felhasználására vezetne, azonban azt, amint említettem, a birtokmaximummal is el lehet érni. És ezzel szemben nem szabad elfelejteni, hogy Magyarország termőföldjének 60%-át kisbirtokosok művelik, már pedig a kisbirtokosság gazdálkodásának fejlesztésére a földértékadó körülbelül éppen olyan alkalmas, amilyen a jobbágyrendszer volt. A kisbirtokosság számára a földértékadó behozatala alig is volna egyéb, mint a jobbágyrendszer modern alakban való visszaállítása, azzal a különbséggel, hogy a földesur helyébe az állam lépne.

De van a földértékadónak még egy más hatása a kisbirtokra, ami a földreformprogram következetes megvalósítása esetén egyenesen katasztrofális eredményeket szülhet. Amennyiben ugyanis az ország összes birtokait, beleértve a kisbirtokokat, a föld 2-4%-a erejéig megadóztatjuk, ez esetben Magyarország földjén sokkal kevesebb földművescsalád fog megélhetést találni, mint eddig.

Az előbbi példában szereplő 10 holdas kisbirtokoscsalád úgy gazdálkodik, hogy a gazdaságában igen sok olyan munkát végez, amelynek csekély a jövedelmezősége és ezzel kapcsolatban a 10 holdas gazdaságterületre 800 munkanapot, vagyis 80 munkanapot fordít. Ily sok munkának a díjazására a gazdaság egész jövedelme alig hogy elegendő, tőkejövdelemről, földjáraadékról pedig szó sincs, de ennek a munkajövdelemre irányuló gazdálkodásmódnak megvan az az eredménye, hogy egy kisbirtokoscsalád 10 hold jó földön vagy 15 hold kevésbé jó földön meg tud élni. Ha azonban nem munkajövdelemre irányul a kisember gazdálkodása, ha neki a munkajövdelem kivül okvetlenül ki kell termelnie még a földjáraadót is, hogy azt adóban beszolgáltatthassa, akkor nem 10-15 hold kell egy kisgazdacsalád megélhetéséhez, hanem annak körülbelül a kétszerese. Mert ebben az esetben a kisgazdacsalád kénytelen úgy berendezkedni, hogy a gazdaságban csak olyan munkákat végez, amelyek elég jövedelmezők ahhoz, hogy a jövedelmükből a munka díján felül még földjáraadóra is maradjon. Vagyis ebben az esetben egy hold gazdaságterületre nem fordít 60-80 munkanapot, hanem körülbelül csak 30-40 munkanapot s ebben az esetben ahhoz, hogy a munkaerejét elhelyezhesse és megélhessen, nem 10-15, hanem 20-30 holdra van szüksége.

Tiszta dolog, hogy az esetben, ha a gazdálkodás földjövdelem

nyerésére irányul, a termőföldön nem nyerhet elhelyezést annyi munka és annyi ember, mint az esetben, ha csupán a dolgozó földműves megélhetése a gazdálkodás célja. Ezért van, hogy egy ezerholdas nagybirtokon, ahol a gazdálkodás célja földjövdelem nyerni, csak 150-200 lélek talál megélhetést, míg 100, egyenként 10 holdas kisbirtokon, amelyeknek területe együttvéve szintén 1000 hold, 500 lélek is megél. Mármost ha kivetjük a kisbirtokra a földreformer tagsársaink programjában levő 5-5%os földértékadót, akkor ezzel a kisbirtokot rákényszerítjük arra, hogy földjáraadékat nyeresébe végett, vagyis ugyanolyan elvek szerint gazdálkodjék, mint a nagybirtok, de akkor ezzel elérjük egyszermind azt is, hogy a kisbirtok területén is csak olyan kevés ember fog megélhetést találni, mint a nagybirtok területén.

Az lesz a következménye a földértékadó behozatalának, hogy sokan a kisbirtokosok közül, akik a földértékadó terhét nem bírják és földjüket eladni lesznek kénytelenek, a mezőgazdaságban, ahol a munkaalkalom megcsappant s a munkabérek leszorulnak, nem fognak tudni elhelyezkedni és kénytelenek lesznek elvándorolni.

Amiért ebből kitűnik, a földértékadó behozatala a munkabérekre leszorító hatással volna, vagyis a hatása homlokegyenest ellenkezőnek a nagybirtok egyszerű földarabolásának a munkabérekre gyakorolt hatásával. Tegyük föl, hogy a nagybirtok és középirtok szántó és rétterületéből 5 millió holdat letoglalunk és anélkül, hogy bárminő járadékkal terheljük, 10 holdas kisbirtokok alakjában, magántulajdonul kiosztjuk, akkor ennek az lesz az eredménye, hogy az 5 millió hold földön, amelyen előzőleg csak 1 millió főnyi földműves népesség élt, most 2 $\frac{1}{2}$ millió fog megélhetést találni, aminek a munkabérekre emelő hatása lesz. Ha azonban ugyanazt az 5 millió holdat a mindenkori földérték 2-4%-ával terheljük járadékirtokok alakjában osztjuk ki, a hogy Pikler J. Gyula konkrét javaslatában foglaltatik, akkor egy családra nem 10, hanem 15-20 holdat kell számítanunk és akkor nem 2 $\frac{1}{2}$, hanem legfeljebb 1 $\frac{1}{2}$ millió főnyi népességet helyezhetünk el rajta és ha ugyanakkor, a földreformerek programja szerint, kivettük a teljes földjáraadót az ország összes kisbirtokaira, akkor megfosztanánk a munkaalkalomtól és a megélhetéstől több millió főnyi földműves népességet és egy olyan munkabéreszorító ipari tartaléksereget teremtenénk, amilyen a XVI. és XVII. században a jobbágyforradalmak leverését követő jobbágyelkergetések nyomában keletkezett. Mondhatom, gyönyörű demokratikus vívmány volna egy olyan földreform, amely úgy a falun, mint a városban a munkabérek leszorítását eredményezné, ez az eredmény igazán méltó volna egy győzelmes népforradalomhoz!

Azt, t. Értekezlet, talán nem is kell bővebben magyaráznom, hogy ipari szempontból is csak hátrányos lehet egy olyan birtokpolitika, amely a falvakban az ipar fogyasztóit elszegényíti, a számukat csökkenti és egyáltalán a munkabérek leszorítása által az egész dolgozó nép fogyasztó erejét alászállítja.

Es most térjünk át t. Értekezlet arra, hogy a földreformerek programjának végrehajtása micsoda előnyöket jelentene a demokrácia szempontjából. Előző számításainkból kitűnik, hogy egy 3-4 százalékos földértékadó a kisbirtokos jövedelmének körülbelül 50 százalékát elvinné, míg a mai adóterv csak körülbelül 5-10%-át teszi ki a jövedelmének. A kisbirtokosnak tehát óriási érdekei fűződnek ahhoz, hogy az állam értékbecslő bizottsága, amely az ő földjének értékét minden öt évben újra megbecsüli, magasra vagy alacsonyra taksálja-e a földje értékét. Koncedálok, hogy az értékataszter adótechnikailag tökéletesebb, mint az eddigi kataszter volt, de ezzel szemben ne feledjük el, hogy a rövid időszakokban visszatérő újabb és újabb becslések, különösen, ha magas adókulcsról és így nagy adóösszegekről van szó, szinte provokálják a visszaélést. Én el tudom képzelni, hogy egy értékbecslő bizottság akár egy egész község népének alkalmas módon értésére adja, mi a legközelebbi adóbecslésnél kedvezni fogunk nektek, ha X. Y.-ra szavaztok. És mivel a földreformprogram végrehajtása esetén minden kisgazda százakat, sőt ezreket fizetne adóban, a földértékbecslő közeg jóindulata rendkívül fontos volna az ő számára. A Henry George-féle földreform alkalmas talajt teremtene arra, hogy fölépüljön rajta egy olyan választási masinéria, amely minden e téren eddig felállított rekordot fölülmulhat. Ahol azonban egy ilyen választási masinéria számára alkalmas a talaj, ott minden lehetősége megvan annak, hogy egy uralkodó osztály, nagy professzionátus politikusként egy uralkodó csoportja, minden politikai hatalmat magához ragadjon.

Felő, hogy a földreformprogram megvalósítása esetén mindazok, akik az államtól jövedelmet vagy másféle anyagi előnyöket élveznek, épp oly haladásellenes irányban lesznek érdekelve, mint a nagybirtokososztály, mert hiszen jövedelmük, anyagi érvényesülésük lehetőségeit főleg az állam földjáraadóbevétele szabná meg. A földreformerek erre bizonyára azt felelik, hogy az az állam, mely a földjáraadó programját végrehajtja, ezzel megszünt osztályállam lenni és azután már a dolgozó néppel lesz szolidáris, esetleg saját magának a földjáraadóhoz fűződő fiskális érdekei ellenére is. Azonban éppen ez az, ami nem valószínű. A teljes földjáraadó, amidőn fokozná a falusi szavazónak az állam közegeitől való függőségét, a demokrácia életerét vágná el és tartalom nélkül való üres formává tenne minden népjogot. Már pedig ott, ahol a demokrácia meg van hamisítva, hamar megterem az az uralkodóosztály vagy klikk, amely

a politikai hatalomból és az állam jövedelmeiből közvetve vagy közvetlenül hasznot huz s amely azután ennél fogva az állam legfőbb jövedelemforrása, ez esetben a földjáradék körül érdekelve van.

A földértékadóknak a kisbirtokra való alkalmazása gazdaságilag és politikailag egyaránt annyira abszurd, hogy abban az országban, ahol erős georgista áramlatok hatása alatt a földértékadót eddig behozták — Ujzelandban —, a kisbirtokra nem terjesztették ki az új adót, vagyis a földértékadót progresszív alapon hozták be. Progresszív földértékadó, amely a 30 holdnál kisebb birtokon legfeljebb jelentékeny adóemeléssel volna egyértelmű, a földreformbélyeget annyira magán viseli, hogy ezt az ellenforradalmi vagy a nemzetiségi agitáció nagy mértékben használhatná ki. Azonban tiltakozni kell ez esetben minden olyan kísérlet ellen, amely nem a nagybirtok lefoglalása és felosztása alapján, hanem adózási alapon akarja megoldani. Nekünk ugy gazdasági, mint politikai szempontból arra kell törekednünk, hogy a nagybirtok földjének a dolgozó nép kezére való juttatása minél gyorsabban menjen végbe. Gyors keresztülvitel csak rögtöni lefoglalás és felparcellázás útján lehetséges; az adóval való megterhelés s a nagybirtok ily uton való feldarabolása igen lassu folyamat, a nagybirtokos esetleg inkább vállalja néhány évre a nagy adót és megtartja a földjét arra spekulálva, hogy időközben jöhet egy ellenforradalom. Qui habet tempus, habet vitam. Tisztelt Uraim, a mezőgazdasági kérdésnek csak egy megoldása van, magántulajdon gyanánt, független kisbirtok gyanánt adni a földet a népek és a népies mezőgazdasági oktatás megszervezése útján gondoskodni a földműves nép gazdálkodásának fejlesztéséről és a közterheket a progresszivitás szellemében elosztva, kizárni a kisember földjének minden békítő megterhelését. Ezt kívánja az igazság, ezt kívánja a demokrácia érdeke és a politikai tisztánlátás.

Elnök: A tanácskozást ma felfüggesztem. Holnap délután 4 órakor folytatjuk az értekezletet.

Hetedik nap. — 1918. november 25.

Varga Jenő: Mélyen tisztelt Uraim! Sajnos, más elfoglaltságom miatt nem tudtam állandóan követni a tanácskozás menetét, mégis úgy látom, amennyire a kommunikációból kitünik, hogy bizonyos dolgok mégis tisztázódtak, részben elvi dolgok, részben gyakorlati dolgok. Az elvi dolgoknál, azt hiszem, tisztázódott az, hogy ennek a reformnak ugyebár valamiképpen egy vagyons- és jövedelemnivelelőddal kell kapcsolatban lennie egyfelől, másfelől pedig, hogy olyan módon kell a dolgot végrehajtani, hogy az államháztartásra ebből megterhelés ne származzék.

Azt hiszem, itt szintén kialakult, hogy a felosztásra kerülő földeket lehetőleg vagyonadó útján szerezzük meg, nem pedig egyszerű kisajátítás által, mert ez mindig valaki számára igazságtalan. Minthogy olyan kisajátításról, amely teljes értéket, még pedig végleges időkre tartó kötelezettséggel vállalna, azt hiszem, a mai politikai viszonyok között nem lehet szó, minden redukált áron történő kisajátítás egyes embereket külön sújt. Tehát ugyebár az célszerű, hogy lehetőleg egy minden emberre, földbirtokosra, gyárosra, kereskedőre, persze csak progresszív kulcs mellett kiterjedő vagyonadó útján szerezzük meg a szükséges földet, nem pedig egyes kisajátítások útján, amennyiben ez lehetséges.

A másik kérdés azonban, amely nem tisztázódott, a föld kiosztási módzata. Itt, amin látom, a radikálispartí urak és a többi urak között bizonyos ellentét forog fenn, t. i., hogy odaadassanak-e a földek végleges, abszolút magántulajdonba az új tulajdonosoknak, vagy pedig fenntartassék valamiféle formában a kollektivitásnak tulajdonjoga ezekhez a földekhez. Természetesen, mikor én úgy képelem, hogy a kollektivitásnak joga fenntartassék, nem értek ezalatt közös művelést.

A szocialista pártnak, azt hiszem, feltétlenül az az álláspontja, hogy valami formában, ami egyszer kollektív tulajdon volt, ami egyszer állami tulajdon volt, vagy vagyonadó révén állami tulajdonná lett ott a kollektivitásnak a jogát legalább abban a formában fenntartsa, hogy az a tiszta földjáradék, tehát nem az, amit valaki munkájával, befektetésével, tőkéjével, szorgalmával keres, hanem amit tisztán a földjáradék, a föld, mint — hogy úgy mondjam — Istentől vagy természetétől való valami ad, valamilyen formában a közösség részére fenntartassék. Erre szolgálja a járadékbiro rendszere, amely ha megerősödik az ország, ha gazdagodik és ezen gazdaság nyomán a föld értéke emelkedik, az adózásban ezt a közösség javára valami formában megtartja.

Ez az elvi oldala a dolognak, amihez szintén hozzátartozik az, ami ellen ma már, úgy tudom, senki sem tiltakozik, hogy a kataszteri földadó szűnjön meg és helyébe egy a föld értékével párhuzamos és pedig nem a hozadék szerint, hanem a kihasználási lehetőség szerint alacsonyabban megszábotott földértékadó lépjen. Ugy értem ezt, hogyha egy gazda szorgalmas, nagy befektetéssel dolgozik, jól megszervezi az ő birtokát, ezért ne fizessen több adót, mint az a gazda, aki rosszul gazdálkodik.

Sokkal nehezebbek a dolognak gyakorlati részei. Itt azt kell mondanom, hogy amíg a politikai célszerűség azt kívánja, hogy az a földreform, a földnek felosztása minél gyorsabb tempóban történjék,

— mert hisz az emberek ezt várják ugyebár —, mert tényleg félt, hogy türelmetlenek lesznek és nem várják meg a dolog jogi lebonyolítását, másfelől tagadhatatlan, hogy a dolog technikai lebonyolítása nem megy olyan gyorsan, mint amilyen gyorsan ezt az emberek szeretnék és képzelnék. Másrészt arra kell gondolnunk, hogy a földnek elsiertett felaprózása feltétlenül a termelés nagyarányu csökkenésével jár. Én látom azt, hogy ez az általános termelésnek nagy lecsökkenését jelenti.

Most valami nagyon kellemetlen dolgot vagyok kénytelen elmondani itt az uraknak, noha mindig nagyon tartottam magamat a miniszter urnak ahhoz a kívánságához, hogy lehetőleg konziliáns módon tárgyaljunk. Darányi Ignác ur, Bernát István ur, Rubinek Gyula ur, az agrárius urak vezérei 30 éven át mindig azt hirdették, hogy ők az egyedüli hivatott vezérei a magyar föld népének. Ők nekünk szocialistáknak mindig azt mondták, hogy nekünk semmi helyünk a falu népénél, mi hazátlan bitangok vagyunk, mi lázítunk, nekünk ott keresnivalónk nincs és ha kiment egy szocialista agitátor, akkor a csendőrök elkergették. Most mi az eredmény? az, hogy azok az urak, akik mindig azt mondták, hogy a magyar nép csak rájuk hallgat, itt állnak tehetetlenül, nem tudják a termelést vezetni, félniük kell attól, hogy a nép felgyújtja a kastélyaikat és legyilkolja a gyermekeket és az asszonyokat.

Ha az urak engedtek volna bennünket oda, ha engedték volna, hogy mi úgy szervezzük a földművelőket, amint szerveztük az ipari munkásokat, akkor garantálni tudnók a falun a rendet, épp úgy amint Budapesten és az ipari centrumokban meg tudtuk tartani, akkor nem kellene félni attól, hogy az emberek nem várják be a reform törvényes lebonyolítását, akkor szépen rendben meg lehetne a dolgot csinálni. Mi megmondtuk volna: fiaink, várjatok, ezt nem lehet egyszerre megcsinálni, várjatok, amíg sorra kerülök. Ezt nem azért mondom, hogy szemrehányást tegyek, hanem azért, hogy amennyiben most mennek ki szocialista agitátorok a föld népéhez, tessék ott a vidéken, ahol a közigazgatás még mindig a birtokos urak kezében van, őket jóindulattal és megértéssel fogadni, mert ha valaki, úgy a szocialisták azok, akik meggondolatlan és az én szememben vészes következményekkel járó cselekedektől a föld népét vissza tudják tartani.

Most még egyet. Ismétlem, hogy én a magam részéről szeretném, ha azok a gyönyörű nagybirtokok megmaradnának, ha azoknak cseléd-sége nem hagyná el nyakra före ezeket az uradalmakat bizonytalan 10—15 hold kedvéért. Ezért szükségesnek tartanám, hogy most rögtön komolyan hozzáfogjunk a mezőgazdasági cselédek szociálpolitikai védelméhez, hogy valahogy jobb balesetbiztosítással, betegség-, agykori biztosítással, jobb lakással, vasárnapi munkaszünet betartásával, általában jobb bánásmóddal igyekezzünk a cselédségben azt a meggyőződést kelteni, amennyire lehet, hogy a cselédi egzisztencia nem olyan rossz, hogy azt à tout prix ott kell hagyni egy 10 vagy 15 holdas kis parcella kedvéért.

Tehát ezt a két dolgot méltóztassék figyelembe venni: először a szocialista agitátor ne méltóztassék ellenségnek venni, hanem egy hasznos dolognak ott is, mert amint meggyőződtek, a városokban nagyon hasznos volt a szocialista szervezkedés, másfelől pedig fogjunk hozzá a mezőgazdasági munkások és cselédek sorsának intézményes javításához, úgy hogy ne egy olyan földbirtokreform történjék, amely azután minden gátat szétvet és Magyarország termelését egészen tönkreteszi.

Laehne Hugó államtitkár, elnök: T. Értekezlet: Szabadjon a mélyen tisztelt előttem szólónak néhány észrevételére felelni.

Nevezetesen a mélyen tisztelt doktor ur azt mondotta, hogy a földműves katona államköltségen jut új existenciához. Amint én tudom, a miniszter urnak nincs szándékában — és állandóan hangoztatta is — ingyen földet és ingyen instrukciót adni, csak kedvezményes feltételek mellett. Ez nem ugyanaz. És ne méltóztassék elfelejteni, hogy épp úgy az ipari, kereskedelmi, sőt lateiner lakosság érdekében is, most az állam óriási összegeket költ, hogy ők a polgári életben úgy elhelyeződjenek. Tehát amint itt teszi, épp úgy teszi a földműves lakosságnál is és ha kutatjuk, kinek a költségére, akkor talán szabad annyit megjegyeznem, hogy leginkább a nagybirtok és a holtkezi birtok költségére fog ez megtörténni. Így van tervbe véve. Tehát ne méltóztassék itt a feltékenykedést a többi kereső osztályok vagy foglalkozások közt a földművesosztály vagy a kiscsászák ellen, vagy a leendő kiscsászák ellen ezzel felkölni.

Arra koránt sem tartom magam hivatottnak, hogy én Darányi Ignác urat vagy Rubinek Gyula és Bernát István barátomat itt megvédjem. Hiszen az ő szervezkedésük tekintetében igen sok hiba történt, mert a fővárosból kiindulólóg nem lehet egy egész országramenőleg a kiscsászákat és a munkásokat szervezni, de azt tapasztaltuk, hogy ahol a gazda jól bánt az ő munkásával és cselédjével, ott addig, míg a háboru ki nem tört és amíg nem álltunk egy négy és fél éves háboru után, addig mindig birta is egyszersmind a vezetést kézben tartani. De ne méltóztassék elfelejteni, hogy most négy és fél évig háboru volt és azt a gazdasági cselédet és azt az ipari munkást is, mindenkit négy és fél évig csak ölni tanítottak, hivatalból az volt a feladata, hogy embert öljön és hogy garázdalkodjék. Hogy az most nem tud könnyen elhelyezkedni az ő régi békés foglalkozásába és munkálkodásába, azt természetesen találok.

Ami azonban azt illeti, hogy a birtokosztály engedje oda a szocialista agitátorokat a munkához, az ellen nem volna semmi kifogásom, ha azok az agitátor urak olyanok volnának, mint a mélyen tisztelt előttem szólo.

Ami végül a szociális intézkedéseket illeti, ezeket nagymértékben helyeseljük és követni akarjuk a tanácsot. Szabadjon rámutatni arra, hogy a miniszter ur, mihelyt elfoglalta a hivatalát, ugyszólván az első napokban máris egy igen jelentős rendeletet adott ki éppen a cselédek jólétének fokozása szempontjából, nevezetesen, hogy minden gazda tartozik cselédjének tehentartást adni. Ezt a tanácsot tehát a minisztérium máris követte és a jövőben is szándékozik követni.

Baross Gábor: Tisztelt Értekezlet! Legyen szabad az Országos Hadigondozó Hivatal képviselőjében felszólalnom és azokat a javaslatokat és kérelmeket előterjesztem, amelyeket a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvaik érdekében a birtokpolitikai reform keretében megvalósítandóknak tartok. Kizárólag a hadigondozottak szempontjából óhajtok kiterjeszkedni a reform egyes kérdéseire.

A hadigondozás, mint állami funkcionák ellátására létesített szervezet, különböző alakban már öt éve működik, de alig egy éve, hogy tevékenységének keretében a hadigondozottaknak földhöz juttatását is programjává tette. Pedig a 300,000-re tehető hadirokkantak 68%-a östermelő, a hadiözvegyek létszámából pedig előreláthatólag egy még nagyobb százalék kerül ki ebből az osztályból.

Ezért fontosságot tulajdonít az Országos Hadigondozó Hivatal annak, hogy a birtokreform keresztülvitelénél olyan szabályok alkottassanak, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a hadigondozottak olyan módzatok mellett jussanak földhöz, mely módzatok a hadigondozottak speciális pszichológiai és szociális viszonyaihoz simulnak. Nem szabad tehát felállítani azt az elvet, hogy ez vagy az a rokkant nem tudja ezt vagy azt a gazdasági munkát elvégezni, tehát nem juttatható földhöz, hanem a rokkanttelepítés kérdését egyedül abból a szempontból szabad vizsgálni, hogy vajjon a rokkantnak fennmaradt munkaképessége és családjának munkaképessége együttvéve a gazdálkodást lehetővé teszi-e vagy sem. Egy másik végzetes hiba volna, ha csakis azokat a hadigondozottakat juttatnók földhöz, akik értenek a gazdálkodáshoz.

Legyen szabad konkrét javaslataimat a t. értekezlet előtt fekvő kérdőív kérdéseinek sorrendjében előterjeszteni:

1. A hadirokkant általában csakis saját falujában óhajt földhöz jutni. A munkaképességében és egészségében megcsökkent ember tudja nagyon jól, hogy idegen éghajlat és talajviszonyok között, idegen emberek között a gazdálkodás nehézségeivel nem fog tudni megbirkózni. Érti azt, hogy a falujában ismerőseire, rokonaira támaszkodva eredményes gazdálkodást tud folytatni. A tapasztalat azt mutatja, hogy csak néhány nőfeln, néhány szülőfalujából gyökér nélkül elszakadt, néhány a bolygó élethez hozzászokott hadirokkant mutat csak hajlandóságot arra, hogy más vidékre telepedjék.

A hadirokkantnak idegen vidékre való telepedéstől való irtózata annyira nagy, hogy még a szomszéd községbe sem szívesen megy át. Ez az irtózat fokozott mértékben van meg a hadiözvegyben.

2. A hadigondozottak érdekében a kisajátítási jognak ki kell terjeszkednie minden néven nevezendő birtokra, annak tulajdonosára való tekintet nélkül. Így kisajátítási joga legyen az Országos Hadigondozó Hivatalnak minden kötött birtokkal szemben, minden állami és községi birtokkal szemben, a szabadkézben lévő nagy-, közép- és kisbirtokkal szemben is.

3. A hadigondozottak részére a kisajátítás által szerzett ingatlanok nagyságát nem szabad korlátozni, hanem a terület nagyságát minden egyes esetben a hadigondozott kívánsága, a család munkajelének mérlegelése, a szakképzettség, az ingatlan fekvése és minősége és a művelés módja határozza meg.

4. A hadigondozottak részére juttatott ingatlan okvetlenül kell, hogy osztatlan telekkönyvi tulajdont képezzen. A hadigondozottak általában a legnagyobb mértékben idegenkednek minden olyan helyzettől, amely nézetük szerint nem tiszta, a jövőre nézve zavaros és veszélyeztetni látszik a család jövő boldogulását akkor, amikor a rokkant már nem lesz az élők között. Ellenben végtelenül megnyugtató ránézve az a tudat, hogy a telekkönyv rendbe van és hogy kis birtokához, melyet vérével szerzett meg, nem nyulhat senki sem, hanem azt a korlátlan tulajdon szentsége védi. 1917-ben az akkori minisztérium egy rendeletet alkotott, amelynek alapján a hadigondozottak részére megszerzett ingatlanok elidegenítési és megterhelési tilalma volt telekkönyvileg feljegyezhető és pedig 32 évre kiterjedőleg. Mondhatom, hogy ennek a telekkönyvi korlátozásnak feljegyzése általában végtelenül megnyugtatólag hat a hadirokkantakra. Okvetlenül fenn tartandónak tartjuk tehát ennek a kormányrendeletnek intencióját és szükségesnek tartom, hogy a hadigondozottak részére juttatott földtulajdon legalább egy emberöltőn keresztül megterhelési és elidegenítési tilalom alatt álljon. Az elidegenítési és terhelési tilalom azonban legyen feloldható, mert előállhat olyan helyzet, hogy a birtokeladás vagy megterhelése a hadigondozott érdekében szükséges.

6. A hadigondozottaknak juttatott kisgazdaságok okvetlenül minden élő és holt felszereléssel ellátandók, azokban az esetekben, amelyekben erre szükség van. Ez azért célszerű, mert hiszen nem válogatunk aszerint, hogy a hadigondozott rendelkezik-e a gazdálkodáshoz szükséges eszközökkel és állatokkal és mert éppen a rokkant és hadiözvegy munkajelének és gazdasági tudásának korlátoltsága folytán

fontosságot tulajdonítunk annak, hogy csakis tökéletes és jó leltárral szereljük fel gazdaságaikat.

7. A kisajátítás vagy esetleg szabadkézből szerzett ingatlanok vételárának kifizetése a hadigondozottaknál nagyon egyszerűen oldható meg. A kisajátítást szenvedő vagy eladó kifizetendő abból az összegből, amely a hadigondozott jarulékaiknak 4%-al tőkésítéséből keletkezik. Más szóval, ez a tőke álljon a hadigondozottnak rendelkezésére arra, hogy abból magának kisajátítás útján vagy szabad kézből ingatlant vásárolhasson. Ha az ingatlan vételára a tőkéből ennek dacára sem telik ki, egy kedvezményes feltételű hosszú lejáratú jelzálogos kölcsöntípus felállításával lehetne segíteni, amely kölcsön a vételárból hiányzó összeg fedezetére szolgálna. Ha pedig a vételár kevesebb volna, mint a tőke, a tőkéből fennmaradó összeg, esetleg célszerű korlátozások mellett, a hadigondozott rendelkezésére volna bocsátható.

8. A hadigondozottak részére juttatott földterületeket rendkívül alkalmasoknak tartom arra, hogy azokon többtermeles és intenzív gazdálkodás biztosítottassék. Azon gyámkodás folytán, amely alatt a hadigondozottak természetesen állanak, könnyű volna ezeket a belterjes gazdálkodással megismertetni és nekik az ilyen gazdálkodáshoz szükséges anyagi és erkölcsi erőt megadni.

Ezeket voltam bátor az Országos Hadigondozó Hivatal képviselőjében előadni és tisztelettel kérem a t. földművelésügyi kormányt, hogy az előadottakat jóindulattal megfontolás tárgyává tenni sziveskedjék.

Laehne Hugó államtitkár, elnök: **Ladányi Dezső** ur kíván indítványt tenni a tárgyalás menetére vonatkozólag.

Ladányi Dezső: Tisztelt Uraim! Bár a legteljesebb szólásszabadság híve vagyok, de őszintén meg kell vallanom, hogy amit hosszabb idő óta hallok, azt nagyon sokszor hallom elmondani és ez kényszerít arra, hogy ügyrendi indítványt adjak be és pedig indítványozzam, hogy a vita a reform általános elvi részeire nézve zárással le. Indoklom azzal, hogy azok, akik a vitához első ízben meghívtattak, nézeteiket annyira széles mederben elmondották és annyi mindentélre kiterjeszkedtek, hogy az újabb felszólalóktól tapasztalat szerint újakat nem hallhatunk. Másrészt feleslegesnek tartom, hogy itt a praktikus kivített elméleti viták vég nélkül folytatódjanak, holott ezek más helyen feltétlenül szükségesek, most azonban itt időszertülnék. Végül felhozom indokul azt, hogy künn ezt a rettenetes hosszú vitát már taktikázásnak tekintik, mely a dolgot el akarja huzni, ezt pedig csak egy praktikus alkotás változtathatja meg. Ezért indítványozom, hogy a vita az általános elvi kérdésekre nézve zárással le.

Laehne Hugó államtitkár, elnök: Mielőtt az indítvány fölött határozatot hoznánk, talán úgy módosítanók azt, hogy mivel négyen még az első részhez vannak felírva, ezek még beszéljenek, hogy a felszólalás jogától el ne essenek, de mindjárt a második részhez is. Tehát most befejeznók a felszólalásokat az első részhez, kivéve ezt a négy urat, aki fel van iratkozva, de ezek egyszersmind a második részhez is szólanának. Másodszer kérem, hogy csak egyszer méltóztassanak feliratkozni és csak egyszer méltóztassanak felszólalni ennél a második résznél, nem úgy, mint az első résznél, ahol volt olyan is, aki háromszor beszélt, mert akkor ennek az anketnek soha sem lesz vége. Ha méltóztatnak hozzájárulni, akkor evvel a módosítással és ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik **Szegedy László** ur, aki mindjárt az első és második részhez szólhatna hozzá.

Szegedy László: Tisztelt Értekezlet! Ámbár pártomtól, az országos 48-as szocialdemokrata párttól, azt az utasítást kaptam, hogy az előttem elhangzott felszólalásokra a párt szempontjából lehetőleg részletesen foglalkozzam, őszintén bevallom, hogy erre a feladatra ilyen értelemben nem vállalkozhatom.

Én tehát, igen t. Értekezlet, az egész földkérdést inkább csak nagy vonásokban, egészen nagy gazdasági és politikai kontúroknak fogom érinteni.

Azonban éppen az a körülmény, hogy minden irányzat képviselője olyan mélyen járó elokvenciával tudja megvédeni a saját álláspontját, a saját vélt vagy valódi igazságait, belőlem azt az aggodalmas meggyőződést váltotta ki, hogy meg akarják-e csinálni a földreformot vagy nem akarják? és meg akarják-e csinálni félig vagy egészen, meg akarják-e csinálni becsületesen, radikálisan minden hátsó gondolatok vagy hátsó kapuk kiküszöbölésével, vagy csak latszatra.

Mert akárhogyan akarjuk is megcsinálni vagy meg nem csinálni, meg vagyok arról győződve, hogy azt a valamit, amit csinálnak, nagyon fényesen meg tudják védeni és elokvenciájuk csillogó aranyával oly módon bevonní, mintha az egész alkotás, valódi arany volna!

Uraim! Tisztelt Értekezlet! Azt hiszem, számosan vannak itt Önök között, akik a forradalom kitörése előtt 24 órával még csak nem is sejtették, hogy milyen vulkán fölött járnak!

Uraim! Tisztelt Értekezlet! Vajon sejtik-e Önök most, hogy milyen vulkán dübörög a lábuk alatt!? Uraim! Mi, akik a néppel gyakran és az élő szó közvetlenségével érintkezünk és elég jól ismerjük a nép érzelmi és gazdasági világát, arra kérjük az összes érdekelteket, politikusokat és nagybirtokosokat egyaránt, csinálják meg gyorsan és radikálisan a földreformot, inkább ma, mint holnap, inkább holnap, mint holnapután, mert meglehet, hogy a következő nap már késő lesz!

Uraim: Távol áll tőlünk az a gondolat, hogy mi itt mozivásznonra vetített rémképeket fessünk.

És mégis sajnálattal vallom be, hogy történnék ilyenek, hogy szörványosan előfordultak esetek, hogy néptanácsaink elkergették az előljárási jogokat és teljesen ők maguk vették át a helyi hatalmat!

Igen tisztelt Uraim! Ezeknek az apró máglyatüzeknek a lángjánál egy borzalmas országégés lehetőségének a katasztrófája rajzolódik fel a jövő horizontjára!

Mi, az orsz. 48-as szocialista párt megbízottai, kérve-kérjük Önöket, hogy önzetlen, bölcs és körültekintő elhatározással háriítsa el mindnyájunktól ezt a borzalmas országégést, ne várják meg, amíg az elkecsereglett, a háboru borzalmaiban elvadult és erkölcsi fékeit elszaggatott nyers tömeg kaszára, kapára kap, erőszakkal foglalja el a dominiumokat.

Igen tisztelt Uraim! Mit gondolnak Önök!? Ha mi a forradalom előkészítésére egy ehhez hasonló tudományos ankétet hívtunk volna egybe, akár a Tudományos Akadémia és a Petöfi Társaság bevonásával, vajjon el mertük volna-e mi határozni a forradalmat!?

Bátran ki merem mondani, hogy nem, bátran ki merem mondani, hogy ily alapon sohasem született volna meg a forradalom!

És most igen t. Uraim, én mégis ilyen forradalmi cselekedetet kérek Önöktől!

Mert a földreform, a gyökeres, radikális, minden hátsó gondolat és hátulsó kapuk keresése nélkül megalkotott földreform, ilyen forradalmi cselekedet!

Az én szerény véleményem szerint a földkérdésből méltóztatásnak teljesen kikapcsolni a jelentéktelen részletkérdéseket. Allapodjunk meg bizonyos főbb irányelvekben, melyek a kérdést teljesen felölelik és csináljunk egy permanensen működő bizottságot, melynek csak az volna a kötelessége, hogy az elfogadott irányelvek részleteit gondosan kidolgozza.

Legfőbb irányelvül mi a földnek örökös magántulajdonba juttatását kívánjuk. Hogy azután a kisbirtokot minden kisbirtokos önállóan vagy szövetkezés útján fogja-e megmunkálni, ez a fejlődés dolga. Mi csak a kommunista elvek gyakorlati megvalósítása ellen tiltakozunk. Tiltakozunk egyrészt azért, mert nem akarunk az egész világ kísérleti nyulai lenni, tiltakozunk másrészt azért, mert meggyőződésünk, hogy a kommunizmus az állami zsarnokság soha nem sejtett rabságába görnyesztene a szabad emberiséget. Mi szocialisták vagyunk, de semmiféle ideológia kedvéért nem mondunk le szabad polgári jogainkról és nem akarunk szabad polgárok helyett a kommunista állami mindenhatóság félmjelzett és egyformára nivellált béreseivé és cselédeivé aljasodni.

Mi szocialisták vagyunk, de nem vagyunk dogmatisták és a régi zsarnokságot nem akarjuk felcserélni a szocializmus, a demokratizmus, a kommunizmus és semmiféle más izmus zsarnokságával.

Mi a szocializmust egyszerűen úgy értelmezzük, hogy a lehető legnagyobb általános jólétet és a lehető legnagyobb általános kultúrfokot igyekszünk elérni és az eléréshez szükséges eszközöket intézményesen biztosítani.

Köszönöm szíves türelmüket!

Somssich László gróf: Tisztelt Értekezlet! Méltóztatásuk megengedni, hogy egész röviden általános gazdaszempontból fűzzek megjegyzéseket pontonként a szóban lévő kérdéshez.

Elsősorban, ha a földek felosztására kerül a sor, olyan földek volnának felosztandók és parcellázandók, amelyek már a háboru előtt sem feleltek meg hivatásuknak úgy, mint a rendes és a birtokukat és jószágukat szerető és gondozó gazdák birtokai.

Ezek a birtokok átlagtermés szempontjából, ha kiszegzákékre kerülnek vagy hanyag gazda kezére kerülnek, az nem tesz különbséget. De igeis végzetes különbséget tesz, ha a mostani időben azok a birtokok kerülnek parcellázásra vagy felosztásra, amelyek a belterjes gazdálkodás folytán az országnak már a háboru előtt is óriási szolgáltatásokat tettek, mert ezeknek a birtokosoknak hivatása, hogy a jövő évben vagy a rákövetkező évben a városokat ellássák, mert az ujonnan szervezendő kisbirtokosok kizárólag maguknak fognak termelni. Elsősorban tehát oly birtokokat kell parcellázni, amelyeknél termelési szempontból teljesen közömbös, hogy kiszegzákézen vannak-e vagy uradalmi kezelésben. Továbbá a legnagyobbaknál kezdődőleg oly birtokok, ahol a tulajdonos az ő nembánomsága következtében, vagy üzemtöke vagy vállalkozási kedv hiányában nem képes rá, vagy nem törődik azzal, hogy befektetéseket eszközöljön, ahol tehát a birtok jóformán elkallódott. Azután jönnének természetesen az önként felajánlott birtokok és azok a birtokok, amelyek a vagyoneledás alkalmával felosztásra kerülnek. Itt mód lesz adva a birtokszerezésre.

Ami a felosztási helyet illeti, igen kérdéses, hogy lehet ezt majd megcsinálni, mert lesznek egyes vidékek, ahol nagy birtoktestek fognak felosztásra kerülni, de nem lesz rá vállalkozó, viszont van vidék, ahol nincs felosztható birtok, de igen sok az igény. Kérdés, hogy lehet-e egyik vidékről a másikra telepíteni, elmennek-e oda az emberek és nem lesz-e elégedetlenség azon a helyen, ahol nem lehet osztani.

Kapcsolatban a belterjes gazdálkodással, felemlitem azokat a gazdaságokat, melyek kapcsolatosak mezőgazdasági iparral, cukorgyártással, továbbá szesz- vagy keményítőgyártással. Méltóztatásuk elképzelni, hogy kénytelenek leszünk Magyarországra cukrot behozni. Egyáltalában nem tudunk majd kapni és nincs az a pénz, amiért tud-

nánk cukrot szerezni. Ezeket a gazdaságokat legalább az első években már az ellátás szempontjából is feltétlenül ki kell kapcsolni a felosztásból, mert különben a városok katasztrófa elé néznek ebből a szempontból.

Ami a kisajátítási jogot illeti, bátor vagyok azt a körülményt felhozni, hogy a kisajátítási jognak bizonyos területre vagy bizonyos időre korlátozva kell lennie, mert különben ki az az ember, aki mer befektetni vagy mer egyáltalában tatarozni, ha olyan birtokon dolgozik, amelyről nem tudja, hogy holnap kié lesz.

Ami azt illeti, hogy kiknek adjunk földet, természetesen elsősorban azoknak, akik földműveléssel foglalkoztak, lehetőleg családos embereknek, mert a család és a gyermek köt az otthonhoz, az ad egyuttal munkáskezet, azután azoknak, akiknek már van fedél a fejük fölött, mert egy ember lakóház nélkül ezekben az időkben kész vesztédelem olyanoknak, akiknek, amint Szabó István is említette, van legalább lakóhelye, vagy zsellér, vagy cseléd, akinek van lakóháza, ezeknek rögtön lehet adni, mert van miből gazdálkodni.

A rokkantaknak inkább kertfeléket kellene adni, még pedig a városok közelében, mert a rokkant egészségi állapotánál fogva nem képes nagyobb területű földet bejárni, tehát inkább kertre van utalva és a városok közelében, ahol zöldségtermeléssel jobban boldogulhat.

A középbirtok feltétlenül megalakítandó. Lehetőleg ez fogja képezni alapját a jövő belterjes gazdálkodásnak, mert egy 400-500 holdas birtok az az alap, ahol az egyéni szempont, az egyéni felügyelet és mindenféle körülmény a legjobban érvényesülhet és olyan nagyságu terület, ahol a legjobban ki lehet használni a gazdasági gépeket, befektetéseket, szóval egy mintagazdaság, amely ha jó kezében van, az egész vidékre oktatólag fog hatni.

Roppant gondot ajánlok a megmaradó nagybirtokoknak a jövő évben munkáskézzel való ellátása tekintetében. A cselédekkel való bánásmódnál a humanitárius szempontok figyelembevételét nagyon indokoltnak és méltányosnak, szükségesnek tartom.

Legnehezebb szerintem az instrukció kérdése. Itt, azt hiszem, a természetes körülmények fognak gátat szabni a jóakaratoknak, mert oly korlátolt mennyiségben fog rendelkezésre állni úgy az élő, mint a holt felszerelés, hogy az abszolút gátat szab majd a terjeszkedésnek. A nagybirtokról átlantálni a kisbirtokra az instrukciót, teljesen lehetetlen, a meglévő készlet nem is elegendő, tehát méltóztatásuk tudomásul venni, hogy körülbelül 25-30 kat. hold az a terület, mely egy nagyobb birtoknál egy igafelszerelésre szükséges. Méltóztatásuk tehát venni, hogy mi marad 8-10 holdra. Ez egy óriási kérdés, amelyvel komolyan kell gondolkodni, nem is szólva arról, hogy gépek, ékek stb. nem is állnak rendelkezésre. A földet pedig lehetetlen átadni úgy, hogy ne adjunk egyuttal lehetőséget annak megművelésére is.

A tulajdonjog tekintetében kizárólag a tulajdon mellett foglalok állást, mert csak ez képes megnyugvást adni. Ha az illető ujonnan telepített tudja, hogy ez az ő földje, abban senki sem parancsol és abban semmi gátoló körülmény nincs, akkor azt kedvvel fogja művelni és az lesz az ő otthonának alapja. Semmi másra a mi népünk nincs eléggé felvilágosítva és nem is tudna megbarátkozni.

Rá kívánok térni arra a kérdésre, amelyet Varga Jenő ur már említett, a vidéki szocialista propagandára. Nagyon kíváncsi vagyok tartom, hogy ez megtörténjék, de ne olyan agitátorokkal, amilyenek egyes vidékeken járnak, mert ezek határozottan felforgatók. Már be is jelentettem az illető kormánybiztos urnak, hogy ezen agitátorok részéről olyan kijelentések történtek, amelyek nem arra valók, hogy Magyarországon építsünk, hanem romboljunk, mert ők az ő saját kormányuk programjával teljesen ellentétes elvet hirdetnek, ők a földet ingyen osztják, az embereket arra biztatják, hogy még az öt legfiatalabb évjárat se vonuljon be. Az ilyen agitáció nem használ, hanem kész veszélyt jelent. Igen kérem azokat az urakat, akik a központból erre befolyást gyakorolnak, méltóztatásuk kellő utasításokkal ellátni ezeket a vidéken működő szerveket, amelyeknek működése olyan irányban, mint Varga Jenő ur előadta, feltétlenül nagyon üdvös és hasznos volna, de ellenkező irányban igen veszélyes tere tereinek a propagandát.

Ugyanez áll a sajtóra is, mert a sajtó — ez az első felhevülésben történt — gyakran olyan mezőgazdasági híreket közöl, amelyek a tényállásnak nem feleltek meg. Nevezetesen éppen a cseléd állattartására nézve a Magyarországon megjelent egy cikk, amely közölte, hogy a minisztertanácsi határozatból kifolyólag a kormány elrendelte, hogy mindenki egy darab marhát és egy darab sertést adjon a cselédjének.

Ezalatt mást természetesen nem lehet érteni, mint ajándékbaadást. Méltóztatásuk tekintetbe venni, milyen roppant veszedelmeket rejt magában, ha egy ilyen közlemény azok fülebe kerül a falun, akik nem tudják megérteni annak lehetetlenségét. Ugyis sok nehézséggel küzdünk a vidéken. Amilyen nagy szolgáltatásokat tehet a sajtó, épp olyan veszedelmes lehet ilyen hírek közlése, amelyek nem fedik a valóságot.

Ezeket voltam bátor röviden elmondani és főleg azt ajánlani, hogy innen a propagandát úgy intézzék, hogy az megnyugvást keltsen.

Kadosa Marcel: Tisztelt Értekezlet! Amikor először felszóltam, akkor a vita technikája az volt, hogy csak az első négy kérdéshez szólunk hozzá. Nekem azonban a további kérdések között is van a kérdések egyikéhez megjegyezni valóm. Nevezetesen azért szólalok

fel most, hogy óva intsem a miniszter urat a kiosztandó kisbirtokok megterhelési és elidegenítési tilalmának a gondolatától. Nem azért teszem ezt, mintha nem volnék tisztában avval, hogy milyen szerepe van a paraszti osztálynak a társadalomban és hogy mennyire kell azt az osztályt védelmeznünk és istápolnunk. Ellenkezőleg, a reform legnagyobb jelentőségének azt tartom, hogy szélesíti a polgári középosztálynak azt a rétegét, amelyen meggyőződésem szerint az egész emberiség jólétének a temploma fog felepelni.

En tehát nagyon is tisztában vagyok azzal, hogy a parasztosztályt az ő jólétében, birtokállományában védelmezni kell, mert a parasztnak ez a jóléte és a birtokállományában való megmaradása biztosítja az igazi politikai szabadság világát. Tényleg nagy dolog egy mindenféle modern felszereléssel ellátott gazdaságot most egyszerre apró parcellákba felosztani és újra kezdeni az életet, amely ott már bizonyos fokot elért. Azonban az elméletet oly bátran védelmező embernek, mint Pikler tagtársunk, nem lett volna szabad ilyen gyakorlati lépést elől visszariadni. Ez a reform nem egy pár esztendőre szól. És amennyiben elméletben lehet megállapítani, hogy ugyanilyen virulást kisgazdaságokkal is el lehet érni, nincsen annak elméleti akadálya, hogy ugyanazt produkálják kisgazdaságok, mint a nagygazdaságok, akkor feltétlenül elő kell állani annak a helyzetnek, hogy gyakorlatilag sem lesz akadály és akkor nekünk, különösen az elméleti embereknek, ettől nem szabad visszariadnunk.

En azon az állásponton vagyok, hogyha a parasztosztályt nem lehetne másképpen megvédelmezni, mint csak ilyen tilalmakkal, akkor természetesen minden más szempontot fel kellene áldozni ennek az egy szempontnak. Egy ilyen korváltozás azonban feltétlenül reakcionárius és nem szolgálja azt a célt, amelynek érdekében meghonosítatik, hanem előbb-utóbb a társadalom átkává válik. Minden társadalmi virulásnak az alapja a szabad szelekció, mert csak az idezhető elő a t az állapotot, hogy minden ember a neki megfelelő helyre jut. A földnek akár nagy tagban, akár kis tagban való megkötése pedig nemcsak nem szolgálja az egészséges szelekciót, de egészen határozottan egy megfordított szelekció eszköze, amennyiben okvetlenül oda vezet, hogy végül csupa olyan kézben lesz a föld, amely annak a megművelésére alkalmatlan.

De nemcsak a társadalmi szelekció szempontjából perhorreszkálandó a föld ilyen megkötése, hanem a gazdasági élet épségének a szempontjából is.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Méltóztassanak megengedni azt a kijelentést, hogy én sehol sem nyilatkoztam az elidegenítési vagy megterhelési tilalom mellett és a magam egyéni felfogása szerint eszem ágában sincs ezt a tilalmat behozni. En csak azt a kérdést vetettem fel, de erre még eddig, sajnos, csak negatív választ kaptam, hogy milyen módon lehetne mégis biztosítani azt, hogy ezek a kisbirtokosok sohasé váljanak halmozás által újabb latifundiumokká, viszont sohasé aprózódjanak fel annyira, hogy gazdasági megművelésük lehetetlenné váljék.

Kadosa Marcell: Ennek ellenszere a földértékadó. Azonkívül ne méltóztassék azt hinni, hogy ez a halmozás olyan nagy veszedelem. Nem hiszem, hogy az egész országban lenne ötven olyan nagy gazdaság, mely ilyen módon jött létre.

Eber Antal: Tisztelt Értekezlet! Mindenekelőtt a földbirtok megváltási árának a kérdéséhez szeretnék a második rész szempontjából hozzászólni. Itt merültek fel olyan gondolatok, talán inkább odavetett eszmék formájában, mint hogyha a nagy és kis vagyonok közti kiegyenlítődésnek, a szükséges kiegyenlítésnek utját a megváltandó földbirtok árának alacsonyan való megállapítása kellene hogy szolgálja. Azt hiszem, ez teljes igazságtalanságra vezetne. Utóvégre nem lehet az elől szemel hunyni, hogy a földbirtok is csak a vagyon megjelenésének egyik alakja és abszolút nem látható be, hogy az, aki egy földbirtokot, mondjuk, örökölt, hogy egyszerű példát vegyünk, olyan bűncselekményt vagy valami olyan megbélyegzendő cselekedetet követett volna el, amelynél fogva reászolgált volna arra, hogy míg minden más vagyon birtokosai egyszerűen a nagy vagyonadó utján lesznek azon kiegyenlítésnek passzív részesei, amelyre szociális szempontból kétségtelenül szükség van, addig a földbirtokosok ezt a procedurát kétszeresen kell hogy elszenvedjék. Először abban az alakban, hogy értéken alul megváltassanak tőlük a földek, másodsorúan, hogy ami így megmarad, az még a nagy vagyonadó tárgyává tétessék, nem is beszélve a harmadik lehetőségéről, hogy ami megmarad, azt hadikölcsön- vagy államkötvényekben kapják meg.

De az adópolitikai és államháztartási szempontból is teljesen kivihetetlen. Magyarországon a legnagyobb vagyon kétségkívül a földbirtokban fekszik. Ma egy alacsony megváltási árnak csak az első néhány birtoknál való statuálása révén le fogjuk mesterségesen nyomni a földbirtok árát, amely mesterséges nyomás természetesen nemcsak annál a birtoknál fog érvényesülni, amelyek az első évben megváltásra kerülnek, hanem önként értetődőleg az összes birtokokra alkalmazást nyer, akkor szeretném tudni, miből fogja az állam a nagy vagyonadót behajtani és beszélni, amely nélkül pedig a hadikölcsön és függő adósságok rendezése és így államháztartásunk és valutánk helyreállítása teljesen elképzelhetetlen. Harmadszor reá kell utalnom, hogyha itt valami mesterségesen leszállított árakat akarnánk alkalmazni, mi fog történni azon záloglevelekkel, amelyek kibocsáttattak az utóbbi két esztendőben a reálisnak mutatózó háborús árak alapján azok

50 százalékos megterhelése erejéig, amely után másodrangu hitelezések is adattak pénzüintézetek által? Akkor odajutunk, hogy vagy disztinálni fogunk és azokat a birtokokat, amelyek nagy a megterhelés, magasabb árban fogjuk megváltani, ami tiszta erkölcsstelenség volna, vagy pedig ezt az országot bele fogjuk sodorni egy másik krízisbe, a pénzüintézetek és záloglevelek krízisébe, amelyből hogy hogyan fog kimászni, annak az Isten a megmondhatója.

Evvel szorosan összefügg a kérdőpontoknak az a része, hogy milyen feltétellel adjuk a kisgazdáknak a földet. Ez a kérdés tulajdonképpen eldöntője annak is, hogy ki kapja ezeket a földeket. Itt felhangzott humanitárius és szociális szempontból az a kívánság, hogy mindenkinek; mindenki, aki földműveléssel foglalkozott, mind igényjogosult. Sőt — az én igazán őszinte sajnálatomra — ebben a tekintetben már felvételek, összeírások is történtek, amelyek mindenestre keserű utóízt fognak hagyni azokban, akik itt most asszignáltak és később még sem jutnak földhöz. Holott én szilárdan meg vagyok győződve — és én ebben a tekintetben semmiféle érdeket nem képviselek, mert azt tartom, hogy ez az ügy sokkal sorsdöntőbb, hogysem embereknek joga volna más szempontból mint az ország szempontjából figyelni meg a dolgokat —, hogy abban az esetben, ha nem fogjuk azt felállítani, hogy kizárólag az kaphat földet, aki nemcsak az instrukció vagy az instrukciónak megfelelő pénzüintézet felett rendelkezik, hanem a neki átadandó földvétel árának egy minimális részletét is le tudja fizetni, akkor katasztrófába kergetjük be az országot, anélkül, hogy szociális igazságot szolgáltatunk volna. (Felkiáltások: Ehhez kellett forradalmat csinálni?)

Kellett forradalmat csinálni, mert az ország számos vidéken, akármilyen pénzkészlet felett rendelkezett a paraszt, képtelen volt földhöz jutni, annál az egyszerű oknál fogva, mert a holtkézi birtokok elállták az utját és lehetetlenné tették a megszerzést. Az egész magyar társadalom boldog lett volna egy héttel a forradalom előtt és mindenki a legliberálisabban és legradikálisabban gondolkodó emberek is minden vágyuk és óhajuk teljesedését ünnepezték volna, ha azt deklarálták volna, hogy minden holtkézi birtok megszűnik és az állam utján méltányos áron a kisgazdák rendelkezésére bocsáttatik.

Itt van az igényjogosultak egy óriási tömege. Itt vannak azok, akik először is apró törpebirtokok felett rendelkeznek és azon már megfelelő vagyont gyűjtöttek, mert jól gazdálkodtak; ezek most birtokukat ki akarják egészíteni. Itt vannak azok, akiknek volt öt, hat, nyolcholdas birtokuk, de van két, három gyereük, akik számára mindenáron földet óhajtanak szerezni. Itt vannak továbbá a gazdasági cselédek közül azok, akik élelmese, szorgalmasak, takarékosak voltak és ma, négy és féle évi háború után merem állítani, kivétel nélkül abban a helyzetben vannak, hogy egy ilyen kis parcellára szükséges kis részlet törlesztését és az instrukció beszerzését saját eszközükből teljesíthetik. Teremthetünk egy nagy, egészséges parasztosztályt, anélkül, hogy bármiféle megrázkódásnak tennők ki ezt az országot. Mégis azok az urak, akik csak az elméletet tartják szem előtt, vagy akik csak a nagybirtokosok fejét szeretnék a porba hullni látni, azok mindenáron azoknak akarnak földet juttatni, akik arra valósságukat a világon semmivel be nem bizonyították.

Az egyik elmélet az, hogy járadékirtok alakjában olyan formában, hogy az első két évben semmit sem fizessen, azután kis járadékot fizessen, azután folyton fokozódó járadékot. De valakinek ezt a kamatkülönbözetet feltétlenül viselnie kell, mert hiszen a magyar államnak az a pénz, amelyet ebben befektet, a mai kamatozási viszonyok között 6, mondjuk esetleg csak 5%-ba fog kerülni; akármilyen területre szorítjuk a kérdést, kétségtelen, hogy évenként 100 milliókkal terhelne meg az államháztartást az a különbözet, amely ilyen módon jelentkezik. Nem tudom, hogy a magyar állam háztartása hogyan lesz képes ezt a terhet egyáltalán elviselni.

Dániel Arnold ur hivatkozik itt az elméletekre és távoli példákra. En is azt hiszem, hogy Dániel Arnold ur, aki igazán kitűnő munkákkal szaporította a mezőgazdasági elméleti irodalmat, ha ez az elmélete nem fog bevalni, akkor fog írni egy igen kitűnő könyvet arról, hogy a földbirtokpolitika miért nem sikerült. De az ország közben kitörheti a nyakát ezen az elméleten, amelyet semmiféle pozitív tény nem igazolt.

Dániel Arnold: Egyéb argumentumot is szeretnék hallani.

Eber Antal: Az egyéb argumentum az, hogy semmivel sincs igazolva, hogy valaki, aki négy és fél évi világháború alatt a mezőgazdaság terén produkált és működött bármilyen minőségben és nem tudott anyagi kapitalisra szert tenni, hogy 10 holdas birtokra 10 százalékos lefizetést teljesítsen, az jól gazdálkodhat. Mindazok tapasztalata szerint, akik a mezőgazdasággal foglalkozó népet ismerik, kénytelen vagyok azt mondani, hogy az ilyen ember iránt nem tartozhatom az ország gazdasági produkciója rovására annyival, hogy neki az államháztartás terhére pénzt adjak. Nem tudom ezt a szociáldemokrácia elveivel sem összhangzásba hozni. A szociáldemokrácia a gyáripar és nagyipar terén nyugalommal eltűri és mint természetes állapotot kezeli, hogy itt gyáriipari munkások vannak és ez az ágazat sincs azt kívánni, hogy ezekből a munkásokból kapitalisták legyenek. A szociáldemokrácia programja ezekre a munkásokra nézve kimerül abban, hogy igyekszik nekik olyan munkabéreket biztosítani a szervezkedés segítségével, amelyek tisztességes megélhetésükhöz szükségesek, hogy olyan közegészségügyi, lakásügyi rendszabályok tétessenek, aminőt

egészségük, megkiván és hogy megkapják azt a társadalmi és politikai súlyt, amely őket megilleti.

Ellenben a mezőgazdaság terén dolgozó munkásokat egy elmélet kedvéért minden áron kapitalistákká akarjuk tenni. Mert az nem áll, hogy az ipari munkás nem lehet gépgyáros. Persze, hogy nem lehet gépgyáros. De azt méltóztatnak hinni, hogy ezek közül az ipari munkások közül nem venné szívesen bárki is azt, ha az állam neki huszezer korona befektetéssel egy kisipari műhelyt berendezne és azt egy-két évi kamat nélkül a harmadik évben kis kamattal odaadná és még rendelkezésére bocsátaná ugyanilyen feltételek mellett a szükséges nyersanyagokat? Azt hiszem, erre nagyon sokan vállalkoznának közülük.

Mindent az ipari munkásokra nézve a szociáldemokrácia nem kívánja, ellenben kívánja, hogy a nagybirtokok feldarabolásával az ország termelésének esetleges teljes megbontása árán mindenkinek, nemcsak a kiscgazdának, akiknek eddig is volt földje, nemcsak a törpebirtokosoknak, aki kiegészítésre szorul, hanem elméletek kedvéért minden parádés kocsisnak is földet adjunk.

Akkor hiába ültünk itt, mert a reform keresztülvételének természetadta módjai olyan korlátokat vetnek annak gyors lebonyolítása elé, hogy ezt vagy be fogja várni a nép, vagy ha nem várja be, akkor ugyanis hiába tanácskozunk. Természetesen meg kell előzni, de a megelőzésnek a módja nem az, hogy akkor, amikor egy évben — legjobb hiszemü meggyőződés szerint állíthatom — képtelenek leszünk ötszáz ezer holdat is kiosztani, akkor felborítsuk az egész ország gazdasági rendjét, asszignáljunk minden parádés kocsis és minden bérést, akár alkalmas arra, akár nem és keltsük fel mindenkiben azt a hitet, hogy már a jövő évben földbirtokos lesz, azt a hitet, hogy addig is termelő munkáját folytassa.

Az urak elmélete szerint nagyon lehetséges itt összeállítani mérnökökből, ügyvédek, technikai kereskedelmi személyzetből egy vezérkart. Csak ne méltóztatnék elfelejteni, hogy kell az ország intellektuális és erkölcsi színvonalával és minőségével is számolni. Ne felejtsek el, hogy a közül az öt ember közül, akit ki fogunk így hevenyészett összedés alapján küldeni, lesz egy naiv idealista, aki abszolút a gyakorlati életet nem ismeri és a munkát ott fogja hagyni, lesz egy, aki visszaéléseket fog elkövetni és akkor az ország zugni fog a visszaélésektől, zugni fog az élehetlenség panaszától.

Az én nézetem tehát az, hogy miután az ezer holdon felüli területek is óriási nagy működési teret biztosítanak, amelyet az országban rendelkezésre álló erővel felölelni egy évtized alatt is alig lesz lehetséges, ennél fogva ne perturbáljuk legalább az ezer holdon alul dolgozó gazdák nyugalmát, hanem engedjük, hogy azok azzal a megnyugtató tudattal dolgozzanak tovább, hogy a föld az övék marad.

Képtelenségnek tartom, hogy más földet kapjon, mint aki a szükséges instrukció és a vételár 10%-ának lefizetésére szükséges érték felett akár természetben, akár pedig pénzben rendelkezik. Hogy ebben a tekintetben a rokkontakkal szemben esetleg kivétel tétessék és hogy ezekkel szemben tisztán humanitáriusan kezeljék a dolgot, ez más kérdés.

Fel kell vetnem magamban a kérdést, hogy vajjon nem úgy áll-e a dolog, hogy ezt az egész zajt, egész lármát, ezt a mindenáron óriási tömegben való földszerzési lázat innen fölről vittük bele a földműves nép olyan rétegei közé, amelyeknek észük agyában sem volt, hogy itt földet követeljenek. Azok most elvakulva azért, hogy ingyen fognak földet kapni, talán a forradalom által okozott lelki hangulatban is sokkal nagyobb mozgalmat fejtenek ki, mint amennyi valóságos belső tartalma volna ezeknek az óhajoknak. Én azt követeltem, hogy amennyiben tisztán arra a tere szorítkoznánk, amelyet én megjelölni bátor voltam, vagyis ha az igényjogosultak körét úgy korlátoznók, amint én mondtam, akkor tudunk egy egészséges parasztsztyált teremteni s viszont meg vagyok győződve, hogyha a mezőgazdasági munkásokkal szemben mindazt alkalmazzuk, amire Varga Jenő ur igen helyesen ráutalt, ha megvalósítjuk azokat a higiénikus, gazdasági és társadalmi berendezkedéseket, amelyek az ő megjelölésüket könnyebbé és kényelmesebbé teszik, akkor azt hiszem, hogy a gazdasági cselédek nyugodtan fogják továbbfolytatni azt a munkát, amelyre éppen olyan szüksége van a társadalomnak, mint az ipari munkások munkájára és amely nélkül ez az állam biztosan katasztrófába kerül.

Vajda József dr.: Tisztelt Értekezlet! Abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy a tárgyalás gyorsasága érdekében megszabott időtartamot betarthatom. Módomban áll ez azért, mert elméleti viták helyett tényekről fogok beszámolni. E hó 6-án az itt elnöklő mélyen tisztelt földművelésügyi miniszter urnál egy deputáció jelen meg, amelynek tagjai voltak: Ágoston Péter Bihar megye főispánja, Farkas László jászkarajenői földbirtokos, Leidenfrost Károly nyáregyházai földbirtokos, Farkas Geza földbirtokos és gazdasági író, Tömösváry Tivadar dr. nagyváradai ügyvéd és szerény magam. A miniszter urnak átnyújtott memorandumot megelőzőleg Braun Róbert közigazdasági íróval és Jánossy Zoltán belügyminisztériumi államtitkár ural, valamint Juhász Nagy Sándor igazságügyi minisztériumi államtitkár ural, mint akik a birtokreformkérdésekkel évtizedek óta foglalkoznak, tárgyaltuk meg. A deputáció szónoka, Ágoston Péter ismertette a memorandum tartalmát és azt indítványozta, hogy a miniszter ur az általunk javasolt akciót még az nap indítsa meg, nehogy a halogatás miatt a vidéken

uralkodó rendellenes állapot még fenyegetőbb formákat öltsön és az eddigi ember- és vagyonvesztéseket fokozza.

A mélyen tisztelt miniszter ur közölte velünk, hogy a földfelosztás előkészítési munkálatai folyamatban vannak és pár nap múlva megkezdődik, az ügy szakszerű megvitatása az erre hivatott szakferfiak bevonásával. A mélyen tisztelt miniszter ur által említett értekezlet tényleg meg is kezdődött és jelenlétünkben egyre folyamatban van.

Mivel mi abban a meggyőződésben voltunk és vagyunk, hogy a megváltozott társadalmi és államrenden szakítani kell a mult rendszer azon hibájával, amely minden nagyobb munkaterhet a kormány vállaira tolt át és ezzel ellentétben az a kívánatos, hogy mindenki legjobb tudása szerint járuljon hozzá a tényleges cselekvésekkel az állami rend helyreállításához és gazdasági életünk kifejlesztéséhez, az értekezlet megkezdésével egyidejűleg az előbb említett memorandumban megjelölt akció tényleges megvalósításához fogtunk. A munkálatokat egy immár kb. 200 tagú szervező bizottság végzi, amelyben nincsenek ugyan ugynevezett országos tekintélyek, de van a célért lelkesedők, sok vidéki gazdálkodók, ügyvéd, polgármester és egyéb más társadalmi osztályt képező egyének sora.

Kiindulási pontunk az volt, hogy a mai nagybirtokosság és a létező, valamint a létesítendő új kisbirtokosság között nyomban meg kell indítani a föld parcellázása iránt a barátságos érintkezést. A barátságos érintkezés megkezdése végett minden közigazgatási járásban egy gazdasági tanács létesítését kezdeményeztük. Azért kívántuk ezt a szervezetet egy közigazgatási járás területére kiterjeszteni, illetve megszorítani, mert a községenként való ilyen szervezkedés a mai viszonyok mellett igen sok közismert okból lehetetlen volna és egyébként egy közigazgatási járás kb. egy gazdasági egységet képezvén, az így jelentkező területen meglehetősen egységes elvek érvényesíthetők. Ellenben a megyei szervezet már nélkülözi az egyes községek különleges igényeinek egységes elbírálását. A tanács az egyes községek kiküldöttjeiből alakul, amely kiküldöttet a községi gazdálkodó osztály bizonyos arányuk szerint választ. Amely községben a választás lehetetlen, annak részére a tanács egybegyűlt tagjai ideiglenesen kinevezik a kiküldöttet.

A tanács élen egy a közigazgatási járás személyi és gazdasági viszonyait ismerő szélesebb látókörű egyén áll intézői minőségben. Ennek feladata az egyes községek előjáróságaival és a tanács tagokkal egyetemben megállapítani azt, hogy a közigazgatási járások már otthon lévő vagy ismert helyen távollévő gazdálkodó lakosai közül ki milyen címen és milyen földbirtokra tarthat igényt. Ugyancsak megállapítja az intéző az előbb megjelölt módon azt, hogy miféle területek milyen terjedelemben állnak a közigazgatási járásban rendelkezésre. Ott ahol a helyzet elkerülhetlenné teszi, ott az intéző a tanács tagjaival egyetemben nyomban, de csak ideiglenesen birtokba helyezi a földnélküli igényjogosultakat. Ideiglenesen azért, mert a végleges rendezés a későbbi időre, az átruházási szerződés összes feltételeinek előzetes megállapítása utáni időre van fenntartva.

A járási tanács ilyenformán pár nap alatt tisztában van a helyzettel és eljárása demokratikus alapon teljesen megnyugtatótja egy a sokhelyütt megrémült nagy- és középbirtokosokat, mint az igényjogosultakat is.

Ezen ideiglenes állapot létesítése után indul meg a tanács kebelében a tárgyalás, hogy melyik területek osztassanak ki egyéni tulajdon formában, mely gazdaságokra vonatkozólag bizonyul alkalmasabbnak a bérlet-örökösödési rendszer. A tanács a helyi viszonyok mérlegelése alapján ott, ahol lehetséges, az örökösödési formáját is igyekszik megvalósítani. Szerény véleményünk szerint lehetetlen az egész országra nézve egységes örökösödési, örökösödési vagy bérlet-örökösödési formát kötelezőleg kimondani. Ellenben a helyi bizottságok meg fogják találni azt a formát, amely az ő helyi viszonyaiknak leginkább megfelel.

A járási gazdasági tanácsok felett a fellebbezési, ellenőrzési és irányítási hatóságot egy több megyére kiterjedő u. n. kerületi bizottság gyakorolja. Ez van hivatva az egyes átruházási szerződések intézkedéseire nézve egységes alapelveket megállapítani és gondoskodni arról, hogy az új kisbirtokos kihasználása lehetséges ne legyen. További feladata olyan járásokra nézve, ahol kellő mennyiségű föld nem áll rendelkezésre, más járásból a felesleget kiutalni.

A tanácsok felállításával parallel megindítottuk a mozgalmat azért, hogy az egyes járásokban levő hitelszövetkezetek, fogyasztási szövetkezetek és egyéb ilyen intézmények, nemkülönben az összes ott működő vidéki pénzügyintézetek bevonásával egy-egy kisbirtokos szövetkezet létesíttessék a közigazgatási járásra kiterjedő hatálylyal. Ugy az nyomban, mint később csakis az az igényjogosult kap birtokot, aki ezen szövetkezet tagjai sorába lép. A szövetkezeti tagság azon előnyét jár, hogy az igényjogosult kívánságára a szövetkezet a vételárat kifizeti. Mivel azonban a pusztá föld odaadásával a kérdés még távolról sincs megoldva, ez a szövetkezet gondoskodik a szükséges élő és holt felszerelés beszerzéséről és az új gazda részére való átadásáról, valamint a szükséges forgótőke rendelkezésre bocsátásáról. A szövetkezeti tagra viszont az a kötelezettség hárul az imént nyújtott előnyök ellenében, hogy gazdálkodásában a szövetkezet igazgatósága által megállapított elveket követni tartozik bizonyos szankciók kikötése mellett.

Az egész akció főirányítását egy Budapesten működő országos tanácsra óhajtjuk bízni, amelyben az OKH, az Alruista bank és általában minden e téren működő országos intézmény képviselője utján helyt foglalna.

Értesüléseimből örömmel állapíthatjuk meg, hogy e gondolat a vidéken szíves fogadtatásra talált és alapos a remény, hogy pár nap alatt az eszme komolyabb megvalósulás formájában fog jelentkezni.

Midőn ezt a mélyen tisztelt értekezletnek és elsősorban a mélyen tisztelt földművelésügyi miniszter urnak a szervező bizottság nevében tisztelettel bejelentem, egyúttal kinyilatkoztathatom azt is, hogy a mostani vezetőség bármely percben hajlandó az egész akciót az elért eredményekkel együtt a mélyen tisztelt földművelésügyi miniszter ur kezébe helyezni és mindennemű személyes aspirációról az akció továbbvitelében lemondani. El vagyunk azonban határozva arra is, hogyha a mélyen tisztelt földművelésügyi miniszter ur az akciót átvénné és továbbvinni nem óhajtja, akkor ezt mi mint magánkezdeményezést tovább folytatjuk és minden erőnkől diadalra juttatni igyekszünk. Mielőtt tiszteletteljes előterjesztésemet befejezném, még egy kérdésre kell kiterjeszkednem. Az értekezlet első napján közölte Laehne államtitkár ur az értekezlet tagjaival azt, hogy a földfelosztás munkálataihoz 500 ügyvéd és 500 mérnök fog előzetes kiképzés alapján igénybe vétetni.

Abban a reményben, hogy az értekezlet az előterjesztéseinket szíves jóakarattal és a miniszter ur a nála megszokott objektivitással lesz kegyes fogadni, várjuk a mélyen tisztelt értekezlet és a mélyen tisztelt miniszter ur végeleges álláspontját.

Mezőfi Vilmos. Tisztelt Értekezlet! A tegnapi nap folyamán hallottuk, hogy egyes felszólalók azzal vádolták meg Buza Barna miniszter urat, hogy az ország köztudatába a földosztás elvetésével bedobta a lázadás és a munkakerülés szellemét. Ezzel a váddal szemben én a legőszintebben üdvözlöm a népkormányt és a földművelésügyi minisztert, Buza Barnát. Mert nem igaz, hogy földosztás fogja a lázadás és munkakerülés szellemét a földművelő népben felidézni. Ellenben az az igazság, hogyha a népkormány és Buza Barna miniszter be nem jelenti, hogy a földéhes magyar nép földet fog kapni, olyan forradalom támadt volna Magyarország vidékein, aminőt a Dózsa-lázadás idejében láttunk. Csak a népkormány bátor és szükséges fellépésének köszönhetik tehát a nagybirtokosok, hogy rend és nyugalom van meg a munkások között. De nemcsak a népkormánynak köszönhető ez a nyugalom, hanem köszönhető a szociáldemokratáknak is. A nemzetközi szociáldemokrata párt fegyelmezett hadserege megteremtette a forradalom rendjét. S a nemzetközi szociáldemokrácia, amelynek pártjához én nem tartozom, de érdemeik előtt teljes tisztelettel meghajlok, mindent elkövet, hogy az országban nyugalommal járja be a nép a földosztást. Ebben a munkában részt kér az a párt is, amelyet én képviselek, a 48-as szociáldemokrata párt, amely az ország sok ezer községében inti nyugalomra a népet.

Tisztelt Miniszter ur! Én igen gyakran jövök érintkezésbe a földműves néppel. Legutóbb is Békés városában ezernyi néppel népgyűlésen érintkeztem. Itt Budapesten is, pártunk irodájában naponta hat-hét községből keres föl a nép. S ezeknek véleményét, hangulatát és felfogását alaposan ismerem. A földműves nép már most határozottan kívánja a következő kérdésekre a pontos választ:

1. Hány hold lehet a határ, a melyen túl a földet ki nem sajátítják?
2. A nagybirtokot kárpótlás mellett sajátítja-e ki az állam, vagy ingyen veszi-e el?
3. A földosztás ingyen, minden ellenérték nélkül történik-e, vagy fizetni kell-e érte?
4. Hány hold föld kerül kiosztásra?
5. Mikor kezdődik meg a földosztás?
6. Kik fognak kapni a földből?

Ezekre a kérdésekre a földművelő nép nyugalmanak érdekében sürgős válasza van szükség. A föld népével való tanácskozások nyomán kijelenthetem, hogy az értelmes földműves munkások és kisbirtokosok bizonyos határig, mondjuk 500 holdig meghagynák a birtokot. 500 holdon felül azonban, akár hitbizomány, akár egyházi föld, akár kincstári föld, akár magántulajdon, kisajátítani óhajtának. Kivánságuk, hogy a föld ne kárpótlás nélkül vétessék el a nagybirtokosoktól és nekik ne ingyen adassék oda. Az a felfogásuk, hogyha ingyen, erőhatalommal veszik el a nagybirtokokat a mostani tulajdonosoktól, akkor jöhet idő, amikor azoktól, akik ebből a földből részesedtek, ugyancsak erőhatalommal veszik el a földet. A nép se akarja ingyen a kiosztandó földet. Évről-évre szóló törlesztéses lefizetések utján óhajtja a földet megszerezni. S a legfontosabb, örök tulajdonul kívánja a földet. Tehát nem kollektivistá, se kommunista alapon. Bárcsak eljönne az az idő, amikor kommunisztikus alapon el majd az emberiség egymással békében és szeretetben. A mostani viszonyok azonban még távol esnek az eszményi kortól. Még azt akarja a földműves munkás, hogy azt a rendeletet hozza a törvényhozás, hogy a felosztott földek sem adóban, sem más tartozás miatt elárverezhetők ne legyenek.

Tisztelt Értekezlet! Az előttem felszólalt Éber Antal tisztelt értekezleti tag ur a nagybirtokok védelmére kelt. Sötét színekkel festette azokat az eshetőségeket, amelyek bekövetkezhetnek, ha a nagybirtok hirtelen, minden átmenet nélkül kisajátításra és felosztásra kerül. Hát a tisztelt nagybirtokos urak aggodalmaikkal elkéstek. Kezdtek volna meg a nagybirtokoknak a nép kezébe való átadását

már évtizedekkel ezelőtt. Akkor nem állott volna előttük fenyegető rémként ez a fontos nagy kérdés.

Kérdezem Éber Antal volt képviselőtársamat, emlékszik-e arra, hogy szerény személyem a magyar képviselőházban ezelőtt 10-12 esztendővel hányszor szólalt fel, követelvé a nagybirtokok megváltását és a földművelő nép közt való szétosztását?

Éber Antal: Jól emlékszem.

Mezőfi Vilmos: Emlékezik-e, hogy hányszor szólaltam fel és festettem való színekkel a földművelő magyar nép nyomorúságát. A kivándorlás átkát. A cselédek, napszamos béresek rettenetes szomorú helyzetét. A kisbirtokosok gondjait, nyomorúságát. Hányszor, de hányszor követeltem, hogy a hitbizományok, egyházi földek, nagybirtokok sajátíttassanak ki és a földműves munkásoknak és kisbirtokosoknak adassanak át. Követeltem a földmunkások részére magasabb napszámokat, emberesebb bánásmódot. Megjósoltam már akkor hogy egy tűzhányóhegyen táncolnak az országot kormányzó, elnyomó és kiszípolozó osztályok. Egy tűzhányóhegyen, amely ha kitör, pusztulás jár a nyomában. Nem hallgattak rám. S ime ma a földosztást vagy megcsináljuk, vagy elveszett Magyarország. De még nem késő. Meg kell csinálni, hogy megvédjük magyar hazánkat és magyar népünket a fenyegető összeomlástól.

Tisztelt Miniszter ur! Befejezem felszólalásomat. De végzetül arra kérem, hogy a jelenkor, de az utókornak is halájjára érdemes nagy művét, a földnek a nép kezébe való juttatását sürgősen valósítsa meg. Minden percért kár, amely elmúlik cselekvés nélkül. Munkájában vegye segítő társának a most országszerte alakulóban lévő földművelő néptanácsokat. Több párt, köztük az a párt, amelyhez én tartozom, az országos 48-as szociáldemokrata párt így faluról-falura alakítja meg ezeket a földművelő néptanácsokat. Ezeknek felajánlom a béke, a rend és a haza javára azt a szervezett óriási erőt. A földművelő néptanácsok segédelmével a nagy reform rázkódás nélkül, igazságosan végre lesz hajtható; de ne késünk miniszter ur, mert itt a tizenkettedik óra.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök:

Csak pár szót óhajtának szólani.

Az igen tisztelt felszólaló ur azt méltóztatott mondani, hogy én vettem fel ennek a birtokreformnak kérdését. Igazán büszke lennék rá, ha így volna, de azt hiszem, midnyájan tudjuk és érezzük, hogy ezt nem én vettem fel, sem más nem vetette fel, nem emberek vetették fel ezt a kérdést, hanem az idő, az események vetették fel és éppen ezért ezt a kérdést feltétlenül meg kell oldanunk. Én csak annyit mondhatok, hogy engem azok, amiket ezen az értekezleten — igen értékes dolgokat — hallottam, csak még jobban meggyőztek arról, hogy ezt a kérdést nagyon sürgősen meg kell oldanunk és megerősítették abban a törekvésben, hogy amíg birom és a mig itt leszek ezen a helyen, mindent el fogok követni, hogy ez a kérdés minél gyorsabban, minél erőteljesebben és minél intenzívebben oldassék meg és mindent elfogok követni, hogy a magyar népet minél előbb hozzájuttassuk a magyar földhöz.

Már most méltóztatnék megengedni, az igen t. felszólaló ur felszólítására, hogy én most jelentsem ki határozottan, hogy mik lesznek ennek a reformnak részletes, alapvető feltételei, én most határozott nyilatkozatot nem tehetek azért, mert remélem, igen rövid idő alatt, legkésőbb egy héten belül meg fog már jelenni a törvény, amely erre a birtokreformra vonatkozik, ott lesznek pontosan megszabva a birtokreform alapfeltételei. Ha most megint nyilatkozom, még mindig csak az egyéni véleményemet mondhatom el, amelyet már elmondottam, persze csak nagy vonásokban, amelyet már elmondottam többször hírlapi nyilatkozatokban. Én határozottan úgy mondom és úgy gondolom, hogy az összes birtokokat, amelyek itt a népek között felosztásra kerülnek, rendes áron váltsuk meg. Hogy mit értek rendes ár alatt, azt is mondtam többször, hogy nem a mai folyóárat, mert ha ezen az áron váltanók meg és ezen az áron adnók át a birtokokat a népek, akkor a népet egyenesen katasztrófába kergetnők. Ez előttem a legfőbb szempont. Én tudom, hogy minden kérdésben nincs olyan törvény, nincs olyan intézkedés, amely egyes rétegeknek javára szolgálja, hogy viszont másoknak kárára, hátrányára ne szolgáljon. A legigazságosabb és legobjektivebb törvényes intézkedés is olyan, hogy egyeseknek érdekeit feltétlenül sérti. Itt okvetlenül elsősorban a nagy érdeket, az egész nép érdekét kell nézni és ebből az érdekből lehetetlenség a mai folyó árakat adni a birtokokért.

Ez — mondom — az én egyéni véleményem, de a magam részéről a megváltáshoz ragaszkodom, viszont ahhoz is ragaszkodom határozottan, hogy nem ingyen adjuk a népek a földet, hanem rendes megváltási áron. Ennek igen sokszor kifejezést adtam, ezt a néphez intézett hirtetésekben is igen sokszor hangoztattam és én azt hiszem, hogy ezt a magyar nép mindenütt meg fogja érteni, sőt határozottan igazat adok a felszólaló urnak abban, hogyha ingyen kapná az az ember a földet, soha sem érezné magát azon biztonságban, nagyon jól tudná, hogyha ő ma veszi el azt a földet ingyen, holnap épp úgy elveheti tőle ingyen az, aki erősebb.

Nekem erős a bizalmam, hogyha ma fel is van vetve a földreform kérdése és ha ma nagyon is erős a nép földéhsége, a nép még sem fog excessusokra vetemedni, még sem fog erőszakkal földreformot csinálni, hanem be fogja várni türelemmel azt az időt, amely — remélem — rövidesen be fog következni, amikor már törvényes

uton megkaphatja azt a földet, mert a mi népünk elég józanészű, hogy tudja, hogy amit ő ma erőszakkal elvesz, azt holnap tőle a másik szintén erőszakkal elveheti.

Ez az én álláspontom és én bizom benne, hogy ez lesz körülbelül a törvény álláspontja is, legalább remélem, hogy a minisztertanács, amely elé a törvény kerülni fog, ezt az álláspontot honorálni fogja.

Ami pedig azt illeti, hogy nyugtalanság van a kisbirtokosok és a középbirtokosok között a tekintetben, vajjon az ő földjeik is kisajátításra kerülnek-e, én azt hiszem, hogy szintén teljesen megnyugtathatom őket és ezek a kisbirtokosok teljes nyugalommal nézhetnek a jövő elé, mert én a föld felosztásának technikája szerint is és egyáltalában a kormány intenciója szerint teljesen kizártnak tartom, hogy bizonyos mennyiségben, modjuk 2—300 vagy talán 500 holdon aluli földbirtokok is egyáltalában megváltásra kerüljenek, vagy ha megváltásra kerülnek is, ezeknek megváltása a közel jövőben bekövetkezhessenek. Természetesen itt is feltétlenül ki kell venni azokat a 4—500 holdas olyan földbirtokokat, amelyek egészen a községek közelében vannak és amelyeknél minden tekintetben a felosztás teszi szükségessé a nép földéhségét. De ezektől a ritka kivételektől eltekintve azt hiszem, hogy legalább a közel jövőben 3—4—500 holdas földbirtokok nem fognak felosztásra kerülni, mert olyan nagyok a felosztható földbirtokok, hogy azok igen soká fedezni fogják a földnek azt a mértékét, amely a technikai lehetőség szerint kiosztható.

Azt hiszem, amennyire megnyugtatók lehetnek a kijelentések, ezek talán megnyugtathatják a középbirtokosokat is és talán azokat is, akik azt hiszik, hogy itt ingyen földosztás lesz és ennek kellemetlen következményeitől félnek.

Eber Antal ur kíván helyreigazító kijelentést tenni.

Eber Antal: T. Értekezlet! Mezőfi ur azt mondta, mintha én abban az irányban szólaltam volna fel, hogy a nagybirtokot egyáltalán nem kell megváltani. Az én felszólalásom, miután meg volt engedve kétszer felszólalni, tulajdonképpen folytatása volt első felszólalásomnak, amelynél, azt hiszem, ő nem volt jelen és amelyben egészen világosan precizizáltam, hogy én abszolút szükségesnek tartom ezt a megváltási eljárást és mint akkor, másik felszólalásomban is csak azt hangsúlyoztam, hogy a gazdasági produkció folytonossága érdekében az 1000 kat. holdon aluli területű birtokokat kikapcsolnám belőle. Ezt a véleményemet fenn is tartom, mert ezt tartom helyesnek, de ez nem azt jelenti, mintha én a nagybirtokot megváltása ellen bármi szót emeltem volna.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Miután még többen óhajtanak felszólalni, de holnapra kívánják halasztani felszólalásaikat, méltóztassanak talán beleegyezni, hogy a tárgyalás folytatását holnapra halasztjuk, hiszen ha egy nappal tovább tart is az ankét, azt hiszem, meg fogja érni a fáradságot az, amit holnap még esetleg hallani fogunk. Abban a reményben, hogy holnap feltétlenül befejezhetjük az ankétet, az értekezlet folytatását holnap délután 4 órára tűzöm ki.

Nyolcadik aap. — 1918. november 29.

Jeszenszky Ignác: Mielőbb olyan földbirtokreformtervezet publikálendő, amely ha egyszerre meg sem valósítható, de megnyugtatólag hat, amennyiben biztosítékot nyújt a termelés és a közellátás biztosítására és arra nézve, hogy az átmenet rázkódtatások nélkül történhetik, ellensúlyozza a birtok felaprózását vagy tömörülését a megállapítandó kategóriákon túl, figyelembe veszi az egyéni gazdálkodást s a magántulajdon elvét és a kollektív elvet oly formában, hogy a maximális parcellákon felül eső birtokokból állami mintagazdaságokat létesít. A földhözjuttatás rendszere vegye figyelembe azt, hogy az ezidőszert termelésre alkalmas, sőt berendezett nagy birtoktestek teljesen fel ne daraboltassanak, hogy mezőgazdasági célokra csak olyanok kapjanak parcellákat, akik ezidőszert egy minimális biztosítékot nyújthatnak arra, hogy a termelés kezükben visszaesést szenvedni nem fog.

A birtokmegosztás módosítási: Megállapítandó, hogy mekkora legyen a minimális mezőgazdasági parcella, amely kiegészítésre vár és az a legnagyobb parcella, amely magántulajdon maradhat. Az előbbi 15—20 kat. hold területben állapítanám meg, az utóbbit 500 kat. holdban. A kis parcellákat legalább 15 kat. holdban azért kívánom megállapítani, amennyiben egy kisgazdaságnak munkaejét 10 kat. holdnyi vagy azon aluli területen nem lehet kihasználni. Az 500 kat. holdnyi terület pedig magángazdálkodásra alkalmas terület, amelynél azt az elvet lehet érvényesíteni, hogy a birtokos maga gazdálkodik. Az 500 kat. holdon felüli birtokrész állami mintagazdaság céljaira fordítandó.

A nagybirtokok többletén létesítendő az igérvényes házhelyes telepek. Ezeket úgy értem, hogy megakadályoztassék a nagybirtokoknak egyszerre való feldarabolása és biztosítottassék a nagy birtoktesteknek további gazdasági kezelése és termelése. Azokon a nagy birtoktesteken, amelyeknek területtöbbleteik vannak azon felül, amelyek mintagazdaság részére kihasítottak, azokon a többletterületeken létesítendő oly házhelyes telepek, amelyeket én igérvényeseknek mondok olyan értelemben, hogy ezek lehetnek vagyontalan családok részére alapított telepítvények, melyek azzal az igérettel telepítettnek, hogy amennyiben bizonyos évek alatt munkájuk, szorgalmuk, takarékságuk révén erőhöz

jutnak és kisgazdaságuk berendezéséhez készen lesznek, ők a nagybirtok többletéből megkapnak a kisgazdasághoz szükséges parcellát, melyet 15 vagy 20 holdban állapítottam meg.

A városok közelében vagy pedig olyan közlekedésre alkalmas vonalak mentén, ahol a városokkal könnyebb közlekedni, kerttelepek legalább egy, legfeljebb két kat. hold földet adnánk, melyeken intenzív kertgazdaságok alapítandók. Ezekhez a kertgazdaságokhoz tartoznak egy állami kis mintatelep, elsősorban kertgazdasági mintatelep, hozzácsatolva azonban akkora darab szántóföldet vagy legelőt, amely ezen kerti telepeseket kisegíti, hogy ne legyenek kénytelenek a kertgazdaságot elhanyagolni és másfelé menni munkák után, hogy ezen munkagazdaság területén 2—3 igával művelhető földterület legyen, ahol ezek a telepések kapásvények művelésére területeket kapjanak, jószágaik eltartásához takarmányhoz jussanak és esetleg némi kenyérmagvakhoz is. Persze a szántás-vetésen kívül ezen gazdaságnak munkáit ők végezhetnek.

Azután munkásotthonok létesítésére gondolok. Azon községek területén, ahol hajléktalan munkások vannak, olyan földeken, amelyek közel esnek a városhoz, vagy a községhez, kislakásokkal és legalább 400 négyzetögl kerttel munkásotthonok létesítendőek.

Szükségesek volnának a mezőgazdasági munkások érdekében jóléti intézkedések, amelyeknek részletezésére nem terjeszkedem ki. Ezek volnának főbb vonalaiban azok, amiket szükségesnek tartottam előterjeszteni. Feleslegesnek tartom ezeknek további indokolását. Amennyire arra szükség van, azt írásban adom be.

Osztroluczky Miklós: Az eladás, illetőleg megváltás alá kerülő birtokok átvételi és eladási árának megállapításánál természetesen nem lehet figyelmen kívül hagyni azt, hogy a már bejelentett szándék szerint nem csupán a földbirtoknak, hanem az ingatlan vagyon egyéb kategóriáinak, sőt az ingóknak szocializálása is tervebe van véve és ennélfogva ezen vagyonteknológiáknál a decentralizálás gondolatával meg kell barátkoznunk és természetesen ezeknél is a megváltás árát vizsgálat tárgyává kell tennünk. Amennyiben járadék birtokok alakítottanának, a járadék kalkulálása minő alapokon történjék.

Sajnálatomra a tegnapi ülésen nem lehettem jelen, azonban a hírlapokból úgy értesültem, hogy a mélyen tisztelt miniszter ur a rendes megváltási árak kiutalását helyezte kilátásba. Amennyiben előreláthatólag be fog következni az az eset, hogy villamos és egyéb motorikus üzemeknek, bányáknak, általában véve vasutaknak, esetleg ipartelepeknek államostására és kisajátítására kerül a sor, nem lehet kétségünk aziránt, hogy úgy mint idáig, teljes kárpótlással, tehát az elmaradt haszon megtérítéséről is szó lesz, mert hiszen idáig azok az elmaradt hasznok is kárpótlva lettek, amelyek a fennmaradó vagyontárgyak korlátozottabb kihasználhatósága révén előállhatnak.

Ugyanugy kétségtelen, hogy a háboru során olyan irreális földárak alakultak ki sok helyen, hogyha a földművelő nép ezeken az árakon venné át az ingatlant, akkor a rentabilitásnak várható csökkenése mellett anyagi romlása kikerülhetetlen volna. Nézetem szerint arra sem lehet vární, amire itt az egyik felszólaló utalt, hogy a háboru után 3—4 év múlva kialakuló árakat vegyük alapul. Először azért nem, mert a kormány a birtokpolitikai akció megkezdésével ilyen sokáig nem várhat, de másodszor azért sem, mert hiszen a háboruból bekövetkezőleg a magánforgalom az ingatlanokban előreláthatóan teljesen szünetelni fog, mindenki kinalat tárgyává fogja tenni az ingatlanokat, vevő pedig azokra nem akad.

A leghelyesebbnek látszik a hozadéki és a forgalmi értéknek bizonyos kombinatív alapulvétele, azonban ez sem nyújthat kielégítő alapot, mert hiszen egy helyes és törvényes cinosura a két érték közötti különbözetnek áthidalására nincs és nem is található.

A második kérdés, amely úgy a kisgazdát, mint egyáltalában minden gazdát érdekelni fog, természetesen az, hogy minő közterhek fognak haramolni arra a birtokra és egyáltalában milyen lesz a rentabilitása, mert el lehetünk készülve arra, hogy semmi esetre nem lesz hajlandó egy létminimumra lefokozott bérrabszolgának egzisztenciáját tengetni. Ezért teljes mértékben osztom Pátkai t. tagtárs urnak azt a felfogását, hogy azoknak, akiknek földet akarunk juttatni, mindenféleképpen helyes világításba kell helyezni és tájékoztatni kell őket afelől, hogy mi vár rajuk úgy a közterhek, mint a gazdálkodási jövedelmezőségre befolyással bíró egyéb körülmények várható kialakulása tekintetében.

A megváltási és kisajátítási műveletet kétségkívül egy altruista intézményre kellene bízni és ebben a tekintetben a Földhitelintézetek Országos Szövetsége egy kész szerv, amely erre a célra lesz beállítva és amely erre a célra be is van rendezve. A felosztás, feldarabolás műveleténél a törvényhatósági bizottság és a mezőgazdasági érdekképviseleti szerv közreműködésére kell számítanunk.

A 17. és 18. kérdőpont a terméshozam fenntartása, a többtermelés és az intenzív gazdálkodás tekintetében intéz hozzánk kérdéseket. Az eddigi felszólalások során már történt utalás arra, hogy a többtermelés és az intenzív gazdálkodás biztosítása érdekében milyen fontos misszió vár a középbirtokokra. Ha azonban ezt aláírjuk, akkor én nemcsak arra gondolok, hogy a városi lakosság és a többi ellátatlanok élelmezése végett nagybirtokmértvű eladásra szánt termelvényről kell gondoskodnunk, hanem gondolok arra az utmutatásra és irányításra is, amely a falusi lakosság körében élő intelligens elemre vár a jövőben is. Eppen azért azt tartom, hogyha a középbirtokok fenn-

tartására súlyt helyezünk, nem szabad sablonok és sémák szerint eljárni és — amint arra ismét Pátkai t. tagtársunk helyesen ráutalt — nem szabad a parcellázás szükségszerűségét és kényszerűségét kimondani a falu közelében fekvő középbirtokoknál abban az esetben, ha a középbirtokok fennmaradása abban a községben a jövedelmezőségi viszonyoknál fogva, pl. különösen a majorok áthelyezése folytan szinte lehetetlenne válik.

Mindenesetre tisztában kell lennünk azzal, hogyha mi a falu és a város közötti harmóniát és békét megővőnek találjuk, ha a kölcsönös megértést és megbecsülést a falu és a város lakossága között meg akarjuk ővni, akkor szükség van olyan intelligens elemekre akik a városban nevelkedtek ugyan, azonban a falu népével a mindennapi kontaktust fentartják és ezzel érdekközösségben is állanak. Hiszen sajnos tapasztalhattuk, hogy az az úr, amely a város lakosságának érzelmi és lelki világát a falutól elválasztja, mindjobban meggyógyodott. Ha tehát súlyt helyezünk — a mint súlyt kell helyeznünk — a nemzeti kohézió munkájára, úgy ne feledjük el, hogy ennek a feladatnak egyik legfontosabb, mert nélkülözhetetlen részét éppen a falu körében lakó intelligencia kell, hogy képezze. Ezért nem szabad sem a kisbirtok, sem a középbirtok minimumának, illetőleg maximumának megállapításánál szűkkeblűen eljárni, hanem lehetővé kell tennünk azt, hogy úgy a kiscgazda, mint a középbirtokos ne csak maga élhessen és megmaradhasson a falujában, hanem, hogy ez a lehetőség utódjaira nézve is fennforogjon, mert ha ennek lehetőségét elzárjuk, akkor minden társadalmi osztály, de elsősorban a földművelő nép körében az egyke rendszere fog meghonosodni és kihal a népesség, ugyamint ezt Franciaország példája is megmutatta. Már pedig a produkció fokozásán túl is van egy magasabb cél, — és ez maga az ember.

Huszár Pál dr.: A háboru nyomán és a forradalmi események hatása alatt az államnak hihetetlen kötelezettségei támadtak, a birtokreform csak akkor és csak annyiban valósítható meg, ha az állam gazdasági kötelezettségeit teljesíteni tudja. Éppen azért azt hiszem, hogy a birtokreformnak nagy művét csak az egyszeri nagy vagyonaadóval kapcsolatban kell és lehet megalkotni.

Bizonyos az, hogy állami gazdálkodásunk, pénzügyeink rendezése és valutánk megjavítására a vagyondézmára szükségünk van. Hiába kísérleteznénk, ezt az egyszeri nagy adózást nem kerülhetjük ki. Megvalósítása már azért sem ütközik nehézségbe, mert benne van a köztudatban és érdekes jelenség, hogy ezzel az óriási adóval hamar megbarátkozott a közönség, megnyugodott a gondolatában, pedig egyes kisebb jelentéktelen adóreformoknál alig lehetett megnyugtatóni.

Már most, ha életbe léptetjük ezt a vagyondézmát, elképzelhető-e, hogy a földbirtok értékét másképp állapítjuk meg a vagyonaadónál és másképp a birtok megváltásánál.

Az egyöntetűség, a munka és időkimélés céljából a becslés egyszerre történjék.

A becslés módzataira vonatkozólag nem tudok ragaszkodni a sokak által egyedül alkalmazhatónak vélt forgalmi értékekhez. Sőt csodálkozom azon, hogy a becslés ezen módjának oly csalhatatlan hatást tulajdonítanak, mely lehetővé teszi azt, hogy a nagy reform legalább az értékelés szempontjából igazságosan hajtatik végre.

Ki kell jelentenem azt, hogy egyedül a forgalmi érték az érték meghatározására teljesen alkalmatlan. És ki kell jelentenem azt is, hogy a földértékadó a mai állam gazdasági rendjében nem illeszthető be és ellenkezik minden progresszív adórendszerrel.

Már az addig érvényben volt vagyonaadótörvény foglalkozott a forgalmi érték fogalmával, eszerint forgalmi érték az az érték, amellyel az illető vagyontárgy önmagában véve minden birtokosra nézve, személykülönbség nélkül, egyaránt bír. Magának a forgalmi értéknek az adott esetben való megállapítása úgy történhetik, hogy az adásvételek adatait használják fel. Kérdés tehát az, hogy mely időpont forgalma vétessék figyelembe. Egyébként téves az a felfogás, hogy a forgalmi értékelés minden más tényezőtől teljesen független elem. Ellenkezőleg a mezőgazdasági használatra rendelt földbirtoknál a forgalmi érték a használati értékkel egyenes arányban áll. Minél jobb a föld, gazdaságilag minél könnyebben kezelhető, a termény értékesítése minél jutányosabb, annál nagyobb a föld forgalmi értéke is.

Tapasztalatból mondhatom, hogy a helyes értékelésnek sem a használati, sem a forgalmi, sem az ugynevezett minimális értékelés egymagukban kielégítőek nem voltak. Leginkább megfelelő a minden tényező, tehát úgy a forgalmi, mint a használati érték számításba vételével létesült becslési érték.

A földbirtok értékének megállapításánál leglényegesebb kérdés a becsérték időpontja. A háborus értékről nem is beszélhetünk. Már nincsenek. A békeévi értékek, minthogy mégis a jelenlegi pénz az értékmérő eszköz, legfeljebb támpont lehet. Tapasztalából mondhatom, hogy egyetlen értékmeghatározó bizottság, egyetlen adófelszámolási bizottság sem állapította meg a békeév vagy a háborus év értékeit. Mellőzte ezeket még akkor is, mikor a törvény vagy az utasítás a forgalmi értékeknél határozottan a békeévi vagy a háborus évi értékelését írta elő. A mostani értékek a szertelenségig változók. Már ez okból is azt kell hinnem, hogy az adópolitika realitása megköveteli a nagy vagyonaadónak aránylag nyugodtabb időre való némi elhalasztását. Másrészt a birtokrendezés sem halasztható el. Program: a reform, azonnal való megkezdése.

Én ez okból felvetem az eszmét, hogy a sürgősen megváltandó birtokok becsértéke csak a vagyonaadó életrekelesekor állapíttassék meg és az ideig a régi tulajdonosnak a megelőző évi tiszta hozadék arányos részlete fizetessék. A felosztott birtok egyelőre, mint bérlet kerüljön az új gazda kezére. Ennek még meg lehetne az a haszna, hogy a birtokfelosztás esetleges hibái — pedig e téren a legkisebb hibának is katasztrófális következményei lehetnek — helyrehozhatók lennének.

Mellőzni kell minden felesleges bürokráciát, lehetőleg ne állítsanak fel új hivatalokat, hanem a munkát a mostani szervezetek kiegészítésével kell elvégeztetni.

Óvakodnunk kell a tultengő bizottsági rendszerektől. Minél több a tagja a bizottságnak, annál több részre oszlik a felelősség. Ahol a helyi anyagi érdekről van szó, a bizottságok: a fórum s magánélet legnagyobb jellemei, az adókető bizottságban mások lesznek. Nem is vált be az adókető bizottsági rendelet sehol a világon, legfeljebb mint előzetes becslo-bizottság.

A megadóztatandó, megváltandó és felosztásra kerülő birtokok becsértékének előzetes megállapítása lehetőleg egyszerre történjék.

A feldolgozandó anyag nagysága szerint, mely elsősorban a közép- és nagybirtokok terjedelmével áll arányban, becslési köröket kell létesíteni. A becslést a körzet becslobizottsága végezze.

Ezen bizottság tagjai volnának a birtokosok, a mezőgazdasági munkások, a törpebirtokos zseliérek egy-egy tagja, a pénzügyi előadó, a földművelésügyi minisztérium mérnöke és a beosztott ügyész. Ezek együttesen, de minden esetben a felek, a tanúk, a viszonyokat ismerő szakemberek meghallgatásával mindjárt a helyszínen állítanak össze az adózók összeirási jegyzékét. Ezen bizottság szerezne adatokat arra is, hogy a birtok alkalmas-e már a felosztásra s a felosztásnak milyen formája (község, telep, tanya, közös gazdálkodás) volna legcélszerűbb. Jelentést tesz az igényjogosultakról. Javaslatot tesz utak kihatása, a talajjavítás, vízlecsapolás és gazdasági felszerelés tekintetében. Az összeirási jegyzékek adóketítés céljából a pénzügyigazgatósághoz terjesztetnének fel. A földbirtok megváltására vonatkozó javaslatokat pedig a földművelésügyi minisztérium alatt álló kevéstagu földreformbizottsághoz küldenek el. Az évenként megváltandó és felosztásra kerülő földbirtok arányszámát és helyeit a földművelésügyi, a pénzügyi és szociális miniszterek együttesen állapítanak meg.

Még egy kérdéshez szölok hozzá, a földértékadóhoz, mint az átveendő ingatlanok lefizetési módjához.

A mostani földadónk a föld hozadékát adóztatja meg, a Henry Georg-féle földértékadó pedig a föld értékét. Az egyik feljegyzése a jövedelmi kataszter, a másik az értékkataszter.

Téves a felfogás, hogy a jövedelemre alapított földadókataszter az egyévi gazdálkodás és nem az átlagos gazdálkodással elérhető hozadékot kívánja magába foglalni. Ellenkezőleg a földadókataszter elkészítésénél elsősorban a talaj minősége, a föld termőképessége, a vidék átlagos termelési költsége és ezenkívül a termény értékesítésének viszonyai voltak figyelembeveendőek.

A mostani hozadéki kataszterünknek nem az a legnagyobb hibája, hogy a tisztajövedelemen alapszik, hanem az, hogy elavult és hogy sohasem volt korrekt munka. Ha a földértékataszter ily igazságtalannul, egyenletlenül készítik el, az sem lesz jobb. Sőt, ha a többiek által ajánlott kulccsal kapcsolják be a földbirtokreformba, még rosszabb lesz.

A földértékadó az a merev egykulcsu adó nem haladást, hanem merész visszalépést jelent és semmivel sem nivósabb, mint a legelavultabb hozadéki adó. Kedvezőtlen hatása csak az esetben maradhatna el, ha mindenkinek egyenlő értékű birtoka vagy vagyona volna. Ez pedig csak akkor lehetséges, mikor elkövetkezik a kollektív termelés kora, de akkor minden adó felesleges lehet.

Szembeállítva a jövedelemadóval, a földértékadó jellege nem is más, mint a hozadéki adóké.

Csalóka hit, hogy több termelésre szorítja a magángazdálkodókat. Hatása ugyanaz, mint a túl nagy hozadéki adóé: nagyobb terméskereslet mellett áthárítják a fogyasztókra. A többtermelésre más tényezőknek kell buzdítani, rászorítani a gazdálkodót. De én csak adóügyi szempontból kívántam e kérdést boncolni.

Csak azt kérem hogy azok, kik ehhez az igazán korszakot alkotó munka elvégzéséhez hozzálátnak: az államgazdálkodás rendjét is tartsák szemük előtt.

Ladányi Rezső: Tisztelt Értekezlet! A vita első részének lezárására azért volt szükség tegnap, mert a reform praktikus keresztülvitele módzatainak megállapítása az én véleményem szerint is sürgősebb és fontosabb, mint a teoretikus vita.

A gyakorlati kivétel kérdésénél a magam részéről három, illetve egybevonva két pontot emelek ki: hogy mely szervek intézzék a megváltást, a felosztást és a kisajátítást és hogy melyek volnának a többtermelés és intenzív gazdálkodás biztosításának a módjai.

Mielőtt e két kérdés részletes taglalására térnék át, vissza kell térnem Eber Antal ur tegnap itt elhangzott kijelentéseire. Az első, amit nem hagyhatok szó nélkül, az, hogy Eber Antal ur beszédében még mindig azt a nézetet vallotta, hogy földet csak azoknak kell adni, akiknek valamijük van, akik a vételár 10%-át le tudják fizetni. Nem hiszem, hogy akadjon egyetlen a forradalmi szellemet ébren tartani akaró és az orosz példából tanuló szocialista, aki készséggel ne kapna Eber ur kívánságán. Mert tény, hogy az orosz forradalom

sohase tudott volna diadalra jutni, ha az orosz paraszt nem állott volna melléje. De az is tény, hogy az orosz paraszt közönyössé vált a forradalom iránt, mihelyt a forradalom útján földhöz jutott. Réa' nézve ezzel a forradalom befejeződött. Mindenki tehát, aki nem akarja, hogy a magyar paraszt elveszítse forradalmi szellemét, aki azt akarja, hogy ez az izgalom továbbra is megmaradjon, elfogadja azt, hogy a nincsetlen, a pénzetlen, a háboru alatt meg nem tollasodott, a fel nem mentett, akinek a családja eddig csak hadisegélyből élt, kimaradjon a földosztásból. De aki azt akarja, hogy ebben az országban ennek az izgalomnak rettentő láza alább szálljon, aki nem akarja egy újabb és rettentőbb forradalom csirját elvetni, annak az ilyen felfogást vissza kell utasítania. Méltóztassék elhinni, hogy nekem, aki ezért a nincsetlen földműves néperért hosszú ideig fogházban ültem, ez a concessió nem esik teljesen a kedvemre. De belátom, hogy első a rend, a béke és a nyugalom, ezért akarom, hogy a forradalom szelleme még áldozatok árán is összefűződjön.

De azonkívül sértő is, igazságtalan is és a szegény ember teljes kismizmizésére való ez a törekvés.

Ezen kitérés után rátérek az említett két kérdés taglalására és pedig arra, hogy milyen szervek intézzék a felosztást és milyen módon biztosítsuk a többtermelést és az intenzív gazdálkodást.

Az első pontra nézve több kívánság hangzott el, amelyeket én feltétlenül elutasítok, mert a reform lebonyolítását nem szabad az eddigi létező szervekre rábízni.

Azok, akik most a porondra kerültek, a társadalom számkivetettjei voltak. Tessék megkérdezni a népet, amelyet eddig semmibe sem vettek, amelyet eddig lenéztek, hajlandó-e magát a régi vezetők-től vezetetni?

Az anyagi vezetést is hasonló siralmas állapotban látjuk. Van néhány u. n. altruisztikus állami alakulás, így az Országos Központi Hitelszövetkezet és az Altruista Bank. Az O. K. H. egy üzlet volt eddig és semmi egyéb. Az élén egy báró, a vezetők a nagybirtok exponáltabb képviselői: a modern szellem behatolása elé seholy akadályok nem háruáltak, mint ezen intézménynél. Hol van a nép, hol van a demokrácia, amely ilyen országos jellegű intézménynél feltétlenül megkívántatik? Előbb modern szellemet kell belevinni ebbe az intézménybe, mielőtt egyáltalán szó lehet arról, hogy ilyen nagyfontosságú reform üzleti ügyeinek a lebonyolítására egyáltalán vállalkozhatunk. Az Altruista Bank eddig kimondottan nagybirtokmentő intézmény volt, amely eladódott nagybirtokokat parcellázott. A Wekerle kormány által beterjesztett és valószínűleg még a Tisza István idejére vonatkozó zárszámadásokban találtam néhány olyan tételt, hogy az állam kénytelen volt átvenni az Altruista Bank által vásárolt haszonnal nem értékesíthető ingatlanokat, nehogy az intézet immobilizáljon. Ez azt jelenti, hogy itt nem éppen a kisgazdák érdekében történtek ezek a birtokvásárlások. De elmondhatom, hogy ez az intézet úgy, amint van, nem nyújt garanciát arra, hogy ezen nagy reform lebonyolítását reá lehetne bízni. Milyen demokráciát várhatunk ennek az intézetnek a vezetőségétől?

Ha egy reformot akarunk csinálni, még pedig olyat, hogy azzal a nép meg legyen elégedve, seholy keserű szájjal vissza ne maradjon, akkor azt csak a legszélesebb demokrácia alapján lehet eszközölni. A pártatlan szakközégek bevonásával amennyi munkát csak lehet, rá kell bízni a falvakban alakult földműves és kisgazdatanácsokra. Itt ismét rá kell mutatnom arra a nehéz és súlyos feladatra, amelyet éppen az ország érdekében ezen munkában való részvétellel vállalunk. Méltóztassanak elhinni, könnyebb feladat volna páholyból nézni, hogy miként zavarják el helyükről a régi vezetőket és feltétlenül jogos aggodalom nélkül nézném azt a munkát, amelyet a régi bürokrata és az újonnan kivált kinevezettek végeznének. E munka odiumát nem szívesen viseli senki. De mert tudjuk, hogy a felosztási eljárás a legnagyobb zavarok, sőt zavargások előidézője lehet, ha azt nem maga a nép, vagy annak bizalmi emberei csinálják, éppen e zavarokat akarjuk megelőzni és súlyos megrázkódtatásoktól akarjuk az országot megvédeni akkor, amikor azt kívánjuk, hogy ezen súlyos felelősséget a nép bevonásával önkormányzati szervek vállalják.

A többtermelés és az intenzív gazdálkodás biztosításának az ügye a másik kérdés, amelyre foglalkozni akarok. Itt is rendszer-változás az alapja a kérdés megoldásának. Eddig a többtermelés és az intenzív gazdálkodás csak jelszó volt.

A többtermelés elsősorban kulturális feladat és csak másodsorban függ össze a mezőgazdasági technikával. A többtermelést azért tartom elsősorban kulturális feladatnak, mert általános műveltség nélkül az igények emelkedését sem lehet várni. A termelés növelésének egyik alapja a nép kulturális színvonalának és igényeinek az emelése.

A többtermelésnek és a föld intenzitásának kérdése a javaslatokkal kapcsolatban csak akkor oldható meg, ha a földművelésügyi minisztériumnak a gazdasági és szakoktatás költségeire oly összegek állanak rendelkezésére, amelyek elegendők lesznek a nép szellemi életének teljes átreformálására. Természetesen még mindig fennmarad az a különbség, hogy mit nevezünk mi helyes irányynak. Azonban egy bizonyos arányú utmutatást mégis nyújt e téren az, amit az ipari munkásoknál lehet tapasztalni. Azt a kulturtevékenységet, amelyet az ipari munkásság nevelése terén a szociáldemokrata pár elért azt semmiféle hatóság eddig el nem érte

Az általános kultúrívó emelése mellett a szakképzettség emelése szükséges.

A mezőgazdasági technikának én épp oly fontosságot tulajdonítok, mint a szakképzettségnek. A túlzásoktól azonban feltétlenül óvakodnunk kell. T. i. a mezőgazdasági gépeknek az intenzitás emelkedésével a mezőgazdaságban csökken a szerepük. A mezőgazdasági hozam emelkedése csak a gabonatermelésnél vezethető vissza a több és jobb gép használatára, vagyis a külterjes művelésnél. A belterjes művelésnél, pl. a kereskedelmi kertészeknél, a gép minimális szerepet tölt be. De ennél nagyobb jelentőséget nyer az egyéni kvalitás, az egyéni ráteremtés és szorgalom, mely párosulva a szakképzettséggel, többet és jobbat tud alkotni. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy a gépeknek nincs szerepük. Igenis van és főleg addig lesz, amíg mezőgazdaságunk külterjes lesz.

A gépek mellett lényeges fontossággal bír a mezőgazdasági kiserleti ügy, melynek költségei 1.200.000 K-ra ruktak; ebből is 50% személyi kiadás volt; hiszen a talajvizsgálat, a talajjavítás, a trágyázás és a vetőmag kérdése mind milliókat igénylő kérdés, melyek nélkül többtermelés és intenzív mezőgazdaság el sem képzelhető.

Nem akarom türelmüket tovább igénybe venni, de e fontos reform kérdésénél rá kellett erre mutatnom, hogy a miniszter ur a jövő mezőgazdaságának felépítésénél mindezekre tekintettel legyen.

Ami a speciális esetet illeti, azt kell mondanom, hogy az állam szerezen már a törvényben garanciát arra, hogy új birtokosok földjeik művelésénél a köz érdekében ellenőrző és oktató befolyás alá kerüljenek. Nem a parcellázást tartom veszélyesnek, hanem a rendszertelen és fejetlen termelést. A földműves szeret tanulni és akihez bizalommal van, az előtt feltétlenül elveti szemérmességét, úgy hogy feltétlenül lehet rá nevelőleg hatni. Ez az ellenőrző és oktató szerv természetesen ne legyen a bürokratizmus újabb szerve, hanem álljon a nép szabadon választott vezetőiből, akik eddig is nagy ügyszeretettel szolgálták a hazai termelés emelésének ügyét.

A kisajátítás lebonyolításának terén tehát a legszélesebb demokrácia, az érdekelt nép bevonása, a többtermelés és az intenzív gazdálkodás biztosítása terén pedig a kultúrívó és a gyakorlati szakképzés emelése oldhatja meg e kérdéseket közmegegedésre. Ezt akartam szolgálni e felszólalással.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Nagyon köszönöm az érdekes felszólalást és a sok jó tanácsot. Remélem, ha csak pár hónapig maradhatnék is itt, méltóztatnak majd látni, hogy igen is, minden lehetőséget megteszek arra, hogy legalább is azokban, amiket a felszólaló ur felhozott, az ő általa előadott irányban haladjak és igyekezzem, amennyire lehet, a magyar földművelést különösen a népre támaszkodva és a nép támogatásával előbbre vinni.

Különösen kedves gondolatom nekem is, hogy ezt az akciót egyúttal arra használjuk fel, hogy az új kisbirtokosokat azután egy intenzívebb, modernebb mezőgazdasági termelésre szervezzük meg. Azt hiszem, ez az akció a legalkalmasabb arra, hogy ezt a szervezetet bevigyük a nép gazdasági életébe. Hogy pedig azokat a szerveket, amelyek tényleg hivatva lennének arra, hogy a nép gazdasági életét vezessék, de amelyek eddig, talán összeállításuknál fogva nem teljesíthették kellőleg ezt a hivatást, hogy ezeket szintén igyekezzünk demokratikus irányban átreformálni, azt rövidesen néhány kinevezésről is méltóztatnak majd látni.

Szabó István: Igen tisztelt Értekezlet! Ami magát a tárgyalás anyagát illeti, én első felszólalásomban megígértem, hogy a kisgazdapárt állásfoglalását írásban fogom az igen tisztelt miniszter urnak beadni. Itt van nálam ez a munkálat. Igen hiszem, ezért nem kívánom felolvasni. Aki érdeklődik iránta, megszerezheti és megtalálhatja benne, hogy mi, kisgazdapárt, milyen uton-módon véljük a földbirtok politikát előnyösen és hasznosan megoldani.

Mi ezt az elvet 10 éve valljuk. Ma is ezen az alapon állunk. Röviden jellemezve, mi úgy akarjuk a kérdést megoldani, hogy Magyarországon pénz is legyen, de kenyér is legyen, jusson kenyér azoknak is, akik nem szántanak földet. A legfőbb dolog úgy oldani meg a birtokpolitikát, hogy itt nagy kavargás, nagy megrázkódtatás, nagy visszaesés ne legyen. A szélsőséges, nyaklódó nélkül való földosztás súlyos következményekkel járhat. Az a kérdés: muszáj-e nekünk a földosztásban bizonyos sorrendet tartani, vagy pedig egyszerre mindenkinek tudunk földet adni. Mert ha kell sorrendet tartanunk, amint hogy megvágyok győződve, hogy ezt máról-holnapra egy csapásra nem lehet megcsinálni, mert különben megakad az egész termelés, akkor mégis fel kell állítani bizonyos határokat, hogy fokozatosan hol kezdődjék és hogyan menjünk tovább. Ez olyan folyamat, amely nem fog megállni 10 vagy 20 év múlva, hanem állandóan fog tartani. De egyelőre mégis csak kell valahol kezdeni és bizonyos folytonosságot kell sorrendben szemelött tartani.

Azonban én a helyzetet bizonytalannak látom. Kénytelen vagyok felhívni az igen tisztelt miniszter ur figyelmét arra, hogy kezdje meg minél előbb ezt a munkát. Ha a helyzet az, hogy a reform sorsa nem azon fordul meg, hogy mi itt milyen tanácsokat adunk a miniszter urnak, hanem azon, hogy a januárra tervezett képviselőválasztásokon milyen képviselők jönnek be többségben az országgyűlésbe. Ha azok kerülnek be többségben, akik a földet minden rendszer vagy szabályozás nélkül egyszerre akarják odaadni az egész népnek, akkor mi itt hiába okoskodunk, mert ez úgy fog megtörténni. Ha azonban azok

kerülnek többségben, akik okkal-móddal akarnak földet juttatni a kisgazdák részére, úgy, hogy a föld termelőképessége is megmaradjon és a kisgazda is boldoguljon, akkor egészséges birtokpolitikát fogunk csinálni.

Alljunk egész nyíltan az ország színe elé. Ne takargassuk a dolgot, hanem mondjuk ki őszintén. Két tábor fog összeütközni a választásoknál és ott fog eldőlni Magyarország sorsa. Az egyik tábor a szocialista munkásság. Azt hiszem ott is van két árnyalat. A párt mostani vezetőségével meg tudnók magunkat értetni, de úgy tudom, hogy ott is van erős áramlat, amely sokkal szélsőségesebb reformot akar. Én úgy látom a helyzetet, hogy ez a szélső szocialista irányzat fog itt összeütközni a kisgazdairányzattal. A szélső szocialista irányzat minden földet ki akar osztani és állami földd akar tenni. Ráműtöttem már első felszólalásomban is, hogy ezt lehetetlenségnek tartom, amelyet csak a kisgazdák kiirtása mellett lehetne elérni. Ezzel az irányzattal szemben állanak azok, akik földhöz akarják juttatni a népet, de azt magántulajdonná akarják tenni, akik azt akarják, hogy annak a földnek meglegyen az értéke. Mert mi emelte fel a föld értékét 1848 után? A szabad verseny és a kisgazdákna az a szívós törekvése, hogy földet szerezzenek. Azért tették nappalá és éjjelt, azért dolgoztak, azért rongyoskodtak. Ez emelte fel Magyarországon a föld árát, ezen az alapon lett Magyarország sokkal értékesebb, mint azelőtt. Ha kizárjuk a szabad versenyt ebben és nem lesz magántulajdon a föld, akkor ez mind elesik.

Mi azt akarjuk, hogy Magyarországon meglegyen a gazdasági önállósága az egyedeknek, érvényesülhessen a verseny, a személyes ambíció.

A választások fogják eldönteni, hogy ki csinált és milyen birtokpolitikát Magyarországon. Ott kell a harcot megvívni, ott dől el, hogy milyen Magyarországot fogunk a jövőben megteremteni és kik fogják azt megteremteni. Ezt ajánlom szíves figyelmükbe.

Pátkai Béla. A rövidség okáért, mindjárt a 7-ik kérdésen kezdem, hogy t. i. milyen szervek intézzék a kisajátítást és minő eljárással.

Ha gyors eredményt akarunk elérni, akkor fakultatív eljárást ajánlhatok. Hivassanak fel az összes földbirtokosok, akik földjeiket önként hajlandók kicellázni, hogy ők maguk lépjenek érintkezésbe az igényjogosultakkal.

Csak ha ez a magánaton való megegyezés nem sikerül, vagy nem úgy sikerül, hogy az jóváhagyható lenne, akkor küldessék ki egy központi megbízott.

Ha azután ez nem sikerül, csak akkor következzen a hivatalos eljárás, mely hivatalos eljárást azután ez a magánaton összeállított anyag nagyban fogja könnyíteni.

A magánaton való megváltásnál, aki jobb földet akar, többet fog érte fizetni és így nem esik sérelem azon sem, aki a gyengébb földet kapja.

Ez a leggyorsabb módja a paraszt földhözjuttatásának, amihez legfeljebb az szükséges még, hogy a kormány kijelölje azokat a kategóriákat, akiknek feltétlenül akar földet juttatni. De ha még ezenfelül ugyanazon birtokból 30—40 holdas kisgazdák is vásárolni fognak, ez, azt hiszem, a parcellázás eszméjével ellentétben nem áll.

A magánaton való egyezés létrejöttelére animálni fogja az igényjogosultat az, hogy ő esetleg olyan földből is kap, amelyben a technikai nehézségek folytán hivatalos uton csak évek múlva juthatna és ezenkívül, hogy megszabadul és reális értéket kap a nála felgyülemlett és általa értéktelenné tartott bankókért.

Viszont a földtulajdonost animálni fogja az egyezés létrehozására az a hit, hogy így talán anyagilag előnyösebb helyzetbe kerül, mintha a hivatalos megváltás fog keresztülvitetni.

Igy azután midkét félnek oka lévén az egyezésre, az az esetek legnagyobb részében valószínűen létre jön, minek folytán, minden hatóság beavatkozás nélkül, már a tavaszra földhöz juthat a nép.

Milyen szervek intézzék a felosztást és milyen eljárással?

A felosztás eszközlésére a központban lesz felállítandó egy bizottság, amelybe — és erre igen nagy hangsúllyal mutatok rá — a teoretikus és bürokratikus elemek mellé állíttassanak olyan gyakorlati, nagyobb látókörű gazdák, akik e kérdést nemcsak a könyvből ismerik, de akik a vidéki életviszonyokkal, a földműves gondolkodásával/tiszta-tában vannak. Ezenfelül alkotandók volna járási és helyi bizottságok, melyekben úgy a földosztók, mint az igényjogosultak minden osztálya megfelelő képviselést nyerjen s így lehetséges lesz a központi szervek munkáját némileg decentralizálni.

Hogy a telepítésnél a községi vagy tanyai rendszer előnyösebb-e? Véleményem szerint alkalmazandó minden rendszer, ami a helyi viszonyoknak megfelel. E tekintetben a megkísérendő magánegyezések anyagából ki fog alakulni a kép, hogy melyik vidéken vagy községben milyen rendszer volna a legalkalmasabb.

Ha magánegyezség nem sikerül — gyakorlati gazda szemével nézve a dolgot — el sem lehet mást képzelni, minthogy a gazdaság, őszön, a gazdasági év elején adassék át. De itt sem szabnék egy fix terminust, hanem inkább azt mondanám, hogy minden terület akkor adandó át, midőn arról az előző gazdasági év terménye lekerült és az okoszerű gazdasági üzem szerint az a következő évre való előmunkálat alá jöhet.

Ez az időpont kezdődik már augusztus végén és ahhoz képest, hogy minő termény volt azon a földön, tart egészen november végéig,

sőt ha előre nem látható abnormitások bekövetkeznének, ennél tovább is. Nunc venio ad fortissimum. Mert ez a kérdés, a magyar földbérletet, mint akiket én itt képviselek, érinti a legközelebből, méltóztatassék tehát megengedni, hogy e kérdésnél egy kissé tovább immorálják.

Előre bocsátom, hogy a magánegyezség a legalkalmasabb eszköz ahhoz, hogy e kérdés is kölcsönös megegyezésre megoldassék.

Egyebekben a bérletek megváltását illetően igen különböző verziókat hallottam, melyeknek hallatára egyenesen elképedtem és el sem tudom képzelni, hogy egy jogállam népkormányja ily jogi abszurditásokra, a maga tekintélyét rendelkezésre bocsássa.

Nemelyek szerint ugyanis a bérletek egész egyszerűen hatalmi szóval meg lesznek szüntetve, más verziók szerint pedig az eszközölt befektetések megtérítésén felül a bérlő haszonbérének 25%-át kapja évenként elvesztett hasznának megtérítéséül.

Én a megszűnő bérleteknél a bérlő teljes kártalanítását és pedig úgy a tényleges kára, mint az elmaradt haszna megtérítését kívánom, mert ez felel meg a gazdasági igazságnak, ez felel meg egy jogállam becsületes politikájának, ez felel meg a becsületes jog folytonosságának és fennálló törvényeinek.

Ha én valakitől birtokát 15 évre haszonbérbe veszem, ez egy egységes és évekre fel nem parcellázható jogügyletet képez, melynek kalkulacionalis alapja az, hogy én egy 15 éves gazdálkodási időtartam jobb, vagy rosszabb évi eredményeit egymással összevetve, kikalkulálom magamnak, hogy ezen összeredményért minő — évenkénti részletekben fizetendő ellenértéket kötelezhetek.

Azon esetekben, amidőn valamely egyén joga az államfejlődés feltételeivel összeütközésbe jut, ily esetben az összes előtörvények csak a jognak teljes kártalanítás mellett való kisajátítását engedik meg. Nálunk a kisajátításról az 1881. évi XLI. t.-c. intézkedik, amely 28. §-ában világosan kimondja, hogy a kisajátítandó ingatlanra joggal bíró bérlők, haszonbérlet és haszonélvezetre jogosultak igénye teljesen kielégítendő és pedig amennyiben ezen jogok az ingatlanra be vannak kebelezve, úgy külön, ha nincsenek bekebelezve, úgy az ingatlan vételárából. Nem lehet tehát joga az államnak, a fennálló törvénnyel szemben tőlünk a jogot egyszerűen elkönfiskálni.

A haszonbérleti jog az esetek legnagyobb részében az ingatlanra rákebelezett vagyonerékét reprezentáló dologi teher, ezt épp úgy nem lehet megsemmisíteni, mint ahogy a kormány, ezen kisajátítások alkalmával az ingatlanra bekebelezett jelzálogkölcsönöket meg nem szüntetheti.

Ez a jog azonban nem haladja túl, hanem egyszerűen csak fedi azt a gazdasági igazságot, ami a kérdés mögött rejlik. Nagyon jól tudjuk, hogy nálunk bérbeadásra rendszerint extensívebben kezelt, elhanyagolt és olyan birtokok kerülnek, melyekből haszonhajtó objektumot a bérlőnek, csak az évek hosszú során át tartó szakértő munkával, befektetéssel és az első években való ráfizetéssel alakíthat. Amidőn tehát valamelyik bérlő egy ily birtokban mind ezen munkákat elvégezte, szerződése erejében és az azt garantáló állami jogbiztonságban bizva, azon kalkuláció alapján, hogy e munkái és befektetései, a haszonbérleti időtartam második felében kifognak fizetődni, akkor nem állhat elő a gazdasági igazság alapján álló jogállam azzal, hogy most már e bérletet tőle kárterítés nélkül veszi el, mert ilyképp az én vagyonomat, amelyért becsületesen megdolgoztam, konfiskálná el jogtalanul.

Mindezekon felül a parcellavevő az ily jókarban levő földekért többet ad, az abban általunk befektetett ezen érték neki jövedelmezni fog és szívesen fizeti meg drágábban az ily földet a hhozképest, mintha ő egy ős extenzív állapotban levő földet kapna.

Az előadottakból tehát csak az a konzekvencia vonható le, hogy igenis a birtokot terhelő akár bekebelezett, akár be nem kebelezett haszonbérleti jogáért a bérlőnek megfelelő ellenérték fizetendő, melynek nagyságára, ha a felek megegyezni nem tudnak, egyszerűsített végett, választott bíróságot proponálok, ahol azt, hogy a bérlet megszűnése folytán általában mi kár érte a bérlőt, akár tényleges kárban, akár elmaradt haszonban, egy szakemberekből összeállított választott bíróság dönti el.

Az előző osztályuralom nem részesített bennünket az uralmi kiváltságaiban, mert mi nem voltunk a kiváltságos osztályok tagjai, az új uralom szocialista irányzata pedig ellenünk fordul, mert bennünk a kapitalistát látja. Ha tehát rólunk, a munka embereiről, a felfogás meg nem változik, úgy a magyar földkultúra ezen hasznos, szorgalmas munkásait ki fogják izzni ebből az országból.

Azt hiszem, e vitában már leszűródött az az igazság, hogy minden országnak szüksége van kis-, nagy- és középirtokra és egy helyes földreform keretében csak arról lehet szó, hogy visszasszorítsuk e három kategoria közül azt, amelyik a többiek rovására tulteng. Itt azután nagyon is helyén van a nálunk tultengő latifundiumos rendszer megszüntetése.

Az egész vita alatt arra vártam, hogy hallani fogunk egy pénzügyi szakembert, aki az államháztartás lehetősége szempontjából fog nekünk tájékoztatást nyújtani aziránt, vajjon a reformoknak meg lesz-e a kellő anyagi, államháztartásbeli bázisa. Sajnos ily felszólalást nem hallottam.

Ifj. Ritter Ottó: Tisztelt Értekezlet! Egyrészt, mint gyakorlati és elméleti mezőgazda, másrészt mint rokkant katona vagyok jelen

másodmagammal a Hadirokkantak Országos Szövetsége megbízásából, hogy itten, a rokkantak érdekeit képviseljem.

Megjegyzem, hogy a Hadirokkantak Országos Szövetsége részéről semminemű nyilatkozat megtételére nem utasítottam s így méltóztassanak alábbi kijelentéseimet úgy venni, mint az én magánvéleményemet, mely a rokkant szemüvegén keresztül szemlélve a földbirtokreform problémáját, szűrődött le bennem.

A földbirtokreformmal kapcsolatban, szerény véleményem szerint, a bővebb indokolások mellőzésével szükséges volna:

1. Méltányossági okokból elsősorban a földet igénylő hadviselt rokkantakat kell kielégíteni.

2. A rokkantaknak földjüket a konjunktúra szempontjából legkedvezőbb helyeken, tehát kulturgócponatok közelében kell adni.

3. A rokkantaknak juttatandó földterület legyen alkalmas a legintenzívebb mezőgazdasági művelési ágak valamelyikének (kert, zöldség, szőlő) gyakorlására.

4. Ezen földterület legyen olyan nagy, hogy annak hozadéka nemcsak, hogy nyugodt és biztos megélhetést biztosítson a rokkantnak, de kellő mértékben ellensúlyozza a rokkant fizikai munkabírása csökkent kapacitásának hiányosságát.

5. A föld korlátlan tulajdonul való megváltásának feltételei állapíttassanak meg a lehető legkedvezőbbben, esetleg a nyugellátmány-tökésítésének kombinációjába vétele mellett és végül

6. a rokkantaknak való földosztásnál mindenkor vételesség figyelembe a családi állapoton kívül individualiter az illető rokkant rokkantságának mérvé és minőségére.

Lukovich Aladár: Mélyen tisztelt Értekezlet! Tekintettel arra, hogy az elnöklő miniszter ur kijelentette, miszerint az ankét tárgyalásait mai napon be akarja rekeszteni, a tárgyalásra kitűzött anyag második részéhez csak rövid pár szóval akarok hozzászólni, bár a második rész tételei igen komoly, terjedelmes diskusziót engednek.

A megváltás, kisajátítás és felosztás gyakorlati keresztülvitelét az érdekelt feleknek kölcsönös bevonásával és lehető messzemenő decentralizációval kellene keresztülvinni. Az ilyen reformot, melyben a helyi viszonyoknak annyi változata és azok figyelembe vételének olyan szükségessége forog fenn, mint jelenleg is, központból intézni lehetetlen. Az elvek egységes keresztülvitelének szempontjából azonban szükséges egy centrális szerv is, melyben műszaki, jogi és pénzügyi szakértőkön kívül, az érdekelt megbízottai is részt vegyenek, így azok, akiknek a törvény földet szándékozik adni, a kis-, közép- és nagybirtokosok és a bérlők, ugyiszintén ezek országos képviselői.

A központi szervezetten kívül, vármegyéenként alakított földosztóbizottság, melyben a pénzügyi, becselő, műszaki és jogi szakértőkön kívül a központi szervnek a kiküldött, az érdekelt megbízott bizalmiférfiai, a vármegyei gazdasági egyesületek kiküldötti foglaljanak helyet. Ez a terv is inkább ellenőrző, esetleg vitás esetekben felfelbezési fórum volna. A közvetlen végrehajtó szervek a községenként megállapítandó földosztóbizottságok, melynek tagjai volnának a központi és megyei bizottság kiküldött tagjai, földosztó mérnök és ügyvéd, községi bíró, pap, tanító, jegyző, az elosztandó terület tulajdonosa és bérlője, továbbá a községi kiscgazdák és a földet igénylők közül választott bizalmiférfiak, valamint a járási főszolgabíró. E bizottságok működése az egész országban egyszerre indulna meg és egységes elvek szerint, hogy a tárgyalások csillapítólag hassanak a földéhes népségre. A bizottságoknak már a tavaszkor működésbe kellene lépni, miért is a tél folyamán megalakítandók azok és tisztáznák azt a kérdést, kik igényelnek földet és hol igényelik azt.

A birtokbaadás időszakát illetőleg vitathatatlan, hogy az csak az őszi időben lehetséges, midőn a mezei munkák már befejeztettek.

Az instrukció kérdésének megoldása mindenesetre egyik leg-súlyosabb kérdés. A felosztandó nagy- és középbirtok instrukciójának nagy részét a kiscgazda nem használhatja, viszont ujaknak a beszerzése, ma nagy nehézségekbe ütközik. Ez a kérdés igen megkönnyíthető volna a már előzőleg több oldalról tett javaslattal, hogy a földet csak azoknak adják, akiknek már van valami birtokuk és természetesen gazdasági berendezésük. Szükséges volna a még ezenfelül felmerülő szükséglet kielégítése végett, hogy a földművelésügyi és kereskedelemügyi kormány egyetértésben intézkedjen a kiscgazdák-nak megfelelő és szükséges mezőgazdasági eszközök és gépek gyártása iránt. Ha ez kellő mennyiségben áll a kiscgazdák rendelkezésére, azoknak nagy része készpénzért, vagy hitelben beszerezheti azt, annál is inkább, mert ma általában elegendő pénzzel rendelkeznek. A fő irányelv mindenesetre az legyen, hogy semmit sem ingyen kiosztani, legfeljebb bizonyos kedvezményeket adni a fizetési feltételeknél. Amennyiben az összes birtokok felosztása úgysem történne egy esztendő alatt és a legelső földosztás is csak 1919. év őszén következne be, van elég ideje a kormánynak, hogy a szükséges instrukció előteremtéséről gondoskodjék.

A felosztásra kerülő összes birtokoknak a megváltási árat illel megnyugtatóra fog szolgálni a földművelésügyi miniszter urnak a tegnapi értekezleten tett az a kijelentése, hogy a birtokok rendes áron lesznek megváltva. Ezt az ármegállapítást azonban határozottabban kell körvonalazni.

Teljesen oszлом Mezőfi Vilmos urnak azon nézetét, hogy sürgősen megjelölendő volna és már a közeljövőben közhírré kellene tenni, mi kerül szétosztásra, milyen határig, milyen lesz a kárpótlás.

Ezáltal megszűnne lebegni a földbirtokosok feje fölött az a damoklós kard, mely most a termelés folytonosságát veszélyezteti.

A vételár megállapításánál az egész földosztással kapcsolatos rendkívül fontos a fennálló bérleteknek igazságos rendezése. Ami bérleti rendszer a közép- és nagybirtokokon épült fel, ezeknek megszüntetésével a földosztás a szó legszorosabb értelmében a bérlőknek a lába alól rántja ki a földet. A földbérlelosztály a magyar mezőgazdasági életnek ma összességben a produktívabb, közhasznúbb munkásainak a nagyobb felét képezi, az ő megrövidítése nem vihető keresztül az állami élet tekintélye s alapjainak megrendítése nélkül. A bérlőknek kártérítés nélkül való kidobása a birtokból az állami, jogi és vagyoni elkobzást jelentenek, mert a bérlőknek a bérlete joga és vagyona is egyszerre.

Pátkai Béla urnak idevonatkozó igen alaposan és részletesen megokolt javaslatát melegen ajánlom úgy a Miniszter, mint a mt. Értekezletnek elfogadásra, remélem, hogy az értekezlet tagjai között senki sincsen, aki azzal szemben méltánytalan álláspontra kívánna helyezkedni.

Nehéz kérdés ez, mint ahogy nehéz az egész földosztási mozgalom, azonban, hogyha a népkormány a kérdést felvetette és vele tehetőségéhez képest megbirkózni akar, ennek a megoldásnak nem szabad úgy bekövetkezni, hogy a nehézségeket az azoktól való eltekintéssel elimináljuk, minden tevékenységünk abban merüljön ki, amit különben sem nehéz megvalósítani. Annnyit mindenesetre meg kell tenni a törvénynek, hogy a földbérlelosztályt a kisajátításról szóló 1881. évi XLI. t.c.-ben lefektetett elvek elfogadásával a földosztási törvényben is előírja, eivben elfogadják, a gyakorlati kivitelét pedig az érdekelt és szakértők bevonásával alkotott választott bíróságra kellene bízni. Az idézett törvény keretein belül is külön kell utalni a földosztási törvénynek a bérletek megváltási kulcsára, amit viszont a bérleteknek még hátralevő ideje szabályozzon.

Ismétlően van szerencsém utalni arra, hogy a földbérlelosztályos és jogos érdekeinek figyelembevétele, nem osztály, hanem országos érdek. Mert országos érdek, hogy azok, akik eddig is a legnagyobb készséggel és a legnagyobb tudással munkálták az ország mezőgazdaságát, szolgálták a legkritikusabb időkben a termelést és közéletet, legalább a közeljövőre megtarthassák a tőkéjüket és munkakedvüket.

A termelés folytonosságának biztosítása és a terméshozam fenntartása érdekében óriási feladatok várnak a kormánynak. A változott viszonyok és földbirtokpolitikának végrehajtása óriási követelményeket támaszt e téren nemcsak a földművelési osztály minden rétegében, kis- és nagybirtokosra, tulajdonosra, bérlőre, munkásra vagy gazdasági cselédre, de óriási feladatok és kötelességek hármlanak az államra is. Elmellőzve azt a már előbb kifejtett követelményt, hogy a termelés további fenntartása céljából érintetlenül kell hagyni az 1000 hold területen aluli középbirtokokat, legsürgősebben megalkotandónak tartom a mezőgazdasági kamarákat és ezeknek keretében intenzívebb munkásságra vezetendők a gazdasági egyesületek. De addig is, míg a kamarák működésüket elkezdhetik, legsürgősebb feladat az, hogy a munkás-elemeket munkára serkentsük, a földbirtokosokat és bérlőket felszabadítsuk a bizonytalanságtól, akik a körülményeket ismerve és ezekkel számolva, folytassák gazdasági üzemeiket, ne tartózkodjanak a szükséges befektetésektől, viszont a gazdasági munkások és cselédek is dologba álljanak.

Ideiglenes lakások építése, véleményem szerint, nem kérdés, mert a mai viszonyok és körülmények között, annak meghatározása is, hogy az miként, mily módon és mily eszközök felhasználásával, hol és mikor történjen, nagyon bajos volna. A legtöbb esetben tán szükség nem lesz rá, ahol pedig lesz, ott elintézzék a földosztással megbízott szervek, már t. i. azt, hogy hozzájuttatnák méltányos áron a lakástigénylőket a szükséges épületanyaghoz, mert magát az építkezést minden esetben magára a földtulajdonosra bízom.

Mellerné Miskolczy Eugénia: T. Értekezlet! Ma mindenkit az érdekelt, hogy a földbirtokpolitikát hogyan fogják megoldani Magyarországon és miután mindenkit érdekel, látjuk, hogy mennyire közünk van mindnyájunknak az édes anyaföld kérdéséhez. Miután ezt a jogunkat ezt az igazán jogosultságunkat ki lehet mutatni, azt hiszem csak természetes és logikus következménye ennek a gondolat menetének az, hogy most, mikor annyi föld kerül új kézre, az ne történjen másképpen, minthogy mindnyájunk igénye fennmaradjon erre a földre, hogy az járadékirtok legyen, hogy egy méltányosan kivett földértékadó szabassék ki reá.

Földet kell adni minden földműves asszonynak. Hiszen láttuk a háboruban, hogy mennyire részük volt az asszonyoknak a termelésben, hogy mennyire nekik köszönhetjük azt, hogy nem akadt meg Magyarország élelmezése. Ennek tehát az a következménye, hogy mindenkinek, aki ilyen érdemeket szerzett és aki a föld megmunkálásában ilyen megbízhatónak mutatkozott, férfinak, asszonynak egyaránt adjunk földet, amelyet megmunkálhasson, tehát nemcsak a hadiözvegynek és a hadiárvának — remélem, leányárvát is értenek ez alatt, nem csak fiut —, hanem a többi özvegyeknek és leányárváknak is.

Figyelmébe ajánlom a miniszter urnak, aki azt mondta, hogy az Amerikába vándoroltaknak is hajlandó visszavándorlásuk alkalmából földet juttatni, hogy van Magyarországon igen sok olyan asszony, akinek a fenntartója, kenyérkeresője kivándorolt Amerikába, ő maga

itt maradt és a háboruban a legrettenetesebb nyomornak volt kitéve, hadiségelyt nem kapott, éhbéért dolgozott és azzal a rettenetes drágasággal, amely a háboru alatt is Magyarországon volt, nem tudott megküzdeni. Nagyon kérem a miniszter urat, ne várja meg, míg ezeknek a kenyérkeresője visszakerül, hanem már ezeknek az asszonyoknak, akik ilyen borzasztó helyzetbe kerültek, szintén adjon földet.

Amennyiben lakásokról gondoskodni akar a kormány, figyelmébe ajánlom azokat a központi háztartásokat, amelyek cottage-rendszerben is megvalósultak künn Angliában. Ez nagyon megkönnyítené a földműves asszonyok munkáját és bizonyára munkájukat sokkal eredményesebbé is tenné. Egyszersmind ellátná gyermekeiket is, nem tenné ki őket annak a sok viszontagságnak és veszélynek, amelynek ki vannak téve, mikor anyjuk munkába áll. Ugyanezeket a házcsoportokat fel lehetne használni termelési szövetkezeteknek is, azaz termelési szövetkezetekké lehetne átalakítani. Ezek a termelési szövetkezetek azután értékesítési szövetkezetekké alakíthatók.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Mélyen tisztelt Értekezlet! Azt hiszem, megállapíthatom, hogy a felszólaló urnónek az az álláspontja, amely a nőket a férfakkal együtt és egyformán óhajtja részesíteni a birtokpolitikai reform végrehajtása folyamán a föld felosztásánál és a földek megszerzésénél, természetesen a szükségesség meglete esetén és igazságos sorrendben, nemcsak előttem, hanem az értekezlet összes résztvevői előtt is teljesen rokonszenves. Különösen rokonszenves előttem a felszólaló urnónek az a gondolata is, hogy ne csak a hadiözvegyek, a háboruban elesettek családjai számára gondoskodjunk földről, hanem gondoskodjunk már most azoknak a családoknak számára is, amelyeknek fenntartója, férfi feje Amerikában van. Azt hiszem, ez annál méltányosabb, mert akiknek Magyarországból az elmúlt esztendőben Amerikába kellett vándorolniok, azok épp úgy áldozatainak a szerencsétlen rendszernek, amelynek átka alatt nyögtünk, mint azok, akiknek a háboruba kellett menniök és a háboruban kellett elpusztulniok.

Igen köszönöm a nagyon kedves és nagyon rokonszenves felszólalást, amelynek — azt hiszem — a törvény meghozatalánál és végrehajtásánál teljes sikere lesz.

Bernát István: Tisztelt Értekezlet! A 7. és a 8. ponthoz volna pár észrevételem, mert akármilyen legyen is elveiben és körvonalában ez a reform, amelyet a miniszter ur megvalósítani szándékozik, melylyel, véleménye szerint, az ország javát és boldogulását akarja előidézni, rendkívül fontos az, hogy az elvek mellett, milyen orgánumok bizatnak meg a keresztülvitellel, mert hiszen ezen fordul meg tulajdonképpen az egész reform sorsa.

En tehát nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy ezeknél az intézkedéseknél, a gyakorlati munkánál, az ugynevezett altruista-intézetek a legnagyobb mértékben figyelemben részesítendőek, nemcsak azért, mert kipróbáltak, mert éppen a humanizmus vezeti őket, hanem mert kipróbáltságuk mellett az eddigi parcellázásokkal és ezen a téren való tevékenységükkel teljes hivatottságukat ebben a tekintetben bebizonyították. Ha oly nagyarányu lesz az egész földbirtokpolitika, hogy ezek meg nem bírnák ezt a munkát, akkor talán lehet más féle intézetekre is gondolni, de mindig limitálva azt a hasznot, amelyet az illetők ezekből a műveletekből a maguk részére biztosíthatnak.

Végezetül és befejezésül legyen szabad arra utalnom, hogy ugy tudom, a tegnapi nap folyamán itt bizonyos reautalások történtek arra, hogy mi történjék a bekebelezett terhekkal és speciél, mondjuk, a jelzőterhekkal, amelyeket nagyobb intézetek kaptak. Egyáltalában, mivel tudjuk azt, hogy a földbirtokok nagyrésze óriási mértékben el van adósodva, még pedig nem 50, hanem talán 80 vagy 90%-ig is, ez eminens fontosságú kérdés, amelyre nézve azonban, ugy tudom, határozat, de még bővebb diskuszió sem volt, holott ez nagyon is megérdemelte volna.

Ezzel kapcsolatosan utalnom kell újból arra, hogy az egész reform jövője azon is fordul meg, hogy milyen körülmények között, milyen formában tudunk hitelt biztosítani azoknak a kisembereknek, kiscgazdáknak, akikről itt szó van. Ha ezt nem tudjuk biztosítani, akkor újból azt kell mondanom, hogy az egész reform hiábavaló lesz és újból a vagyonok összehalmozódása és olyan birtokállapotok fogynak bekövetkezni, amelyekből éppen most menekülni akarunk.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Mélyen tisztelt Értekezlet! Szólásra senki sincs feljegyezve. Ezzel a felszólalással tehát az értekezlet véget ért.

En ismételtén őszinte és hálás köszönetemet fejezem ki azért a magas színvonalu tanácskozásért, azért a lelkes buzgalomért és azért a tárgyilagos hangért, amely ezt az értekezletet mindvégig jellemezte. Ezt az értekezletet eredetileg csak egy-két napra terveztük, de éppen a résztvevőknek érdeklődése és buzgalma egész birtokpolitika-parlamentté szélesítette ki a tárgyalásokat. En ezt csak hálással és csak örömmel állapíthatom meg, mert bízom benne és jól esik remélnem, hogy azok, amik ennek a parlamentnek tárgyalásain elhangzottak, igen nagy mértékben hozzá fognak minket segíteni ahhoz, hogy ezt a nagy akciót, ezt a nagy birtokpolitikai reformot ugy oldhassuk meg, hogy az teljesen, minden hatásában, az előttünk fekvő nagy nemzeti célt szolgálja és hogy az legerősebb és legbiztosabb alapja legyen a magyar nemzet egészséges fejlődésének.

Jólesik megállapítanom, hogy a legfőbb kérdésben a birtokpolitikai reform szükségességének, a nép földhöz juttatása szükségességének és sürgősségének kérdésében az értekezlet tagjai közt — bár-

milyen ellentétes irányok képviselői ültek is itt együtt és bármennyire képviselve volt is itt a társadalom mindenféle felfogásu, mindenféle gondolkodásu és mindenféle törekvésu eleme, mégis semmiféle nézeteltérés, semmiféle különbség nem volt. Egyhangulag megállapította az egész értekezlet, hogy igenis erre a birtokpolitikai akcióra és ennek a birtokpolitikai akciónak minél sürgősebb keresztülvitelére nemzeti érdekből, a nemzet jövője és fennmaradása szempontjából feltétlenül szükség van. Viszont egészen természetesnek találtam, hogy nézeteltérések merültek fel azután az akció terjedelmére, az akció gyorsaságára vonatkozólag és különösen nézeteltérések merültek fel az egész birtokpolitikai akció jogi konstrukciójára és a létesítendő új birtokok jogi természetére vonatkozólag. Mégis örömmel látom, hogy ezek a nézeteltérések sem olyan nagyok és nem olyan abszolút kiegyenlíthetetlenek, mint ahogy az talán az értekezlet elején látszott és én bízom benne, hogy sikerülni fog megtalálni minden téren, minden kérdésre nézve azt a megoldást, mely ha nem is elégít ki minden érdeket és nem is honorál teljesen minden felfogást, de mégis megtalálja a leghelyesebb utat, megtalálja azt az utat, amely a mai körülmények között a legjobban és legbiztosabban vezethet a birtokpolitikai akció céljához: egy erős, egészséges magyar földbirtok elosztásnak megvalósításához, amely azután az egész jövő magyar termelésnek és az egész magyar jövőnek legbiztosabb, legszilárdabb és legrendíthetlenebb alapja lesz.

En nem félek az ellentétektől, nem félek az ellentétek megütözésétől és harcától, sőt örülök rajta, mert ezeknek az ellentéteknek az ütközésében látom éppen a jövő előkészítését és minél értékesebben, minél tartalmasabban ütköznek és versenyeznek egymással a különböző felfogások és ezeknek a felfogásoknak ellentétei, annál jobban, annál biztosabban hiszem, hogy erősen, egészségesen fog kialakulni a jövő fejlődés.

A fegyveres háborut gyűlölöm és utálom, de az elveknél, a nézeteknél, a felfogásoknál és törekvéseknek ütközését és harcát szeretem, mert mindig ugy látom, mindig ugy hiszem, hogy ezekből a harcokból fogamzik meg a jövő haladásának, a jövő fejlődésének minden ereje és minden értéke.

Ezzel a gondolattal, ezzel a reménységgel nézem azokat az ellentéteket is, amelyek itt ebben az értekezletben felmerültek és arra gondolok, hogy mikor az ember egy frissen felszántott földet lát, akkor azt hiszi, hogy ennek a földnek felszine most csupa zürzavar, csupa ellentét. Hiszen a föld felszántása egy-egy kis forradalom, amely fenekestől felforgatja a földet. Az ember azt hihetné, hogy veszedelem lesz belőle, amint azt hiszi, hogy a forradalmakból és ellentétek harcából is veszedelmek következnek, pedig csak pár hónap kell hozzá és ott, ahol fel volt forgatva a föld, ott simal el legszebben aztán a rög és ott diszlik a felforgatott földön legszebben a tavaszi friss vetés.

En abban bízom, hogy minél jobban fel volt forgatva az a föld, minél nagyobb volt az az erő, amely a földnek rétegeit felkavarta, annál jobb, annál dusabb, annál értékesebb az a termés, amelyet az a föld hoz. En bízom abban, hogy ha itt nagy ellentétek voltak is közöttünk, hogy ha itt egy nagy forradalmon esett át az ország, amely az ország talaját, az ország renyhe földjét fenekestől felforgatta, az ellentétek ütközésének és ennek a forradalomnak is az lesz a következése, ami következése a szántóföld forradalmának, a szántóföld felforgatásának, az lesz a következése, hogy az ország jövőjének vetése nemcsakára csak annál szebben, csak annál biztatóbban és csak annál áldásosabban fog virágolni.

Ezt kívánom, ezt óhajtom és ezzel az óhajtással zárom be, még egyszer hálás köszönetem nyilvánítása mellett, ezt az értekezletet.

György Endre: Mélyen tisztelt Minister ur! Mielőtt eltávoznánk, kötelességemnek tartom mindannyiunk részéről, akiket kegyes volt ebbe az értekezletbe meghívni, köszönetünket kifejezni, hogy ebben a nagyon fontos dologban, amely az ország sorsára nézve talán egyik döntő fontosságú kérdés lesz, a mi szerény véleményünket meghallgatni méltóztatott. Azt hiszem, kötelességet teljesítettünk a haza iránt, amikor tartózkodás nélkül, őszintén feltártuk egymással ellenkező véleményeinket. Azt gondoljuk, hogy a kérdések feltétele által, a kérdések precizizálása által nem annyira a keresztülvitel módzatai, mint inkább a kérdések elvi oldala körül értékes és talán figyelembe vehető adatokat tartalmazó vitát produkáltunk, hogy ennek a vitának a törvény szerkesztésénél haszna lesz. Nagyon óhajtottuk volna, legalább én részéről óhajtottam volna, hogy a vita precízebb és konkrétabb alapon folyt volna, hogy a módzatok tekintetében is bizonyos megbeszélés következhetett volna, mert hiszen, ha valahol, ezen kérdésnél forma dat esse rei. Mindenesetre azonban egészen világos és megnyugtató tudomással távoztunk innen el és köszönetünket fejezzük ki, hogy bennünket ezen értekezletre meghívni és ezt az értekezletet annyi szeretettel és annyi tapintattal vezetni szives volt.

Buza Barna földművelésügyi miniszter, elnök: Nagyon köszönöm még egyszer. Végtelenül jól esik ismét látnom ebből a felszólalásból is, hogy akármennyi ellentét választ is el minket egymástól, egy összekapcsol mindig: a magyar földnek és a magyar népnek a szeretete.